

92. Tiistaina 25 päivänä syyskuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestuksen

annetaan vastaus ed. Anderssonin ym. välikysymykseen kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttamisesta 3044

Esitellään:

1) Hallituksen esitys n:o 134 laiksi valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta 3146

2) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta „

3) Hallituksen esitys n:o 136 laiksi Suomen Akatemiasta „

4) Hallituksen esitys n:o 138 laeiksi työntekijäin eläkelain sekä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta „

Pöydällepanoa varten esitellään:

5) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12 sen johdosta, että eduskun-

Siv.

nan tietoon on saatettu asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Irakia ja Kuwaitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä (A n:o 9) 3146

6) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26 hallituksen esityksestä laiksi Kehitysaluerahasto Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 11 §:n muuttamisesta (HE n:o 94) „

7) Pankkivaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi maksujen pennimäärien pyöristämisestä (HE n:o 93) „

8) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 27 hallituksen esityksestä asunto-olojen kehittämisrahaston lainanottovaltuuksista vuonna 1990 (HE n:o 91) „

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat E. Aho, Björklund, Haavisto, Kalima, Kuuskoski-Vikasmaa, Melin, Mäkelä, Ollila, Paasio, Pietikäinen, Pokka, Puisto, Rauramo, Saapunki, Salolainen, Särkijärvi ja Tennilä.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Rauramo, Puisto, Mäkelä ja Haavisto.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Haavisto, Pokka, Rauramo ja Tennilä, tästä ja huomista päivästä virkatehtävien takia ed. Salolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Melin, Ollila, Pietikäinen, Saapunki ja Särkijärvi, tämän kuun 27 päivään yksityisasioiden takia ed. E. Aho ja 28 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Kalima ja Louekoski, ensi lokakuun 3 päivään virkatehtävien takia ed. Paasio sekä ensi lokakuun 4 päivään virkatehtävien vuoksi ja saman kuun 5 päivästä yksityisasioiden takia ed. Björklund.

Uusi hallituksen esitys

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvaan syyskuun 14 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 137, joka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:o 433, 434 ja 436. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Anderssonin ym. välikysymys kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttamisesta

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen sosiaali- ja terveysministeri Miettinen vastaa ed. Anderssonin ym. allekirjoittamaan välikysymykseen n:o 4 kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttamisesta.

Sitten kun välikysymykseen on annettu vastaus ja sen johdosta aiheutunut keskustelu on julistettu päättyneeksi, esitän eduskunnan hyväksyttäväksi sen päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon, joka on säädetty

valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentissa. Niiden, jotka eivät hyväksy tällaista yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä, tulee valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 3 momentin mukaan jo keskustelun aikana tehdä ehdotuksensa asian valiokuntaan lähettämisestä tai perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen hyväksymisestä. Myös työjärjestyksen 52 §:n 2 momentissa tarkoitettu ehdotus päätöksen teon siirtämisestä on tehtävä ennen kuin keskustelu on julistettu päättyneeksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Välikysymykseen vastaten lausuu

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Ed. Anderssonin ja muiden tehtyä hallitukselle valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentissa tarkoitettua välikysymyksen esitän valtioneuvoston puolesta seuraavan vastauksen. — Vastaus on jaettu kirjallisena sekä suomen- että ruotsinkielisenä, minkä pyydän merkitsemään eduskunnan pöytäkirjoihin.

Vastaan aluksi kysymyksen kansaneläkkeitä koskevaan osuuteen.

Välikysymyksessä vedotaan siihen, että kansaneläkeuudistuksen neljännessä vaiheesta "on sovittu". Hallitusta arvostellaan siitä, että se ei ole toteuttanut myytin omaisia piirteitä saanutta neljättä vaihetta siinä muodossa, kuin jossakin "on sovittu".

Ketkä ovat sopineet, missä on sovittu ja mitä on sovittu? Kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta on kuvattu Martti Miettusen vuonna 1976 asetetun ja seuraavana vuonna hajonneen hallituksen ohjelmassa. Kansaneläkejärjestelmän kokonaisuudistusta koskeneiden hallitusten esitysten perusteluissa on sanottu, että uudistuksen viimeisessä vaiheessa eläkkeen määrät yhtenäistetään ja kansaneläkeläistä poistetaan säännös, jonka mukaan kansaneläkkeen lisäosaa ei makseta julkisessa laitoshoidossa olevalle eläkkeensaajalle. Edelleen on sanottu, että neljännen vaiheen toteutuksen ajoitus ratkaistaan myöhemmin erikseen.

Arvoisat välikysyjät! Nämä ovat ainoat hallitustasoiset maininnat asiasta. Ne ovat tavoitteiden kuvauksia siten kuin asiat olivat viisitoista vuotta sitten, siten kuin ne nähtiin. Mitään sopimuksia ne eivät suinkaan ole.

Herra puhemies! Nykyinen hallitus pääministeri Harri Holkerin hallitusohjelmassa pääpainottaa sosiaaliturvansa erityisesti eri järjestelmien väliinputoajien aseman korjaamiseen. Parannukset kohdistuvat sekä vähimmäisturvaan että ansioturvaan. Hallitusohjelman mukaan pienten työeläkkeiden ja kansaneläkkeiden yhteensovitusääntöjen toimivuus ja oikeudenmukaisuus selvitetään samoin kuin eläkkeiden tarkistusmenettelyssä olevat puutteet. Hallitus lupaa lisäksi ohjelmassaan jatkaa rintamaveteraanien sosiaaliturvan kehittämistä ottaen huomioon erityisesti vaikeassa taloudellisessa asemassa olevat veteraanit ja invalidit.

Herr talman! Regeringens verksamhet har syftat till att de begränsade resurserna skall användas så rättvist som möjligt socialpolitiskt sett och till förmån för dem som har det ekonomiskt svårast. I regeringsprogrammet finns inga schematiska och socialpolitiskt sett dåligt anpassade modeller. De pensionsreformer som regeringen har genomfört har i synnerhet inriktat sig på de ekonomiskt sämst lottade pensionstagarna. Pensionskyddet för krigsinvalidier och veteraner har förbättrats, antalet mottagare av fronttillägg utökats och de system för särskilda ersättningar till handikappade som stöder öppen vård effektiverats.

Herra puhemies! Hallituksen toiminta on siis tähdännyt siihen, että rajalliset voimavarat käytetään sosiaalipoliittisesti mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja erityisesti vähävaraisimpien hyväksi. Hallitusohjelmassa ei ole kaavamaisia ja sosiaalipoliittisesti huonosti kohdentuvia ratkaisumalleja. Hallituksen toteuttamat eläkeuudistukset ovat kohdistuneet erityisesti vähävaraisimpiin eläkkeensaajiin. Sotainvalidien ja -veteraanien eläketurvaa on parannettu, rintamalisän saajien piiriä laajennettu ja avohoitoa tukevia vammaisten erityiskorvausjärjestelmiä tehostettu.

Rintamaveteraanien vähimmäiseläketurvaa on hallituksen toimesta parannettu kolminkertaistamalla ylimääräinen rintamalisä. Huhtikuun alusta 1991 ylimääräinen rintamalisä nousee 22,5 prosenttiin rintamaveteraaneille maksettavan kansaneläkkeen lisäosan määrästä. Veteraani saa silloin parhaimmillaan kansaneläkkeeseensä noin 600 mar-

kan suuruisen — korostan — verottoman lisän. Ensi vuoden indeksitasossa enimmäismäärä on noin 630 markkaa. Rintamaveteraanien eläketurvaa on hallituksen toimesta tähän mennessä lisätty 200 miljoonalla markalla vuositasolla. Budjettiesityksen mukaan kasvua tulee yli 100 miljoonaa markkaa. Maksettavien rintamalisien kokonaismäärä nousee täten pitkälle yli miljardin markan. Hallitus on siis todella ottanut huolehtiakseen rintamaveteraanien vähimmäiseläketurvaa parantamisen, vaikka — myönnän avoimesti — korjattavaa jää edelleen tulevillekin hallituksille.

Myös rintamaveteraanien kuntoutusta on tuntuvasti lisätty. Hallitus on tämän vuoden aikana korottanut rintamaveteraanien kuntoutukseen osoitettua määrärahaa lisämenoarviossa. Määrärahaa korotetaan edelleen ensi vuonna 139 miljoonaa markkaan. Sen avulla kuntoutetaan noin 22 000 veteraania.

Herra puhemies! Kansaneläkkeen osalta välikysymyksessä todetaan: ”Kun toinenkin puolisoista alkaa saada kansaneläkettä, aikaisemmin eläkkeelle siirtyneen lisäosaa pienennetään ja verotus kiristyy. Tällöin myös perheen yhteenlaskettu nettotulo voi pienentyä, eikä kansaneläkettä kannata siksi ottaa vastaan. Tämä on varsin paha epäkohta.” Näin välikysymys ja -kysyjät.

Herra puhemies! Tämän epäkohdan olemassaolosta hallitus on samaa mieltä. Eduskunnalle budjetin yhteydessä annettavassa kansaneläkelain uudistusesityksessä tämä epäkohta esitetään poistettavaksi. Tulevaisuudessa puolison eläke ei enää alene toisen puolison jäädessä eläkkeelle. Lisäksi esitys parantaa olennaisesti pienituloisten eläkkeensaajien eläketurvaa kehittämällä asumistukijärjestelmää.

Käyn seuraavaksi yksityiskohtaisesti läpi hallituksen ja hallituspuolueiden eduskuntaryhmien yhteisneuvottelussa sovitun ja ensi vuonna toteutettavan kansaneläkeuudistuksen sisällön.

Uudistuksen jälkeen eläkkeelle jäävien puolisoiden lisäosa myönnetään 85 prosentin suuruisena nykyisen 81 prosentin sijasta. Ennen lainmuutosta alkanut lisäosa, joka on myönnetty 100 prosentin tasoisena, jatkuu tämän suuruisena edelleen, ja toiselle puolisolle myönnettävä lisäosa on 85 prosentin suuruinen. Uudistus ulotetaan koskemaan myös jo eläkkeellä olevia. Lisäksi kunnallis-

verotuksessa eläketulovähennys nostetaan 85 prosentin suuruisen lisäosan mukaiseksi, mikä parantaa myös eläkeläisten asemaa.

Eläkkeensaajien asumistukijärjestelmää ehdotetaan kehitettäväksi siten, että tuki nykyistä paremmin toimisi erityisesti pienituloisten eläkkeensaajien asumismenojen tasajana. Asumismenoina hyväksyttävien asumiskustannusten enimmäismäärää nostetaan enimmillään vajaalla 9 000 markalla ja määrä porrastetaan asumiskustannusten kalleuden mukaisesti. Asumistuet nousevat tämän johdosta enimmillään 600 markalla kuukaudessa. Täyteen asumistukeen oikeuttavia tulorajoja korotetaan yksinäisellä reilulla 2 000 markalla kuukaudessa ja puolisoilla 1 750 markalla. Omakotitalossa asuvien eläkkeensaajien asunnon hoitomenoina hyväksyttävä asumismeno kolminkertaistetaan 55 markasta 161 markkaan kuukaudessa.

Hallituksen toimenpiteiden seurauksena vähävaraisten eläkkeensaajien ja veteraanien eläketurvaan tulee kaikkiaan lähes miljardin markan suuruinen lisäys pelkästään tämänhetkinen tilanne ja rahanarvonmuutos huomioon ottaen. Hallitus on siis merkittävästi kehittänyt pienituloisten eläkkeensaajien ja veteraanien toimeentuloturva.

Nyt eduskunnalle annettavissa hallituksen esityksissä parannetaan edelleen olennaisesti heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien veteraanien ja eläkeläisten asemaa. Ne merkitsevät myös pysyvää ja kestävä ratkaisua siihen eläkepoliittiseen ongelmaan, että henkilökohtainen eläketurva alenee puolison jäädessä eläkkeelle. Tehtyjen uudistusten lisäksi kansaneläkkeen edelleenkehittämistä, indeksijärjestelmien uudistamista ja eläketaison korotustarpeita selvitetään parhaillaan hallituksen asettamassa eläkekomitea 90:ssä.

Välikysymyksen tekijöillä on oma käsityksensä siitä, miten eläkkeensaajien vähimmäisturvaa tulisi kehittää. On aihetta kysyä, olisiko kysymyksen esittäjien malli parempi kuin hallituksen toimenpiteet. Vastaus on kielteinen. Ei suinkaan olisi, sillä sen avulla ei korjattaisi kansaneläkejärjestelmän todellisia epäkohtia. Kysymyksen esittäjien mallissa käytetään paljon yhteisiä varoja. Esittäjät haluavat tällä tavoin antaa vaikutelman siitä, että malli tosiasiaassa merkitsisi parempia etuuksia kuin hallituksen toimenpiteet.

He vaativat naimissa olevien puolisoiden

täysimääräisen lisäosan nostamista yksinäisen eläkkeensaajan lisäosan tasolle. Tällöin he tietoisesti sivuuttavat sen, että vähimmäisturvan takaavassa kansaneläkejärjestelmässä tulisi etuuksia mitoitettaessa ottaa huomioon vähimmäistoimeentuloon vaikuttavat tekijät kuten kulutusrakenne. Kaikki tietävät, että henkeä kohden laskettu kulutus yksin asuvalla aikuisella on suurempi kuin kahdella yhdessä asuvalla aikuisella. Jos korotettaisiin pelkästään aviopuolisoiden eläkkeitä, eläkkeensaajien toimeentulotasossa olevat erot kasvaisivat.

Jo nyt tutkimusten mukaan kansaneläkkeiden tarjoamassa toimeentulotasossa on eroa puolisoeläkeläisten hyväksi yksinäisiin verrattuna. Kysymyksen laatijat myös unohtavat aktiivisesti, että aviopuolisoiden ja yksinäisen täysi vähimmäiseläke ei ole keskenään yhtä suuri missään maassa, missä on Suomen tapainen kansaneläkejärjestelmä. (Ed. Laineen välihuuto) — Kyllä on, ed. Laine. — Tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen tähtäävää periaatetta noudatetaan kaikissa Pohjoismaissa muun muassa. Meillä on vain noin 5 000 sellaista eläkeläispuolisoa, joista molemmat ovat täysimääräisen lisäosan saajia vailla muita eläketuloja. Siten välikysyjien mallissa miljardi markkaa pääosin jakautuisi muutamiin kymppeihin 250 000 henkilölle. (Ed. Männistö: Korotetaan tasoa!) Sitä vastoin yksin elävät 400 000 kansaneläkkeen lisäosan saajaa jäisivät ilman korotuksia ja heidän suhteellinen asemansa heikkenisi.

Hallituksen ehdotus asumistuesta taas kohdistuu myös yksinäisiin eläkkeensaajiin. Välikysymyksen malliin ei sisälly myöskään asumistuen epäkohtien korjaamista eikä vähävaraisten rintamaveteraanien eläketurvan parantamista. Ilman vähimmäisturvan parannusta jäisivät tälläkin summalla noin 160 000 veteraania, joiden eläketurvaa hallitus on toimenpiteillään merkittävästi parantanut.

Herra puhemies! Yhteenvetona totean, että hallituksen esittämä vähimmäiseläketurvan parantamisehdotus kohdentuu sosiaalipoliittisesti selvästi oikeudenmukaisemmin kuin välikysymyksen esittäjien kylläkin paljon rahaa nielevä, mutta tehottomasti sirotteleva malli. Toisaalta välikysymyksellä ei ilmeisesti ole pyrittykään sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, vaan mahdollisen laajan

äänestäjäkunnan kosiskeluun harhaanjohtavilla väitteillä.

Laitosrajoituksen poistaminen kansaneläkeestä on parhaillaan selvitettävänä sosiaali- ja terveysministeriössä. Kysymys on lähinnä kuntien, valtion ja Kansaneläkelaitoksen rahoitussuhteita koskevista järjestelyistä. Mahdollinen uudistusesitys olisi annettavissa eduskunnalle ensi vuoden aikana.

Nykyiset eläkkeiden indeksitarkistusmenettelyt ovat perusteltuja eläkejärjestelmämme kummankin osan omien tavoitteiden kannalta. Koska työeläkkeen tarkoitus on turvata ennen eläkkeen alkamista olleen kulutustason säilyminen, on luonnollista, että karttuneen eläkkeen määrä on osittain sidoksissa palkkojen kehitykseen. Vähimmäisturvan takaavan kansaneläkkeen reaaliarvo on turvattu kuluttajahintaindeksiin sitomisella. Hintojen ja palkkojen kehityksestä riippuu, kumpi indekseistä antaa suuremman korotuksen.

Pitkällä aikavälillä palkkatasoon sidotun indeksin voidaan olettaa kohoavan jonkin verran nopeammin kuin hintaindeksiin. Yksittäisinä vuosina hintaindeksi voi kuitenkin nousta nopeammin. Näin on juuri käynyt tänä vuonna. Tänä vuonna kansaneläkeetuuksien nousu oli 7,1 prosenttia, kun TEL-indeksiin nousu jäi 6,8 prosenttiin. Kansaneläkkeiden mahdollinen sitominen TEL-indeksiin edellyttäisi monia toimenpiteitä. Hallitus on antanut indeksikysymyksen jatkoselvittelyn viime vuoden lopulla asettamalleen eläkekomitea 90:lle, jonka tehtävänä on myös selvittää mahdollisuudet kansaneläkejärjestelmän edelleenkehittämiseksi. Työn on määrä valmistua ensi vuoden puolella. Osa työstä valmistuu heti keväällä.

Herra puhemies! Käsittelen seuraavaksi kysymyksen perusturvaa koskevaa osaa. Oppositioyhmien välisessä kilpajuoksussa kiireellä tehty välikysymys sisältää tältä osin epätarkkuuksia ja suoranaisia asiavirheitä. Tällaisia on mm. väite työttömyysturvan indeksisidonnaisuuden puuttumisesta (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei sellaista ole väitetty!) ja mitä ilmeisin tietämättömyys hallituksen esittämästä korotuksesta lasten kotihoidon tukeen. (Välihuutoja)

Hallituksen sosiaali- ja terveystalouden keskeisin osa on kansalaisten perusturvan ja perhepoliittisten tukimuotojen kehittäminen. Hallitus on parantanut olennaisesti toimeen-

tuloturvaa (Ed. Anttila: Ei perusturvaa!) sekä lisännyt sosiaali- ja terveyspalveluja. Kehittämistoimenpiteiden laajuus käy ilmi siitä, että vuosina 1987—90 tehty laajennukset merkitsevät yhteensä runsaan 5 miljardin markan reaalistä menojen lisäystä.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen reaalistä lisäystä kuvaavat seuraavat esimerkit: vuodesta 1988 vuoteen 1991 kansanterveystyössä lääkärien vastaanottokäyntien lukumäärän kasvu on noin 700 000 käyntiä; vuodesta 1988 vuoteen 1991 kotisairaanhoidon käyntimäärän kasvu on noin 300 000; vuodesta 1988 vuoteen 1991 kodinhoitoapua saavien talouksien lukumäärän kasvu on noin 16 000; ja vanhainkotipaikkojen lukumäärän kasvu vastaavalla aikavälillä on noin 2 400. Sosiaali- ja terveyspalvelujen lisääminen on siis ollut keskeinen osa perusturvan parantamista. Sosiaali- ja terveyspalvelujenkin kehittämisvauhdissa istuva hallitus hyvin kestää vertailun edeltäjiinsä.

Resurssilisäysten ohella hallitus on lisännyt kuntien harkintavaltaa palvelujen järjestämisessä. Kunnilla on aikaisempaa joustavammat mahdollisuudet omien erityistarpeidensa pohjalta kohdentaa voimavarojansa mm. kansanterveystyön, sosiaalipalvelujen ja erikoissairaanhoidon välillä. Tavoitteena on, että byrokratiaa purkamalla, mutta riittävä ohjaus säilyttäen jo käytettävissä olevilla voimavaroilla päästään entistä paremmin kuntalaisia palveleviin ratkaisuihin.

Välikysymyksessä annetaan ilman perusteita ymmärtää, että vähimmäisturvassa olisi suuria aukkoja. Hallitus on toimintansa aikana kartoittanut yksityiskohtaisesti sosiaaliturvajärjestelmien saumakohdat. Niiltä osin kuin aukkoja, väliinpuotoamiaisia tai epäohdonmukaisuuksia on todettu, ne on myös korjattu.

Hallituksen toimenpiteet kestävät kriittisen tarkastelun myös sosiaalietuuksien vähimmäistasojen ja vähimmäisturvan järjestämisen suhteen. Tämä edellyttää kuitenkin, että keskustelu käydään utopioiden sijasta reaalisista ulottuvilla olevista vaihtoehdoista.

Hallituksen toimenpiteistä voidaan mainita mm. seuraavaa:

1) Työttömyysturvan peruspäivärahan taso on nostettu palkkatason nousun edellyttämien tarkistusten lisäksi kahdella erilliskorotuksella. Vuodesta 1987 vuoteen 1991 peruspäivärahan reaalinousu on yhteensä noin

15 prosenttia. (Ed. Rinne: Ay-liikkeen ansiota!) Lisäksi osa-aikatyötä vastaanottaneiden ja sivutyötä tekevien työttömyysturvaa on parannettu. Ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan 200 suorituspäivän jälkeinen alenema on poistettu. Vuoden 1991 tulo- ja menoarvioesityksessä parannetaan 55 vuotta täyttäneiden päivärahan saajien asemaa.

2) Eri sosiaalivakuutusjärjestelmien yhteensopivuutta on parannettu. Väliinpuotamistilanteita on poistettu mm. yhteensovittamalla sairausvakuutus- ja työttömyysturvajärjestelmiä. Työttömyyspäivärahaa voidaan työttömän sairastuessa suorittaa sairausvakuutuksen karenssipäiviltä. Työttömyyspäivärahaa saaneen vakuutetun sairausvakuutuslain mukainen päiväraha on vähintään sama kuin maksettu työttömyyspäiväraha.

3) Lasten kotihoidon tuen tasoa korotetaan ensi vuonna merkittävästi. (Ed. Anttila: Jo on aikakin!) Vuoden alusta toteutetaan indeksitarkistus. Hallituksen ja hallituspuolueiden eduskuntaryhmien yhteisellä päätöksellä tukea esitetään korotettavaksi ensi vuoden lokakuun alusta lukien 1 850 markkaa kuukaudessa. Korotus on siis noin 35 prosenttia tämän vuoden tasoon verrattuna. Merkittävä parannus.

4) Opintotukimenot kaksinkertaistuvat vuodesta 1987 vuoteen 1991. Korkeakoulupiskelijoiden opintorahan perusosat kaksinkertaistuvat, ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden opintorahan perusosat nousevat runsaat 80 prosenttia ja kodin ulkopuolella asuvien lukiolaisten opintorahan perusosissa nousu on 114 prosenttia. Hallituksen tavoitteena on ollut opiskelijoiden kokonaistuen parantaminen, ja tätä tavoitetta on toteutettu nostamalla opintorahojen ohella myös lainamääriä. Hallituksen taholla tehdään lisäksi pikaisia jatkoselvityksiä opiskelijoiden aseman muunlaiseksi parantamiseksi.

5) Kunnallisessa toimeentulotuessa siirryttiin vuoden 1989 alusta ns. laajaan perusosaan. Se on merkinnyt tuen hallinnoinnissa selvää edistysaskelta ja tuen saajien omatoimisuuden ja itsenäisyyden olennaista parantamista. Hallitus on kiirehtinyt kuntien siirtymistä laajan perusosan käyttöön. Näin onkin tapahtunut runsaan 200 kunnan osalta. Lisäksi on meneillään kokeilu, jossa toimeentulotukipalveluja tarjotaan Kansane-

läkelaitoksen toimitiloissa. Kokeilu on nk. yhden luukun periaatteella toimiva kokeilu ja meneillään mm. Lauritsalassa.

Herra puhemies! Edellä selostettu toimenpiteiden luettelo on kiistaton osoitus siitä, että hallitus on toiminut eduskunnan omien kannanottojen edellyttämään suuntaan ja että hallitusta ei voida syyttää laiminlyönneistä myöskään vähimmäisetuuksien kohdalla. Toisaalta hallitus olisikin myönteisesti yllätynyt, jos oppositio pitäisi eduskunta-vaalien lähestyessä näitä toimenpiteitä riittävänä.

Hallitus on sosiaaliturvaan, perusturvaan ja vähimmäistoimeentuloon liittyvissä kehittämistoimissaan pyrkinyt tietoisesti myös ratkaisuihin, jotka edistävät kansalaisten oma-toimista ja omaehtoista elämänlaadun parantamista ja toimintakyvyn säilymistä. Hyvänä esimerkkinä tästä on vuoden 1991 tulo- ja menoarvioesitykseen sisältyvä kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistus. Sen tarkoituksena on kuntoutuvien aseman parantaminen ja eri palvelujärjestelmien työnjaon selkeyttäminen sekä kuntoutukseen osallistuvan toimeentulon järjestäminen kuntoutusrahan avulla.

Herr talman! Utvecklandet av socialskyddet intar en central ställning i regeringsprogrammet. Tyngdpunkten vid förbättrandet av grundskyddet har lagts vid förbättrande av ställningen för de pensionärer och veteraner som har det ekonomiskt svårast samt för barnfamiljerna. Då regeringsprogrammet slogs fast var man medveten om att det trots den höga levnadsstandarden i vårt land givetvis fortfarande finns saker som måste rättas till i socialskyddet. I regeringsprogrammet har getts löfte om att många av bristerna skall rättas till. Detta har också skett i praktiken. Det är ett obestriddigt faktum att det som denna regering har lovat i sitt program har regeringen också konsekvent genomfört.

Herra puhemies! Hallituksen ohjelmassa sosiaaliturvan kehittämisellä on keskeinen osuus. Perusturvan parantamisen painopiste on ollut selkeästi vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien eläkeläisten ja veteraanien sekä toisaalta lapsiperheiden taloudellisen aseman parantamisessa. Hallituksen ohjelmasta on sovittu tietoisena siitä, että vaik-

ka maassamme on korkea elintaso, sosiaali-
turvassamme on luonnollisesti edelleen kor-
jattavaa. Monet puutteista on hallituksen
ohjelmassa luvattu korjata. Näin on myös
käytännössä tapahtunut. Kiistaton tosiasia
on, että minkä tämä hallitus on ohjelmas-
saan luvannut, sen hallitus on myös johdon-
mukaisesti toteuttanut.

Sosiaali- ja terveystministerin vastaus on
ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Herr talman! Med anledning av den inter-
pellation som rdm. Andersson m.fl. enligt
37 § 2 mom. riksdagsordningen har fram-
ställt till regeringen framför jag på statsrå-
dets vägnar följande svar. Svaret har utdelats
skriftligen både på finska och på svenska,
vilket jag ber att få antecknat till riksdagens
protokoll.

Jag besvarar först den del av interpellatio-
nen som gäller folkpensionerna.

I interpellationen återopas att det har
”överenskommit” om den fjärde etappen av
folkpensionsreformen. Regeringen kritiseras,
för att den fjärde etappen, som har fått
närmast mytiska drag, inte har genomförts i
den form det har ”överenskommit” om
någonstans.

Vem har då kommit överens och vad har
överenskommit?

Den fjärde etappen av folkpensionsrefor-
men beskrivs i regeringsprogrammet för
Martti Miettunens regering, som tillsattes år
1976 och upplöstes följande år. I motivering-
arna till de regeringspropositioner som gäller
totalrevideringen av folkpensionssystemet
sågs att pensionsbeloppen kommer att fören-
hetligas i den sista etappen av reformen.
Enligt propositionerna upphävs då också det
stadgande i folkpensionslagen enligt vilket
folkpensionens tilläggsdel inte betalas till
pensionstagare som vårdas på offentlig an-
stalt. Vidare konstateras det att den tidpunkt
då den fjärde etappen skall genomföras
avgörs separat senare.

Värderade interpellanter! Dessa är de enda
ställen där saken nämns på regeringsnivå.
Omnämmandena är beskrivningar av mål så
som dessa sågs för 15 år sedan. De är inga
överenskomelser.

Herr talman! I statsminister Harri Holke-
ris regeringsprogram har tyngdpunkten i
fråga om socialskyddet lagts vid i synnerhet

ett förbättrande av situationen för dem som
kommer att stå utanför de olika systemen.
Förbättringarna gäller såväl minimi- som
förtjänstskyddet. Enligt regeringsprogram-
met utreds vilka brister som finns i pensions-
justeringsförfarandet. Regeringen lovar i sitt
program att fortsätta utvecklandet av so-
cialskyddet för frontveteraner och att i syn-
nerhet beakta de veteraner och invalider som
lever i svåra ekonomiska omständigheter.

Herr talman! Regeringens verksamhet har
syftat till att de begränsade resurserna skall
användas så rättvist som möjligt socialpoli-
tiskt sett och till förmån för dem som har det
ekonomiskt svårast. I regeringsprogrammet
finns inga schematiska och socialpolitiskt sett
dåligt anpassade modeller. De pensionsrefor-
mer som regeringen har genomfört har i
synnerhet inriktat sig på de ekonomiskt
sämst lottade pensionstagarna. Pensions-
skyddet för krigsinvalidier och veteraner har
förbättrats, antalet mottagare av fronttillägg
utökats och de system för särskilda ersätt-
ningar till handikappade som stöder öppen
vård effektiverats.

Minimipensionsskyddet för frontveteraner-
na har på initiativ av regeringen förbättrats
så, att det extra fronttillägget har tredubb-
lats. Fr.o.m. ingången av april 1991 stiger det
extra fronttillägget till 22,5 procent av belop-
pet av den tilläggsdel till folkpensionen som
betalas till frontveteraner. Veteranerna får då
ett skattefritt tillägg på cirka 600 mark till
sin folkpension. Enligt indexnivån för nästa
år är detta maximibelopp cirka 630 mark.
Pensionsskyddet för frontveteranerna har
hittills på initiativ av regeringen ökat med
200 miljoner mark på årsnivå. Enligt budge-
ten sker en ökning på över 100 miljoner
mark. Det totala beloppet av de betalda
fronttilläggen blir långt över en miljard
mark. Regeringen har således i högsta grad
sett det som sin sak att förbättra minimipen-
sionsskyddet för frontveteranerna, även om
jag medger öppet att det fortsättningsvis
finns saker att korrigera för kommande
regeringar.

Också rehabiliteringen för frontveteraner
har ökat kännbart. Regeringen har i år i
tilläggsbudgeten höjt anslaget för rehabilite-
ring för frontveteraner. Nästa år kommer
anslaget att höjas ytterligare, till 139 miljoner
mark. Med anslaget kan cirka 22 000 vete-
raner rehabiliteras.

Herr talman! För folkpensionernas del konstateras följande i interpellationen: "Då också den andra maken börjat få folkpension minskar tilläggsdelen för den som blivit pensionerad tidigare och beskattningen skärps. I sådana fall kan familjens sammanlagda nettotinkomster minska, och det lönar sig inte att ta emot folkpension. Detta är ett synnerligen stort missförhållande." Detta enligt interpellationen och interpellanterna.

Herr talman! Regeringen är av samma åsikt beträffande detta missförhållande. I den proposition med förslag till lag om ändring av folkpensionslagen som avläts till riksdagen i samband med budgeten avhjälpas detta missförhållande. Framöver kommer en makes pension inte längre att minska då den andra maken pensioneras. Dessutom förbättras pensionsskyddet för pensionstagare med små inkomster väsentligt tack vare att systemet med bostadsbidrag utvecklas enligt propositionen.

I det följande redogör jag i detalj för innehållet i folkpensionsreformen, som skall genomföras nästa år och som regeringen och regeringspartiernas riksdagsgrupper har kommit överens om vid gemensamma förhandlingar.

Makar som pensioneras efter reformen beviljas en tilläggsdel på 85 procent i stället för den nuvarande tilläggsdelen på 81 procent. En tilläggsdel som har börjat löpa före lagändringen och som har beviljats till 100 procent betalas fortfarande till detta belopp. Den andra maken beviljas en tilläggsdel på 85 procent. Reformen utsträcks till att omfatta också personer som redan har pensionerats. Dessutom höjs pensionsinkomststavadraget vid kommunalbeskattningen så att det motsvarar en tilläggsdel om 85 procent, vilket också förbättrar pensionstagarnas ställning.

Det föreslås att systemet med bostadsbidrag för pensionstagare utvecklas så, att bidraget bättre än i dag utjämnar boendeutgifterna för i synnerhet pensionstagare med små inkomster. Maximibeloppet av de boendekostnader som godkänns som boendeutgifter höjs som mest med knappt 9 000 mark, och beloppet graderas enligt boendekostnadernas storlek. Bostadsbidragen stiger till följd härav med högst 600 mark i månaden. De inkomstgränser som berättigar till fullt bostadsbidrag höjs med drygt 2 000 mark per

månad för ensamstående och med 1 750 mark per månad för makar. De boendeutgifter som godkänns som utgifter för skötsel av bostaden i fråga om pensionstagare som bor i egnahemshus tredubblas från 55 mark till 161 mark per månad.

Som en följd av regeringens åtgärder kommer pensionsskyddet för mindre bemedlade pensionstagare och veteraner att öka med sammanlagt inemot en miljard mark enbart med beaktande av nuläget och det ändrade penningvärdet. Regeringen har således i hög grad utvecklat utkomstskyddet för pensionstagare med små inkomster och veteraner.

Genom de regeringspropositioner som nu avläts till riksdagen förbättras utkomstskyddet tillsvidare väsentligt för de veteraner och pensionärer som ekonomiskt sett har det svårast. Propositionerna innebär också en bestående och hållbar lösning på det pensionspolitiska problemet att en pensionstagares eget pensionsskydd minskar när hans maka pensioneras. Utöver de reformer som redan har genomförts utreder Pensionskommittén 1990, som regeringen har tillsatt, som bäst hur folkpensionen skall kunna vidareutvecklas och indexsystemen revideras. Dessutom utreds behovet av en höjning av pensionsnivån.

Interpellanterna har sin egen uppfattning om hur pensionstagarnas minimiskydd bör utvecklas. Det är skäl att fråga, är den modell som interpellanterna föreslår då bättre än regeringens åtgärder? Det är den inte, för med hjälp av den kan de verkligt stora missförhållandena i folkpensionssystemet inte avhjälpas.

I interpellanternas modell används en stor summa gemensamma medel. Interpellanterna vill med detta ge ett intryck av att modellen i själva verket innebär större förmåner än regeringens åtgärder.

De kräver att den fulla tilläggsdelen för makar skall höjas till samma nivå som tilläggsdelen för ensamstående. Härvid blundar de medvetet för det faktum att de faktorer som inverkar på minimiutkomsten, t.ex. konsumtionsstrukturen, bör beaktas vid dimensioneringen av förmånerna i folkpensionssystemet, som skall garantera ett minimiskydd. Alla vet att konsumtionen, räknat per person, är större för en vuxen som lever ensam än för två vuxna som lever tillsam-

mans. Om enbart makars pensioner skulle höjas, skulle skillnaderna i pensionstagarnas utkomstnivå öka.

Gjorda undersökningar visar att det redan i dag finns skillnader till förmån för makar, jämfört med ensamstående pensionstagare, i den utkomstnivå som folkpensionerna möjliggör. Interpellanterna glömmar också aktivt att den fulla minimipensionen inte i något land med ett pensionssystem liknande det som finns i Finland är lika stor för makar och ensamstående. Denna princip, genom vilken jämlikhet och rättvisa eftersträvas, följs också i alla de andra nordiska länderna. Antalet makar som båda får full tilläggsdel och saknar andra pensionsinkomster uppgår i vårt land till endast cirka 5 000. Summan en miljard mark i modellen i interpellationen skulle således huvudsakligen spjälkas upp i belopp på några tiotal mark som skulle fördelas på 250 000 personer. De 400 000 ensamstående pensionstagare som får folkpensionens tilläggsdel skulle däremot bli utan höjningar, och deras situation skulle försämrans proportionellt sett.

Regeringens förslag angående bostadsbidraget inriktar sig däremot också på ensamstående pensionstagare. Enligt den modell som föreslås i interpellationen skulle inte heller bristerna i bostadsbidraget avhjälpas eller pensionsskyddet för mindre bemedlade frontveteraner förbättras. Också om hela det föreslagna beloppet skulle användas skulle minimiskyddet inte förbättras för de 160 000 veteraner vilkas pensionsskydd regeringen genom sina åtgärder i hög grad har förbättrat.

Herr talman! Som ett sammandrag konstaterar jag att det förslag till förbättring av minimipensionsskyddet som regeringen har lagt fram har en socialpolitiskt sett klart mera rättvis inriktning än interpellanternas modell, som visserligen slukar mycket pengar men fördelar dem ineffektivt. Genom interpellationen eftersträvas å andra sidan uppenbarligen inte heller social rättvisa, utan man vill bara genom vilseledande påståenden fria till en så stor väljarkår som möjligt.

Frågan om slopandet av den begränsning som gäller anstaltsvården ur folkpensionen utreds som bäst vid social- och hälsovårdsministeriet. Det är närmast fråga om ordnandet av finansieringsförhållandena mellan kommunerna, staten och folkpensionsanstal-

ten. En proposition med förslag till reformer kan eventuellt avlätas till riksdagen under nästa år.

De nuvarande förfarandena vid indexjustering av pensionerna är motiverade med tanke på målen inom de två olika delarna av vårt pensionssystem. Då syftet med arbetspensionen är att trygga den konsumtionsnivå som pensionstagaren hade innan pensionen började löpa, är det naturligt att beloppet av den intjänade pensionen delvis är bundet till löneutvecklingen. Det reella värdet av folkpensionen, som garanterar ett minimiskydd, har tryggats genom att pensionen har bundits till konsumentprisindex. Pris- och löneutvecklingen är avgörande för vilket index som ger en större höjning.

På lång sikt kan ett index som bundits till lönenivån antas stiga snabbare än prisindexet. Under enstaka år kan prisindexet dock stiga snabbare. T.ex. i år steg folkpensionsförmånerna med 7,1 procent medan APL-indexet steg med endast 6,8 procent. Ett eventuellt bindande av folkpensionerna till APL-indexet skulle förutsätta många åtgärder. Regeringen har gett Pensionskommittén 1990, som tillsattes vid utgången av senaste år, i uppdrag att fortsätta utredningen av indexfrågan. Kommittén skall också utreda hur folkpensionssystemet ytterligare kan utvecklas. Kommittén skall ha slutfört sitt arbete under nästa år. En del av arbetet blir färdigt genast i vår.

Herr talman! I det följande behandlar jag den del av interpellationen som gäller grundskyddet. Interpellationen, som författats i all hast i kapplöpningen mellan oppositionsgrupperna, innehåller till denna delar inexaktheter och direkta sakfel. Interpellanterna påstår t.ex. att utkomtskyddet för arbetslösa inte är bundet till något index, och de är okunniga om den förhöjning av hemvårdsstödet för barn som regeringen har föreslagit.

Utvecklandet av medborgarnas grundskydd och de familjepolitiska stödformerna är det mest centrala elementet inom regeringens social- och hälsovårdspolitik. Regeringen har förbättrat utkomtskyddet väsentligt samt ökat social- och hälsovårdsservicen. Omfattningen av dessa utvecklingsåtgärder framgår av att ökningen åren 1987—90 innebär en reell utgiftsökning om sammanlagt drygt 5 miljarder mark.

Följande exempel belyser den reella ökningen i social- och hälsovårdsservicen: inom folkhälsoarbetet ökar antalet besök på läkarmottagningarna med cirka 700 000 från år 1988 till år 1991, antalet besök inom hemsjukvården ökar med cirka 300 000 från år 1988 till år 1991, antalet hushåll som får hemvårdshjälp ökar med cirka 16 000 från år 1988 till år 1991, och antalet platser på åldringshem ökar med cirka 2 400.

Ökningen av social- och hälsovårdsservicen har således utgjort en central del av förbättrandet av grundskyddet. Också då det gäller snabbheten i utvecklandet av denna service tål den sittande regeringen gott en jämförelse med sina föregångare. Utöver resursökningarna har regeringen ökat kommunernas prövningsrätt vid ordnandet av servicen. En kommun kan mera flexibelt än tidigare och utgående från sina speciella behov fördela sina resurser mellan bl.a. folkhälsoarbetet, den sociala servicen och den specialiserade sjukvården. Målet är att genom att minska byråkratin men bibehålla en tillräcklig styrning erbjuda kommuninvånarna allt bättre service med de resurser som i dag står till buds.

I interpellationen låter man, utan att motivera påståendet, förstå att det finns luckor i minimiskyddet. Regeringen har under sin verksamhetstid i detalj kartlagt hur de olika socialskyddssystemen är anpassade till varandra. Till den del det har visat sig finnas luckor, personer som står utanför de olika systemen eller inkonsekvenser har dessa brister också rättats till.

Regeringens åtgärder tål en kritisk granskning också då det gäller miniminivån i fråga om de sociala förmånerna och ordnandet av minimiskyddet. En förutsättning härför är dock att debatten förs utgående från de realistiska alternativ som står till buds och inte på basen av utopier.

Av regeringens åtgärder kan bl.a. följande nämnas:

1) Nivån på grunddagpenningen inom utkomtskyddet för arbetslösa har utöver de justeringar som den höjda lönenivån har förutsatt höjts i två omgångar. Från år 1987 till år 1991 är den reella ökningen av grunddagpenningen sammanlagt cirka 15 procent. Dessutom har utkomtskyddet förbättrats för dem som tagit emot deltidsarbete och dem som arbetar i bisyssla. Sänkningen

av den enligt förtjänsten avvägda arbetslöshetsdagpenningen efter 200 dagar har slopats. I 1991 års budgetproposition förbättras ställningen för 55 år fyllda mottagare av dagpenning.

2) Kompatibiliteten hos de olika socialförsäkringssystemen har förbättrats. De situationer där någon kommit att stå utanför systemen har minskats bl.a. genom samordning av sjukförsäkringssystemet och systemet med utkomstskydd för arbetslösa. Arbetslöshetsdagpenning kan, när en arbetslös insjuknar, betalas för karensdagarna enligt sjukförsäkringen. Den dagpenning som enligt sjukförsäkringslagen betalas till en försäkrad som har fått arbetslöshetsdagpenning är minst lika stor som den arbetslöshetsdagpenning som utbetalas.

3) Hemvårdsstödet för barn höjs väsentligt nästa år. I början av året görs en indexjustering. I ett gemensamt beslut av regeringen och regeringspartiernas riksdagsgrupper föreslås stödet bli höjt till 1 850 mark fr.o.m. den 1 oktober 1990. Höjningen är således cirka 35 procent jämfört med detta års nivå. En betydande förbättring.

4) Utgifterna för studiestödet fördubblas från år 1987 till år 1991. Studiepenningens grunddel fördubblas för högskolestuderande samt stiger för yrkesläroanstalternas elever med drygt 80 procent och för gymnasieelever som bor utanför hemmet med 114 procent. Regeringens mål har varit att förbättra det totala skyddet för studerandena, och detta mål har uppnåtts genom att utöver studiepenningen också lånebeloppen har höjts. Från regeringens sida görs även fortsatta utredningar i snabb takt för att förbättra studerandenas ställning även på annat sätt.

5) Inom det kommunala utkomstskyddet övergick man vid ingången av år 1989 till en s.k. utvidgad grunddel. Det har inneburit ett klart framsteg vid administrationen av stödet och en väsentlig förbättring av stödtagarnas aktivitet och självständighet. Regeringen har uppmanat kommunerna att snabbt övergå till den utvidgade grunddelen. Detta har också skett i över 200 kommuner. Dessutom pågår ett försök där service som hänför sig till utkomststödet erbjuds i folkpensionsanstaltens lokaler. Försöket fungerar enligt principen "allt vid en lucka" och pågår bl.a. i Lauritsala.

Herr talman! Denna förteckning över åt-

gärder är utan tvekan ett bevis på att regeringen inte heller i fråga om minimiförmånerna kan beskyllas för försummelser. Regeringen skulle också ha blivit positivt överraskad om oppositionen nu när riksdagsvalet närmar sig skulle anse att dessa åtgärder är tillräckliga.

Vid utvecklandet av socialskyddet, grundskyddet och minimiutkomsten har regeringen också medvetet eftersträvat lösningar som är ägnade att skapa en situation i vilken medborgarna aktivt och frivilligt arbetar för att förbättra livskvaliteten och bibehålla sin funktionsförmåga. Ett gott exempel på detta är den totalrevidering av rehabiliteringssystemet som ingår i budgetpropositionen för år 1991. Avsikten med revideringen är att förbättra ställningen för dem som rehabiliteras och att göra arbetsfördelningen mellan de olika servicesystemen klarare samt att genom en rehabiliteringspenning ordna utkomsten för dem som deltar i rehabiliteringen.

Herr talman! Utvecklandet av socialskyddet intar en central ställning i regeringsprogrammet. Tyngdpunkten vid förbättrandet av grundskyddet har lagts vid förbättrande av ställningen för de pensionärer och veteraner som har det ekonomiskt svårast samt för barnfamiljerna. Då regeringsprogrammet slogs fast var man medveten om att det trots den höga levnadsstandarden i vårt land givetvis fortfarande finns saker som måste rättas till i socialskyddet. I regeringsprogrammet har getts löfte om att många av bristerna skall rättas till. Detta har också skett i praktiken. Det är ett obestridligt faktum att det som denna regering har lovat i sitt program har regeringen också konsekvent genomfört.

Välikysymyksen johdosta syntyy seuraava

Keskustelu:

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, vördade herr talman! Ensin pari sanaa tämän vasemmistoliiton tekemän välikysymyksen tuloksista. (Ed. Virolainen: Nopeita tuloksia!)

Luullakseni on ainutlaatuista suomalaisessa parlamentarismissa, että välikysymyksen ansiosta budjettia muutetaan jo ennen keskustelun alkamista ja ennen budjetin käsitte-

lyä valiokunnassa. (Ed. Virolainen: Ei koskaan ennen tapahtunut tällaista!) Silti 85 prosenttia ei ole 100 prosenttia eikä 85 prosenttia ole kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe. Sitä paitsi, arvoisa puhemies, tähän järjestelyyn, mistä nyt on sovittu, liittyy myös eräs huijaus. (Ed. Pekkarinen: Monta!) Ennen puoliso, joka jäi ensimmäisenä eläkkeelle, sai 100 prosenttia lisäosan määrästä. Tulevaisuudessa hän saa vain 85 prosenttia heti alussa. (Ed. Pekkarinen: Aivan oikein!) Näin ollen hänen eläkkeensä ei alene siitä syystä, että sitä ei ole koskaan täysimääräisenä maksettukaan.

Herr talman! Det torde vara första gången i den finländska parlamentarismens historia som en interpellation har åstadkommit att budgeten ändras redan innan den har behandlats i riksdagens utskott. (Ed. Virolainen: Todistan, että näin on!)

Mitä ministeri väitti virheellisyyksistä tässä välikysymyksessä, ei pidä paikkaansa, kenties ministeri ei ole lukenut meidän välikysymystämme, vaan ehkä SMP:n välikysymyksen. Ministerin mukaan me olisimme väittäneet, että työttömyysturvan indeksisidonnaisuus puuttuu. Semmoista ei väitetä meidän välikysymyksessämme, herra ministeri.

Arvoisa puhemies! Onko eläytyminen kriisissä? Onko kykymme asettua toisten ihmisten asemaan ja samaistua heidän todellisuuteensa ja vaikeuksiinsa katoava luonnonvara? (Ed. Anttila: Hyvä kysymys!) Väistyvätkö inhimilliset arvot yhteiskunnassamme mammonan ja markkinavoimien palvonnan edessä? Voiko ylipäänsä enemmistö voida hyvin, jos vähemmistö yhteiskunnassamme voi huonosti? Voiko pelkkä taloudellinen kannattavuus, tehokkuus ja tulosvastuullisuus johtaa yhteiskuntaan, joka on kaikille kansalaisille turvallinen, hyvä ja oikeudenmukainen? Tämänkaltaiset kysymykset nousivat väistämättä mieleeni tarkastellessa Holkerin sinipunahallituksen tähänastisia aikaansaannoksia ja ensi vuoden tulo- ja menoarviota.

Talous- ja veroratkaisuissaan hallitus on johdonmukaisesti suosinut hyvin toimeentulevia ihmisiä pienituloisten ja vähävaraisten kustannuksella. Veroratkaisuissaan se on kasvattanut tuloeroja ja täten lisännyt yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Vuoden 1991 bud-

jetti pyrkii vahvistamaan talouden avointa sektoria — näin on ministeri Louekoskikin ilmoittanut; yhtiöverotusta lievennetään ja teollisuudelle lahjoitetaan 3,3 miljardia laite- ja konehankintojen liikevaihtoveron poistamisen myötä. (Ed. Valli: Työttömyys vähe- nee!) Saamalla kuitenkin unohdetaan ne ihmiset, jotka ovat jääneet nousevan elintasomme ulkopuolelle: pelkän kansaneläkkeen tai vähimmäispäivärahan varassa elävät, kor- koikeen alla kamppailevat asuntovelalliset, opiskelijat, hoito- ja palvelualan matalapalk- kaiset, pitkäaikaissairaat ja työttömät. Herra puhemies! Mitä tämä on muuta kuin uusraa- kalaisuutta. (Ed. Virolainen: Uutta kulttuu- ria!)

Meillä on yhteiskuntaa kehittäessämme valittavana kaksi tietä. Toinen on hallituksen valitsema uusliberalistinen tie, joka johtaa rikkaiden rikastumiseen ja köyhien köyhty- miseen. Näiden väliin jää suhteellisen laaja ryhmä ihmisiä, joka voi riittävän hyvin voi- dakseen olla samastumatta syrjäytyviin. Tä- hän ilmiöön hallitus ilmeisesti nojautuu.

Toinen tie, joka on vasemmiston ja vases- mistoliiton suosima tie, merkitsee hyvinvoin- tivaltiomme julkisten palvelujen ja sosiaali- sen turvallisuuden edelleenkehittämistä oi- keudenmukaisuusperiaatteen mukaisesti koh- ti yhteiskuntaa, jossa vallitsee yhteisvastuu kaikista kansalaisista. Perusturvaa kehite- tään tasolle, joka mahdollistaa turvaton elä- män myös kaikille eläkeläisille ja vähävarai- sille kansalaisille.

Arvoisa puhemies, herr talman! Suomessa on eläkkeensaajia lähes 1,1 miljoonaa ihmis- tä. Heistä 39 prosenttia saa eläkettä alle 2 500 markkaa kuukaudessa. Nämä ovat eläkeläisiä, joilla on pelkkä kansaneläke tai sen lisäksi vain hyvin pieni työeläke. Pelkkää kansaneläkettä saavia on noin 200 000. Täysi kansaneläke on kuntaryhmästä riippuen 2 119—2 214 markkaa kuukaudessa. Jos mo- lemmat puoliset saavat eläkettä, eläke vähe- nee noin 300 markalla kuukaudessa.

Pientä eläkettä saavien asemaa heikentää kaiken aikaa kansaneläkkeiden epäoikeuden- mukainen indeksitarkistusjärjestelmä. Pientä kansaneläkettä tarkistetaan vain elinkustan- nusten kallistumista mittaavalla indeksillä, kun taas työeläkkeitä tarkistetaan TEL-in- deksillä, joka ottaa huomioon myös reaali- palkkojen kohoamisen. Vuodesta 1984, jol- loin kansaneläkkeisiin tehtiin viimeinen taso-

korotus, kansaneläkkeet ovat jääneet jälkeen työeläkkeistä 8,5 prosenttia. Tämä merkitsee yksinäisen eläkeläisen kohdalla noin 180 markkaa kuukaudessa ja eläkepuolison koh- dalla runsaat 150 markkaa kuukaudessa. Nyt on jo tämän jälkeenjääneisyyden korjaamisen aika.

Kansaneläkeuudistuksen neljännen vai- heen toteuttaminen merkitsee sitä, että puo- lisoiden eläke nostetaan täyden kansaneläk- keen tasolle, kun se on nyt 81 prosenttia yksinäisen eläkeläisen saamasta eläkkeestä ja 85 sen jälkeen, mitä hallitus on sopinut. Tämä merkitsisi heidän eläkkeittensä nosta- mista runsaalla 300 markalla kuukaudessa. Mikään ei puolla nykyistä yhdessä ehtoopäi- viään viettävien eläkeläisten syrjintää. Ja miksi tällainen syrjintä kohdistuu vain kaik- kein pienintä eläkettä saaviin, kun suuria eläkkeitä saavat nostavat täyden eläkkeen riippumatta siitä, elävätkö yksin vai toisen eläkeläisen kanssa? Sitä sopii kysyä.

Eläkekomitea 87:n esitykseen perustuva hallituksen lakiesitys merkitsee vain muuta- man prosenttiyksikön kohoamista eli 81 pro- sentin nostamista 85 prosenttiin. Tämän li- säksi korotus koskisi budjetin esittämässä muodossa vain uusia, ajankohdan 1.7.91 jälkeen eläkkeelle jääneitä. Nythän tähän on tullut korjaus, joka on sinänsä myönteinen, mutta vielä liian pieni. Tämä siis ei ole mikään neljäs vaihe, vaan lähinnä kosmeet- tinen muutos, joka sitä paitsi ei pennilläkään olisi parantanut nykyisten eläkkeensaajien asemaa.

Myös eläkepuolisoiden verotus on muita kireämpi, koska kunnallisverotuksen eläketu- lovähennyksetkin ovat madalletut. Järjestel- mä toimii periaatteella, jonka mukaan tuloja on oltava kyllin vähän, siis oikeus lisäosaan ja eläketulovähennykseen, jotta niitä voitai- siin edelleen pienentää. Suurituloisia asia ei koske. Jos ei ole oikeutta lisäosaan eikä kunnallisverotuksen eläketulovähennykseen, ei ole, mistä leikata. Näin toteutettuna elä- kejärjestelmämme on tältäkin osin kaikkien pienituloisimpia rankaiseva.

Naimisissa tai avoliitossa olevalle makse- taan nykyisin yksinäisen lisäosaa niin kauan, kunnes puolisoikin alkaa saada kansaneläket- tä. Kun puolisoista jälkimmäinen siirtyy eläkkeelle, hänelle myönnetään madallettu lisäosa, eläketuloa ruvetaan verottamaan elä- kepuolisoiden perusteiden mukaisesti ja sa-

malla aikaisemmin eläkkeelle siirtyneen lisäosaa pienennetään ja hänen verotustaan kiristetään. Jo eläkkeellä olevalle koituvaa menetyks saattaa siis olla tuntuvampi kuin hakijan saama hyöty. Perheen yhteenlaskettu nettotulo voi näin pienentyä! Näin on, herra ministeri.

Hallituksen esittämä 81 prosentin muuttaminen 85 prosentiksi ei paljon auta, vaikka se ulotettaisiinkin koskemaan jo eläkkeellä olevia. Tämän 4 prosenttiyksikön lisäyksen pyyhkii pois hallituksen politiikka, joka johtaa hyvin monessa kunnassa ja kaupungissa kunnallisveroäyrin nousuun. (Ed. Uitto: Siitä ei ministeri puhunut mitään!)

Arvoisa puhemies, herr talman! On totta, että perusturvan kehittäminen on kallista. Ei yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ilmaiseksi saada, se tietysti pitää myöntää. Siitä huolimatta siihen pitää pyrkiä. Me näemme vasemmistoliitossa, että kymmenen lihavaa vuotta ovat nostaneet Suomen talouden sille tasolle, että se alkaneesta taantumasta huolimatta kykenee kestämään määrätietoisen perusturvan kehittämisen.

Arvoisa puhemies, herr talman! Perusturvan ongelmat eivät jää yksin kansaneläkkeen ongelmiksi. On näet luomatta yhtenäinen toimeentulon perusturva. Erilliset, eri aikoina luodut järjestelmät suovat toisistaan poikkeavia tukia. Perusturva on myös aukollista. Etuuksien saamiselle on sekä säädetty että käytännössä asetettu erilaisia esteitä. Joskus hakemusten käsittelyajat voivat aiheuttaa toimeentulo-ongelmia. Asioita ei vielä käsitellä riittävästi viran puolesta ja palvelupeeriaatetta korostaen. Silti hallituksen toimenpiteet ovat jääneet miltei olemattomiksi, täysin riittämättömiksi.

Toimeentulotuen hakijoista on joka toinen työtön. Tämä jo sinänsä osoittaa, että työttömyysajan turvassa on ongelmia. Toimeentulotukihan on viimesijainen tuen muoto. Sosiaalitoimiston raha-apuun joutuukin turvautumaan noin joka viides sellainen työtön, joka samanaikaisesti saa peruspäivärahaa. Työttömyysturvan peruspäiväraha on tasoltaan aivan riittämätön ja siihen liittyy tarpeetonta tarveharkintaa. Myöskään tätä etuutta hallitus ei ole siis halunnut korottaa. Ansioturvan takia hyvin ansainneelle lyhytaikainen työttömyysjakso ehkä ei vielä ole kohtalokas, ellei sitten ole ottanut asunovelkaa aivan maksukykynsä äärirajoille. Tulot-

tomalle sen sijaan työttömyysturva on aina riittämätön.

Työttömyysajan turvan parantaminen on erityisen ajankohtaista nyt, kun maamme on ajautumassa talouden ahdinkoon. Ensimmäiset merkit ulkomaankaupan vaikeuksista ovat, kuten tiedämme, jo näkyvissä. Joku saattaa sanoa, että työttömyysajan toimeentulon parantaminen ei ole oikea ratkaisu. Sellaisessa arvostelussa piilee hiven tottakin. Mutta vain hiven. Toki olisi parempi, että työtön saisi ensisijaisesti työtä tai edes uuteen vakinaiseen työpaikkaan johtavaa uudelleen- tai täydennyskoulutusta. Ja jollei asuntolaitteikaa olisi ajettu konkurssiin, vaan olisi tarjolla runsaasti vuokra-asuntoja, saattaisi työnhakija työttömyysajanakin löytää sopivaa työtä toiselta paikkakunnalta. Nyt tämäkin mahdollisuus on enimmäkseen tukossa. Tarvitaan kiistatta myös työttömyysturvan parantamista, sillä kaikille ei varsinkaan joukkotyöttömyyden vallitessa kuitenkaan ole tarjolla työtä tai työhön auttavaa koulutusta.

Arvoisa puhemies, herr talman! Sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahan taso on liian alhainen. Tämä vähimmäispäiväraha on yksi niistä asioista, jotka on syytä tarkistaa yhdenmukaiseksi muun perusturvan kanssa, kun luodaan yhtenäinen ja riittävä perustoimeentulo. Vähimmäisetuutta maksetaan tosin vain, jos henkilöllä ei ole ennen sairastumista tai äitiyttä ollut käytännöllisesti katsoen lainkaan ansiotuloja, eli tämä koskee aika harvoja ihmisiä.

On mielenkiintoista verrata myös sitä, miten eri Pohjoismaat tukevat opiskelijointaan. Tanskassa sekä kotona että muualla asuvan korkeakouluopiskelijan tuki on yhtä suuri ja ylitti 3 000 markkaa kuukaudessa lukuvuonna 1987—88. Ruotsissa tuki oli hieman pienempi, mutta tukea maksettiin samaan tapaan kotona ja muualla asuville. Norjassa muualla kuin kotona asuvan tuki oli samaa korkeaa pohjoismaista tasoa, vain kotona asuvan tuki oli hieman pienempi. Silti Norjassakin kotona asuva sai saman verran tukea kuin Suomessa kodin ulkopuolella asuva.

Meillä siis opintotuki ei ole hyvää pohjoismaista tasoa. Ei, se on melko kehno. Taas osoittautuu, että pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden joukossa suomalaiset eivät tässä pärjää. Eipä ihme, että huomattava määrä

opiskelijoita joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Vuonna 1985 toimeentulotukea saaneita opiskelijoita oli noin 7 000, ja vuonna 1988 määrä oli kaksinkertaistunut, siis 14 000. Opintotuen taso on riittämätön, ja lisäksi lainan osuus siitä on liian suuri. Lainaosuus vaikeuttaa vastavalmistuneiden perheenperustamista, eikä nykyään enää voi olettaa, että lainasta suoriudutaan kivuttomasti pääsemällä valmistumisen jälkeen hyville ansioille.

Arvoisa puhemies, herr talman! Vuoden 1986 valtiopäivillä käsiteltäessä vuoden 1987 tulo- ja menoarviota eduskunta asetti tavoitteeksi sen, että lisätään asteittain opintorahan osuutta siten, että se yhdessä keskiasteen maksuttoman ateriaeuden kanssa vuoteen 1990 mennessä nousee noin puoleen opintotuen kokonaismäärästä. Tästä tavoitteesta hallitus ei ole pitänyt kiinni, eikä ole toteuttanut sitä.

Hallitusta siis eivät ole kiinnostaneet vähimmäisetuuksien korottaminen ja niiden yhtenäistäminen aukottomaksi ja riittäväksi vähimmäisturvaksi.

Arvoisa puhemies, herr talman! Ehdotan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen samamuodoksi seuraavaa:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta edellyttää,

että hallitus antaa eduskunnalle välittömästi esityksen kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen mukaisesti puolisoalenen poistamisesta kokonaan sekä esityksen eläkeindeksin korjaamisesta ja syntyneen jälkeenhäjäneisyyden poistamisesta

sekä antaa esityksen muiden perusturvan muotojen saattamisesta samalle täyden kansaneläkkeen mukaiselle, yhtenäiselle tasolle, mikä edellyttää opintotuen lisäämistä ja opintorahaosuuden nostamista, työttömyysajan turvan ja sairausvakuutuspäivärahojen sekä lasten kotihoidon tuen korottamista,

toteaa, että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Skinnari: Herra puhemies! Välikysymys tuli odotettuun aikaan ja odotetusta aiheesta. Yllättävämpää olisi ollut, jos vasemmistoliitto ja keskusta olisivat lähteneet arvioimaan uudelleen perusturvan kiireellisiä uudistuskohteita.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä

yhtyy kysyjien huoleen kansalaisten perusturvan riittävydestä, mutta ei yhdy hallitukselle osoitettuun moitteeseen tänä aamuna tehtyjen ratkaisujen jälkeen. Parlamentarismi toimii Suomessa.

Kuluvalla eduskuntakaudella on määrätietoisesti kyetty jatkamaan kansalaisten toimeentuloturvan kohentamista, ohjaamalla varoja erityisesti sosiaaliturvan aukkojen paikkaamiseen. En lähde toistamaan ministeri Miettisen luettelemia uudistuksia. Ilman sosialidemokraattisen liikkeen ja ammattiyhdistysliikkeen panosta askeleet perusturvan kohentamisessa olisivat jääneet hyvin paljon lyhyemmiksi. Mutta tietä riittää kuljettavaksi eteenpäin.

SDP:n eduskuntaryhmän ryhmäaloitteiden tekoa eläkeläispuolisoiden eläketason korottamisesta myös jo eläkkeellä oleville, opiskelijoitten aseman parantamisesta, leimaveron poistamisesta ensiasunnon ostajilta ja postin palvelujen turvaamisesta voidaan verrata jalapallo-otteluun, jossa pääministeri on erotuomarina ja valtiovarainministeri toisena linjatuomarina. Juuri, kun SDP:n eduskuntaryhmä kannattajiensa äänekkäästi tukemana pääsi ryhmäaloitteella hyökkäyksessä läpimurtoon ja teki maalin, erotuomari Holkeri vihelsi paitsion. Myös linjamies Loukosken lippu oli aiemmin noussut pystyyn paitsion merkiksi. Mutta eihän se mikään paitsio ollut.

Onneksi eduskuntaryhmämme tekemä protesti on asianmukaisesti käsitelty ja tänä aamuna pidetyssä ratkaisevassa neuvottelussa maalimme on hyväksytty. Sosialidemokraattiset kansanedustajat ovat tyytyväisiä samassa eduskuntajoukkueessa pelaavien kookoomuksen ja RKP:n kansanedustajien tuesta protestillemme. Tunnustusta on annettava myös pääministerille, että hän on omalta osaltaan myöntynyt tähän oikeudenmukaiseen loppuratkaisuun. Tärkeintähän tässä ottelussa on ollut pientä eläkettä saavien, lapsiperheiden, ensiasunnon ostajien ja opiskelijoitten aseman parantaminen sekä postin palvelujen turvaaminen.

Kun useat Länsi-Euroopan maat ovat viime vuosina karsineet sosiaaliturvaansa, Suomi on pystynyt sitä parantamaan ja laajentamaan. Sosiaali- ja terveysturvaamme odottavat kuitenkin uudet haasteet. Rahoittaminen ei ole ongelmatonta, yhteiset palvelut kysyvät myös työvoimaa, josta on pula,

sosiaali- ja terveystalouden kehittämisessä tarvitaan uusia ratkaisumalleja. Niin sanottu yksityistäminen ei ole sellainen. Valtio tukee jo esimerkiksi yksityistä terveydenhuoltoa vuositulolla noin 6 miljardilla markalla. Eläke- ja sairausmenot kasvavat, ja palvelujen tarve lisääntyy. Ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan meitä kaikkia eduskunnassa, kunnallishallinnossa, työmarkkinajärjestöissä sekä elinkeinoelämässä.

Kaikista eduskuntaryhmistä kokoonpantu eduskunnan perusturvatyöryhmä vaati 2.6.1989 eduskuntaryhmien puheenjohtajille jättämässään esityksessä yksimielisesti työttömyysturvan peruspäivärahan, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan vähimmäismäärän ja opintorahan perusosien tasokorotuksia sekä toimeentulotuen edelleenkehittämistä laajan perusosan pohjalta. Samoin työryhmä esitti pienituloisten verotusta kevennettäväksi verouudistuksessa korottamalla perusvähennyksen määrää tavoitteena se, että veronkynys nousisi vähimmäistoimeentulorajan yläpuolelle. Eduskuntaryhmien asettaman perusturvatyöryhmän vaatimuksissa onkin edetty, mutta ei tilanne kokonaisuudessaan ole vielä läheskään kunnossa.

Suomen ei pidä unohtaa heikompiosaisia eli yleensä niitä, jotka eivät ole edustettuina tulopoliittisen neuvottelupöydän ääressä. Eläkeläisten, opiskelijoitten, kotona työtä tekevien, sairaitten, työttömien ja muiden työelämän ulkopuolella olevien tulopoliittinen pitopöytä katetaan eduskunnassa. Näistä ryhmistä koostuu palkansaajien tavoin noin 2 miljoonaa kansalaista. Kohdatessaan Euroopan yhdentyvän talouden tosiasiat ja uudenlaisen kulttuurin Suomi on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki, vähimmäistoimeentulotuen varassa elävät.

Päinvastoin kuin monissa Länsi-Euroopan maissa Suomessa sosiaaliturvaan olennaisena osana kuuluvat julkiset palvelut, kuten lasten päivähoito, perusterveydenhuolto, sairaalat, kotihoidon palvelut, vammaispalvelut ja kuntoutus. Sosiaali- ja terveysturva Suomessa täydentää mm. oikeus koulutukseen.

Julkisten palvelujen maksuttomuus tai alhainen maksu on arvokas asia nimenomaan niille, jotka elävät pienillä tuloilla. Vähemmistöasemastamme huolimatta nykyisessä Holkerin hallituksessakin olemme pystyneet torjumaan esitykset mm. terveyskeskusmaksun käyttöön otosta. Tämän hallituksen aika-

na julkisiin palveluihin on panostettu lisää yhteisiä varojamme lähes 5 miljardia markkaa.

Sosiaali- ja terveystalouden kehittämisessä on muistettava se tosiasia, että Suomen taloudellinen vauraus ja ns. kansainvälinen kilpailukyky on paljolti niissä isissä ja äideissä, naisissa ja miehissä, jotka joka arkiamu lähtevät rankkaan työhön. Palkkatyön merkitystä ja palkkatyöntekijöitä ei tule unohtaa. Sama koskee pitkiä päiviä tekevää pienyrittäjää.

Lapsiperheiden perusturvaa tulee edelleen parantaa. Tämä tehdään lisäämällä taloudellista tukea ja laajentamalla lapsiperheille tarkoitettuja palveluja. Lapsiperheiden taloudellinen tuki tulee kanavoida ensisijaisesti lapsilisäjärjestelmän kautta. Nykyisen hallituksen aikana on lapsilisiä jo korotettu enemmän kuin milloinkaan aikaisemmin vastaavan pituisena ajanjaksona. Tavoitteena tulee olla lapsilisien saattaminen sille tasolle, että niillä voidaan kattaa lasten välttämättömät kulutusmenot.

Lasten päivähoito on tärkeä lapsiperheiden perusturvan muoto. Päivähoitopalvelut pystytään tällä hetkellä takaamaan kaikille alle kolmivuotiaille lapsille. Yhtä välttämättömä on lisätä päivähoitopaikkoja siten, että jokainen alle kouluikäinen lapsi, jonka vanhemmat sitä haluavat, voi saada turvallisen päivähoitopaikan. Hallituksen tulisiikin mitä pikimmin antaa eduskunnalle lakiesitys, jolla taataan oikeus päivähoitopaikkaan kaikille alle kouluikäisille lapsille viimeistään vuoteen 1995 mennessä.

Tukea lasten kotona tapahtuvaan hoitoon tulee myös lisätä. Tämä käy parhaiten pidentämällä vanhempainrahakautta asteittain yhteen vuoteen lapsen syntymän jälkeen. Sen jälkeistä kotihoidon tukea tulee kehittää ensisijaisesti siten, että kotihoidon lisäosan saamisedellytyksiä laajennetaan ja monilapsisten perheiden tukea korotetaan. Lisäosan tuloharkintaa lieventämällä kotihoidon tuesta muodostuisi nykyistä parempi vaihtoehto kotonaan lapsiaan hoitaville perheille. Myös osittaista lasten kotihoidon tukea tulee parantaa todelliseksi vaihtoehdoksi. SDP:n, kokoomuksen ja RKP:n eduskuntaryhmien tämänaamuinen neuvottelutulos kotihoidon tuesta on myönteinen, lapsen kotona tapahtuvaa hoitoa tukeva ratkaisu.

Herra puhemies! SDP:n mielestä kotona

tapahtuvan hoitotyön asianmukainen korvaaminen, sosiaaliturva ja lomajärjestelyt on pantava kiireellisesti kuntoon. Väestömme ikääntyminen, hoitoalojen työvoimapula ja pienenevät ikäluokat työmarkkinoilla edellyttävät omaisten ja läheisten kotona tekemän hoitotyön arvostamista ja tunnustamista työksi. Kaikki keinot, jolla hoitotyöstä kiinnostuneet henkilöt saadaan mukaan omaistensa ja läheistensä hoitotyöhön, ovat yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti arvokkaita.

Sosialidemokraattien mielestä perinteisen palkkatyön ja työn käsitettä on laajennettava koskemaan myös erilaisia itsensä toteuttamisen, kanssaihminen palvelun ja yhteiskunnan rakentamisen muotoja. Tämä koskee myös kotona tapahtuvaa työtä. Tähän tarvitaan joustavaa toimeentuloturva ja perhehoidon uudistamista. Ihmisille on taattava taloudellinen ja sosiaalinen turvallisuus kaikissa elämänvaiheissa riippumatta siitä, missä työn tekeminen tapahtuu.

Vaikka mm. sairaan työttömän ja osaaikatyötä tekevien työttömien asemaa on parannettu ja työttömyysturvan peruspäivärahan tasoa on tämän hallituksen aikana nostettu reaalisesti noin 15 prosenttia, ei työttömyysturva ole vielä SDP:n kansanedustajia tyydyttävällä tasolla. Tasokorotuksia tarvitaan sekä peruspäivärahaan että pieni- ja keskituloisten ansiopäivärahaan. Olemme iloisia siitä, että tällä hallituskaudella on aktiivisesti työllisyyspolitiikan keinoin vähennetty tuntuvasti avointa työttömyyttä.

Herra puhemies! Suomalaiset naiset ja miehet elävät entistä pidempään. Tämä on iloinen asia. Kansaneläke-, ansioeläke- ja yrittäjäeläkejärjestelmät eivät kuten muutkaan sosiaalivakuutuksen etuudet takaa Suomessa vielä kaikille riittävää toimeentuloa. Tämän hallituksen aikana on kohennettu erityisesti rintamaveteraanien asemaa ja perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistuksella mm. saatettu myös mieslesket tasavertaisesti eläketurvan piiriin.

Eläkeläisten aseman parantamiseksi hallituksen ensi vuoden budjettiesityksessä on varauduttu kansaneläkeläispuolisoiden lisäosan enimmäismäärän nostamiseen 81 prosentista 85 prosenttiin yksinäisen henkilön lisäosan enimmäismäärästä heinäkuun alusta 1991 lukien. Korotus koskisi kuitenkin vain uudistuksen jälkeen alkavia eläkkeitä. Samal-

la eläkeläisten asumistuki paranee. Ylimääräiseen rintamalisään tulee tasokorotus ensi vuoden huhtikuun alusta. Myös veteraanien kuntoutukseen pääsevien määrä kasvaa.

Sosialidemokraattien eduskuntaryhmä on edellyttänyt, että jo eläkkeelle jääneiden puolisoiden lisäosat on korjattava saman tasoisiksi. Hallituksen budjettiesityksessä ei kansalaisten tasa-arvon kannalta ollut hyväksyttävää, että kansaneläkkeen tasoon jäisi selvä ero eläkkeelle siirtymisen ajankohdasta riippuen. Lisäosan merkitys on kaikkein suurin juuri vanhimpien ikäluokkien toimeentulolle, koska heille on kertynyt vähemmän työeläketurvaa.

Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien tänä aamuna saavuttama neuvotteluratkaisu ulottaa lisäosakorjauksen koskemaan myös jo eläkkeelle siirtyneitä noin 250 000:ta puolisoa. Yhdessä budjetin sisältämien lisäkorjausten ja asumistuen uudistamisen kanssa se merkitsee merkittävää kansaneläkeuudistusta, jossa kohennetaan nimenomaan vähävaraisimpien eläkeläisten toimeentuloa. Uudistuskokonaisuus on saatettava voimaan samanaikaisesti erilaisten sekaannusten välttämiseksi.

Kun asiaa koskevat lakiehdotukset piakkoin tulevat eduskuntakäsittelyyn, sosialidemokraattiset kansanedustajat tulevat toimimaan tämän linjan mukaisesti. Jatkossa tarvittavat kohennukset vähimmäiseläketurvaan sekä työ- ja kansaneläkkeiden indeksijärjestelmään ovat selvittettävänä eläkekomiteassa, jonka työltä odotamme toteuttamiskelpoisia tuloksia jo ensi syksyksi.

Pientä työeläkettä saavat, joille ei ennen eläketapahtumaa ole ehtinyt karttua kunnolliseen eläkkeeseen oikeutettavia työvuosia, tarvitsevat selvää parannusta eläkkeisiinsä. Yhtenä vaihtoehtona on esitetty sen alarajan korottamista, jonka jälkeinen työeläketulo alkaa pienentää kansaneläkkeen lisäosaa. Nykyisellään alaraja on vain runsaat 200 markkaa kuukaudessa. Toisen mallin mukaan pienennettäisiin sitä prosenttia, jolla alarajan ylittävä työeläke alentaa kansaneläkkeen lisäosaa. Nythän tämä prosentti on 50.

Molemmissa edellä mainituissa vaihtoehdoissa on se huono puoli, että niiden vaikutus ei kohdistu yksinomaan pientä työeläkettä saaviin. Uudeksi vaihtoehdoksi ja pohdinnan kohteeksi on esitetty erillisen ansiolisän

käyttöönotto. Ansiolisä maksettaisiin vain niille eläkkeensaajille, joiden työeläkkeen määrä alittaa sovittavan tason. Tämä lisä poistuisi sitä mukaa, kun työeläkejärjestelmä tulee täysimääräisemmin voimaan. Tämän kaltaisilla ratkaisulla on eläketurvan lisämarkat ohjattava niille ryhmille, joiden taloudellinen asema on heikoin.

Herra puhemies! Nykyisen hallituksen aikana opiskelijoiden toimeentulon parantamiseen on panostettu aikuisopintoraha mukaan luettuna noin 900 miljoonaa markkaa lisärahoitusta. Tämä on merkinnyt noin 105 000 korkeakouluopiskelijalle, noin 80 000 ammatillisen koulutuksen piirissä olevalla ja noin 90 000 lukiolaiselle selvää parannusta.

Noin 150 000 opiskelijalla on kuitenkin opintolainaa. Opintolainojen myöntäminen on kangerrellut pankkien ja opetusministeriön välisestä sopimuksesta huolimatta. Sopimus on voimassa kesäkuun loppuun 1991, minkä jälkeen pahimmillaan tilanne saattaa tulla todella vaikeaksi. Pankkien on pidettävä sopimuksesta kiinni. Opiskelijoista ei saa tehdä pankkien epäonnistuneen taloudenhoidon maksumiehiä.

Opetusministeriö on asettanut selvitysmiehen laatimaan ehdotuksen opintotukijärjestelmän uudistamiseksi mm. valtion nuorisoneuvoston, Suomen ylioppilaskuntien liiton, Suomen Lukiolaisten Liiton ja Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliiton esitykseen yhtyen. Ryhmämme pitää tarkoituksenmukaisena, että selvitysmiehen työn pohjalta asetetaan mahdollisimman nopeasti ja eri osapuolia kuunnellen komitea muuttamaan lainsäädäntöä siten, että muutokset ehtisivät viimeistään vuoden 1992 valtion tulo- ja menoarvioon. Komitean tulisi löytää vastaus siihen, pitäisikö opintotuki sitoa elinkustannusindeksiin kansaneläkkeen tavoin. Sekä eduskunnan että opiskelijajärjestöjen tavoitteena on opintotuen lainapainotteisuuden vähentäminen ja vastaavasti opintorahan osuuden lisääminen 50 prosenttiin opiskelijan toimeentuloturvasta.

Opintotukijärjestelmän uudistuksen eräänä vaihtoehtona on perustaa opintotukirahasto, jonka tehtävänä olisi maksaa opintorahat ja myöntää opintolainat. Muissa maissa mm. korkeakouluopiskelijoiden opintotuki on selvästi Suomen tukea parempi. Vuonna 1988 lähes 15 000 opiskelijaa Suomessa joutui turvautumaan toimeentulotukeen mm. opin-

totukihakemusten käsittelyn hitauden vuoksi. Ensi vuoden budjettiin toivoisimme vielä löytyvän lisärahoitusta niin, että hallituspuolueiden neuvottelujen avulla opiskelijoiden toimeentuloturvaa voitaisiin parantaa useiden eduskunta-aloitteiden tavoitteiden mukaisesti opintorahaa korottamalla.

Herra puhemies! Vaikka Eta-neuvottelujen ja EY-säädösten perustana onkin, että jokainen maa saa itse päättää sosiaali- ja terveysturvastaan, ei Suomen kannalta Euroopan yhdentyminen voi sujua ilman, että emme tekisi täällä omia tarvittavia ratkaisuja.

Kaiken kaikkiaan me olemme rahoitus mukaan lukien tekemisissä paljon mittavampien haasteiden kanssa kuin välikysymyksen tekijät antavat ymmärtää. Terveyspalvelujen järjestämisessä Suomi on kansainvälisen terveysjärjestön Who:n mallimaa. Kunnianhimoiseksi tavoitteeksi meidän tulee ottaa nousu sosiaaliturvan mallimaaksi Euroopassa. Tällaisessa maassa olisivat kansalaisten perusturva, työttömyysturva, sairausturva, kotihoidon tuki sekä kotona tapahtuvan työn arvostus, opintotuki sekä sosiaali- ja terveyspalvelut järjestyksessä mallimaalle ominaiseen tapaan. Sosialidemokraattisten kansanedustajien tavoitteena on rakentaa Suomesta eurooppalainen sinivalkoinen kansankoti, jossa elää onnellinen Suomen kansa.

Herra puhemies! Sosialidemokraattista eduskuntaryhmää tyydyttää hallituksen vastaus, ja ryhmä kannattaa yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Kilpajuoksu välikysymyksen jättämiseksi päättyi vasemmistoliiton niukkaan voittoon. Suomen keskusta taas oli heti valmiina allekirjoittamaan, niin kuin kyseinen puolue on ollut valmis allekirjoittamaan viime aikoina jokaisen paperin, jossa mainitaan sanat "hallitus on laiminlyönyt" ja jossa ei tarvitse esittää mitään omaa ratkaisumallia, saati rahoitusta asioiden hoitamiseen. Vasemmistoliiton nimi puolueena on muuttunut, mutta muuta uutta välikysymys ei sitten sisällikään.

Välikysymyksen perustana ovat kansaneläkeuudistuksen vaiheittaista uudistamista koskevat suunnitelmat noin 15 vuoden takaa. Kysymyksen allekirjoittaneille puolueille näyttää olevan ominaista niin kotimaisissa kysymyksissä kuin laajemmissakin ulottu-

vuoksissa kyvyttömyys havaita maailmassa jatkuvasti tapahtuvat muutokset. Ratkaisuja tämän päivän yhteiskunnallisiin ongelmiin on etsittävä tämän päivän keinoin.

Nyt keskusteltavina olevat teemat ovat kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä keskeisiä tulevaisuuden Suomen painopisteitä. Suomen väestö ikääntyy. Eläke-, kuntoutus- ja aikuiskoulutuskysymykset korostuvat entisestään. Väestömäärän kääntymisen las-kuun jo lähitulevaisuudessa herättää kysymyksen, turvaako yhteiskunta nuorille perheille riittävät taloudelliset edellytykset hankkia lapsia tähän maahan.

Investointi henkiseen pääomaan opiskelun kautta vaatii opiskeluajan toimeentuloturvan kehittämistä sekä määrältään että sisällöltään vastaamaan elämänkaaren eri vaiheiden erilaisia tarpeita. Erityisesti joudutaan ratkaisemaan yhtälö siitä, miten yhteiskunta rahoittaa mahdollisimman kattavasti ja samalla tehokkaasti yhteisen sosiaaliturvamme.

Ei mitään niin turhaa, ettei jotain hyötyäkin. Tämä välikysymys antaakin mahdollisuuden siihen, että voimme näin julkisella areenalla ja kansanedustajien oikeus- ja toetusvelvoitteen alaisena keskustella perusturva- ja eläkeasioista. Tämä antaa oivan tilaisuuden korjata niitä väärinkäsityksiä ja väärintymmärryksiä, joita keskustapuolueen edustajat kentällä ovat kuuleman mukaan julistaneet. Toisaalta välikysymyksen saaman julkisuuden osalta täytyy vain toivoa, että yleiseksi mielikuvaksi tästä keskustelusta ei jää se, että SMP on suomalaisen yhteiskunnan ainoa väliinputoja.

Keskusteltaessa perusturvasta on syytä erottaa kaksi eri tasoa: toisaalta ne ratkaisut, jotka ovat ja ovat olleet mahdollisia toteuttaa olemassa olevan, pitkäaikaisen kehityksen kautta syntyneen tilanteen pohjalta, ja toisaalta ne tavoitemallit, jotka ovat näkyviä pidemmälle tulevaisuuteen. Jokainen ymmärtää, että sanonnan "kaikille paljon ja monille vielä enemmän heti, tässä ja nyt" mukainen ajattelu ei ole vastuullista politiikan tekoa.

Tämä ajattelu pätee myös vastauksessa välikysymykseen. Kuten sosiaali- ja terveysministeri Mauri Miettinen selkeästi tosiasioiden nojautuvassa hallituksen vastauksessa osoitti, eläkeläiskysymyksissä ja perusturvassa on edistytty pääministeri Harri Holkerin hallituksen ohjelman mukaisesti ja merkittä-

vin askelin. Tämä välikysymyspuolueidenkin olisi pitänyt havaita. Toisaalta on selvää, että yhteiskunnallisen hyvinvoinnin jakautuminen jokaiselle riittävän aineellisen ja henkisen perusturvan takaajaksi vaatii jatkuvia toimenpiteitä myös tulevaisuudessa.

Kokoomuksen keskeinen sosiaalipoliittinen tavoite on perusturvan takaaminen jokaiselle kansalaiselle. Kokoomus lähtee ajattelussaan yksittäisestä ihmisestä. Jokaiselle on turvattava edellytykset aineellisesti ja henkisesti laadukkaaseen elämään. Tämä tarkoittaa, että perustoimeentuloturva on taattava kaikille niille, jotka eivät palkkatyön kautta tai muuten saa riittävää toimeentuloturvaa.

Kokoomuksen visio tulevaisuuden Suomeksi sisältää jokaiselle kansalaiselle perusoikeuden vähintään täyden kansaneläkkeen tasoiseen perusturvaan. Tämä edellyttää eri etuuksien vähimmäistasojen nostamista tälle tasolle. Nykyiset erisuuret etuusjärjestelmät ovat syntyneet eri aikoina ja erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Jotta sosiaaliturvajärjestelmämme ottaisi huomioon ihmisen koko elämänkaaren ja ihmisen yksilönä, nykyisiä sinänsä toimivia järjestelmiä tulee aluksi asteittain sovittaa yhteen ja niissä olevat aukot paikata.

Perustoimeentuloturvan piiriin tulee lukea työttömyys, työkyvyttömyys, vammaisuus, sairaus, huoltajan kuolema, vanhuus, huoltajuus, opiskelu ja hoitotyö kotona. Perustoimeentulojärjestelmä tekee nykyisen kaltaisen toimeentulotuen pääosin tarpeettomaksi ja mahdollistaa yksityiskohtaisesta harkinnanvaraisuudesta luopumisen. (Ed. Rinne: Kaikille tasan!) Hallinnossa se juuri johtaa suurempaan tehokkuuteen.

Merkittävä ongelma nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä on itse järjestelmään sisällytetty monimutkaisuus ja byrokraattisuus. Tähän ongelmaan ei merkittävästi välikysymyksessä puututa, koska jäljet tässä asiassa johtaisivat liian helposti syllytehtäälle, (Ed. Aittoniemi: Missä se on?) välikysymyspuolueet kun ovat olleet tämän byrokraatian arkkitehteina. Hämmästyttävä ristiriita vallitsee toisaalta välikysymyksessä esitetyn varsin pelkistetyn perusturvamallin ja sen monimutkaisen perusturvaviidakon välillä, jota välikysymyspuolueet ovat olleet luomas-

Kun ainoastaan harvat asiantuntijatkaan

hallitsevat suomalaisen perusturvarakenteen, miten sitten sosiaaliturvan käyttäjät osaisivat hallita monimutkaisen järjestelmän etuuksia? (Ed. P. Leppänen: Puretaan pois byrokratia!) Järjestelmän monimutkaisuus ja liiallinen kaavamaisuus on ollut myös yhtenä syynä väliinpuotoamistapauksiin. Kun nyt hallinnon kehittämisen yhteydessä päätöksentekoa siirretään kunta- ja paikallistasolle, olisi myös sosiaali- ja perusturvan viidakkoa purettava ja annettava päätöksenteko lähelle asiakasta. Kyllä siellä tietoa ja taitoa löytyy.

Holkerin hallituksen toimesta on aloitettu perusturvajärjestelmän yksinkertaistaminen korvaamalla verovähennyksiä suorilla tulonsiirroilla, joustavoittamalla etuuksien hakemisenettelyjä sekä vähentämällä eri hallinnonalojen rajoja. Jatkossa sosiaalietuuksien hakemista on edelleen yksinkertaistettava ja sitä koskevaa päätöksentekoa nopeutettava. Kokoomuksen tavoitteena on kohdentaa sosiaalietuuksien maksaminen yhteen palvelupisteeseen, joksi on valittava Kansaneläkelaitos. (Ed. Rinne: Posti!)

Kaavamainen malli, johon välikysymyksessä viitataan, ei vastaa kysymykseen, miten voidaan ohjata yhteiskunnan tuki todella heikossa asemassa oleville ja aineellisesti köyhille. Myös henkinen pahoinvointi huono-osaisuuden merkinä näyttää suomalaisessa yhteiskunnassa korostuvan. Tähän kokonaisuongelmaan vastaaminen vaatii sen kaltaista sosiaalipalvelujen ja terveyspalvelujen yhteistyön ja yhtenäistämisen jatkamista, johon nykyinen hallitus onkin panostanut.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on tyytyväinen siihen, että lapsiperheet ovat olleet nykyisen hallituksen selvä painopiste. Kokoomuslainen lähtökohta väestöpolitiikan hoitamisessa on se, että perheille taataan taloudelliset edellytykset hankkia valitsemanaan ajankohtana haluamansa määrä lapsia. Tässä suhteessa Holkerin hallitus on jokaisessa budjettiesityksessään kyennyt esittämään selviä parannuksia. (Ed. Rinne: Ei nyt sentään!) Lapsilisien tuntuvat korotukset, päivähoitopaikkojen lisäykset, vanhempainrahakauden pidennykset ovat esimerkkejä niistä toimenpiteistä, jotka toteuttamalla nykyinen hallitus on lisännyt lapsiperheisiin kohdistuvaa tukea lähes 3,5 miljardia markkaa.

Myös lapsiperheiden valinnanmahdollisuuksia lastenhoidon järjestämisessä on ensi

vuoden budjettiesityksessä lisätty. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmät halusivat tässä asiassa selkeää kannanottoa. Tänäpäätetty kotihoidon tuen perusosan korottaminen lähes 500 markalla kuukaudessa nykytasoon verrattuna on kokoomuksen eduskuntaryhmän pitkään vaatima ensiaskel lastenhoidon kehittämisessä lapsiperheiden haluamaan suuntaan.

Monet kunnat ovat ryhtyneet maksamaan kunnallista kotihoidon tukea, joka laskelmien mukaan tuleeikin yhteiskunnalle halvemmaksi kuin päivähoitopaikkojen rakentaminen. Näin on kunnallisen kotihoidon tuen avulla ratkaistu sujuvasti päivähoitopaikkojen lisärakentamistarve. Lapsiperheet ovat valinnoillaan ohjanneet poliittista päätöksentekoa. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä kunnallinen kotihoidon tuki tulee saattaa valtionavun piiriin.

Välikysymyksen tekijöiden näkemys lapsiperheiden valinnanmahdollisuuksien lisäämisestä on kovin suppea, koska se käsittää kotihoidon tuen osoittamisen vain niille, jotka itse hoitavat lastaan kotona. Kokoomus haluaa antaa valinnanmahdollisuuksia perheen elämäntilanteeseen parhaiten sopivaan hoitomuotoon, joka voi käsittää itse kotona tehtävän hoidon lisäksi myös muun kotihoidon. Kokoomuksen eduskuntaryhmä edellyttää, että valmisteltaessa kunnallisen päivähoidon järjestämistä koskevaa lakiesitystä samalla yksiselitteisesti päätetään kotihoidon tuen kehittämisen jatkamisesta todelliseksi vaihtoehdoksi lapsiperheille.

Tuskin kukaan meistä 200 kansanedustajasta on eri mieltä siitä, että ensiksi on autettava niitä, jotka ovat kaikkein vähävaraisimpia. Näin hallitus on toiminut. Rajallisten voimavarojen puitteissa liikuttaessa on pakko asettaa painopisteitä ja pyrkiä kohdentamaan resursseja.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä arvostaa suuresti seuraavia hallituksen eläkeläisten asemaan kohdistuvia uudistuksia: perhe-eläkkeen saamisen jatkuminen uuden avioliiton jälkeenkin; miesleskien saattaminen tasatarvoiseen asemaan naisleskien kanssa; eläkkeensaajien asumustukijärjestelmän parantaminen; puolisoiden lisäosan korottaminen; orpojen eläkkeen kaksinkertaistaminen; sotilasvammalain mukaisen peruselinkoron etuoikeuttaminen niin, että se ei pienennä kansaneläkkeen lisäosaa; ylimääräisen rinta-

malisän kolminkertaistaminen; ja veteraanikuntoutukseen panostaminen. Nämä ovat esimerkkejä sellaisista tärkeistä ratkaisuista, joilla voimavaroja on nimenomaan kohdistettu taloudellisesti heikommassa asemassa oleville eläkeläisille. Tehtyjä päätöksiä välikysmyksen esittäjät käsittämättömällä tavalla väittävät olemattomiksi.

Hallituksen budjettiesityksen yhteydessä poistetaan merkittävät epäkohdat, jotka ovat syntyneet edellisten hallitusten eläkeratkaisujen kautta. (Ed. Aittoniemi: Mitä ne ovat?) Puolison eläkkeen alenema toisen puolison jäädessä eläkkeelle poistuu. Ensi vuoden syyskuun alun jälkeen eläkkeelle siirtyvien puolisoiden lisäosat myönnetään 85 prosentin suuruisina. (Ed. Astala: Huijausta!) Lisäksi hallituspuolueiden eduskuntaryhmät ovat tänään päättäneet korjata vielä yhden epäkohdan. Alkaen 1.9.1991 jo nyt eläkkeellä olevien puolisoiden lisäosa korotetaan 85 prosenttiin.

Näiden epäkohtien korjaamiseen välikysmyksen esittäjillä oli aikaa seitsemän vuotta. Mitä pidemmälle tämän epäkohdan korjaus sai odottaa, sitä useammat eläkeläispuolisot ovat tästä epäkohdasta kärsineet ja sitä suurempi on nyt se rahasumma, joka tarvitaan valtion budjettiin tilanteen korjaamiseksi.

Sosiaalipoliittiset ratkaisut, niin kuin nyt tehtyjen korjausten osalta on tapahtunut, on aina mitoitettava vallitsevaan talouspoliittiseen tilanteeseen. Kaikkien tunnuslukujen viitoittaessa tietä laskusuhdanteeseen on suoraan vastuutonta vaatia sen suuruusluokan toimenpiteitä, jotka lisäävät inflaatiota. Tiedämme jokainen, että inflaation pahentuessa siitä kärsivät eniten juuri pienillä eläkkeillä ja tuloilla elävät, niin eläkeläiset, niin opiskelijat ja lapsiperheet kuin työkyvyttömyysturvan varassa elävät kansalaisemme.

Nyt tarvitaan tiukkaa ja vastuullista taloudenhoitoa, jonka välikysmyksen tekijät mielellään haluaisivat unohtaa vaalien lähestyessä. Puhuttaessa vähävaraisten ihmisten hyvinvoinnin turvaamisesta ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta on välikysmyksen populismi moraalisesti vähintäänkin arveluttavaa. (Ed. Virolainen: Nyt män liikaa!)

Hyvä esimerkki populismista on myös välikysmyksen suhtautuminen sotiemme veteraanien aseman parantamiseen. Välikysmyksen jättäneiden puolueiden ollessa itse

hallituksessa sotaveteraanien asemaa ei kyetty juurikaan parantamaan, vaan päinvastoin esimerkiksi sotainvalidien elinkorko suljettiin niiden etuuksien luettelosta, jotka eivät vähennä kansaneläkkeen lisäosaa. Nykyinen hallitus korjasi epäkohdan, ja sotainvalidien elinkorko on nyt etuoikeutettua tuloa, joka ei vähennä kansaneläkkeen lisäosaa. Edellisten hallitusten aikana sotainvalidien kuntoutuksen ja hoidon järjestäminen jäi pääosin vapaaehtoisten järjestöjen arvokkaan työn varaan.

Kansaneläkeuudistuksessa on kyse voimavarojen oikeasta kohdentamisesta pienituloisia eläkeläisiä suosien. Pienituloisille eläkeläisille maksettava lisäosa on mitoitettu niin, että yksin elävä eläkeläinen kykenee saavuttamaan saman kulutustason kuin naimisissa olevat puoliset. Yksinään elävän eläkeläisen yksinäisyydestä aiheutuvan lisän peruselinkustannuksiin on laskettu olevan tällä hetkellä noin 300 markkaa kuussa. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä hallituksen linja voimavarojen kohdentamisessa taloudellisesti heikommassa asemassa oleville eläkeläisille on ollut oikea ja sitä on jatkettava.

Vaikka työttömyys Holkerin hallituksen aikana on parantuneen taloudellisen tilanteen myötä laskenut, yksittäisen työttömäksi joutuneen ihmisen asema vaatii yhä parantamista. Tässä asiassa on myönnettävä, että kaikki oli toisin keskustan ollessa hallituksessa. (Ed. Juhantalo: Paremminki!) Silloin työttömyys lisääntyi 40 000 työttömällä, mutta silti työttömän perusturva ei juuri parantunut. Nykyisen hallituksen toimet eri sosiaalivakuutusjärjestelmien yhteensopivuuden lisäämiseksi ovat olleet keskeisiä työttömyysturvan aukottomuuden saavuttamisessa.

Pääministeri Holkerin hallitus tunnetaan opiskelua, koulutusta ja tutkimusta kehittäneenä hallituksena. Opintorahan korotukset ovat olleet varsin tuntuvia kaikilla kouluasteilla tämän hallituksen toimintakaudella. Aikuisopintotukijärjestelmän luominen ja tuen tason nostaminen antavat mahdollisuuksia aikuisiällä tapahtuvaan ansioista riippumattomaan opiskeluun.

Kaiken kaikkiaan hallitus onkin kyennyt nostamaan opintotuen tasoa siten, että opintotuen kehitys on ollut tällä vaalikaudella suhteellisesti nopeampaa kuin kansaneläkkeen ja siihen sidotun toimeentulotuen kehi-

tys. Opiskelijat ovat olleet tämän hallituksen selvä painopiste, erityisesti jos verrataan edellisiin hallituksiin.

Bruttomääräisesti esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden opintoraha on tällä hallituskaudella kaksinkertaistunut, mikä on eittämättä mittava saavutus. Hallitus on onnistunut kääntämään opintotuen kehityksen suunnan reaalisen tuen tason paranemiseen, mitä kokoomuksen eduskuntaryhmä on jatkuvasti kannanotoissaan vaatinut. 70-luvun puolivälistä pitkälle 80-luvulle opintotuki laski reaalisesti, eikä tätä edellisten hallitusten laiminlyöntiä ole vielä kukaan kyetty korjaamaan siten, että opintotuen taso olisi nyt reaalisesti 1970-luvun alun tasolla.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä ei tyydy siihen tasoon, johon tällä vaalikaudella opintotuen osalta on päästy. Opiskelijat ovat yhteiskunnan ainoa väestöryhmä, joka elää velaksi. Opintotuen parannuksista huolimatta edelleen riittämätön taso, monimutkaiset tarveharkintasäännökset sekä lainapainotteisuus estävät tuelle asetettujen tavoitteiden toteutumisen. Alle 24-vuotiaan vanhempien luona asuvan opiskelijan opintotuen määrän sidonnaisuus vanhempien tuloon ei vastaa tämän vuosikymmenen realiteetteja. Tämä tarveharkintaisuus ja muut edellä mainitut epäkohdat onkin nopeasti poistettava.

Opintoraha on korotettava puoleen koko opintotuen tasosta ja perustoimeentulotuvan tasolle. Kokoomus haluaa tehdä opintotuesta osan perusturvaa siirtämällä opintotukiasiat opetusministeriöstä sosiaali- ja terveysministeriöön. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä epävarma tilanne opintojen pankkilainoituksella tapahtuvan rahoituksen suhteen on kyettävä vielä tällä vaalikaudella poistamaan. Jo tämän hallituksen on nopeassa aikataulussa laadittava suunnitelma opintotukilainsäädännön kokonaisuudistukseksi.

Kotona hoitotyötä tekevien sosiaaliturvan parantaminen on mainittu sekä hallitusohjelmassa että sen lisäpöytäkirjassa. Tämä asia on muuten hyvin toteutuneen hallitusohjelman häpeäpilkku. Kotona tehtävä hoitotyö on tehtävä käytännössä mahdolliseksi parantamalla lasta, vanhusta, vammaista ja pitkäaikaissairasta hoitavan sosiaaliturvaa. Erityisesti kotona hoitotyötä tekevien eläketurva vaatii tuntuvaa parantamista.

Sosiaali- ja terveyspalveluita järjestettäessä on laitospalveluiden rinnalla oltava mahdol-

lisuus hoitoon kodissa tai kodinomaisissa olosuhteissa. Väestön ikääntyessä haasteisiin vastaaminen vaatii uudenlaista näkökulmaa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen ja tarjoamiseen. Auttaminen kotona selviytymiseen lisää inhimillistä kosketusta hoitotyöhön. Myös jatkuvasti lisääntyvälle lähimmäistyölle sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnalle on annettava niille kuuluva arvostus yhteiskuntamme vastuunkantajina. Kokoomuksen eduskuntaryhmä edellyttää, että hallitus toteuttaa hallitusohjelmansa tekemällä selkeän päätöksen kotona hoitotyötä tekevien sosiaaliturvan parantamisesta.

Kokoomus haluaa tässäkin yhteydessä ottaa esiin Euroopan yhdentymisen vaikutukset sosiaaliturvaan ja tästä asiasta Suomessa käydyn keskustelun. Suomi on eurooppalaisessa katsannossa sosiaaliturvajärjestelmän osalta kärkimaita. On selvää, että yhdentymisen ei tule vaarantamaan suomalaisen sosiaaliturvan korkeaa tasoa. Toisaalta yhdentymisen mukanaan Suomelle tuoma taloudellinen kasvu antaa edellytykset nykyistä kattavamman perusturvajärjestelmän kehittämiseen.

Yhtä naiivia kuin usko sosiaaliturvan täydelliseen romuttumiseen yhdentymisen myötä on luulo siitä, että sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen ei toisi mukanaan mitään ongelmia. Olennaista on, että jatkuvasti Eta-neuvottelujen edetessä ja neuvottelukysymysten muotoutuessa keskeiset ongelmat kyetään määrittelemään ja niihin voidaan varautua.

Sosiaaliturvan piiriin kuuluvien etuisuuk-sien määräytyminen EY-säännösten mukaan työssäkäynnin perusteella, kun Suomessa perusteena on maassa asuminen, herättää kysymyksen suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän rakenteen kehittämistä. Esimerkiksi kansaneläke ja sen lisäosa Euroopassa poikkeuksellisen järjestelynä sekä eräät kansaneläkkeen lisät vaativat lainsäädännöllisiä tarkistuksia Suomen kannalta järkevän yhteensovittamisen toteuttamiseksi.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysministeri Mauri Miettisen esittämässä hallituksen vastauksessa tuotiin selkeästi numerotietoihin ja tosiseikkoihin perustuen esiin ne toimenpiteet, jotka hallitus on toimikautenaan toteuttanut. Poliitikassa on kysymys tahdosta. Kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää hallituksen selviä askeleita kohti auko-

tonta, oikeudenmukaista ja kattavaa perusturva sekä kansaneläkkeessä toteutettuja toimia hyvinkin tyydyttävinä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kokoomuksen eduskuntaryhmän poliittinen tahto olisi tyydytetty. Ponnistelu puheenvuoroni alussa esittämäni kokoomuksen perusturvavision toteuttamiseksi jatkuu.

Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Skinna-
rin ehdotusta yksinkertaisesta päiväjärjestyk-
seen siirtymisestä.

Ed. Juhantalo: Herra puhemies! Viime viikolla eduskunnassa eräs poliittinen toimittaja kysyi minulta, miten, puheenjohtaja Juhantalo, päättyy parhaillaan sosialidemokraattien ryhmässä ollut eläkesekamelska. Minä sanoin, että se päättyy vähän ennen välikysymyskeskustelun alkua suurelle sopimukseen, ja tämän — voi sanoa — ainutlaatuisen näytelmän me olemme tänään nähneet, jolloin hallitusryhmien piirissä on poliittinen hermo pettänyt. Omaintuntona on alkanut kolkuttaa sillä tavoin, että ennen kuin budjetti on edes eduskunnassa käsitelty, tehdään ensimmäinen kallis sopimus, ennen kuin valtiovarainvaliokunta kykenee sanomaan — me kansanedustajat — sanaakaan budjetin sisällöstä ja rakenteesta. Sinänsä minä annan sosialidemokraateille tunnustuksen siitä, että heidän sosiaalinen omatuntonsa heräsi viime viikolla ja ryhmä toipui hallituksen komennosta toimimaan jätnevästi.

Sosiaaliministeri Miettisen jämerä puheenvuoro oli sellainen, että vähäosaista ei silitelty. Puheen kaiku oli se, että hallitusryhmien määräyksellä ovat nyt kansalaisten asiat hyvin ja turhat pulinat pois. Uusi poliittinen kulttuuri kulkeekin täällä nyt vanhimpia latujaan myöten.

Suomen kansantulo ja työiässä olevien väestöryhmien ansiotaso ovat nousseet viime vuosikymmeninä vauhdilla. Tästä huolimatta kaikki eivät kuitenkaan kuulu hyvin toimeentulevaan joukkoon. Suuri osa suomalaisista on jäänyt yhteiskunnan hyvinvoinnin kasvusta osattomaksi. He ovat syrjäytyneitä ja orastavassa kastijaossa kuuluvat ns. b-luokan kansalaisiin.

Perusturvan taso kuvaa hyvin yhteiskunnassa vallitsevaa oikeudenmukaisuusajattelua. Suomessa ei ole vielä nähty muualla esiintynyttä hyväosaisten kapinointia. Koh-

tuullinen tyytyväisyys on ilmeisesti näihin saakka johtunut sosiaaliturvan kattaman alan laajuudesta. Meillä itse kullakin on elämäntilanteita, joissa yhteiskunnan taloudellinen tuki on tarpeen.

Heikkoja kohtia on kuitenkin helppo löytää. Sosiaaliturvajärjestelmämme on paisunut byrokraattiseksi. Sen hallinnoimiseen kuuluu aivan liian paljon rahaa. Se ei kuitenkaan ehkä juuri massiivisuudestaan ja raskassoutisuudesta johtuen kykene täyttämään tehtäviään riittävän hyvin. Perustavoitteita meidän ei tarvitse muuttaa. Jos on varaa antaa rikkaalle, pienelle vähemmistölle verohelpotuksia, on myös varaa huolehtia kansalaisten perusturvallisuudesta.

Laitostuneen ja byrokraattisen järjestelmän rinnalle on aivan hyvin löydettävissä uusia sosiaaliturvamalleja. Aukoton perusturva on hoidettavissa yhdeltä luukulta. Ei pidä pelätä, että rikkoisimme jotakin unikia, jotakin yliveritaisen erinomaista, jos etenemme enemmän valinnan mahdollisuuksien suuntaan.

Joitakin esimerkkejä tästä uudesta ajattelusta on ilmassa. Asioihin perehtyneillä sosiaalipolitiikan tutkijoilla on jo pitkään ollut varoittava sormi pystyssä, hyvinvointivaltion — tässä paino sanalla ”valtio” — suuntaan. Tutkijat pelkäävät erityisesti kahta seikkaa. Järjestelmän kustannukset ovat kasvamassa niin suuriksi, että reaktiot sosiaaliturvaan vastaan kovenevat. Tällöin voimakas kritiikki saattaa pakottaa järjestelmän äkinäisiin muutoksiin, joissa viattomia uhreja voi olla valtavasti. Toisaalta tutkijat näkevät uhkakuvan järjestelmissä itsessään. Paisuessaan ja pullistuessaan ne muuttuvat itseriittoisiksi, monimutkaisiksi lonkerojärjestelmiksi, joiden käytäville hukkuu avuntarvitsijan ääni.

Tutkijoiden tavoin myös poliitikkojen on herättävä näkemään uhkaava kehitys ja ryhdyttävä korjaustoimiin. Keskustalta löytyy vaihtoehtojen kehittelyä jonkin verran poliittista kokemusta. Läpiajamamme kotihoidon tuki on toimivuutensa osoittanut. Välillä taistellen yksin ja välillä tehden yhteistyötä saimme laitosjärjestelmän rinnalle halvemman ja halutun vaihtoehdon lasten hoitamiseen. Tämän suuntaisia, kansalaisten kannalta parempia mutta myös kansantaloudelle halvempia malleja me lähemme mielellämme kehittämään. Olemme havainneet, että

ainakin vihreässä liitossa on pohdiskeltu samoja asioita.

Voimme muuten antaa kaikille vapaasti käyttöön vinkin siitä, mistä tällaiset poliittiset ideat kuten kotihoidon tuki syntyvät: Me yksinkertaisesti kuuntelimme isiä ja äitejä, miten he haluavat lapsiaan hoitaa, ja sen jälkeen teimme asiasta määrätietoisen tavoitteen. Tätä menetelmää aiomme käyttää jatkossakin.

Arvoisa puhemies! Suomi on ikärakenteen muutoksen johdosta vaikean ongelmakokonaisuuden edessä. Ikärakenteemme on pitkään pahasti vinoutunut alhaisen syntyvyyden vuoksi. Mielestäni Väestöliitto on jo vuosia tehnyt hyvää työtä herätellessään päättäjiä ja yleensä meitä suomalaisia. Meitä kohtaa väestömme radikaali vähentyminen, ellei todella saada aikaan perhemyönteistä ilmapiiriä. Myös kenraali Aimo Pajusen monet puheenvuorot perinteiseltä miesten rintamalta ovat tässä suhteessa myönteinen ilmiö.

Lisäksi täytyy kysyä, mitä vikaa on työelämässä, työpaikkojen käytännöissä ja ilmapiiressä, kun halukkuus siirtyä yhä nuorempaan eläkkeelle kasvaa jatkuvasti. Missä kohdin työ on muuttunut niin irralliseksi ja elämälle vieraaksi, että siitä heti mahdollisuuden tullen halutaan päästä eroon? Miksi hallituksen lupaama työelämän uudistus ei ole pureutunut näihin kysymyksiin?

On myös kysyttävä, mitä suomalainen yhteiskunta mahdollisesti menettää, jos eläkeläisten ja muun väestön elämät eriytyvät omille uomilleen. Me voimme tarkastella tätä asiaa tietysti vain puhtaana työvoimakysymyksenä. On syytä kuitenkin muistaa, että edellä mainitun kaltainen eriytyminen helposti johtaa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon heikentymiseen eri ryhmien välillä.

Kaikkien käsissä olevien muutosten keskellä on pikaisesti ryhdyttävä kartoittamaan uudenlaisen sosiaalipolitiikan suuntaa. On aika aloittaa 2000-luvun sosiaalipolitiikan perusteiden etsintä.

Edellä esittämäni pohdintaa sosiaaliturvan tulevaisuuden vaihtoehtoista varjostaa ja kiirehtii se tosiseikka, etteivät asiat ole kansalaisten osalta nykyjärjestelmän puitteissa lähestulkoonkaan kohdallaan. Pientä eläkettä saavat, velkaantuvat opiskelijat, työttömät, lastaan kotona hoitavat vanhemmat ja sairaspäivärahan saajat ovat tuskastuneina seuranneet hallituksen toimettomuutta, josta

paistaa kirkkaana läpi myös poliittinen haluttomuus rakentaa perusturvajärjestelmää paremmaksi.

Me teimme viime syksynä SKDL:n silloisen eduskuntaryhmän kanssa eduskunnalle yksityiskohtaiset laskelmat, mitä kansaneläkkeen tasoinen vähimmäisperusturva maksaisi valtiolle. Teimme perusturvan puitelakialoitteen ja esitimme tarvittavat määrärahat. Uudistuksen loppusumma ei ole pieni. Esittämämme mallin mukaisesti toteutettuna perusturvauudistus olisi maksanut noin 10 prosenttia siitä, mitä valtion tulo- ja menoarvion loppusumma tämän hallituksen aikana on kasvanut. Olemme yhä edelleen sitä mieltä, että tuo satsaus on paitsi oikeutettu myös välttämätön suomalaisten yhteenkuuluvuuden ja tasa-arvon säilyttämiseksi.

Kun tuon aloitteen teimme, olimme tietoisia Suomea uhkaavasta taloudellisesta laskukaudesta ja velkaantumisemme huippulukemista. Jos hallitus olisi päättäväisesti ryhtynyt perusturvauudistukseen, keskusta olisi ollut mielellään mukana etsimässä tarvittavia säästömahdollisuuksia muista kohdista. Osoitimme aloitteellamme tuolloin ja yhtymällä tähän välikysymykseen nyt, että emme ole unohtaneet lupaustamme kattavasta perusturvauudistuksesta. Valitettavasti minun on sanottava suoraan, että samanlainen johdonmukaisuus ei koske kaikkia. Kokoomus on täydellisesti jättänyt vastaamatta viime vaalien aikaiseen huutoonsa. Perusturvauudistus taisikin olla kokoomuksen papereissa vain poliittisen kuviokellunnan vuoksi eikä vakavasti otettavana tavoitteena. (Ed. Rinne: Tulevaisuudessa!)

Budjettiesityksensä auki repineet sosialidemokraatit paljastivat perin selvästi sen, missä kohdin tämän hallituksen surkeimmat sosiaalipoliittiset epäonnistumiset ovat. Haluan kysyäkin nyt sosialidemokraateilta ja oletettavasti saan vastauksen ehkä tämän keskustelun aikana: Miten tämän kaltainen tempuilu mielestänne lisää politiikan uskottavuutta? (Ed. P. Leppänen: Ei mitenkään!) Aiotteko yhtyä opposition välikysymykseen, mitä me toivomme? Kysymyshän on hyvin pitkälle samoista poliittisista tavoitteista, joita sosialidemokraattien ryhmällä viime viikolla oli. Sitä paitsi olemme valmiit jokaisessa kohdin parempiin ja pidemmälle meneviin uudistuksiin kuin te näytätte lupaavan.

Kansaneläkeuudistuksen kolmannen vai-

heen toteuttamisesta on jo kulunut viisi vuotta, samoin viimeisestä kansaneläkkeiden tasokorotuksesta. Olisi siis kuvitellut, että jossakin tämän hallituksen tulo- ja menoarviossa — viimeistään nyt vaalien alla — toteutetaan neljäs vaihe. Näin ei käy.

Sen sijaan Harri Holkerin hallitus perusti sosialidemokraattisvetoisen eläkekomitea 87:n vesittämään koko kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen. Kun tavoitteena on yksilöllinen eläke jokaiselle, se ei voi tarkoittaa eläkeläispuolisille muita alempaa eläkettä. 85 prosenttia ei ole 100 prosenttia, ei edes komiteanmietinnössä.

Hallitus lupaa korottaa lisäosan määrän 81 prosentista 85 prosenttiin. Selväksi rahaksi muutettuna tämä ”korotus” tarkoittaa eläkeläiselle noin 70 markkaa kuukaudessa, vähän yli 2 markkaa siis päivässä. Juuri olemme saaneet kuulla, että hallitus antaa nämä muruset myös jo eläkkeellä oleville. On syytä huomauttaa, että tällä ei ole mitään tekemistä kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen kanssa. Kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe toisi eläkeläispuolisille noin 400 markan kuukausikorotuksen.

Kaiken huipuksi hallitus pienentää osaa eläkkeistä: Tähän saakka ensimmäisenä eläkkeelle siirtynyt puoliso on saanut täyden lisäosan. Ensi vuoden heinäkuusta lähtien tämä poistuu. Rahaksi muutettuna kyseessä on suurimmillaan 280 markan menetys kuukaudessa. Ajatelkaapa, mitä tämä hallituksen heikennys tekee rahassa eläkeläispuolisille, joiden ikäero on vaikkapa kymmenen vuotta. Siinä puhutaan jo useiden kymmentuhansien markkojen tappiosta. Olematta edes ironinen voi todeta tämän olevan hallituksen ainut uudistusesitys: Jo eläkkeellä olevan puolison lisäosa ei enää toisen puolison tullessa eläkkeelle alene täydestä määrästä, kun sitä ei ole koskaan maksettukaan!

Hallituksen periaatteellinen vastaus puolisoiden heikompaan eläkkeeseen on siis täysin päinvastainen kuin neljännen uudistusvaiheen idea. Sen sijaan, että puolisoille maksettaisiin sama eläke kuin yksinäiselle, pidetään eläkeläispuolisoiden eläkkeet vastaisuudessa aina alennettuina.

Hallituksen alkuperäinen esitys ei luvannut jo eläkkeelle siirtyneille mitään. Tähän saumaan iski sosialidemokraattien pelisilmä. He lupasivat armeliaasti ns. ryhmäaloitteessaan tuon parisen markkaa päivässä myös jo

eläkkeellä oleville puolisoille. (Ed. Gustafsson: Silmä iski jo keväällä siihen!) Kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisen kanssa silläkään ei toki ole mitään tekemistä. Tämä kuitenkin osoitti, ettei tehotomaksi moitittua välikysymysinstituutiota kannata haudata, koska hallitus opposition pelossaan repii budjetin auki eduskunnassa jo ennen valiokuntakäsittelyä ja osoittaa halua korjata omaa esitystään.

Keskusta on pitkään vaatinut välikysymystekstin mukaisesti eläkepuolisille täyttä lisäosaa. Se ei kuitenkaan riitä. Vain kansaneläkkeen varassa elävät tai sen päälle pientä työeläkettä saavat eläkeläiset ovat jääneet jälkeen noin 10 prosenttia ansiotasoindeksiin sidotuista TEL-eläkkeistä. Jälkeenjääneisyys on moninkertainen siihen verrattuna, mitä hallituspuolueet ovat luvanneet. Keskusta vaatii, ja niin olemme vaatineet jatkuvasti, että indeksit on yhtenäistettävä. Erilaisia määräytymisperusteita eri eläkkeille on mahdoton hyväksyä. Sama kallis maa tämä on meille kaikille, niin työeläkkeen saajille kuin kansaneläkkeen varassa eläville.

Hallitus on mainostanut eläkkeensaajien asumistukijärjestelmän parannuksia merkittävänä uudistuksena. Omassa talossaan elävien kunnossapitonormi jää kuitenkin yhä edelleen 100 markkaa kuukaudessa jälkeen yleisestä asumistuen tasosta. Voiko tätä kutsua parannukseksi?

Herra puhemies! Taistelu lakisääteisen lasten kotihoidon tuen järjestämisestä kesti kymmenkunta vuotta. Vastaan hangoittelivat sekä sosialidemokraatit että kokoomus. Kaikesta huolimatta keskusta ajoi kotihoidon tuen läpi ensin kokeilujen kautta ja lopulta väkisin lakisääteiseksi vuonna 1985.

Kotihoidon tuki on ajatuksena ja järjestelmänä osoittanut toimivuutensa. Se todistaa, ettei politiikassa kannata hyvää ideasta vähällä luopua. Parhaiten kotihoidon tuen toimivuus näkyy niillä alueilla, missä ongelmien uskottiin vielä muutama vuosi sitten olevan ratkaisemattomia. Kunnia ei tässä toki kuulu pelkästään valtiovalle, vaan myös eräille edistyksellisille kaupunkien päättäjille, joilla ei ole ollut ideologista syytä vastustaa vanhempien laajasti haluamaa lasten kotihoitoa.

Niinpä kun katsoo hallituksen ensi vuoden budjettiesitystä, ei voi uskoa silmiään. Missä piilossa hallituksen ministerit päättää oikein

pitävät? Kun hallituksessa on paljon helsinkiläisiäkin, käyköön heidän kotikuntansa esimerkkinä siitä, mitä kotihoidon tuen avulla on saatu aikaan. Pari kolme vuotta sitten tässä kaupungissa tuskailtiin lasten päivähoitovelvoitteen päällekaatumisesta. Kaupungin rahat eivät olisi riittäneet millään rakentamaan ja ylläpitämään tarvittavia päiväkotia. Koko päiväkotirakennelma uhkasi romahtaa. Pakon edessä ja vanhempien nostattaman kapinaliikkeen seurauksena Helsinki päätti ryhtyä maksamaan kotihoidon tukeen kunnollista kuntalisää. Tällä hetkellä Helsingin päiväkodeissa on paikoin jopa väljää.

Ensi vuoden budjetissa näkyvä hallituksen kotihoidon tukeen kohdistama tyrmäyslinja ei toki ole uutta. Jo kotihoidon tuen kokeiluvaiheessa nykyinen ministeri Ulla Puolanne käytti hyvin tunnepitoisen puheenvuoron eduskunnassa, jossa hän päätöksellä todisti, miten kotihoidon tuki on vain keskustan juoni hankkia lisää rahaa maatilojen emännille. Ministeri Puolanne, Helsingin kaupungin alueella ei ole monta yksityistä maanviljelijää — muutama saattaa olla — silti täällä on tuhansia lapsia ja heidän vanhempiaan, joilla on mahdollisuus valita lasten kotihoito, ja me tiedämme, että he ovat runsaasti valinneet.

Keskusta on todella huolestunut hallituksen tavasta suhtautua Suomen tulevaisuuteen. Hienosyrinen, monipuolistuva, laajaa sivistystasoa ja vahvaa erikoistumista vaativa tulevaisuuden maailma on suljettu Suomelta ja suomalaisilta, ellemme kykene takaamaan nuorisollemme kunnollisia opiskelumahdollisuuksia. Opiskelijat nimittäin ovat niitä todellisia tulevaisuudentekijöitä. Opintotukea on radikaalisti ryhdyttävä kehittämään keskeisenä perusturvauudistuksen osana. Kun meillä kerran on selkeä eduskunnan päätös siitä, että opintoraha nostetaan puoleen koko opintotuesta, olisi odottanut hallituksen toimivan päätöksen mukaisesti. En ole havainnut näin käyvän. On syytä myös selkiyttää opintotuen hallintoa. Kela on hyvä ja kattava järjestelmä myös opiskelijoiden etuuksien maksajana. Opetusviranomaisille voidaan hyvin jättää tehtäviä heidän alaansa kuuluvia opintotutkikysymyksiä ratkaistaessa.

Arvoisa puhemies! Tämä maa saattaa menettää nuorisoaan muualle. Eikä ihme, jos edessä täällä on opintovelkainen, asuntovel-

kainen korkojen ja lyhennysten kuolettamisen tulevaisuus. Keski-ikäisten voi olla vaikea saada nuorisoa uskomaan, ettei elämässä kaikki ole rahasta kiinni. On myös selkeästi nähtävä se tosiasia, että opiskelijoiden ja nuorten lapsiperheiden elintaso hyvin pitkälle määrää, miten paljon meitä suomalaisia tulevaisuudessa on.

Arvoisa puhemies! Haluan lopuksi toistaa keskustan keskeiset tavoitteet: kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe on toteutettava; tasokorotus kansaeläkkeisiin on toteutettava; kansaneläkeindeksi on yhtenäistettävä työeläkeindeksin kanssa yhteneväksi; eläkeläisten asumistuki on korotettava yleisen asumistuen tasolle; lasten kotihoidon tukea on edelleen kehitettävä, opintotukea on parannettava keskeisenä osana muuta perusturvaa ja tuki on siirrettävä Kelan hoidettavaksi.

Kannatan ed. Anderssonin epäluottamuslause-ehdotusta.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa herra puhemies! Vasemmiston ihanteena on ollut solidaarisuus, yhteinen vastuu toisista. Ihanteena on ollut oikeudenmukaisuus. Tätä sanoesani en kiistä, etteivät myös muut voisi hyväksyä niitä ihanteikseen.

Minusta nykyinen hallitus on kuitenkin kaukana tästä. Valitettavasti. Hyväosaisten hallitus ei missään oloissa tunne vastuuta pienen ansion tai minimaalisen toimeentuloturvan varassa elävästä ihmisestä.

Yhteiskuntaa voidaan kehittää vasemmiston ihanteiden mukaan: Jatketaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehittämistä, lisäämään oikeudenmukaisuutta. Tai sitten voidaan valita toinen suunta, se joka on tyypillistä konservatiivisille yhteiskunnille. Sellaisessa yhteiskunnassa tuntuu tärkeintä olevan huoli, että suurista tuloista jää asianomaiselle itselleen mahdollisimman paljon. Sellaiselle yhteiskunnalle on ominaista myös se, että yhteiskunnan hyvinvointipalvelujen ja toimeentuloturvan kehittäminen nähdään uhaksi taloudelle ja tarpeettoman virkakunnan kasvattamiseksi.

Ilmapiiri Suomessa on muuttunut aiempaa vanhakantaisemmaksi, itsekkäämmäksi. Se on eittämättä kylmempi kuin aikaisemmin.

Hyvin toimeentulevien ihmisten etu lyö itsensä läpi. Sankareiksi nousevat miljoonikot. Solidaarisuutta tärkeämpiä ovat pörssisijoittamisen uudet trendit.

Siitä huolimatta hallituksella ja hallituspuolueilla on mahdollisuus valita, yllyttääkö itsekkyyttä vai edistääkö yhteistä vastuuta ja oikeudenmukaisuutta. Vasemmistolla, sillä, jota me edustamme, ei ole halua tällaiseen hallitukseen, ei nyt eikä vaalien jälkeen. Hallitus, tämä nykyinen, joutaa hyvin kaatumaan. Rakennettakoon sen raunioille parempi.

Jotenkin oireellista on, että sosialidemokraattiset kansanedustajat tuntevat olonsa tukalaksi. Eikä se ole ihme. Vain kaikkein suurituloisimpia koskehtavan ylimmän marginaaliveroprosentin alentaminen, haja-asutusalueiden palvelujen heikentäminen sekä nyt välikysymyksen käsittelemän perusturvan kohtalo, kaikki nämä saavat ymmälle varmasti monen sellaisen, joka vasemmiston arvot omakseen tunnustaan pyrkisi oikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan. Minä näen sosialidemokraattisten kansanedustajien toisaviikkoisen aloiteyhtymän pikemminkin osoitukseksi tästä henkisestä ahdistuksesta kuin vaalitemppuiluksi. Ehkä minä olen sisilmäinen, mutta niin minä tämän haluan uskoa. (Ed. Gustafsson: Olette oikeassa!) Se, että haluan suunnata tässä sanani nimenomaan sosialidemokraateille — kokoomuksen suuntaan näissä asioissa on turha edes puhua — johtuu siitä, että SDP:n riveissä on sentään muutama edustaja, joka käsitykseni mukaan pyrkii kantamaan huolta sosialidemokraattisistakin yhteisvastuun ja solidaarisuuden periaatteista. (Ed. Knuuttila: Kauniisti sanottu!)

Sosiaaliturvan kehitys monissa länsimaissa pysähtyi, jopa taantui 80-luvulla. Suomessa kaikeksi onneksi näin ei ole tapahtunut — vielä. Päinvastoin, 80-luvun aikana uudistettiin kaikki keskeiset toimeentuloturvan muodot. Kansaneläkejärjestelmän parannustyö käynnistyi 1980. Sairauspäiväraha sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainraha uudenaikastettiin samanaikaisesti tapaturma- ja liikennevakuutusetuksien kanssa eli 1982. Uusi työttömyysturvalainsäädäntö tuli vuonna 1985. Vuosina 1986 ja 1987 otettiin käyttöön joustavat eläkkeelle siirtymisen muodot. Vaikka samanaikaisesti on tehty monia kipeitäkin leikkauksia, on Suomen

sosiaaliturva kehittynyt 80-luvulla kansainvälisesti ottaen kohtalaisesti.

Tähän kehitykseen liittyy kuitenkin eräitä suuria ongelmia, joiden ratkaisemisen aika on tullut. Ensinnäkin Suomen sosiaaliturvan perustaso oli ja on edelleen huomattavasti jäljessä monista saman kehitystason länsimaista. Toiseksi: kansaneläkeuudistusta lukuunottamatta viime vuosikymmenen uudistukset kohdistuivat ansioturvaan. Hyvätuloisten, pitkään ja vakiintuneesti työsuhteessa olleiden toimeentuloturva parani selvästi, kun taas eri päivärahojen ja korvausten vähimmäistasoa korotettiin vain niukasti, kun otetaan huomioon etuisuuksien muuttuminen veronalaisiksi. Myös kansaneläkeuudistuksen kohdalla omaa osuuttaan ovat saaneet jäädä odottamaan kaikkein pienituloisimmat eläkeläiset. Tuloerot ovat siis kasvaneet myös sosiaaliturvan sisällä.

Hallituspuolueet kirjasivat jo viime vuonna tämän vuoden budjetin perusteluihin vaatimuksensa, että kansaneläkeuudistuksen neljännessä vaiheesta on luovuttava. Jo tuolloin oli selvää, että kamppailu tänä syksynä tiivistyi. Vaalien läheisyys tunnetusti saa hallituspuolueiden edustajat levottomiksi. Hyväosaisten hallitus saa syyttää siitä vain itseään, että tulevista eduskuntavaaleista näyttää syntyvän myös eläkeläisten vaalit. Ensimmäisenä hallituslaivan jätti Suomen maaseudun puolue. Nyt huolta tulevaisuudestaan kantavat sosialidemokraattiset edustajat. Tässä mielessä välikysymyksellä on enemmän painoa nyt kuin muuna aikana vaalikaudella tehdyillä välikysymyksillä. Kaikille niille hallituspuolueiden kansanedustajille, jotka — uskaltamatta kaataa hallitusta — kuitenkin haluavat jättää hallitukselle tuntuvaan muistutuksen, suosittelen muuta tähdellistä tekemistä ponsiäänestyksen aikana.

Arvoisat edustajatoverit! Noin kahdella kolmasosalla maamme väestöstä menee hyvin. Siksi kai pääministerikin taannoin pyrki näkemään yhteiskuntamme ongelmattomasti tasaisen vauraaksi. Kaikilla ei kuitenkaan toimeentulo ole kunnossa.

Kansaneläkkeiden lisäosan saajat ovat Suomen pienituloisimpia ihmisiä. He eivät kuitenkaan ole ainoita.

Välikysymyksessä on puututtu seuraaviin kansaneläkeläisten ongelmiin:

— kansaneläkkeen riippuvuus toisen puolison kansaneläkkeestä,

— heikompi indeksi ja
 — heikkomman indeksin aiheuttama jälkeenjääneisyys.

Hallitus vähentäisi budjettiesityksellään muutamalla prosenttiyksiköllä puolisoalene-maa. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ehdotti puolisoalenen pienennyksen ulottamista kaikkiin eläkeläisiin. Tämän päivän tiedot kertovat tämän vaatimukseen menneen lävitse. Silti lopultakaan 85 prosenttia ei ole 100 prosenttia, eli tulevaisuudessa ei, jos tämä vaatimus menee lävitse, kukaan saa täyttää 100:aa prosenttia lisäosaa.

Kansaneläkeuudistusta jaettaessa vaiheittain toteutettavaksi sovittiin puolisoalenen poistamisesta neljännessä vaiheessa. Alenema on sen tähden kummajainen, että tällainen tuloharkinta koskee kaikkein pienituloisimpia eikä sitä sovelleta esimerkiksi kaikkein suurimpiin ansio- ja lisäeläkkeisiin. Meidän on mahdoton hyväksyä, että pienituloisimpia ihmisiä petettäisiin.

Kansaneläkkeen indeksi on heikompi, minkä johdosta eläkkeensaajat ovat jääneet jälkeen yleisestä yhteiskunnan vaurastumisesta. Tästä vaurastumisesta on mahdollista jakaa eläkkeelle jääneille. On tietysti totta, että mahdollista on joskus sekin, että kansaneläkeindeksi olisi jonakin vuonna edullisempi, mutta sellainen on harvinainen poikkeus. Hallitus ei halua korjata indeksiä eikä poistaa jälkeenjääneisyyttä saati, että harkittaisiin suurempaa tasokorotusta.

Perusturvan taso on Suomessa sellainen, että alle 2 500 markan kuukausituloilla joutuu tulemaan toimeen yli 400 000 eläkeläistä, työttömyysturvan peruspäivärahan varassa olevat, pienimpiä sairaus- ja äitiyspäivärahoja saavat sekä erittäin suuri osa opiskelijoista. Saattaa olla, että asumis- ja terveydenhoitokulujen jälkeen tuollaisista tuloista ei riitä rahaa edes niihin silakoihin, joita pääministeri aikoinaan esitti.

Työttömien toimeentulon järjestäminen on tullut entistä ajankohtaisemmaksi. Suomi on syöksymässä lamaan: työttömyys on kasvamassa. Bruttokansantuotteen kehitykseen verrattuna työttömän perusturva on jäänyt jälkeen vuodesta 1971 noin 40 prosenttia. Työttömyysturvan peruspäiväraha on 1.7.1990 lukien 105 markkaa päivä, mikä tekee 2 257 markkaa kuukaudessa bruttona. On syytä huomata, että myös ansiosidonnainen työttömyysturva on meillä vaatimatonta

tasoa. Työttömyysturvan ansioonsuhteutus on myös huomattavasti lievempi kuin sairauspäivärahan, mikä lienee seurausta työttömyyttä koskevista asenteista, joiden mukaan työtön on kohtaloonsa syyllisempi kuin sairastunut. Eli kuten työttömyysturvatoimikunta vuonna 1979 totesi: ”Yksilön osuus työttömyydestä aiheutuvan riskin syntymiseen on suurempi kuin hänen osuutensa sairastavuuteen tai ainakin vanhuuteen.” — Aika nokkelasti sanottu. — Kun hallituskin nyt ennakoii työttömyyden kasvavan, se siis viisaasti ennakoii muutosta suomalaisten sielunmaisemassa niin, että he nyt syöllistyvät työttömyyteen aikaisempaa enemmän. Me vasemmistoliossa pidämme välttämättömänä työttömyysajan toimeentuloturvan parantamista peruspäivärahaa korottamalla. Tähänkään hallitus ei lupaa muutosta.

Sairausvakuutuksen vähimmäispäiväraha on 55,50 markkaa, mikä tekee kuukaudessa 1 388 markkaa bruttona. Sairauspäiväraha muodostaa eräänlaisen kompromissin, joka on sidoksissa sen myöntämisperusteisiin. Suomessa sairauspäivärahaa maksetaan myös silloin, kun työkyvyttömyydestä ei aiheudu suoranaista ansiotulojen menetystä. Ei ole kansainvälisesti yleistä, että esimerkiksi opiskelija ja perheenemäntä ovat kyseisen järjestelmän piirissä. Juuri periaate, että vähimmäisturvaa voidaan maksaa työsuhteesta ja ansiotulojen olemassaolosta riippumatta, on kansanvakuutuksen ja perusturva-ajattelun keskeinen lähtökohta. Ongelmaksi on muodostunut se, että vaikka päivärahaa näiden periaatteiden mukaan kyllä maksetaan, sen taso on täysin riittämätön sellaisilla ihmisillä, jotka ovat taloudellisen tuen tarpeessa.

Arvoisa puhemies! Vuosina 1987 ja 1988 työskennelleen toimeentulotukityöryhmän ehdotukset odottavat yhä toteutumistaan samoin kuin eduskunnan perusturvatyöryhmän ehdotukset vuodelta 1989. Näiden työryhmien esitykset loisivat pohjan yhtenäiselle ja tasonsa säilyttävälle perusturvajärjestelmälle. Konkreettisimmat esitykset sisältyivät silloisen SKDL:n ja Suomen keskustan eduskunnalle vuosi sitten jättämään lakialoitteeseen.

Nyt jätetty välikysymys koskee pohjan luomista yhtenäiselle ja kyllin korkealle asetetulle perusturvalle. Hallitus näyttää pelaavan aikaa sosiaaliturvan kehittämisessä. Odotellaan apuun Euroopan yhdentymistä ja

siihen liittyvien sosiaalisopimusten voimaantuloa, ne kun eivät lämpene kansanvakuutuksen ja perusturvan ideologioille, vaan rakentavat koko perheen sosiaaliturvan solmitun työsuhteen varaan. Siksi en voi hyväksyä sitä ajatusta, joka täällä tuli esiin kokouksen ryhmäpuheenvuorossa, että Euroopan yhdentyessä ja Suomen mukaan mennessä ei vaarannettaisi suomalaista sosiaaliturvaa. Näin ei ole kukaan pystynyt eikä nähtävästi tule sanomaan.

Tämän päivän budjettisopu hallituspuolueiden kesken synnytti suuren julkisen metelin jälkeen hiiren. Jo eläkkeellä olevien kansaneläkeläisten puolisoalennaman pienentäminen 19 prosentista 15 prosenttiin on kovin vähän siihen ongelmavyyhteen verrattuna, minkä hallitus epäonnistuneella talouspolitiikallaan ja olemattomalla sosiaalipolitiikallaan on aiheuttanut. Juuri siksi yhtenäisen ja riittävän korkealle asetetun perusturvan luominen olisikin aloitettava välittömästi, koska nyt on aika siihen. Maassamme on tällä hetkellä myös varaa siihen.

Ed. Puisto merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Nordman: Arvoisa puhemies, värderade talman! Det är missvisande att försöka skapa en bild av att socialskyddet försummas och missköts i vårt land. Här har samhället åtagit sig ett stort ansvar för medborgarnas trygghet och frihet, för att alla skall ha möjlighet till utbildning, arbete och ersättning vid inkomstbortfall, vård och omsorg.

Reformtakten har varit hög de senaste decennierna tack vare politisk vilja och god ekonomisk utveckling. Det oaktat använder vårt land fortfarande en mindre andel av sin bruttonationalprodukt för socialskyddet än Oecd-länderna i genomsnitt. Det här gäller i högre grad för hälsovården än för socialvården. En förklaring till detta är att den ekonomiska tillväxten varit ovanligt god i Finland under hela 1980-talet.

On harhaanjohtavaa yrittää luoda kuvaa sosiaaliturvan laiminlyömisestä tai huonosta hoidosta maassamme. Yhteiskuntamme on ottanut, väittäisin, suuren vastuun kansalaisten turvallisuudesta ja vapaudesta, jotta kai-

killä olisi mahdollisuus koulutukseen, työhön, korvaukseen ansionmenetyksestä, hoitoon ja huolenpitoon. Tarpeita ei ole kuitenkaan läheskään tyydytetty. Ne ilmenevät yksittäisten ihmisten vetoavista huudoista, viranomaisten ja kuntien esityksistä ja pitkäaikaiselvityksistä. Hallitus taas osoittaa tietoisuuttaan tästä budjettiehdotuksessa ja valtakunnallisessa suunnitelmassa.

Ensi vuoden sosiaalibudjetti ei merkitse paikalleen jäämistä. Toimeentuloturvan ja sosiaalipalvelujen menot kasvavat voimakkaasti. Tämä merkitsee parempia ehtoja ja suurempia määrärahoja perustoimeentuloturvaan, siis kansaneläkkeeseen, yleiseen perhe-eläkkeeseen, toimeentulotukeen, opintorahaan, asumistukeen ja kotihoidon tukeen. Tämä merkitsee edelleen lapsiperheisiin tehtävän panostuksen jatkumista ja yli 5 000:ta valtion tuen avulla perustettavaa uutta virkaa.

Euroopan talousaluetta koskevien neuvottelujen alla eduskunta on asettanut tavoitteeksi, että Suomea tulee kehittää pohjoismaisena hyvinvointivaltiona. Erään tulevaisuutta koskevan analyysin mukaan sosiaalimenojen osuus bruttokansantuotteesta kasvaa noin 10 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tähän vaikuttaa suurelta osin ikärakenne. Ruotsi on jo saavuttanut tällaisen tason, jotkut muut teollisuusmaat lähestyvät sitä.

Med sådana här framtidsperspektiv tvingas vi kritiskt granska det samhälle och trygghetssystem som byggs. Efterfrågan på samhällets hjälp och omsorg tycks ju aldrig kunna mättas. Kan resurserna användas bättre för att räcka till för dem som är mest beroende av dem? Ligger lösningen i ständigt större offentliga insatser, i ändringar i vårt sätt att leva och verka eller i kombination av åtgärder?

I sökandet efter resurser bör människor uppmuntras till engagemang för sin egen situation, tillsammans och var för sig. Där finns det mycket att hämta i resursväg. Där kan socialarbetarna bidra med mycket, bara de ges tid för annat än att ordna service och fördela ekonomiskt stöd. Vilka resursbehov skapar inte människorna själva genom sitt självdestruktiva beteende!

I en situation där den ekonomiska konjunkturen är vikande, underskottet i bytes-

balansen växer och kostnadsläget försvagar konkurrensförmågan — och europamarknaden finns i tankarna — är det här naturliga anmärkningar.

Välilikysymyksessä ei nosteta ideologisesti kiistanalaisia kysymyksiä esiin. Ruotsalainen kansanpuolue on jo kauan sitten ohjelmissa ja kannanotoissa tunnustanut kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tuen parantamisen tarpeellisuuden. Ennen vuoden 1990 budjettia eduskunnan perusturvatyöryhmä, jossa olivat kaikki eduskuntaryhmät edustettuina, vaati mm. tuntuva työttömyysturvan, samoin kuin pienimmän sairauspäivärahan ja vanhempainrahan sekä opintorahan korottamista, toimeentulotuen perusosan kehittämistä ja verohelpotuksia matalapalkkaisille. On todettava, että tavoitteet on saavutettu vain osittain.

Vaikka yhteiskunnan resurssit ovat suuremmat kuin koskaan, tämän tiedämme kaikki, tulonjakokysymykset ovat edelleen vaikeita. Tulopolitiikka ei ole ollut solidaarista viime vuosina, ja sosiaalipolitiikka on muodostunut yhä enemmän eri ryhmien väliseksi kilpailuksi. Hallitus ei ole syypää tähän kehitykseen.

Ongelma on siinä, että nyt peräänkuulutetut toimenpiteet koskevat suhteellisen monia ja kustannukset ovat sen mukaiset. Tämä sopii huonosti tilanteeseen, jossa julkistalouden tiukka menopolitiikka on välttämätöntä. Edelleenkin hyvin hoidettu talous on perusedellytyksenä politiikalle, jonka tavoitteena on turvallisuus ja kansalaisten yhdenvertaiset ehdot. Taloudellinen turvallisuus on kyllä riippuvainen talouspolitiikan tuloksista.

Svenska riksdagsgruppen stöder utvecklandet av bestämmelserna för pensionerna, utkomstskyddet för arbetslösa, studiestödet, sjukförsäkringen, bostadsstödet och hemvårdsstödet för att dessa skall ge ett tillräckligt basutkomstskydd i olika situationer, utan att utkomststöd, som socialvårdslagen avser, behöver tillgripas i så stor utsträckning som nu.

Men hur välfärdspolitikens nät än vävs förmår den inte fånga upp alla människor i alla situationer. De som inte klarar sig, trots generella stöd, måste få individuell och behovsprövad hjälp. För det här behövs socialt

arbete. Men det skall ses som en sista utväg, och dess omfattning är en mätare på hur väl välfärdssamhället fungerar. I vårt land kan man säga att för många är i dag beroende av utkomststöd — och därmed av enskilda kommuners välvilja och resurser, eftersom kommunerna först år 1994 behöver tillämpa den förhöjda grunddelen. Det behövs alltså förbättringar!

Ansökningsförfarandet, beslutsfattandet, utbetalningen och ändringssökandet kan utvecklas. Den långsamma behandlingen är nu i många fall orsaken till att personer måste få utkomststöd.

Hakemismenettelyä, päätöksentekoa, maksatusta ja muutoksenhakua voidaan kehittää. Hidas käsittely on monessa tapauksessa syytä siihen, että ihmiset joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen. Tavoitteena tulee olla useimmissa tapauksissa asioiden ratkaiseminen yhdellä käynnillä sekä yhdellä paikalla ja valitusten käsittelyajan lyhentäminen.

Eri vähimmäisetuuksien yksinkertaiseksi perustoimeentuloturvaksi koordinoinnin lisäksi tämä edellyttää henkilöstökysymysten ratkaisemista. Sosiaalityöntekijöiden koulutukseen ja heidän työehtoihinsa on kiinnitettävä huomiota. Sosiaalityö on liian pitkälti palvelujen ja taloudellisen tuen jakamista. Jos asiakkaille voitaisiin omistaa enemmän aikaa, toimeentulotuen tarve vähenisi varmasti. Useampia maksatuksia, esimerkiksi kotihoidon tuen maksatus, tulisi keskittää Kansaneläkelaitokselle.

Tiedämme, että lasten lukumäärä vaikuttaa tuen suuruuteen eri tavoin eri toimeentulotukijärjestelmissä. Onkin luotava yhtenäinen ja riittävä tuen taso. Myös asumistuen perusteet vaativat edelleen tarkistamista.

Svenska riksdagsgruppen har konsekvent talat för att de lägsta pensionerna skall höjas, oberoende av vilka grupper det gäller och vilka system det handlar om. Metoderna för det bör noggrant prövas. Det gäller även i fråga om indexjusteringen, som är oförmånlig för folkpensionärerna. Vi har sett fjärde etappen av folkpensionsreformen som en åtgärd bland andra för att åstadkomma bättre och rättvisare villkor för pensionärer-

na. Folkpensionen är fortfarande för låg. Mot den bakgrunden skall tilläggsdelens storlek för makar ses, även om invändningar mot full tilläggsdel för båda makarna kan göras: makar delar på vissa kostnader på annat sätt än en ensamstående pensionär. Hur ett system med fulla tilläggsdelar skulle påverka bostadsbidraget är värt att noggrant redas ut. Låt oss inte glömma att i den sämsta situationen står nog i regel just den ensamstående pensionären. Regeringspartier har som framkommit här i dag beredskap att förbättra villkoren för tilläggsdelen utöver vad budgetförslaget innehåller.

Svenska folkpartiet har aktivt bidragit till ett barndagvårdssystem, som erbjuder alternativ i form av vård i hemmen eller i den kommunala dagvården. Vi har sett vård av små barn i hemmen som ett bra alternativ, eftersom de första levnadsåren är utomordentligt viktiga för livet som vuxen. Men verklig valfrihet är i hög grad beroende av de ekonomiska villkor som gäller för det här. Höjningen av hemvårdsstödet i budgetförslaget till 1 570 mark är bara ett steg mot en skäligen ersättning, men regeringsgrupperna är beredda att ta ett steg till. Som bekant tvingas kommunerna till ett betydande tillägg för att med hjälp av hemvården kunna uppfylla kravet på dagvård för alla barn under tre år. I det här sammanhanget bör påminnas om bristerna i socialskyddet för en person som utför vårdarbete hemma. Det här drabbar ensidigt kvinnorna. Regeringen har nyligen avgivit ett förslag till förbättring av pensionsskyddet.

Arvoisa puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä on johdonmukaisesti puhunut pienimpien eläkkeiden korottamisen puolesta ryhmistä ja järjestelmistä riippumatta. Tätä koskevia menetelmiä on harkittava tarkoin. Tämä koskee myös indeksitarkistusta, joka on epäedullinen kansaneläkkeen saajille. Olemme pitäneet kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta yhtenä toimenpiteenä muiden joukossa parempien ja oikeudenmukaisten olojen saamiseksi eläkeläisille. Kansaneläke on edelleenkin liian pieni. Puolisoiden lisäosan suuruutta on tarkasteltava tätä taustaa vasten, vaikka väitteitä täyttää lisäosa vastaan voidaankin esittää: puoliset voivat jakaa eräät kustannukset toisin kuin yksinäinen eläkeläinen. Miten täydet lisäosat

käsittävä järjestelmä vaikuttaisi asumistukeen, on selvittämisen arvoista. Älkäämme myöskään unohtako, että hankalin tilanne on yleensä juuri yksinäisellä eläkeläisellä. Hallituspuolueilla on, kuten on jo todettu, valmius parantaa lisäosaa ja sitä koskevia ehtoja.

Ruotsalainen kansanpuolue on ollut aktiivisesti myötävaikuttamassa lasten päivähoitojärjestelmään, joka tarjoaa vaihtoehdon joko kotona tai kunnallisessa päivähoidossa tapahtuvaan hoitoon. Olemme pitäneet pienten lasten kotona tapahtuvaa hoitoa hyvänä vaihtoehtona, koska ensimmäiset elinvuodet ovat niin tärkeitä aikuiselämän kannalta. Todellinen valinnanvapaus on kuitenkin pitkälti riippuvainen tarjottavista taloudellisista ehdoista. Kotihoidon tuen korottaminen budjettiehdotuksessa 1 570 markkaan on vain yksi askel kohti kohtuullista korvausta, mutta hallitusryhmät ovat valmiita ottamaan lisäaskeleita. Kuten tunnettua, kunnat joutuvat huomattaviin lisäpanostuksiin, jotta kotihoidon avulla voitaisiin täyttää vaatimus kaikkien alle kolmevuotiaiden päivähoiton järjestämisestä.

Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa kotona hoitotyötä tekevän henkilön sosiaaliturvan puutteesta. Tämä kohdistuu yksipuolisesti naisiin. Hallitus onkin äskettäin antanut esityksen eläketurvan parantamisesta.

Muutamia vuosia sitten 4 prosenttia nosti sairausvakuutuslain mukaista minimikorvausta sairauden vuoksi ja 7 prosenttia vanhempainloman vuoksi. Tällä hetkellä minimikorvaus on 1 388 markkaa kuukaudessa, kun toimeentulotuen perusosa on korkeampi eli 1 695 markkaa verottomana. Myös tässä naisilla tavallisesti tilanne on pahin.

Työttömien tilanteen jatkuva parantaminen on perusteltua. Tällä hetkellä voi saada 2 258 markkaa kuukaudessa peruspäivärahana. Tämä pakottaa lähes viidenneksen nostamaan toimeentulotukea. Tärkeimpänä toimenpiteenä onkin kaikesta huolimatta joka tapauksessa vaikuttaa työn saamiseen kaikille. Yksittäisten ihmisten — kuten maan taloudenkin — kannalta työ ja työtulot ovat parempi vaihtoehto kuin sosiaalisista turvajärjestelmistä riippuvainen elämä. Vaikkakin suuria määrärahoja panostettaisiin työttömyysturvaan, työttömät joutuvat aina varautumaan tulojen vähenemiseen, ja tämä kohdistuu eri tavoin eri talouksiin riippuen

muista tuloista, välttämättömistä menoista ja työttömyyden kestosta.

Ansträngningarna och statens resurser bör inrikta på att erbjuda arbete eller utbildning åt arbetslösa. Sysselsättningslagen förpliktar som bekant till åtgärder och anslagen för yrkesutbildningen, speciellt vuxenutbildningen, ökas betydligt i nästa års budget. Sysselsättningen av arbetshandikappade medför likväl fortfarande stora svårigheter. En lösning i stil med de s.k. samhällsföretagen som svenska staten satsat på bör undersökas.

I samband med påsldjurskrisen har det på ett skoningslöst sätt framkommit hur oskyddade näringsidkare och egenföretagare är vid arbetslöshet. Praktiskt taget inga av de sociala förmåner som arbetstagare åtnjuter gäller för egenföretagare och näringsidkare. Den här situationen kräver åtgärder.

Svenska riksdagsgruppen stöder som sagt en ordentlig satsning på utbildning för arbete och utkomst. Det betyder att vi är angelägna om att utveckla studiestödet. Under den här regeringens tid kommer studiestödet att mera än fördubblas och ökningen är ansevärd i budgetpropositionen. Men villkoren är fortfarande otillfredsställande och frestar studerande att avbryta sin utbildning eller förlänga den oskäligt genom att växla studier och arbete. Som bekant är studiesystemet föremål för utredning. Ett heltäckande statligt studiestöd som motsvarar basutkomstskyddet, som till hälften består av studiepenning och är oberoende av föräldrarnas inkomst, bör åstadkommas. Studerande föräldrars situation bör förbättras, bostadsbidraget erhållas enligt allmänna grunder och ansökningsförfarandet förenklas. Svårigheterna med bankerna aktualiserar på allvar frågan om en särskild fond.

Puhemies! Ponnistukset ja valtion resurssit onkin suunnattava työn tai koulutuksen tarjoamiseen työttömille. Työllisyyslaki velvoittaa, kuten tunnettua, toimenpiteisiin, ja ammattikoulutuksen, erityisesti aikuiskoulutuksen, määrärahoja lisätään huomattavasti ensi vuoden budjetissa. Työrajoitteisten työllistämisen aiheuttaa kuitenkin edelleen suuria vaikeuksia. Ruotsin valtio on panostanut ns. yhteiskuntayrityksiin, jota ratkaisua tulisi tutkia meilläkin.

Turkistarhauksen kriisin yhteydessä on arvomattomasti selvinnyt, miten suojattomia elinkeinonharjoittajat ja itsenäiset yrittäjät ovat työttömyyden kohdatessa. Käytännöllisesti katsoen mitkään työntekijöiden nauttimat sosiaaliset edut eivät koske itsenäisiä elinkeinonharjoittajia ja yrittäjiä. Tähän tilanteeseen on puututtava.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä tukee tunnettua panostusta työhön ja toimeentuloon tarvittavaan koulutukseen. Pidämme siis tärkeänä opintotuen kehittämistä. Tämän hallituksen aikana opintotuki tulee kaksinkertaiseksi, ja korotus on huomattava tulo- ja menoarvioesityksessä. Tilanne on kuitenkin edelleen epätydyttävä ja houkuttelee opiskelijoita keskeyttämään opinnot tai pidentämään niitä kohtuuttomasti tekemällä työtä opintojen lomassa. Kuten tunnettua opintotukijärjestelmä on selvityksen kohteena. Ollisikin luotava kattava, perustoimeentuloturvaa vastaava valtiollinen opintotuki, joka puoliksi muodostuu opintorahasta ja on riippumaton vanhempien tuloista. Opiskelevien vanhempien tilannetta tulee parantaa, asumistukea tulee saada yleisin perustein ja hakemusmenettelyä yksinkertaistaa. Pankkien kanssa syntyneet vaikeudet tekevät ajankohtaiseksi kysymyksen erityisestä rahastosta.

Korkeiden asumiskustannusten vuoksi asumistuesta tulee yhä tärkeämpi valtion asuntopoliittisen tuen osa. Myönteisiä ovat hallituksen esittämät useat parannukset mm. koskien eläkeläisiä ja opiskelijoita ja määrärahan lisääminen 270 miljoonalla markalla. Ensiasunnon leimaveron poistaminen on tärkeä toimenpide, koska nuorten asuntotilanne on vaikein.

Puhemies! Tällaiset sosiaalipoliittiset kysymyksenasettelut ja tulonjakokysymykset, joissa heikossa taloudellisessa asemassa olevat ihmiset ovat etualalla, kuuluvat meidän poliittiseen työhömmä. Ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä tuemme toimenpiteitä, jotka tähtäävät ennen kaikkea heikoimmassa asemassa olevien tukemiseen. Mutta kuten aina katsomme, että laajat uudistukset ja suuria kustannuksia aiheuttavat toimenpiteet tulee ajallisesti sopeuttaa ja toteuttaa valtiontalouden ja yleisen taloudellisen kehityksen tarjoamien mahdollisuuksien rajoissa. Vaikka hallituksen budjettiehdotus onkin rakennettu suhteellisen turvalliselle pohjalle, tiedämme

kuitenkin tilanteen voivan muuttua nopeasti huonommaksi. Emme halua pahentaa tilannetta menemällä kalliisiin ratkaisuihin tässä vaiheessa.

Jos eduskuntaryhmät luonnollisen ja perusteellisen asiantuntijoiden kanssa tapahtuneen käsittelyn jälkeen päätyvät siihen, että perustoimeentuloturvaan on tehtävä parannuksia, tulisi mielestämme vielä selvittää mahdollisuuksia vastaaviin menojen säästöihin muilla alueilla tai uusien, hallituksen budjettilinjan mukaisten tulojen saamiseen. Tämä on parlamentarismin kunnioittamista ja taloudellisen vastuun osoittamista.

Talman! Dylika socialpolitiska frågeställningar och fördelningsfrågor, där människor i svag ekonomisk ställning ställs i förgrunden, hör nog hemma i vårt politiska arbete. I svenska riksdagsgruppen stöder vi åtgärder, som syftar till att framför allt stöda dem som har det sämst. Men som alltid anser vi att omfattande reformer och kostnadskrävande åtgärder bör tidsmässigt anpassas och förverkligas enligt de möjligheter som statsekonomi och den allmänna ekonomiska utvecklingen ger. Även om regeringens budgetförslag har byggts på relativt trygga grunder, vet vi att situationen snabbt kan ändras till det sämre. Vi vill inte försvåra situationen genom att hänfälla åt dyra uppgörelser i det här skedet.

Om riksdagsgrupperna, efter en naturlig och ordentlig behandling tillsammans med sakkunniga, kommer fram till att förbättringar i basutkomstskyddet skall göras, bör det ännu utredas möjligheter till motsvarande utgiftsbesparingar på andra områden eller till nya inkomster, som är förenliga med regeringens budgetlinje. Det här innebär att vi respekterar parlamentarismen och visar ekonomiskt ansvar.

Arvoisa puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä on vakuuttunut siitä, että hallituksella on halua jatkaa sosiaaliturvan kehittämistä taloudellisten mahdollisuuksien puitteissa ja kiinnittää erityistä huomiota kaikkien vaikeimmassa asemassa olevien tilanteen parantamiseen.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä yhtyy ehdotukseen yksinkertaisesta päiväjärjestykseen siirtymisestä.

Värderade talman! Svenska riksdagsgruppen är övertygad om att det finns vilja i regeringen att vidareutveckla socialskyddet inom ramen för de ekonomiska möjligheterna och att fasta särskild uppmärksamhet just vid att förbättra ställningen för dem som har det sämst.

Svenska riksdagsgruppen förenar sig om förslaget till enkel övergång till dagordningen.

Ed. Mäkelä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: (Ed. Anttila: Pyrittekö takaisin hallitukseen?) — Rouva puhemies! Ed. Anttilan kysymyksen johdosta vastaan, että emme suostu palaamaan takaisin hallitukseen, vaikka meitä sinne pyydetäisiinkin.

Itse asiaan, rouva puhemies! Kansalaisten toimeentuloon liittyvä perusturva oli keskeisiä keskustelun aiheita valmistauduttaessa vuoden 1987 eduskuntavaaleihin. Niin suurissa kokoussaleissa kuin tupailtojen ahtauksessa asiasta käytettiin puheenvuoroja niin porvarien kuin proletaarienkin taholta. Näkemykset riittävän perusturvan määrästä rahassa mitattuna olivat toki kovin erilaisia. Kokoomuksen taholta kuultiin näkemyksiä, joiden mukaan jo parintuhannen markan perusturvalla kuukaudessa nälän kurina vaimenee köyhälistön suolissa. Köyhän kansan puolestapuhujana itseään pitävän vasemmiston taholta esitettiin huomattavasti isompia vaatimuksia. Muut vaativat siltä väliltä kuitenkin tuntuksa mukaan.

Joka tapauksessa parin kolmen kuukauden aikana edellisten maalisvaalien edellä pienituloiset, nälkäräjällä, jopa sen alapuolella elävät ihmiset tunsivat olevansa tempelin harjalla poliittisen ymmärtämyksen ja mielenkiinnon kohteina. Kun kaikki olivat samaa mieltä, toiveet elintason kohenemisesta vaalien jälkeen olivat alemmissa tuloluokissa vähintään perusteltuja. Niin minäkin luulin noita puheita kuunnelleessani ja itsekin niihin yhtyessäni.

Toisin on kuitenkin käynyt sen jälkeen, kun ruusut ovat kiihtuneet kansanedustajiksi valittujen pöydillä. Sen näkee, kun katselee taaksepäin vaalikautta nyt, kun sen viimeinen keltainen kirja on ilmestynyt eteemme. Ei niin yhtään mitään ole tapahtunut ja

tuskin tapahtuukaan siitä huolimatta, että osa sosialidemokraatteja on synnintunnonaan vaalivieheeksi kehitellyt läpinäkyvän farssin kansaneläkekysymyksessä. Toteutussaanakin heidän tekemänsä esitys korjaa vain pienen osan siitä epäoikeudenmukaisuudesta, johon budjettiesityksessä on ajauduttu, budjettiriihen tulos kun ei korjaa mitään, vaan saattaa eläkeläisryhmät nykyiseen verrattuna entistä epäoikeudenmukaisempaan asemaan laidasta laitaan. Tarkastelen ensin perusturvakysymystä laajemmin ja palaan tähän asiaan esitykseni myöhemmässä vaiheessa.

Rouva puhemies! Yhtenäisen ja riittävän perusturvan luominen maahamme on ollut jo pitemmän aikaa eräs SMP:n keskeisimmistä tavoitteista. Olemme esittäneet, että perusturvan tason tulisi olla vähintäänkin 3 000 markkaa kuukaudessa verottomana. Perusturvan tulisi käsittää kaikki ne kansalaisryhmät, joilla syystä tai toisesta eivät muut ansiot turvaa kyseisen tasoista toimeentuloa kuukaudessa. Näin ollen perusturvan tarkoituksena on olla täydentävä ja väliinpuotoajat huomioiva järjestelmä, jonka hoitaminen mielestämme parhaiten sopisi Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. (Ed. Rinne: Saako sen 3 000 ilman työtä?)

Perusturvaan oikeutettuja tulisi olla siis kaikkien niiden henkilöiden, jotka jäävät alle yhteisesti hyväksyttävää minimitoimeentulotason, eli mielestämme tällä hetkellä 3 000—3 500 markkaa kuukaudessa ollaksemme realisteja ja heittämättä vaalivieheitä, niin kuin sosialidemokraatit tekevät. Eläkeläisten osalta perusturvaan oikeutetuiksi tulisivat lähinnä ne, joilla on ainoastaan kansaneläke ja sen lisäosa. Tällöin perustoimeentuloturvalle korotettaisiin heidän eläketasoaan siten, että päästäisiin tavoiteltuun perustoimeentulotsoon.

Toisena tärkeänä perustoimeentuloturvaan kaipaavana ryhmänä ovat opiskelijat. Hallitus ei ole huolimatta valtiovarainvaliokunnan ponnesta ja hallituksen periaatepäätöksestä riittävän ripeällä aikataululla nostanut opintotuen tasoa korottamalla opintorahaa. Aiemmin hyväksytyn tavoitteen mukaan olisi opintorahan osuuden oltava lähiaikoina noin 50 prosenttia koko opintotuen määrästä. Tällä hetkellä tavoitteesta ollaan asumistuki mukaanlukien jäljessä noin 15 prosenttia. Tämä merkitsee tällä hetkellä noin 700 miljoonan markan lisäkustannuksia vuositasolla

Valtion opintotukikeskuksen menoihin, jos nämä lupaukset toteutettaisiin.

Kolmantena ryhmänä perustoimeentuloturvasta tulisi päästä osallisiksi työttömien työnhakijoiden. Tällä hetkellä sellaisten henkilöiden työttömyysturva, jotka eivät kuulu ansiosidonnaiseen työttömyysturvan piiriin, jää varsin pieneksi. Tämä johtuu siitä, että työttömyysturvaa maksetaan vain viideltä arkipäivältä viikossa. Perustoimeentuloturvan avulla voitaisiin myös työttömyysturvaa täydentää siten, että kaikille työttömille työnhakijoilla taattaisiin soveltavan suuruisen perustoimeentuloturva. (Ed. Rinne: Saavatko työn vieroksijat myös?) — Työn vieroksijat ovat, ed. Rinne, eri asia.

Lasten kotihoidon tuki on hallituksen esityksen toteuduttua edelleen naurettavan alhainen. On todella ihmeteltävää, miten hallitus voi kuvitella kenenkään pystyvän jäämään pois työelämästä hoitamaan lastaan kotona alle 1 500 markan kuukausittaisella korvauksella. Tiedän, että tähän on tulossa korjaus. Palaan asiaan myöhemmin.

Käytännössä kotihoidon tuen alhainen taso aiheuttaa korjausten jälkeenkin sen, että useimmat äidit ovat pakotettuja lähtemään äitiysloman päätyttyä takaisin työhön, ja tuolloin joutuu kunta järjestämään lapselle hoitopaikan. Kunnallisen päivähoitopaikan kustannukset ovat tällä hetkellä maksettavaan kotihoidon tukeen verrattuna jo ilman investointikustannuksiaakin kolmin — nelinkertaiset. Perustoimeentuloturva auttaisi tässäkin asiassa ainakin pienituloisimpia perheitä miettimään omaa lastenhoitoratkaisuaan. Käytännössä asia voitaisiin hoitaa lopulliseen järjestykseen lasten kotihoidon tukea ratkaisevasti korottamalla, enemmän kuin nyt on sovittu.

Muita perustoimeentuloturvaan oikeutettuja ryhmiä tulisivat olemaan mm. osapäivätyöntekijät ja muista sosiaalisista tukimuodoista ulos jäävät henkilöt. Osapäivätyöntekijöiden asema on tällä hetkellä varsin vaikea, sillä usein heidän ansionsa jäävät kuukautta kohden varsin pieniksi, mutta aiheuttavat siitä huolimatta työttömyysturvan alenemisen tai kokonaan poistumisen. Näin ollen juuri kenenkään ei kannata lähteä pienille osapäivätoimiansioille, sillä heidän kokonaistulonsa uhkaavat monesti alentua. Perustoimeentuloturvasta tulisi luoda tällaisessa tapauksessa täydentävä järjestelmä si-

ten, että osapäivätyöntekijöiden aktiivisuutta tehdä työtä palkittaisiin täydentämällä heidän toimeentuloaan perustoimeentuloturvan avulla.

Rouva puhemies! Perustoimeentuloturvaa on istuvan Holkerin hallituksen aikana edistetty ainoastaan SMP:n vaatiman valtionverosta vapaan tulon ylärajan korottamisen kautta. Tuolloinhan vapautettiin alle 3 000 markkaa kuukaudessa olevat tulot kokonaan valtionverosta. Valitettavasti tässäkin tapauksessa uudistus oli siinä mielessä puutteellinen, että kyseisiä henkilöitä rasittaa edelleenkin kunnallisvero. Näin ollen eläkkeensaajat joutuvat maksamaan veroa vuonna 1991 jo 2 890 markan kuukausituloista ja tavalliset palkansaajat jo 9 072 markan vuosituloista. Tämä epäkohta tulisi pikaisesti korjata lainsäädännön avulla ja samalla hyvitää kunnille niiden menettämät verotulot.

SMP esitti kyseistä uudistusta hallituksen budjettiriihessä, mutta sille ei valitettavasti löytynyt tukea muilta hallituspuolueilta. Mielestämme kuitenkin verotukselliset keinot ovat eräs helpoimmista tavoista kehittää perustoimeentuloturvaa luomatta uutta kankeaa byrokratiaa ja anomusviidakkoa. Lisäksi tämä menetelmä on varsin tasapuolinen ja siihen ei tarvitse sisällyttää minkäänlaista harkintaa.

Eläkejärjestelmien yksinkertaistaminen on myös tärkeä tavoite niin eläkeuudistuksessa kuin perustoimeentuloturvan luomisessa. Tällä hetkellä eläkettä hakeva kansalainen joutuu todella kirjavan eläkeviidakon eteen ryhtyessään anomaan itselleen eläkettä. Eri-laisia eläkejärjestelmiä on maassamme lukuisia. Ne menevät osittain päällekkäin, osittain lomittain ja osittain kumoavat toisensa. Näin ollen eläkettä hakevan henkilön tulisi olla mieluusti koulutukseltaan matemaatikko, tilastotieteilijä ja konekirjoittaja ryhtyessään tutkimaan ja hakemaan itselleen edullisinta eläkevaihtoehtoa.

Tämän lisäksi eläkkeiden myöntämisperusteita on hiljalleen kiristetty verrattuna esimerkiksi 1960-lukuun. Tästä on taas aiheutunut lisääntynyt eläkevalitusten ruuhka, joka prosessi jälleen vaatii hakijaltaan todella monipuolisia kykyjä ja ennen kaikkea kärsivällisyyttä.

SMP on toistuvasti esittänyt nykyisen eläkeviidakon yksinkertaistamista ja siirtymistä lähemmäs yhtenäiseläkejärjestelmää. Eläke-

järjestelmät tulisi saada niin yksinkertaisiksi, että kuka tahansa kansalainen pystyy ymmärtämään, mitä eläkkeitä hänelle todellisuudessa kuuluu. Tämä on mahdollista ainoastaan sen avulla, että eläkejärjestelmiä on korkeintaan kaksi eli peruseläke tai kansaneläke ja ansioihin tietyllä tavalla sidottu työeläke. Näiden haku- ja laskentamenetelmät tulisi kuitenkin nykyisestään huomattavasti yksinkertaistaa ja valitusmenettelyä merkittävästi nopeuttaa. Tämänhetkistä eläkeviidakkoa ja pitkittyviä eläkepäättöksiä voidaan pitää kansalaistemme perusoikeuksien kannalta jopa kyseenalaisina ja vähintäänkin arveluttavina.

Kotona työtä tekevät henkilöt ovat tällä hetkellä kaikkein heikoimmalle toimeentuloturvalle ja myöhemmin eläketurvalle joutuva kansalaisryhmämme. Näitä henkilöitä ovat useimmiten juuri ne kotiäidit, jotka eivät ehdi ennen lapsen syntymää olla juuri lainkaan ansiotyössä ja hoitavat lapsensa lähes aikuisikään saakka kotona. Heidän ainoiksi tuloikseen muodostuvat perustasoiset äitiyspäivärahat ja sittemmin voimaan tullut kotihoidon tuki. Näistä myöhemmin koostuva eläketurva on käytännössä poikkeuksetta kansaneläke ja siihen tulevat lisät. Nämä henkilöt ovat kuitenkin elämänsä aikana tehneet maallemme erittäin merkittävää ja arvokasta työtä kasvattaessaan ja hoitaessaan lapsia eli tulevia veronmaksajia. Ilman heidän merkittävää työpanostaan olisi yhteiskunta joutunut investoimaan ja kustantamaan runsaasti lasten päivähoitopaikkoja ja muita päivähoitoon liittyviä tehtäviä. Näin ollen he ovat työllään säästäneet kansantaloudelta merkittäviä investointeja.

Heitä ei kuitenkaan tästä tehtävästään palkita millään tavoin, vaan päinvastoin he joutuvat vanhuudessaan muita kansalaisia heikompaan asemaan. Tämän takia haluamme, että kotona työtä tekevien henkilöiden asemaa parannetaan merkittävästi nykyisestään niin aktiivi-iässä kuin eläkkeelle päästessä. Kotona lastaan hoitavat äidit eivät ole ainoita tähän ryhmään kuuluvia henkilöitä, vaan tällaisia ovat myös kotona vanhuksia, vammaisia tai muuten hoitoa vaativia perheenjäseniä huoltavat ihmiset. Kaikkien heidän työnsä on erittäin arvokasta ja ennen kaikkea inhimillistä hoidettavaa kohtaan.

Rouva puhemies! Palaan nyt käsittelemään kansaneläkkeellä olevien asemaa, jo-

hon kysymykseen viittasin puheeni alkuosuuksessa. Sen jälkeen, kun kansaneläkkeen osalta viimeksi suoritettiin tasokorotus vuonna 1985, ansiotyössä käyvien reaalitulot ovat kasvaneet merkittävästi vuosittain, mikä on puolestaan merkinnyt huomattavaa ostovoiman lisäystä. Työssä käyvien reaalitulojen kasvu vuosina 1985—89 on ollut yhteenlaskien 13 prosenttia, joka luku saattaa olla ja onkin hieman suurempi, kun tässä tapauksessa otettaisiin huomioon laskentatavassa kertaantumisen vaikutus.

Kansaneläkkeisiin on tullut vain vuosittain suoritettu indeksitarkistus, joka laskentatavasta johtuen ei ole vastannut edes työeläkkeisiin suoritettuja tarkistuksia eikä elinkustannusten nousua. Mistään reaalikasvusta on kansaneläkeläisten kohdalla turha edes puhua. Kansaneläkkeellä olevien ostovoima on viiden viimeisen vuoden aikana merkittävästi alentunut. He ovat joutuneet todellisuudessa köyhyysloukkuihin, minkä ansiosta heidän tulonsa eivät pian riitä enää edes vaatimatomaan jokapäiväiseen leipään.

Erityisenä ongelmana kansaneläkettä nauttivien puolisojen kohdalla on pidetty sitä, että vaikka ensiksi eläkkeelle jäävä puoliso onkin oikeutettu täyden lisäosan määrään, lisäosa on laskenut puolison tullessa eläkeikään 81 prosenttiin täyden lisäosan määrästä. Selityksenä tälle on esitetty mm. se, että kahden eläkkeellä olevan perunat kiehuvat samassa vedessä kuin yhdenkin ja että lämmin kylki toista vasten antaa makoihin unen vähäisemmässäkin huoneenlämmössä. (Ed. Gustafssonin välihuuto) — No, se oli hyvä, että tämä teidät vaiteliaat kuuntelijat herätti pikkuisen ajattelemaan, nimenomaan tämä kylki kyljessä makaaminen, sehän teidän mieleenne tuli, ed. Gustafsson.

Tämän tyyppiset selitykset nyky-yhteiskunnassa ovat kuitenkin vain selityksiä. Puolisoalanema on johtanut monellakin tapaa epäkelpoon kehitykseen: On muutettu erillistalouteen puolisoalaneman poistamiseksi, ja asian johdosta on syntynyt monia muita haittatekijöitä, joiden lähempään tarkasteluun tämän puheenvuoron aikana ei ole mahdollisuuksia. Joka tapauksessa puolisoalaneman poistamista on toistuvasti vaadittu ja sen suuntaista päätöstä eläkeläispuolisoiden taholta odotettu kuin kuuta taivaalta.

Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä on koko tämän hallituskauden ajan

hallituksessa ollessaan pyrkinyt ns. kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen eteenpäin viemiseen keskeisinä vaatimuksinaan puolisoalaneman poistaminen ja asumistukijärjestelmän uudistaminen. Asiaan otti voimakkaasti kantaa jo liikenneministeri Pekka Vennamo, joka vuonna 1989 alkuvuodesta Rovaniemen puheessaan vaati uudistuksen käynnistämistä saman vuoden syksyn budjettineuvotteluissa. (Vasemmalta: Entäs Posti?) — Postiasia on kokonaan toinen. — Syksyn 1989 neuvotteluissa saatiin budjettikirjaan lausuma, siis meidän taholtamme vaadittuna, jonka mukaan asiaa ryhdyttäisiin toteuttamaan vuoden 1991 valtion tulo- ja menoarviossa eläkekomitea 87:n mietinnön pohjalta. (Ed. Astala: Siinäpä se!) — Vanta lite, vanta lite, tulen ihan siihen kohtaan. — Tämän lausuman hyväksyminen silloin, varsinkin tuo eläkekomitean 87:n maininta mukaanlukien, oli virhe, koska tuon onnetoman mietinnön pohjalta kansaneläkeläisten asemaan saatavat korjaukset tältä osin ovat olemattomat lukuun ottamatta asumistukijärjestelmän korjaamista.

Nyt tullaan seuraavaan asiaan. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien välisissä neuvotteluissa edellä mainittu lausuma kuitenkin muutettiin meidän vaatimuksestamme, mikä on kiistämätön tosiasia, niin että se tuli valtiovarainvaliokunnan mietintöön seuraavan sisältöisenä: ”Valiokunta edellyttää, että kehitettäessä kansaneläkejärjestelmää eläkkeellä olevien puolisojen osalta vuoden 1991 tulo- ja menoarviossa eivät yhteensovitukset tehtäessä eläkekomitea 87:n rajaukset saa muodostaa estettä kokonaisvaltaiselle tarkastelulle. Järjestelmien kehittämisestä koituvan hyödyn on kohdistuttava erityisesti heikommassa taloudellisessa asemassa oleville eläkeläisille. Uudistukset toteutetaan 1.7.1991 alkaen.”

Esimerkiksi keskustan taholta kyllä muistettiin tämä eläkekomitea 87:n maininta, mutta tästä on kyllä vaiettu, että asia meidän taholtamme hallitusryhmien keskeisissä neuvotteluissa aikanaan korjattiin, jolloin luotiin pohjat sellaiselle eteenpäinviemiselle kansaneläkeuudistuksen osalta, johon eläkekomitea 87 ei asettaisi rajoituksia.

Tämä asia otettiin SMP:n eduskuntaryhmän taholta esille ryhmäpuheenjohtajien neuvotteluissa jo hyvissä ajoin viime talvena. Vaatimuksemme, joka on kirjattu hallitus-

puolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien kokouksen pöytäkirjaan 27.4.1990, oli se, että puolisoalenema poistetaan kokonaisuudessaan myös jo eläkkeellä olevilta puolisoilta ja että asumistukijärjestelmää korjataan eläkekomitea 87:n ehdottamalla tavalla.

Kustannukset puolisoaleneman poistamisen osalta olisivat olleet noin miljardi markkaa vuositasolla ja asumistukiuudistuksen osalta vuositasolla 155 miljoonaa markkaa. Esityksemme sisälsi myös lausuman siitä, että lainsäädäntöön tehdään tarvittavat muutokset ns. välinputoamisten estämiseksi. Halusimme, että asiasta olisi tehty päätös hallituspuolueiden eduskuntaryhmien kesken, mutta muut hallituspuolueet halusivat viedä asian budjettiriiheen. He eivät esittäneet selkeätä näkemystä vaatimukseemme puolisoaleneman kokonaan poistamisesta. Sen sijaan olimme yksimielisiä siitä — näin väitän, ja siitä on mustaa valkoisella — että puolisoaleneman poistaminen kohdistettaisiin myös jo eläkkeellä oleviin.

SMP:n eduskuntaryhmän vaatimus oli siis se, että 1.7.1991 alkaen kansaneläkkeen lisäosa maksettaisiin täysimääräisenä eli 100 prosentin suuruisena myös eläkepuolisille nykyisen 81 prosentin sijasta ja että uudistus koskisi myös jo eläkkeellä olevia. Jokainen sana on näytettävissä ja totta.

Rouva puhemies! Budjettiriihen pohjana olleessa tulo- ja menoarvioesityksessä esitettiin, siis siinä ensimmäisessä kirjassa, että puolisoiden lisäosa nostettaisiin nykyisestä 81 prosenttiin 85 prosenttiin, mikä merkitsisi täyden lisäosan saajalle noin 70 markan korotusta kuukaudessa. Korotus ei kuitenkaan koskisi jo eläkkeellä olevia puolisoita.

Kun nykyisin, arvoisat kuulijat, ensiksi eläkkeelle jäävä puoliso saa lisäosan 100 prosentin suuruisena, kunnes toinenkin puoliso jää eläkkeelle, tuossa esityksessä esitettiin ensin eläkkeelle jäävän puolison lisäosaa laskettavaksi 100 prosentista 85 prosenttiin eli 15 prosentilla. Tämä alennus täyden lisäosan saajalle on noin 270 markkaa kuukaudessa, ja jos kysymyksessä on rintamaliisää saava, se on vielä suurempi, noin 300 markkaa, ehkä enemmänkin. Perusteluksi hallituksen taholta on ilmoitettu se, ettei jo eläkkeellä olevaa harmita niin hirmuisesti, kun hänen eläkettään on jo valmiiksi laskettu puolison eläkkeelle jäämisen tasolle eli 85 prosenttiin. Ei kai sen ole väliä, koska

harmittaa, nyt vai tulevaisuudessa, mutta tämä hauska esitys budjettiriihessäkin on ollut todella kummeksuttava.

Sen sijaan, ihme kumma, keltaisessa kirjassa esitettiin, että jos toinen puoliso on ehtinyt jäädä eläkkeelle ennen 1.7.1991 toisen puolison olematta vielä eläkkeellä, hänen lisäosansa määräksi jää 100 prosenttia senkin jälkeen, kun puoliso on jäänyt eläkkeelle. Näitä tietyllä tavalla temppelein harjalle jääviä on muutama tuhat. Kyllä heidän osaltaan päätös on tietysti perusteltavissa ja ymmärrettävä siltä osin, kun on kysymys jo myönnetyin edun loukkaamattomuutta koskevaa taustaa vasten tapahtuvasta tarkastelusta, emmekä me heitä kadehdi. He jäävät sinne temppelein harjalle. SMP:n eduskuntaryhmä onnittelee näitä ihmisiä.

Asumistukea ehdotettiin korjattavaksi eläkekomitea 87:n esitysten mukaisesti, muuten hallituksen esitys eläkeuudistukseksi oli uskomaton. Tietyllä tavoin on neljänlaisia eläkeläisiä, joille ei tarjottu muuta kuin epäoikeudenmukaisuutta. Tämä esitys, joka sitten jäi budjettiriihen lopputulokseksi ja joka on lopputulos nytkin muuten paitsi 4 prosentin taannehtivuuden osalta sikäli, kuin ne tiedot, joita hallituspuolueiden neuvotteluista on, pitävät paikkansa, pysyy tällaisena paitsi, että 4 prosentin lisäosan korotus koskee myös jo eläkkeellä olevia puolisoita.

Totuus on se, että esityksen mukaan, joka sitten jäi budjettiriihen lopputulokseksi, valtion menot kansaneläkkeiden lisäosien osalta jopa vähenevät vuoden 1991 loppuosalta ja vuonna 1992 eläkeläisille tuleva ”jättipotti” on 20 miljoonaa markkaa. Nyt se muuttuu, kun tulee 4 prosentin taannehtiva vaikutus. Sitä minä en ole laskenut, kovin suuri se ei ole. Tämän lisäksi tulee edellä mainittu asumistukiuudistus, johon me olemme olleet tyytyväisiä. Käytännössä siis hallituksen esitys ei sisältänyt mitään muuta kuin epäoikeudenmukaisuutta eläkeläisille, eri tahoihin asettamista, toisilta rankasti pois ottamista toisille muutamia almuja käteen antaen.

Rouva puhemies! On väitetty, että SMP:n neuvottelijat tahallisesti jättivät asian budjettiriihen viimeiseen yöhön, jonka jälkeen tapahtui, mitä tapahtui. Tämä ei pidä paikkaansa. Asia oli esillä koko budjettiriihen ajan, mutta sitä tietyllä tavalla vaikeana ja auki olevana kysymyksenä siirrettiin kerran toisensa jälkeen. Viime vaiheessa laskimme

vaatimustamme puolisoiden lisäosan määräästä 90 prosenttiin siitä 100:sta, joka oli alkuperäinen vaatimus, sillä edellytyksellä, että budjettikirjasta ilmenevä ja edellä selvitetty epäoikeudenmukaisuus eri eläkkeensaajaryhmien välillä oikaistaan eli 90 prosenttia koskee jo eläkkeellä olevia. Tietenkin 100 prosentin osuutta koskien, joka on tänä päivänä voimassa, kun kokonaisuudistus ei olisi toteuttanut 100:aa prosenttia, jäisi ensimmäiselle puolisolalle tietenkin oikeus 100 prosenttiin tulevaisuudessakin, kunnes toinenkin jää eläkkeelle, jolloin osuus laskisi 90 prosenttiin.

Mitään liikettä muiden hallituspuolueiden taholta ei kuitenkaan tapahtunut, vain sosiaali- ja terveysministeriön korkean asiantuntijavirkaanaisen taholta ivallisia repliikkejä, miten pitäisi meidän viedä kentälle tietoa siitä, kuinka sotaveteraanit ovat lyhyessä ajassa saaneet 500 miljoonaa markkaa. Kyseinen henkilö ei maininnut mitään siitä, että tänne ulkomailta rahdattavien sosiaalipummielatus tulee ensi vuonna maksamaan nykyisillä perusteilla valtiolle ainakin 700 miljoonaa markkaa puhtaana käteen. (Eduskunnasta: Tarkoitatteko pakolaisia?) — Pakolaisia ja turvapaikan pyytäjiä. — Ei mitään siitä, että yhden turvapaikan hakijan kolmen päivän ylläpitokustannukset vastaaat yhden kuukauden täyttä kansaneläkettä suomalaiselle ihmiselle, joka on työpanoksensa asettanut yhteiskunnan käyttöön — ja — niin kuin monessa tapauksessa — puolustanut tätä maata vuosikaudet Taipaleen liejussa maaten. Tässä on suomalainen yhteiskunta ja suomalainen hallitus budjettiriihen tasolta.

Sosialidemokraatit ovat eduskunnassa tehneet farssin eli heittäneet vaalivieheen vaatimalla, että 4 prosentin korotus puolisoiden lisäosaan kohdistettaisiin myös taannehtivasti. Se tekisi kysymykseen tuleville eläkeläisille muutamasta markasta 70 markkaan kuukaudessa. SDP:n esitys jättäisi ja on jättänyt kuitenkin voimaan 15 prosentin aleneman eli pahimmillaan 270—300 markan menetyksen nykyiseen verrattuna ensiksi eläkkeelle jäävälle aviopuolisolle lain voimaantulon jälkeen.

Me emme kosmeettiseen korjaukseen tyydy, vaan seisomme nyt alkuperäisen vaatimuksemme takana, jonka olemme aikanaan budjettiriiheen tuoneet. Tällä eivät demarit

ketään hämää sen paremmin kuin koto tynkähallitukseen, kuten olemme voineet todeta kuultuamme hallituspuolueiden neuvotteluratkaisun tuloksen. (Ed. Gustafssonin välihuuto) — Ed. Gustafsson, lisäosan 4 prosentin korotus kohdistetaan myös jo eläkkeellä oleviin puolisoihin, mikä on hyvä asia, mutta samalla on lain voimaantuloajankohdtaa myöhennetty kahdella kuukaudella, 1.9.1991. Sen jälkeen aviopuolisosta ensin eläkkeelle jäävä puoliso saa lähes 300 markkaa vähemmän eläkettä kuin tänä päivänä, ed. Gustafsson. Vieläkö te nytkin olette sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden tietojen varassa? Eikö oma järki löydä kirjasta mitään vastausta tähän asiaan?

Farssi on saanut surkuhupaisan lopun, joka lopullisesti valkenee jokaiselle kansaneläkkeen saajalle viimeistään lain voimaantulon jälkeen, kun he katselevat eläkenauhojaan. Silloin karmiva totuus selviää, mutta silloinhan ovat vaalit tietysti jo ohi. Eivät sosialidemokraatit siitä sitten enää mitään väliä.

Mitä tulee hallituksessa tehtyyn sopimukseen kotihoidon tuen nostamisesta ja ensisijaisen leimaveron poistamisesta, ne ovat kiistämättä positiivisia ja ovat liikahdus SMP:n budjettiriihessä esittämien vaatimusten suuntaan. Mutta toivottavasti tämä sopimus sitten pitää hallituksessa, ettei käy niin kuin sen poliisisopimuksen, jonka hallitusryhmien eduskuntaryhmien puheenjohtajat allekirjoittivat ja jolla ei ollut vessapaperin vertaa vaikutusta budjettiriihessä.

Rouva puhemies! SMP:n eduskuntaryhmä ei ole allekirjoittanut vasemmistoliiton välikysymystä, vaan on jättänyt oman, valitettavasti sittemmin rauenneen välikysymyksensä. Näin siitä syystä, jonka olemme jo aikaisemmin julkisuuteen ilmoittaneet, että vasemmistoliiton välikysymys antaa puutteellisen ja virheellisen kuvan hallituksen esityksestä kansaneläkettä koskevilta osiltaan sillä tavalla, jonka olen puheenvuorossani tuonut esille. Aivan todennäköisesti ainakin joillekulle tämä asia on tullut uutena tietona, joka nyt on perusteellisesti selvitetty, ja tämä ei ole sisältynyt vasemmistoliiton välikysymykseen.

Toiseksi olemme ylipäät siitä, että meiltä on löytynyt selkärankaa taistelussa vähävaraisen ihmisen puolesta. Tämän selkärangan olemassaoloa hieman epäilen vasemmistoliiton kysymyksen allekirjoittajien osalta. Kun

te pääsette hallitukseen, te olette siellä vaikka tuomiopäivään saakka ilman minkäänlaista vastuuntuntoa, kunhan saatte olla. Mikään ei teitä irrota sieltä. Meillä on selkärankaa lähteä silloin, jos me näemme, että asioissa mennään kohtuuttomuuksiin eikä meidän minkäänlaisia vaatimuksiamme yhteiskunnan ja vähempiosaisten osaksi oteta huomioon. (Välihuutoja) Teille tuli nyt vain kiire päästä noukkimaan murusia fariseuksen pöydän alta kuten myös demareille "ryhmäloitteineen". Vasemmistoliiton välikysymys tehtiin kovalla kiireellä, siis noukitaan fariseuksen pöydän alta muruja ja tällä tavalla.

No, se on hyvä, että eläkeläiset saavat mainitun markasta 70 markkaan taannehtivasti, ei siinä mitään. Emme kadehdi mutta emme siihen tule tyytymään tässä eduskunnassa.

Rouva puhemies! Hallituksen antama vastaus ei tyydytä SMP:n eduskuntaryhmää. Hallituksen tekemät toimet eivät ole riittävästi parantaneet eläkkeensaajien taloudellista asemaa ja keskinäistä oikeudenmukaisuutta, eikä oikeusperusturvan kehittäminen ole edennyt.

Ehdotan seuraavaa perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuotoa:

"Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta toteaa, että hallitus

ei ole poistanut kansaneläkkeen lisäosan puolisoalenemaa vaan luo esityksellään lisää epäoikeudenmukaisuudesta kärsiviä eläkeläisryhmiä,

ei ole ryhtynyt toimiin kansaneläkkeiden riittävän tasokorotuksen toteuttamiseksi,

ei ole ryhtynyt toimiin eri eläkejärjestelmien indeksitarkistusten yhtenäistämiseksi TEL-indeksiin mukaan suoritettavaksi,

ei ole hoitanut kotona työtä tekevien eläketurvan kuntoon saattamista,

ei ole lukuisista lupauksistaan huolimatta toteuttanut riittävän laajaa ja korkeaa perusturvaa, jossa otettaisiin huomioon eläkeläiset, opiskelijat, työttömät, kotona työtä tekevät, osapäivätyöntekijät ja muut toimeentulovaikkeuksista kärsivät,

eikä ole ryhtynyt riittäviin toimiin eläkeläisten verotuksen keventämiseksi myös kunnallisverotus huomioon ottaen,

ja siirtyy päiväjärjestykseen."

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Elämme vahvojen yhteiskunnassa. Terveet,

tehokkaat, isokenkäiset ja laajakyynärpäiset määräävät uudistusten tahdin. Heikot, sivuraiteelle joutuneet saavat jäädä jalkoihin. Suurena syynä siihen, että olemme ajautuneet tällaiseen tilanteeseen, on yhteiskunnan moraalin puuttuminen. Maamme peruspylvää on tehokkaasti murskattu. Olemme henkisesti tuuliajolla. Avainsanoja ovat oma etu ja materialismi. Eikö näin ole? Vastuu lähimmäisestä on tuntematon käsite tässä kilpajuoksussa.

Voimme todeta, kuten aiemmin on ryhmäpuhujia todennut, että eläytyminen on maassamme kriisissä. Pelkän kansaneläkkeen varassa elävien 250 000 suomalaisen kohtalo ei jaksa riittävästi kiinnostaa päättäjiä. Kokoomukselle merkittäviä ovat hyväosaiset äänestäjät. Demarit kulkevat ammattiyhdistysliikkeen vaatimuksia kuunnellen. Työmarkkinajärjestöjen palkankorotusneuvotteluissa ei muisteta työelämän ulkopuolella olevia eläkeläisiä, kotityötä tekeviä, työttömiä, sairaita ja opiskelijoita. Tärkeintä on saada palkat ylös ja työtunnit alas. Solidaarisuus ei ulotu niihin, jotka solidaarisuutta kipeimmin tarvitsisivat, eli oma suu on lähempänä kuin kontin suu.

Vuoden 1987 perustoimeentuloturvasta käydyn välikysymyskeskustelun ryhmäpuheenpuhevuorossa kyselin, miten selviydyimme sosiaalisista velvoitteistamme taloudellisten olojen heiketessä, kun hyvänäkin aikana ei löydy sen vertaa sosiaalista otetta, että heikoimmassa taloudellisesta asemassa olevien oloja kohennettaisiin.

Sosiaalisen otteen puuttuminen näkyy niin TKL:n varatoimitusjohtajan Tuomo Korpelekin kuin valtiovarainministeri Louekosken lausumissa tänäaamuissa lehdissä. Molemmat pitävät käsittämättömänä korjausten vaatimista vähävaraisimpien oloihin. He toteavat, että hallituksen viesti talouden heikenevästä tilasta ei ole mennyt eduskunnassa perille.

Arvostelun lähtökohta on täysin virheellinen, sillä kovat ajat koettelevat kipeimmin juuri vähäosaisia. Siksi juuri heidän asemansa turvaamiseen on löydettävä varoja myös huonoina aikoina. Ongelmat kaatuvat nyt hallituksen niskaan laman kynnyksellä, koska se ei ole hyvinä vuosina halunnut kantaa vastuutaan vähäosaisten olojen kohentamisesta.

Oppositio, mm. kristillisen liiton eduskun-

taryhmä, on varoittanut maan hallitusta talouden heikkenevästä tilasta koko tämän hallituksen olemassaolon ajan ja vaatinut vähäosaisimpien aseman korjausta erityisesti näinä hyvinä aikoina. Mutta hallitus ei ole korvaansa lotkauttanut vaan on syyttänyt varoittajia mustien pilvien maalailusta. Hallitus on toki ohjelmassaan muistanut mainita sosiaaliturvamme puutteet, mutta se on tyytynyt jäämään niiden korjaamisessa juhlapuheiden tasolle — teot puuttuvat. Perustoi-meentuloturva on edelleen hoitamatta. Niille, joilla ennestään on yllin kyllin, annetaan reilusti lisää. Vähäosaisilta tahdotaan viedä loputkin.

Arvoisa puhemies! Terve talouselämä ja yritystoiminta ovat toimivan yhteiskunnan perusedellytyksiä. Tämän puolen luulisi olevan juuri kokoomuksen leipälajeja. Mutta talouden tämä hallitus on saattanut retupe-
rälle ja siten heikentänyt sosiaali- ja terveydenhuollon velvoitteiden toteuttamismahdollisuuksia.

Jo senkin vuoksi asiat on pantava entistä tarkemmin tärkeysjärjestykseen. Ilmeisesti hallitus on omasta mielestään ja näkökulmastaan näin tehnytkin. Tärkeintä hallitukselle näkyy olevan vahvojen ja hyvinvoivien etujen kasvattaminen. Köyhät jääkööt oman onnensa nojaan. Onhan se tärkeysjärjestys tämäkin, mutta osoittaa selkeästi hallituksen eettisen linjan ontuvuutta. Kansainvälisesti Suomi kyllä jaksaa korostaa humanitaarisuuden, syrjinnän poistamisen sekä solidaarisuuden merkitystä, mutta aivan maan asuiden hoidossa tämä näkemys liian usein unohtuu.

Hallituksella oli myös tämänkesäisessä budjettiriihessä varaa lisätä menoja huomasti, mutta pelkästään kansaneläkkeen varassa elävien, kotona hoitotyötä tekevien, työttömien ja opiskelijoiden olojen korjaaminen unohtui. Varoja on, mutta poliittinen tahto puuttuu. Sitäkin enemmän riittää tahtoa heikkotasoisien poliittisen show'n järjestämiseen, kuten tänään olemme jälleen kerran nähneet.

Arvoisa puhemies! Hallituksen epäsosiaalinen linja ja vähäosaisten "lainsuojattomuus" korostuvat entisestään, kun tarkastelemme maamme terveydenhuollon tilaa ja terveydenhuollon palvelujen tarjontaa. Olemme jo pitkään eläneet terveydenhuollon kriisissä. Kriisin edelleen jatkuessa puheetkin

siitä ovat vaimentuneet ja entinen meno jatkuu. On pulaa niin lasten kuin aikuistenkin hoitopaikoista terveydenhuollon alalla. Ihmiset kuolevat jonoihin odottaessaan pääsyä leikkaus- ja muuhun hoitoon. Lääkärit joutuvat jo valitsemaan hoitoon otettavat. 60—65-vuotiailla tulee tietyissä jonoissa jo seinä vastaan. Tässä nimenomaan ikääntyvillä ihmisillä tulee olemaan ja on ongelmia sen vuoksi, että ihmisarvo sinänsä sivuutetaan.

Ongelman voi ratkaista ainoastaan menemällä yksityishoitoon, mutta vähävaraiselle, työttömälle tai kotityötä tehneelle yksityishoidon kustantaminen on taloudellisesti aivan mahdoton haaste. Raha ratkaisee hoidon suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Tätä kristillisen liiton eduskuntaryhmä ei voi hyväksyä, eikä sitä tule kenenkään muidenkaan hyväksyä.

Me suomalaiset päättäjät olemme ilmeisesti sokeutuneet tilastollisten keskiarvojen vuoksi. Huonosti voiva väestö jää keskiarvojen varjoon. Tilanne näyttää hyvältä, vaikka asioita todellisuudessa ei ole hoidettu asianmukaisesti.

Jotta saataisiin oikea kuva, hyvinvointi olisikin laskettava heikoimmassa asemassa olevien ihmisten olojen mukaan ja ensin korjattava nimenomaan heidän olojansa ja sitten vasta muiden ryhmien, sillä keskimääräisestä hyvästä kehityksestä huolimatta perustoi-meentuloturvan aukot ovat valitettavasti maassamme jääneet paikkaamatta.

Pelkästään kansaneläkkeen varassa elävien toimeentulo on jäänyt merkittävästi jälkeen yleisestä toimeentulokehityksestä viime vuosien aikana. Ei myöskään löydy mitään asiallista perustetta sille epäoikeudenmukaisuudelle, että eläkeläisaviopuolisot saavat vain 81 prosenttia siitä lisäosan määrästä, jonka yksin elävät saavat. Prosentin korottaminen 85:een on kosmetiikkaa, mutta ei merkitse mitään todellista korjausta. Avioliitossa elävät ovat yksinäisten tavoin maksaneet aikanaan kansaneläkemaksunsa.

Puolisoaleneman epäkohta kertoo osaltaan hallituksen avioliittoa syrjivästä linjasta. (Ed. Kärhä: Mekö sen olemme luoneet?) — Merkitystä ei ole sillä, kuka on luonut sen ja kuka on alkuaan tehnyt virheitä, vaan tärkeätä on, että tämän päivän vastuussa olevat korjaavat virheet. Tähän hallituksella olisi ollut neljä vuotta mahdollisuus, mutta se ei ole sitä tehnyt. Nyt vaalien alla on kiire

korjata kasvojen ilmettä. — Kristillisen liiton eduskuntaryhmä edellyttää, että yhteiskunnan päätöksenteolla vahvistetaan avioliittonperheen asemaa eikä suinkaan heikennetä kuten tämän hallituksenkin aikana on tapahtunut.

Epäoikeudenmukaisen eläkeindeksin vuoksi kansaneläkkeen saajat ovat jääneet noin 10 prosenttia jälkeen työeläkkeiden kehityksestä. Viimeksi tasokorotus on tehty vuonna 1984. Lisäosaa tulee tuntuvasti korottaa jälkeenjääneisyyden poistamiseksi. Korotuksen jälkeen on indeksi muutettava TEL-indeksin mukaiseksi. Lisäksi ns. heinäkuun väli-indeksitarkistus tulee palauttaa.

Lisäosan puolisoalennuksen epäoikeudenmukaisuuksien poistaminen, indeksin muuttaminen nykyisestä elinkustannusten nousua seuraavasta indeksistä palkkaindeksiä noudattavan TEL-indeksin mukaiseksi sekä lisäosan tasokorotus merkitsisivät heikoimmassa taloudellisessa asemassa elävien eläkeläisten oloihin olennaista parannusta. Tähän on oltava varaa, olivatpa ajat taloudellisesti kuinka vaikeat tahansa. Tämän päivän eläkeiässä olevat ihmiset ovat rakentaneet nykyisen hyvinvoinnin perustan ahkeralla ja uhrautuvalla työllään. Vähintä, mitä voimme siitä kiitollisuuden osoituksena tehdä, on se, että korjaamme perustoimeentuloturvan aukot.

Oman lukunsa muodostavat vaikeavammaisten sotainvalidien lesket, jotka ovat joutuneet jättämään työelämän hoitaakseen puolisoaan ja näin ollen jääneet ilman riittävästi työeläketurvaa. Heidän perustoimeentuloturvaansa voidaan ja tulee kohentaa huolteeläkkeitä korottamalla.

Pientä eläkettä saavat sotainvalidit ja sotaveteraanit eivät itse pysty kustantamaan tarvitsemaansa kuntoutusta. Viime vuosina on toki kuntoutusmäärärahoja lisätty, mutta ei riittävästi, vaan niitä tulee edelleen korottaa niin, että mm. sotainvalidit pääsevät kuntoutukseen nykyistä useammin.

Arvoisa puhemies! Kotihoidon tuki saatiin ensimmäisen kerran vuoden 1977 valtion tulo- ja menoarvioon kristillisen liiton ansiosta eikä silloisen keskustapuolueen ajamana, kuten täällä nykyisen keskustan ryhmäpuheenvuoron pitäjä totesi. Historia on nimittäin se, että keskustalaisen pääministeri Mieltusen vähemmistöhallitus teki asiasta budjettisopimuksen kristillisen liiton kanssa

ja tämän budjettisovun ehtona oli, että kotihoidon tuki sadaan budjettiin, ja tämän ehdon nimenomaan kristillisen liitto asetti. Sen jälkeen ovat kotihoidon tuen kehittämistä vuodesta vuoteen vasemmistopuolueet vastustaneet, kunnes vastustajien oli pakko viime vuonna antaa myöten alle kolmivuotiaiden päivähoidon järjestämiseksi lain edellyttämällä tavalla. Ilman myötenantamista ei alle kolmivuotiaiden päivähoitoa olisi saatu lain edellyttämään kuntoon.

Niin taloudellisesti kuin ihmisten elämänlaadunkin kannalta paras ratkaisu olisi kehittää kotona tapahtuvaa hoitoa edelleen. Parhaiten se tapahtuisi muodostamalla kotihoidon tuesta hoitopalkka. Se kuten palkka yleensäkin antaisi kotona lasta, vanhusta, vammaista tai sairasta hoitavalle sosiaali- ja eläketurvan. Sen puuttumisestahan nimenomaan nytkin on kysymys eläkeläisten perustoimeentuloturvan puutteissa. (Ed. Rinne: Se on Lafontainen ohjelma!) Kotona hoitotyötä tekevien sosiaali- ja eläketurva on toistaiseksi järjestämättä.

Vasemmistoidelogiset syyt eivät saa estää hoidon ja perusturvan järjestämistä ihmisten tarpeista käsin. Jo on aika saada tämäkin asia kuntoon. Vahvojen yhteiskunnassa sairaat jäävät heikosti jalkoihin. Näin on tapahtunut meilläkin, ja meillä on huutava pula hoitopaikoista. Eräs osaratkaisu, ei koko asian ratkaisu, mutta merkittävä osaratkaisu olisi nimenomaan hoitopalkkajärjestelmän aikaansaaminen.

Pienin sairauspäiväraha on tällä hetkellä 53,50 markkaa. Jokainen ymmärtää, että sillä ei paljon tyydytetä sairaan ihmisen ja hänen perheensä jokapäiväisiä tarpeita, etenkin kun otetaan huomioon, että sairaus aiheuttaa monia lisäkustannuksia niin potilaalle kuin hänen perheelleen.

Samoin työttömien perustoimeentulossa on vakavia puutteita. 105 markan päiväraha viitenä päivänä viikossa ei riitä perustarpeiden tyydyttämiseen. Vastapainona tälle ovat ne työttömyyspäivärahäsäännösten aukot, jotka mahdollistavat jopa 22 000 markan työttömyyspäivärahan kuukaudessa ilman työn vastaanottamisvelvoitetta niissä tapauksissa, joissa ei voida tarjota näin kalliisti palkattua työtä työttömälle. Nämä aukot tulee täyttää ja työn vastaanottamisvelvoitetta muutenkin tiukentaa ja erottaa siten todelliset työttömät ja ns. työttömät toisistaan.

Näin pystytään turvaamaan todellisten työtömién asianmukainen perustoimeentulo nykyistä paremmin ja laajemmin.

Opiskelijoiden tukea on viime vuosina kyllä pyritty kehittämään, mutta eduskunnan lausuman mukaista tavoitetta opintorahan määrän nostamisesta puoleen koko tuesta ei toistaiseksi ole saavutettu. Kaiken lisäksi se, mikä on opintotuen muodossa annettu, on maksettu opiskelijoilla takaisin moninkertaisesti korotettuina lainakorkoina. Toisena tavallisena ongelmana opiskelijat törmäävät asunnonsaantivaikeuksiin. Tässä auttaisi, kuten vuokra-asuntomarkkinoilla yleensäkin, mm. yhden kahden asunnon vuokratulojen vapauttaminen tuloverosta.

Byrokratia osaltaan vaikeuttaa perustoimeentuloturvan toteutumista. Avuntarvitsijoiden hyppyyttäminen luukulta toiselle on kohtuutonta. Hallintomenettelylain mukainen palveluperiaate on vihdoinkin toteutettava myös sosiaalipalvelujen tarjonnassa. Tämä hallitus on mainostanut itseään byrokratian keventäjänä. Sosiaalitoimi olisi oivalinen ala harjoittaa byrokratian karsintaa monien muiden alojen ohella, mutta tässä se nimenomaan helpottaisi vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien ihmisten oloja.

Hallituksella on ollut neljä vuotta aikaa toteuttaa ohjelmaansa, kauden alkuvuosina lisäksi varsin suotuisissa taloudellisissa oloissa. Tätä etsikkoaikaansa hallitus ei ole käyttänyt vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien elämänolojen kohentamiseksi. Nyt vaalien alla hallitus pyrkii kaunistamaan kuvaansa suurieleisin, kosmeettisin näennäiskorjauksin. Mutta tämä ei vakuuta, vaan nyt tapahtunut osittainenkin herääminen on hallituksen aivan ilmeistä myöhäisherännäisyyttä.

Arvoisa puhemies! Edellä sanotun perusteella SKL:n eduskuntaryhmä edellyttää pikaisia korjauksia, ja ehdotan hyväksyttäväksi seuraavan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta toteaa,

että hallitus ei ole toteuttanut kattavaa perusturvauudistusta oikeudenmukaisen sosiaaliturvan kehittämiseksi erityisesti niille, jotka joutuvat elämään vähimmäisturvan varassa,

ei ole luonut edellytyksiä sille, että kotihoidon tuesta kehitetään sosiaali- ja eläketurvan takaava hoitopalkka lasta, vanhusta,

vammaista ja sairasta kotona hoitavalle,

ei ole kehittänyt kansaneläkejärjestelmää eikä ole luonut selkeää suunnitelmaa kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamiseksi,

ei ole ryhtynyt riittäviin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin avioliitossa elävien saattamiseksi tasavertaisiksi tulo- ja varallisuusverotuksessa erityisesti velkojen korkojen vähennysoikeuden osalta sekä kansaneläkkeen lisäosan aviopuolisoita rankaisevan puolisoalenneman poistamiseksi kokonaan ja viipymättä,

ja edellyttää, että hallitus toteuttaa kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen viipymättä sekä antaa esityksen perustoimeentuloturvan toteuttamisesta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! On syytä tarkastella suomalaisen tulonsiirtojärjestelmän toimintaa kokonaisuutena alkaen siitä, kun koulunsa päättänyt nuori siirtyy opiskelemaan tai työelämään.

Opiskelijat ovat ainoa kansalaisryhmä Suomessa, jonka edellytetään elävän velaksi. Tätä ilmeisesti perustellaan rivien välissä sillä, että opiskelun ansiosta tulot myöhemmin nousevat ja tulevien hyväpalkkaisten pakkovelkaannuttaminen tavallaan tasaa tuloeroja. Tällainen perustelu pätee joillakin rahakkailla opiskelualoilla, mutta yleisesti se ei pidä paikkaansa. Akateemisen loppututkinnon suorittaneiden palkat eivät enää ole automaattisesti muiden ihmisten palkkoja korkeampia. Sivistysyhteiskuntaan kuuluu mahdollisuus opiskella myös sellaisia aineita, jotka eivät välittömästi hyödytä talouselämää ja joista talouselämä sen vuoksi tuskin maksaisi korkeata palkkaa. Velka tekee mahdottomaksi valita tällaista taloudellisesti vaatimatonta, mutta sivistyksellisesti rikasta elämänmuotoa.

Opintolainan jälkeenkin opiskelijan käteen jäävä rahamäärä on niukka, niin niukka, että melkein kaikki hankkivat lisäansioita työskentelemällä opintojen ohella. Tämä pidentää opiskeluaikoja, mikä tietysti tulee kalliiksi yhteiskunnalle — toki se myös lähentää opiskelijoita muuhun yhteiskuntaan.

Opintolainoissa pahinta on kuitenkin niiden aiheuttama velkataakka. Se ei oikeastaan ole opiskelijoiden ongelma. Ongelmaksi

se muuttuu vasta opintojen päätyttyä. Opiskelijan elämä on niukkaa, mutta varsinaiset huolet alkavat opintojen päättämisen jälkeen. Perhettä perustavalla nuorellaparilla on niskassaan usein yli 100 000 markan opintolainat. Samanaikaisesti pitäisi tehdä perheen perushankinnat sekä hankkia vielä asuntokin. Asuminen on kylmässä Pohjolas-
sa väkisin kallista, mutta meidän asuntopolitiikkamme räikein virhe on, että asumisen kustannukset säilytetään alkuvuosille, juuri siihen ikään, jolloin ihmisillä muutenkin on taloudellisesti vaikeata. Myöhemmin asumisen aiheuttamat kustannukset laskevat selvästi, mutta silloin taloudellinen tilanne on muutenkin kohentunut.

Lukuun ottamatta niitä onnekkaita, jotka pääsevät heti kiinni rahakkaaseen työhön, nuorten perheiden kulutustaso jää todella heikoksi. Tilannetta voi täydellä syyllä usein kutsua taloudelliseksi ahdingoksi. Se taas ei ole kovin otollinen seikka lasten hankkimista ajatellen. Meillä ei sinänsä ole mitään syytä olla huolissamme maamme syntyvyydestä — se on suorastaan optimaalisella tasolla — mutta meidän on syytä huolestua niistä kasvuolosuhteista, joita taloudellisen ahdingonsa kanssa painivat vanhemmat voivat heille tarjota.

Jos ajatellaan vain eri ikäryhmien välistä tulonjakoa puuttumatta ryhmien sisäisiin eroihin, lapsiperheiden asema on Suomessa heikoin, selvästi heikompi kuin eläkeläisten ja ilmeisesti myös heikompi kuin opiskelijoiden. Se on niin heikko, ettei lapsiperheillä ole aikaa tulla eduskunnan eteen suurmielensoituksiin, mikä voi antaa joillekin poliitikoille asiasta aivan väärän kuvan.

Huolet kaikkoavat joskus siinä 40—45 ikävuoden kieppeillä. Ammattiuralla on ehtinyt edetä korkeapalkkaisempiin tehtäviin, lapset alkavat lähteä kotoa, opinto- ja asun-
tovelat on maksettu tai inflaatio on ne syönyt, ja tässä vaiheessa vielä moni perii vanhempansa. Keski-ikäiset aikuiset voivat oikein hyvin ryhmänä ajatellen.

Eläkeläisiä pidetään Suomessa yhä köyhänä väestönosana. Niinpä Valtionrautatietkin myöntää heille tuloihin katsomatta alennuslippuja. Päivä päivältä käsitys köyhästä eläkeläisestä alkaa kuitenkin vastata yhä vähemmän totuutta, jos eläkeläisiä taas tarkastellaan yhtenä ryhmänä ja unohdetaan eläkeläisten väliset erittäin suuret tuloerot. Suo-

nessa on noin 200 000 todella köyhää eläkeläistä, joiden asemaa tulisi korjata, mutta se on eläkekysymyksestä vain yksi puoli.

Välikysymyksessä viitataan vuonna 1976 tehtyyn historialliseen eläkekompromissiin. Vihreät eivät olleet tuolloin asiasta päättämässä. Vuoden 1976 ratkaisu on monella tavoin huonosti harkittu.

Eläkeratkaisun ongelmallisin kohta on työeläkkeiden tason nostaminen 60 prosenttiin palkasta kautta linjan ja tuloista riippumatta. Tämä päätös ei ole astunut vielä kokonaisuudessaan voimaan, mutta niiden henkilöiden osalta, jotka jo saavat näin korkeata eläkettä, kotitaloustiedustelut osoittavat, että eläkkeestä jää keskimäärin noin puolet säästöön. Säästämisessä ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta mahdollisuus noin suureen säästöasteeseen osoittaa, etteivät ansioeläkkeet ehkä sittenkään ole kaikista akuutein rahankäyttökohde yhteiskunnassa.

Päätöstä vuonna 1976 tehneet eivät varmaan kunnolla kyenneet erottamaan eri tulokäsitteitä toisistaan. Vaikka eläkeläisen bruttoansio on 60 prosenttia aktiivijan palkasta, nettoansio on verotuksen jälkeen selvästi enemmän kuin 60 prosenttia aktiivijan nettoansiosta. Vielä korkeammaksi se nousee, kun se suhteutetaan kotitalouden kokoon, eläkeläisillä kun ei yleensä ole huollettavia lapsia, jo tässä vaiheessa ilmeisesti päästään yli 100 prosentin. Tämän lisäksi eläkeläisiltä puuttuvat työn aiheuttamat ylimääräiset menot. Ennen kaikkea heiltä puuttuvat hankintoihin, asuntoon ja kodin tarpeisiin liittyvät menot. Kansantaloustieteilijät kutsuvat kokonaistuloiksi tuloja, joita laskettaessa otetaan nettoansioiden lisäksi asunnon ja erilaisten kestokulutushyödykkeiden omistaminen huomioon. Eläkeläisten kokonaistulot ovat täten vielä selvästi korkeammat.

Asiaa valaisee Australiassa vastikään tehty tutkimus eläkeläisten nettoansioista ja kokonaistuloista. Eläkejärjestelmä on siellä toki erilainen kuin Suomessa, mutta nettotulojen ja kokonaistulojen suuri ero on hyvin suuntaa-antava. Kun eläkeläisten nettoansiot kotitalouden koko huomioon ottaen ovat Australiassa vain 66 prosenttia väestön keskimääräisistä ansioista, siis selvästi alemmat kuin työeläkettä saavien tulot aikanaan Suomessa tulevat olemaan, heidän kokonaistulonsa ovat silti 4 prosenttia suurempia kuin väes-

tön keskiansio johtuen siitä, että hankinnat on ehditty tehdä jo aikaisemmin. Jos nettoansioden ja kokonaisansioden suhde Suomessa on läheskään sama, työeläkeläisten kulutustaso nousee kirkkaasti aktiiviväestön kulutustasoa korkeammaksi.

Työeläkkeet vievät niin paljon rahaa, ettei kansaneläkkeille tai muulle sosiaalipolitiikalle jää riittävästi tilaa. Kun ylimitoitettut työeläkkeet vievät liikaa rahaa, ei pieniin kansaneläkkeisiin jää niin paljon kuin tarvetta olisi. Uudistuksen jääminen kesken on synnyttänyt järjenvastaisia tilanteita, joita välikysymyksessä käsitellään.

Rinnan ylimitoitettujen työeläkkeiden kanssa meillä on selvästi alimitoitettuja kansaneläkkeitä, on vanhuksia, joiden tulotason alhaisuus on häpeäksi hyvinvointivaltiolle. Tämä epäkohta pitäisi korjata, mutta se ei saisi merkitä, että rahat otetaan ennestäänkin jo ahdingossa olevilta lapsiperheiltä. Se, että puolison eläke, mutta eivät puolison palkkatulot, alentaa kansaneläkettä, on melkoinen kummallisuus, mutta jos eduskunta keskittyy vain sen korjaamiseen, syrjään jäävät todella köyhät eläkeläiset: yksinäiset, pelkän kansaneläkkeen varassa olevat. Kiireisintä olisi nostaa eläkkeiden minimitasoa yleisesti. Tältä osin voidaan sanoa, että hallituksen toimet ovat ehkä oikean suuntaiset ja kohtalaisen hyvinkin suunnatut.

Työeläkkeiden yhteensovittaminen kansaneläkkeen kanssa on myös epäonnistunut. Työeläke vähentää kansaneläkkeen lisäosaa siten, että puolet työeläkkeestä vähennetään lisäosasta. Tämä johtaa vallan hullunkuriseen tilanteeseen, kun tarkastellaan eläkkeiden määräytymistä aktiiviajan palkasta riippuvana. Valitettavasti eduskunnassa ei voi esittää kuvia, mutta kokonaiseläkkeen, siis kansaneläke ja ansioeläke yhteen laskettuina, määrää murtoviiva, jossa on taitekohta noin 7 000 markan palkkatulojen kohdalla. Toisin kuin voisi kuvitella, viiva taittuu tuossa kohdassa ylöspäin. Alle 7 000 markan kuukausitulojen kohdalla 100 markan lisä aktiiviajan palkkaan, siis 100 markan saaminen enemmän palkkaa kuin joku toinen, nostaa eläkettä vain 30 markalla, mutta sen yläpuolella 60 markalla. Voisi kuvitella, että eläke määräytyisi palkasta regressiivisesti eikä progressiivisesti. Jos köyhemmille riittää tosiasiallinen 30 prosentin ansioeläke kansaneläkkeen päälle, miksi se ei riitä rikkaammille?

Eläkkeet ovat tavallaan pakkosäästämistä, joten tässä mielessä voidaan sanoa, että eläkeläinen on ne ansainnut. Tosin se ei aivan täsmälleen pidä paikkaansa, sillä meidän eläkerahastomme eivät riittäisi maksamaan näitä eläkkeitä, ja siinä suhteessa ainakin tähän asti eläkemaksut ovat olleet liian pieniä ajatellen sitä periaatetta, että ne olisivat ansaittua tuloa. Mutta onko järkevää pakottaa ihmisiä säästämään rahaa silloin, kun heillä on muutenkin taloudellisesti vaikeata, esimerkiksi pakottaa lapsiperheitä säästämään tulevaa eläkettään varten, jotta he voisivat käyttää rahaa sitä runsaammin silloin, kun heidän taloudellinen tilanteensa on muutenkin olennaisesti parempi? On vakavasti harkittava, pitäisikö TEL-eläkkeiden kohdalla päätöksiä kiireesti muuttaa esimerkiksi siten, että eläkkeet ovat 60 prosenttia palkasta 7 000 markan kuukausipalkkaan asti ja sen ylimenevältä osalta vaikkapa 40 prosenttia palkasta. Tämä olisi paljon oikeudenmukaisempaa ajatellen eri ikäluokkien tulonjakoa, mutta myös oikeudenmukaisempaa eläkeläisten välillä.

Toinen ilmeinen ratkaisu tulevaisuuden eläkepommiin nimittäin on — ja siihen kuntien edustajat ovat jo aika usein viitanneet — että yhteiskunnan eläkeläisille tarjoamien palvelujen, esimerkiksi terveystalvelujen, hintaa nostetaan lähemmäs todellisia kustannuksia. Jos tähän ajaututaan kustannuskriisissä, se saattaa terveet ja sairaat vanhukset täysin eriarvoiseen asemaan keskenään. Sen takia se on huono ratkaisu.

Aika erikoinen on myös se tapa, jolla eläke määräytyy palkasta. Kun vain neljä viimeistä vuotta ratkaisevat ja niistäkin vain kaksi keskimmäistä, mahdollisuus keinotteleluun on mitä ilmeisin. Mitä järkeä on kannustaa eläkeikää lähestyviä huimaan loppukiriin, tekemään ylitöitä ja yötyötä kolme viimeistä työvuottaan? Eikö normaalin eläkeelle siirtymisen pitäisi olla mieluummin liukuva kuin loppua kohden kiihtyvä? (Ed. Stenius-Kaukonen: Tämä pykälä on jo muutettu!) — Kyllä työeläkkeet edelleen määräytyvät viimeisten vuosien perusteella. (Ed. Stenius-Kaukonen: Mutta voidaan tehdä harkinnanvarainen tarkistus myös alaspäin!)

Neljän vuoden sääntö sortaa erityisesti niitä, joiden palkka määräytyy todella tehdyn työn mukaan, siis urakkatyötä tekeviä ja esimerkiksi metsureita. Sen sijaan taattua

kuukausipalkkaa saavalle virkamiehelle tämä järjestelmä sopii, sillä heille palkka juoksee, vaikka työtä ei enää jaksaisikaan tehdä. Eläkkeiden määräytyminen vain viimeisten vuosien ansioiden perusteella on kuin virkamiesten itselleen suunnittelema. Todellisuudessa sen kuitenkin ovat suunnitelleet työmarkkinajohtajat. Se on surullinen jäänne niiltä ajoilta, jolloin sosiaalipolitiikan muotoilu oli otettu eduskunnalta ja hallitukselta työmarkkinajärjestöille. Noiden järjestöjen johtotehtävissä olevat ovat ilmeisesti ikänsä puolesta olleet kiinnostuneempia eläkeläisten asioista kuin lapsiperheiden kysymyksistä, vaikka järjestöjen jäsenkuntien koostumus antaisikin aiheutta muuhun.

Suomalainen sosiaalipolitiikka koostuu kahdesta järjestelmästä: toisaalta ansiosidonnaisesta, vanhan elintason vakuuttavasta sosiaaliturvasta ja toisaalta minimitoimeentulon periaatteesta takaavasta perusturvasta. Tämä kaksijakoisuus aiheuttaa vääryyksiä ja suoranaisia älyttömyyksiä.

Jos henkilö vammautuu nuorena, ennen kuin on ollut palkkatyössä, hän on tuomittu kyyhöttämään koko elämänsä pelkän kansaneläkkeen varassa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Se on suurin vääryys!) Tilanne on kokonaan toinen, jos vammautuessaan on jo palkkatyössä. Vakuutusmuotoinen sosiaaliturva, liikennevakuutus lukuunottamatta, ei vakuuta sitä tulotasoa, joka asianomaisella olisi aikanaan ollut, vaan sen, mikä hänellä vammautumisen hetkellä oli. Siksi on parempi olla vammautumatta opiskeluaikana ja on turvallisempaa olla opiskelematta, vaan menä suoraan töihin.

Sama koskee raskautta. Jostakin syystä sosiaalipoliitikot haluavat, että nuoret naiset menevät ensin vähäksi aikaa töihin opiskelunsa jälkeen, sillä jos he eivät tätä tee, liasta kiirehtimisestä rangaistaan kymmenentuhansien markkojen edun menetyksellä. Se on sakkona muuten aika iso. Samasta syystä on kahden raskauden välissä oltava jostakin syystä vähän aikaa töissä. Olisi hauska tietää, miten tätä aikanaan on perusteltu.

Syyperusteisen sosiaalipolitiikan kummallisuuksiin kuuluu sekin, ettei vanhempainloman aikana saa opiskella; työtönkään ei saa käyttää jouto aikaansa opiskeluun, ellei ole siitä erityisesti sopinut, vaikka lisäopinnot voisivat parantaa mahdollisuuksia päästä työelämään.

Laajin köyhien joukko Suomessa löytyy yksinhuoltajista, joiden keskuudessa on todella vaikeassa elämäntilanteessa olevia. Ongelma näyttää olevan yleismaailmallinen. Mainittu australialainen tutkimus osoitti yksinhuoltajien kokonaistulojen jäävän puoleen väestön keskituloista.

Suomalaiset on kyllä myös vakuutettu köyhyyttä vastaan toimeentulotuen muodossa. Toimeentulotuki takaa jokaiselle sentään kohtalaisen kulutustason, mutta sen hintana on alistuttava nöyryyttävään anomisbyrokraatiaan. Niinpä valtaosa toimeentulotukeen oikeutetuista jättää edun käyttämättä — eikä järjestelmästä toki myöskään ole kovin innokkaasti tiedotettu.

Toimeentulotuen laajempaa käyttöönottoa ei kuitenkaan voi suositella. Se on demoralisoiva järjestelmä, koska sen piiriin joutuvan ei kannata tehdä mitään asemansa parantamiseksi. Jos onnistuu hankkimaan lisätuloja, se menee lyhentämättömänä yhteiskunnalle. Kokoomus on täällä valittanut, että 60:tä prosenttia lähentelevä marginaalivero vie työhalut rikkailta. Miten luulette 100 prosentin marginaaliveron vaikuttavan köyhien työhaluihin? (Ed. Stenius-Kaukonen: Hyvä kysymys!) Suosittelemme tutustumaan erilaisiin kansalaispalkka- ja negatiivisen tuloveron malleihin, jotka takaavat, ettei tällaisia köyhyysloukkuja pääse syntymään, vaan jokainen hyötyy siitä, että yrittää parantaa asemaansa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, että vihreät ovat valmiit budjetin yhteydessä korjaamaan niitä epäkohtia, joita välikysymyksessä esitetään ja joihin sekä entiset että nykyiset hallituspuolueet ovat näin vaalien alla kiirehtineet puuttumaan. Valtiovarainministerin esitettyä sen ilmiselvän huomautuksen, että jostakin on osoitettava myös rahat, esitämme vajauksen peittämistä haittaveroja korottamalla.

Eduskunnassa on tänään syntynyt suurimpien hallituspuolueiden sopimus budjetin muuttamisesta. Sopimuksesta ei sinänsä ole paljon pahaa sanottavaa, mutta siihen sisältyy tiettävästi pääministerin vaatimus, ettei tämän jälkeen budjettiin saa tehdä enää mitään muutoksia. Jos näin on, miksi käsittelemme budjettia koko syksyn?

Arvoisa puhemies! Lopuksi ehdotan seuraavaa päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuotoa:

"Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta toteaa,

että sosiaaliturvajärjestelmämme sisältää suuren määrän epäjohtonmukaisuuksia ja epäoikeudenmukaisuuksia, minkä vuoksi sosiaaliturva jakautuu kansalaisten kesken kovin epätasaisesti ja sattumanvaraisesti joidenkin joutuessa elämään kohtuuttomassa taloudellisessa ahdingossa, ja että sosiaaliturvalainsäädäntö kannustaa ja suorastaan pakottaa kansalaisia epätarkoituksenmukaiseen käyttäytymiseen etuuksien menettämisen pelossa,

sekä edellyttää, että hallitus ryhtyy valmistelemaan kattavaa, omatoimisuuteen kannustavaa ja välillisetkin pitkän ajan vaikutukset huomioon ottavaa sosiaaliturvauudistusta toteutusaikatauluineen, jonka pohjana on yhtenäinen perustulojärjestelmä, ja siirtyä päiväjärjestykseen."

Ed. U. Leppänen: Arvoisa puhemies! Tämä hallitus on unohtanut eläkeläiset sekä sosiaaliturvan varassa elävät ihmiset täydellisesti. Ed. Soininvaara jo puheenvuorossaan minusta aivan oikealla tavalla puuttui moiniin nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän heikkouksiin ja epäkohtiin. Ja kun muutoinkin ed. Soininvaaran esittämä päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuoto vastaa myös liberaalien kantaa, rouva puhemies, kannatan ed. Soininvaaran tekemää ehdotusta päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi.

Kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta on luvattu tässä maassa jo hyvin kauan, ja viimeistään tämän hallituksen aikana se olisi pitänyt toteuttaa. Se on aivan selvä lähtökohta, mutta SMP:kin, ikävä kyllä, hallituksessa ollessaan ei pystynyt viemään sitä läpi. Ymmärrän sen, vaikeudet ovat suuret, koska kokoomus ja sosialidemokraatit ovat tämän hallituksen aikana ottaneet sen kannan, että mitään todellisia uudistuksia eläkeläisten ja sosiaaliturvan varassa elävien hyväksi ei toteuteta. En voi siis syyttää siten SMP:tä, ettei se ole onnistunut, mutta totean vain sen, että näin kävi.

Haluaisin puheenvuorossani tuoda joitakin ehdotuksia siitä, miten eläkejärjestelmää tulee kehittää ja myös perustoimeentulojärjestelmä luoda.

Ensinnäkin katson, että tulisi olla kunnollinen peruseläke, johon jokaisella on oikeus. Se voisi olla esimerkiksi tällä hetkellä 3 000

markkaa kuukaudessa verottomana. Verojärjestelmähän on suunnilleen siihen pisteeseen saatu luoduksi, että 3 000 markkaa kuukaudessa on asiallisesti ottaen veroton. Tämä liittyy myös siihen ajatukseen, että rahastointi, mikä liittyy työeläkejärjestelmään, johtaa ennemmin tai myöhemmin melkein mahdotomaan tilanteeseen, jos koko eläketurva aiotaan rahastoinnin kautta hoitaa. Tästä syystä tulisi jokaisella olla kunnollinen peruseläke, joka on rahastoimaton, joka maksetaan joka vuosi yhteiskunnan varoista.

Mielestäni ei voida kaikkea eläketurvaa maksattaa suoraan työnantajilla, palkansajilla itsellään, pienyrityksillä eikä maatalousyrityksillä, vaan siinä täytyy käyttää huomattava määrä muulla tavalla hankittuja tuloja, siis valtion varoja. Nimittäin jos me jatkamme täydellistä rahastointiperiaatetta, jota kohti on siis kuljettu nyt koko ajan entistä selkeämmin, se johtaa aivan ylisuuriin eläkemaksuihin. Nyt jo TEL-maksut ovat 17 prosenttia tällä hetkellä palkoista. Se alkaa olla aivan ylärajoilla, jotta yrittäjät voivat sen kestää. Tästä syystä koko järjestelmän muutosta tulisi tutkia ja selvittää perusteellisesti.

Tällä hetkellä edelleenkin on lopullisesti hoitamatta sotiemme veteraanien ja invalidien asiat. Se on tosiasia. Niissä on edetty erityisesti edellisen hallituksen aikana, mutta lopullisesti niissäkään ei ole saatu todellisia korjauksia aikaan.

Eräs kokonaan hoitamaton asia on kotona lapsia hoitavien eläkekysymyksen järjestäminen. Olisin nyt uskonut, että kokoomuksella edes jotain kiinnostusta siihen asiaan on tämän hallituksen aikana, kun sitä emme saaneet hoidetuksi edellisen hallituksen aikana. Mutta ei vain ole kokoomus ollut aktiivinen asiassa. Se on ehkä tällä hetkellä kaikkein selvimmin näkyvä epäkohta, tällainen kokonainen asia, joka on hoitamatta.

Toinen mielenkiintoinen ja tärkeä kysymys on pienyritysjäreläketurvan järjestäminen. Nimittäin tällä hetkellä pienyritykset ovat ainoa ryhmä, joka täydellisesti maksaa omat eläkkeensä itse, ja pienyrityksen luonteen huomioon ottaen, koska siinä ei yleensä pystytä myöskään hyvin suuriin tuloihin, se on aivan kohtuuton tilanne. Maatalousyrityksien puolellahan valtio osallistuu eläkekustannuksiin enemmän kuin puolella, mutta pienyritykset maksavat täydellisesti eläketurvansa itse.

Toivoisin, että tulevaisuudessa tähän kysymykseen kiinnitettäisiin huomiota, selvitetäisiin se ja päästäisiin jonkinlaiseen toisenlaiseen ratkaisuun.

Palaan suurempaan kokonaiskysymykseen rahastoinnista. Ed. Soininvaara jo viittasi siihen, että kun rahastoinnilla järjestetään palkkasidonnaista eläkettä, se johtaa siihen, että on hyvin paljon myös ylisuuria eläkkeitä. Tosiasiassa eläke-erot ovat loppujen lopuksi suuremmat kuin palkkaerot tai ansioerot. Voin ottaa yhden hyvin räikeän esimerkin, joka on kaikille meille tunnettu henkilö, entinen ministeri, entinen kansanedustaja ja nykyinen maaherra Ahti Pekkala. Hän saa kansanedustajan täyden eläkkeen, ministerin eläkkeen ja sitten Osuuspankin johtajan eläkkeen tällä hetkellä. Samanaikaisesti hän nauttii maaherran palkkaa. Näin pitkälle voi tämä eläkejärjestelmä tuoda tällaisia ylisuurten eläkkeiden ongelmia, kun niihin ei ole uskallettu puuttua. En tiedä, onko vasemmistoliitossa valmiutta näihin ylisuuriin eläkeisiin puuttua, (Vasemmalta: On, on!) mutta sosialidemokraateilla ei ole koskaan ollut valmiutta. He ovat aina kiertäneet tämän ongelman. (Ed. Kekkonen: Ei pidä paikaansa!) Mutta tutkitaan Ahti Pekkalan eläkettä. Hän ei ole ainoa, mutta siitä te näette, minkälainen ongelma on. Tällä tavalla aiheutetaan vain ylisuuria eläkekustannuksia, kun nekin on jonkun maksettava, ja niitä tuskin Ahti Pekkala on itse maksanut, tätä esimerkiksi hyväksi käyttäkseni.

Toisaalta olen sitä mieltä, että TEL-järjestelmää pitää sillä tavalla kehittää, mihin myös Soininvaara viittasi, että kun jokaisella eläkeläisellä peruseläkkeen lisäksi on työeläke, niin siinä on aito kertymä. Siten se, mikä on kertynyt eläkettä, on jokaisen eläkeläisen oma eläke, kun eläkejärjestelmä vain on tehty oikeudenmukaisesti niin, että se ei johda ylisuuriin eläkkeisiin eikä niin, että vain nämä muutamat loppuvuodet ratkaisevat. Nykyjärjestelmään sisältyy hyvin paljon myös keinottelun mahdollisuuksia, jolloin myös saadaan aikaan ylisuuria eläkkeitä tarpeettomasti. Jokaisella eläkeläisellä pitäisi olla oma kertymä. Se ajatus periaatteessa on sisällytetty nykyiseen TEL-eläkejärjestelmään, mutta sitä ei ole viety loppuun. Siinä suhteessa järjestelmää pitäisi parantaa.

Lopuksi sitten perustoimeentuloturva. Tämä asia ei tämän hallituksen aikana ole

edennyt tippaakaan, ja kuitenkin se on yhteiskunnan yksi keskeisimpiä uudistuksia niin, että se myös perustuslakiin kirjoitettaisiin sosiaalisena ja taloudellisena oikeutena, niin kuin eritä muita tällaisia kysymyksiä. Siinä suhteessa myös perustuslain uudistus on tarpeellinen.

Edellisen hallituksen aikana, kun työllisyyslaki vietiin läpi, se sisälsi jo ajatuksen tällaisesta taloudellisesta ja sosiaalisesta oikeudesta, työn oikeudesta. Siitä pitäisi jatkaa myös muilla alueilla. Mutta tämän hallituksen aikana ei ole tapahtunut mitään eikä varmasti enää tapahdukaan, josta syystä huomioon ottaen eläkeläisten unohtaminen ja perustoimeentuloturvajärjestelmän kehittämättä jättäminen, tämä hallitus jo tässä loppuvaiheessakin vielä tarvitsee epäluottamuslauseen. Siis käsitan, että ed. Soininvaaran päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuoto tosiasiassa merkitsee hallitukselle epäluottamuslausetta.

Ed. Raja m ä k i: Arvoisa puhemies! Suomalaista eläketurvaa on rakennettu järjestelmällisesti kohta kolmen vuosikymmenen ajan. Vaikka eläkejärjestelmämme ns. suuret perusratkaisut on tehty, järjestelmien sisällä esiintyy jatkuvasti tarvetta monenlaisten epäkohtien korjaamiseen ja väliinputoamisten estämiseen. Usein vaikuttaakin siltä, että eläke-etuuksien valmistelussa ei toinen käsi tiedä, mitä toinen tekee. Asumistukien, eläkkeiden sekä verotuksen yhteensovitus ei pelaa. Liian usein tietyn etuuden parantaminen aiheuttaakin samanmoisen, jopa suuremman edun menetyksen jossain muussa. Näin ei voi jatkua, vaan eri viranomaisten on kyettävä etukäteen yhteistyöllä välttämään tällaiset tilanteet.

Päättävällä vaalikaudella on ollut valmis-teilla monia eläkkeensaajien kannalta keskeisiä uudistuksia. Hallitus asetti vuonna 1987 eläkekomitean, joka sai työnsä päätökseen viime vuoden keväällä. Sen työn pohjalta kansaneläkeuudistus jatkuu. Komitea ehdotti mm. puolisoloiden eläkkeiden määrääytymisessä olevien epäjohtonmukaisuuksien korjaamista ja asumistuen parantamista, jota jälkimmäistäkin budjetissa huomattavilla lisäyksillä muistetaan.

Puolisoiden lisäosien korotukset tulee saat-taa koskemaan jo eläkkeellä olevia. Hallituksen esitys olisi luonut kolmenlaisia eläkeläis-

pariskuntia sen mukaan, milloin on jääty tai jäädyään eläkkeelle. Näin siitä huolimatta, että Kansaneläkelaitoksen valtuutetuissa olemme kautta linjan kaikki puolueet kat- taen tätä korjausta vaatineet ja myös edus- kunnassa eri yhteyksissä on asiaa vaadittu korjattavaksi. Tämän epäjohtomukaisen ja epäoikeudenmukaisen ratkaisun sijaan tulee tämän aamun ratkaisujen mukaisesti sosiali- demokraattien vaatimuksesta saavutettu sopi- mus eläkeläispuolisoiden lisäosien yhteen- sovitusepäkohdan korjaamisesta. (Ed. Kettu- nen: Huono sopimus!)

Muita keskeisiä eläkeasioita on edelleen vireillä. Vuoden 1989 lopulla asetettu uusi komitea jatkaa selvitystyötä eräiden kaikkein visaimmiksi osoittautuneiden eläkekysymys- ten osalta. Komitea tarkastelee mm. eläkkei- den indeksijärjestelmän yhdenmukaistamista, kuntakalleusluokitusta ja pohjaosan maksa- miseen liittyviä kysymyksiä. (Ed. P. Lahti- nen: Kymmenen vuotta on selvitetty!) — Tämän komitean määräaika päättyy ensi vuoden keväällä.

Meidän sosialidemokraattien mielestä elä- keuudistuksen jatkovalmistelussa on entistä selkeämmin suuntauduttava sellaisten kor- jausten tekemiseen, jotka parantavat ennen kaikkea pieni- ja keskituloisten eläkkeensaai- jien asemaa. Tältä osin on syytä huomauttaa myytisistä neljännessä vaiheesta se, että laitoshoidossa olevien lisäosakorotusmäärä- rahat menevät pääosin kuntainliitoille ja kunnille eivätkä ne heikoimmassa olevien eläkeläisten toimeentuloa suoranaisesti pa- ranna. Eli kannattaa neljännen vaiheen sisäl- töäkin joskus tutkia, kun vannotaan sen nimeen niin kovasti. Tietysti kunnat ja kun- tainliitotkin rahaa tarvitsevat, mutta käsitin, että neljännen vaiheen vaatijat ovat puhuneet eläkeläisten toimeentulon parantamisesta.

Komiteoiden asettamisen sijasta pitäisi mielestäni kyetä nopeampaan toimintaan yleensäkin havaittujen epäkohtien korjaami- seksi. Komiteatyötä ei olisi tarvittu esimer- kiksi juuri lisäosien yhteensovitusepäkohdan- kaan takia. Itsestäänselvyyksien tutkimisesta pitäisi päästä vihdoin viimein nopeisiin rat- kaisuihin myös hallituksen esitysten muodosa. Mainitun epäkohdan tiesi jokainen eläke- läinen ja kansanedustajakin jo ennen komi- tean asettamistakin, joka mm. tämän epä- kohdan osoitti.

Vastedeskin eduskunnan on puututtava

asioihin, mikäli ne eivät tahdo muutoin edetä. Toivottavasti tämä käytäntö, mikä nyt tänä päivänä huipentui SDP:n läpiajamiin muutoksiin, jatkossakin tässä talossa muo- dostaa työtavan.

Monen eläkkeensaajan eläketurva on ta- soltaan edelleen liian alhainen. Täyttä työe- läkettä ei ole ehditty ansaita ennen eläkeikää, koska työeläkelait tulivat voimaan vasta 60-luvun alussa. Alle 2 000 markan työeläke- keitä on varsin suuri osa meidän työeläkkeis- tämme, ja se kuvaa juuri työeläkejärjestel- män nuoruutta. Runsaan neljännesvuosisa- dan on järjestelmä ollut vasta voimassa. Pientä työeläkettä saavien aseman paranta- misen onkin oltava pelkällä kansaneläkkeellä elävien toimeentulon parantamisen ohella jatkossa keskeisesti esillä.

Työeläkejärjestelmässä olevia puutteita on syytä laajemminkin selvittää ja poistaa. Elä- kepalkan laskentaperusteissa on edelleen epäoikeudenmukaisuutta, kuten täällä jo ai- kaisemmin mainittiin. Tulevaisuuden sapatti- vapaatkin tulisi muistaa, etteivät ne jatkossa katkaise eläkkeen karttumista. Muitakin yk- sityiskohtia löytyy.

Myöskin työttömyyseläkkeen ikärajan tul- kinnassa tulisi alueellisten ja yksilöllisten tilanteiden mukaan olla joustavuutta. Sel- keästi on nähty nykyisissä yrityskonkursseis- sa ja joukkoihtisanomisissa yli 50-vuotiaiden naisten täysin mahdoton asema. Yksin kou- lutuksen ja uudelleen työhön sijoittautumisen kautta ei asioita voida hoitaa, vaan työttö- myyseläkettä täytyisi pystyä tällaisissa ta- pauksissa joustavasti ikärajoista huolimatta soveltamaan. Tämäkin ongelma on kovin selkeästi esillä yksin Varkauden vaneriteh- taan työpaikkojen yhtäkkisen lopettamisen yhteydessä.

Eläkeläisten taholta ja myös Kansaneläke- laitoksen valtuutetuissa ja eri yhteyksissä eduskunnassa on esitetty myös laajempia uudistuksia. Sosiaalipalvelut tulisi saada yh- deltä luukulta eikä eri järjestelmien sovelta- misen väliin saisi jäädä mustia aukkoja. Vielä tällä hetkellä eläkkeenhakijoiden oikeustur- vassa on parantamista ja eläkehakemusten ja valitusten käsittelyssä nopeuttamisen varaa. Myös eläkkeellä olevien ansaitsemismahdol- lisuuksia tulisi lisätä.

Eläkeläisten ja veteraanien asemaa tarkas- tellaan vieläkin liian suppeasta näkökulmas- ta. Eläkepolitiikan kehittäminen ja taloudel-

lisen toimeentulon parantaminen ovat tietysti keskeisiä asioita, mutta ne eivät vielä riitä monipuoliseen ja rikkaaseen vanhuuteen. Seniorikansalaisten terveyteen ja inhimillisiin kontakteihin liittyvät sosiaaliset tarpeet on otettava nykyistä paremmin huomioon. Painopistettä on siirrettävä kotipalveluiden, terveydenhuollon, kuntoutuksen ja virkistysmahdollisuuksien kehittämiseen.

Me sosialidemokraatit olemme viime vuosikymmeninä joutuneet puolustamaan yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja taistelemaan tilaa niiden kehittämiseen ahtaissa poliittisissa ja taloudellisissa oloissa. Vain yhteiskunnan palvelujen kautta on tarjottavissa apua myös pienituloisille ja vähävaraisille vanhuksille. Yhteiskunnan on myös palvelutuotannossaan seurattava aikaansa. Sitä pitäisi kehittää nyt määrätietoisesti kotiavun ja kuntoutuksen suuntaan niin, että veteraanit ja iäkkäät ihmiset voisivat asua mahdollisimman pitkään kotona. Sen vuoksi niin kotiavun kuin kuntoutuksenkin voima- peräiseen kehittämiseen tarvitaan lisää voimavaroja.

Samanaikaisesti eläketurvan parantamisen kanssa on luotu menettelytavat, joilla pyritään antamaan eläkkeenhakijoille heidän lakisääteiset etuutensa. Etuuksien rinnalla on varmistettava, että ne myös käytännössä toteutuvat ja asiaan kuuluvalla nopeudella. Näin ei valitettavasti aina tapahdu. Varsinkin muutoksenhakutilanteessa joutuu varautumaan siihen, että pitkät, jopa puolitoista vuotta kestävät käsittelyajat johtavat eläkkeenhakijan kärsimättömään taloudelliseen tilanteeseen. Näihin ongelmiin on sosialidemokraattien mielestä mitä pikimmin löydettävä ratkaisut, sillä vallitseva tilanne ei täytä niitä oikeusturvavaatimuksia, jotka on asetettu lakisääteiselle eläke- ja sosiaalivakuutukselle.

Kaikki eläkettä kartuttavat työsuhteet olisi myös saatava samaan rekisteriin. Nykyisinhän on yksityisellä ja julkisella sektorilla omat rekisterit ja kortistot eläkkeenhakijan työsuhteista. Käytännössä tämä johtaa siihen, että hakijan eläkkeen määrittäminen edellyttää usean eri rekisterin läpikäymistä. Usein on myös ongelmia todistaa vanhoja työsuhteita, kuten tiedämme. Yksi työsuhde- rekisteri nopeuttaisi huomattavasti eläkkeenhakijan eläketurvan selvittämistä. Samalla se mahdollistaisi myös vakuutetulle entistä pa-

remmat mahdollisuudet selvittää aika ajoin kertynyttä eläketurvaansa.

Tällä hetkellä eläkkeen hakija voi saada eläkepäättöksen monesta eri laitoksesta. Useat päätökset aiheuttavat monenlaisia ongelmia. Vaikka ristiinkäyvistä päätöksistä onkin päästy jo varsin hyvin eroon ns. neuvottelumenettelyn ansiosta, ovat päätökset eräissä tapauksissa vielä vastakkaisia. Liian usein työkyvyttömän ihmisen oikeutta joudutaan vielä tänään hakemaan jopa kansanedustajan kautta. Tällainen eläkepäättösten käsittely ei voi olla täysin kunnossa. Näihin kysymyksiin on löydettävä jo lähitulevaisuudessa kunnolliset, lopulliset ratkaisut.

Samoin olisi pystyttävä vihdoin saamaan ratkaisu siihen, että eläkkeenhakijan on vielä tälläkin hetkellä täytettävä kaksi lähes samanlaista hakemusta, yhtäältä työeläke- ja toisaalta kansaneläkejärjestelmään. Kahden lähes samanlaisen hakemuksen täyttäminen ei tunnu järkevältä. Se voi omalta osaltaan johtaa eri eläkkeiden eriaikaiseen hakemiseen ja sitä myöten eriaikaiseen käsittelyyn, jopa erillaiseen lopputulokseen.

Herra puhemies! Jollei talous- ja työllisyyspolitiikka ole kunnossa, ei sosiaaliturvammekaan ole turvassa. Mutta on sosiaalista kylmyyttä ja irvokasta sanoa pientä eläkettä saavien aseman parantamisen olevan terveen talouspolitiikan vaarantamista. Kansaneläkkeen lisäosan korotus ei ole vaihtotaseva- jeemme peruskysymyksiä. Sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle ja perusturvallisuuden lisäämiselle riittää vielä maassamme töitä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Ed. Rajamäen puhe oli varsin hyvä ja tasapainoinen. Kun hän kuitenkin mainitsi, että hallituksen esitys toi esiin kolme eri tasoissa olevaa eläkeläisryhmää, niin korjaisin, että niitä oli neljä. Ensinnäkin oli yksinäiset, jotka saavat oikeuden täyteen lisäosaan. Sitten jo eläkkeellä olevat aviopuoliset, jotka jäivät vaille 4 prosentin korotusta. Kolmas ryhmä ovat ne, jotka tulevat eläkkeelle lain voimaantulon jälkeen ja joista ensiksi eläkkeelle jäävä puoliso kärsii lähes 300 markan tappion kuukaudessa nykyiseen menetelmään verrattuna. Neljättä ryhmää olen kutsunut tempelinharjalaisiksi. En toki heitä kadehdi, vaan onnittelen, jos näin käy, että he saavat

suojatun osuuden. Tarkoitan eläkeläistä, joka nyt ennen uuden lain voimaantuloa on eläkkeellä, mutta puoliso ei vielä ole. Hänelle jää pysyvästi oikeus täyteen lisäosaan. Näitä ryhmiä on siis neljä. Nyt niitä on enää kolme sen jälkeen, kun 4 prosentin korotus ohjataan myöskin jo eläkkeellä oleville puolisoille. Ennen neljä.

Hallituksessa ei tiedetty edes, mistä puhutaan. Pääasia oli vain, että esitykset hylätään, ministeri Miettinen. Näin oli. Ei edes vaivauduttu ottamaan selvää, mistä on kysymys. Näin minä arvelen asian kaikella ystävyydellä olevan.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki ilmaisi mielipiteenään, että komiteatyötä eläkeasioitten kohdalla on ollut aivan tarpeeksi. Pitäisi päästä ratkaisuihin ja toimenpiteisiin.

Siitä olen samaa mieltä, mutta muistutan mieleen, että komiteoitien asettaminen eläkeasioissa on viime aikoina ollut nimenomaan poliittista peliä, jonka avulla on pyritty estämään vireillä olevien eläkeasioitten ratkaisu. Esimerkiksi eläkekomitea 87, joka viime vuonna mietintönsä antoi, asetettiin Holkerin hallituksen toimesta nimenomaan sen takia, että sillä tyrmättäisiin eläkeuudistuksen neljäs vaihe. (Ed. Aittoniemi: Näin on!) Tähän tulokseenhan asianomainen komitea viime vuonna tuli, ja siltä pohjalta nyt murusia hallituksen taholta jaetaan. Mielestäni sentapainen komiteatyö ei ole missään arvossa. Sentapaisesta komiteatoiminnasta on ilman muuta syytä irtisanoutuakin. Mutta muistettakoon vain, että tämä on ollut sosialidemokraattien kanta myös tässä asiassa.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ensinnäkin syytä todeta, että edustajien Aittoniemi ja Helle puheenvuorot vastaavat pitkälti omia ajatuksiani.

Mutta kun ed. Rajamäki kertoi, että Kelan valtuutettuina olemme olleet yksimielisiä kansaneläkeuudistuksen tarpeellisuudesta, niin hänen puheenvuoronsa jälkeen jäi kuitenkin tiettyjä kysymyksiä mieleen: olemmekohan sittenkään. Nimittäin ed. Rajamäen puheenvuoro liittyi oikeastaan vain puolisoalenen korotuksen puolusteluun. On muis-

tettava, että puolison lisäosa ei edelleenkään ole 100-prosenttinen.

Mutta siihen, mitä esimerkiksi keskustassa olemme ajaneet takaa, että samanaikaisesti olisi toteutettava tasokorotus ja indeksikorjaus, ed. Rajamäki ei puuttunut ollenkaan. Olen taipuvainen ennen hänen mahdollisesti käyttämänsä vastauspuheenvuoroa tulkitsemaan sen niin, että ed. Rajamäelle nämä asiat eivät ole tärkeitä.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puuttumatta tapaan, jolla ed. Huuhtanen puheenvuoroja kuuntelee, totean että Kelan valtuutetuissa olemme olleet nimenomaan yhtä mieltä lisäosien yhteensovituspääkohdan korjaamisesta, myös siitä, että pelkällä kansaneläkkeellä elävien toimeentuloturvan ostoarvo on heikentynyt jne. Mutta olemme toki myös eri mieltä. Kun sosialidemokraatit vaativat painopistettä pieniin ja keskisuuriin eläkkeisiin, niin keskustapuoluehan jakaa rahoja kuin korttipöydässä kortteja katsomatta, mikä on tarve. Tässä on toki ero meillä.

Ed. Helteelle totean, että kuten puheenvuorossani totesin, itsestäänselvyyksiä ei tarvitse komiteoissa tutkia. Vuoden 87 komitea tutki juuri puolisoitten lisäosan yhteensovitusta sellaisena.

Toinen asia, joka nyt pitäisi korjata, on pienen työeläkkeen lisäosaa pienentävä vaikutus, joka on myös tiedossa oleva epäkohta, joka pitäisi välittömästi korjata. Tänä päivänä nimenomaan keskustan suojeluksessa olevat omaisuustulot eivät pienennä kansaneläkkeen lisäosaa, mutta pieni työeläke sen tekee. Tämä jos mikä on kyllä valtapeliä katsomatta tarvetta.

Eläkekomitea 89:ää minä pidän kuitenkin hyvin tärkeänä, koska eläkeläisten työhönsallistumiskynnyksen ja työhönsallistumiseiden poistaminen ja eräät muut äsken mainitsemani asiat ovat sellaisia, että niitä on syytä tutkia. Toivon, että sitä kautta päästäisiin eteenpäin eläkeläisten toimeentulon parantamisessa.

Ed. Jäättteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin ed. Rajamäen puhetta, niin tuli mieleeni, että hänen sijassaan en puhuisi yhtään sanaa siitä, mikä puolue on hutkimassa rahaa sellaisille ihmisille, jotka eivät sitä tarvitse.

Sen jälkeen, kun sosialidemokraattinen puolue on hyväksynyt suurituloisia suosivan verouudistuksen, mielestäni teillä ei ole minikäänlaista oikeutta puhua, että perusturvassa annettaisiin rahaa sellaisille tahoille, jotka eivät sitä rahaa tarvitsisi todelliseen elämiseen.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En ymmärrä ed. Rajamäen puheenvuoroa, kun hyvin selkeästi rajasin rahan käytön kahteen asiaan. Ensinnäkin jälkeenjääneisyys lisäosassa tulisi korjata. Täällä käydyissä puheenvuoroissa olemme kai tulleet vakuuttuneiksi, että sitä on varsin runsaasti. Toinen on indeksin korjaaminen, joka on myös hyvin selkeä ja lähinnä tulevaisuuteen tähtäävä korjaus, ettei eläkehaitareita pääsisi syntymään, niin kuin tällä hetkellä on tapahtunut.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäelle totean, että todella kannattaisi tarkkaan katsoa, mistä johtuu, että meillä on niukkuutta silloin, kun meidän pitäisi perusturvaa ryhtyä parantamaan. Tässä tilanteessa täytyy sanoa, että samaan aikaan, kun perusturva niin maalla kuin kaupungeissakin on heikosti järjestetty, keskustapuolue edelleenkin haluaisi jatkaa miljardien kylvöä ylituotantoon ja vientitukeen. Jos todella haluatte lähteä asioita hoitamaan, niin ruvetkaa leikkaamaan sieltä. Pienillä leikkauksilla hoidettaisiin lisäosien yhteensovitusasioita kerran neljännesvuodessa.

Ed. Kärhä: Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani käsittelen vain suomalaista kansaneläkejärjestelmää ja kansaneläkettä saavan toimeentulon tasoa. Puheenvuorossani esiin tuodut mielipiteet saattavat erota kokoomuksen virallisen ryhmäpuheenvuoron kannanotoista ja periaatteista siltä osin, kuin on kysymys suomalaisesta vähimmäiseläketurvasta. Omat periaatteeni kansaneläkeläisten toimeentulosta ja minimieläkkeen tasosta perustuvat niihin kokemuksiin, jotka olen saanut virkamiehenä ja eläkeasioiden ratkaisijana, ja toisaalta siihen läheiseen kosketukseen, jonka olen kerännyt elävästä vammais-työstä ja eläkeläistyöstä.

Kokoomuslaisen sosiaalivaliokuntaryhmän taholta tosin ehdotettiin, että allekirjoit-

tanut saisi noudatetun vuoroperiaatteen ja ammattikokemuksen mukaisesti pitää tässä välikysymyskeskustelussa puolueen virallisen puheenvuoron. Ryhmäjohto halusi kuitenkin näyttää kaapinpaikan ja samalla rankaisi allekirjoittanutta keväisestä maapakettia- nestyskäyttäytymisestä. Näin meni ryhmäpuheenvuoro sivu suun ja tilalle tuli oikeus puhua ilman ryhmäkontrollia ja poliittista oikeaoppisuutta.

Kansaneläkejärjestelmästä puhuttaessa on aina muistettava, että se on luotu takaamaan jokaiselle kansalaiselle vähimmäistoimeentuloa vastaava eläketurva aivan siten kuin oikeusvaltion periaatteisiin kuuluu. Tänä päivänä kansaneläkkeen sisältämä eläketurva kuitenkin takaa kansalaiselle vain niukan hengissä pysymisen ja senkin vain siinä tapauksessa, että eläkkeensaaja on kehittänyt itselleen taidon tulla aika ajoin toimeen muutamia päiviä ilman riittävää ruokaa. Vajaan 2 000 markan eläke kuukaudessa on alle nälkärajan. Näin on tilanne Suomessa silloin, kun litra maitoa, yksi reikäleipä ja 100 grammaa halvinta jauhelihaa päivässä vie 2 000 markan kuukausieläkkeestä 400 markkaa. Kuitenkin näitä kansalaisia on meillä ainakin 150 000. Vajaan 3 000 markan toimeentulo ei sekään vielä luo pohjaa ihmisarvoiselle ja turvalliselle elämiselle. Esimerkiksi rintamamiehistä yli puolella lasketaan olevan alle 3 000 markan eläke.

Kansaneläkkeiden kohtalona onkin ollut jäädä jälkeen kaikista muista eläkkeistä. Jälkeenjääneisyys on kasvanut vuodesta 1975 alkaen lähinnä työeläkkeiden tasokorotuksen vuoksi. Kansaneläkkeiden jälkeenjääneisyys on siksi voimakasta, että mielestäni kansaneläkkeistä ei voida käyttää sanontaa ”vähimmäistoimeentulon turvaava eläke”. Alle 2 000 markan kansaneläke ei turvaa vähimmäistoimeentuloa. Oikeampi olisikin puhua hengissä pysymisen ihmeen turvaavasta eläkejärjestelmästä.

Tähän nähden eli silloin, kun on kyse minimieläkkeestä, on hallituksen alkuperäinen esitys vain uusien kansaneläkkeiden tason nostamisesta ja vanhojen kansaneläkkeiden tason jättämisestä ennalleen täysin väärä periaate. Ansioeläkkeissä, joissa on liikkumavaraa suuntaan ja toiseen, voidaan tulevia eläkkeitä muuttaa uusien resurssien ja eläke-rahastojen karttumisen myötä. Mutta samaa periaatetta ei mielestäni missään tapauksessa

voida soveltaa kansaneläkejärjestelmässä, jonka on tarkoitus turvata kansalaisten vähimmäistoimeentulo. Ei rajaa minimitoimeentulolle voida vetää sillä perusteella, milloin kansalaiset ovat siirtyneet työelämästä kansaneläkejärjestelmän piiriin. Eli vähimmäistoimeentulon eläkejärjestelmässä ei saa olla vanhoja ja uusia vähimmäistoimeentuloeläkeläisiä rinnakkain, eläkeläisiä, joiden perustoimeentuloraja on erisuuruinen. Siksi on tyydytyksellä todettava, että hallituspuolueet ovat tänään sopineet hallituksen alkuperäiseen budjettiesitykseen sisältyneen epäkohdan poistamisesta ja samalla taanneet sekä uusille että jo eläkkeellä oleville eläkeläispuolisille yhtäläiset eläketasot.

Vaikka en ole tässä puheenvuorossa ollut valmis antamaan omalle puolueelleni kukkia, haluan kuitenkin puolustaa puoluetani niitä kohtuuttomia ja tekisi mieli sanoa vääriä syytöksiä vastaan, joita edellisissä puheenvuoroissa on kohdistettu kokoomukseen. On annettu ymmärtää, että kokoomus on vastuussa kansaneläkejärjestelmän ongelmista, niiden aikataulusta ja niiden sisälle jääneistä väliinpuotoajista eli koko kansaneläkejärjestelmästä. Haluan muistuttaa teille, hyvät kollegat, että kokoomus on pidetty ulkona silloin, kun kansaneläkejärjestelmiä on luotu.

Kun on viitattu kansaneläkeuudistuksen neljänteen vaiheeseen, haluan muistuttaa siitä kompromissista, jolla se aikoinaan tuotiin ja aikataulut laadittiin. Kansaneläkeuudistuksen ja siihen liittyvän historiallisen kompromissin osalta on todettava, että olimme todellakin tyystin sivussa tuon ajan valtakunnallisesta päätöksenteosta ja kompromissien hieronnasta. Eläkepoliittisen historiallisen kompromissin takana oli aikoinaan Martti Miettusen toisen hallituksen hallitusohjelma, joka tehtiin melko poikkeuksellisissa oloissa. Eläkepoliittisen historiallisen kompromissin isäksi tunnustautui PPP-työryhmä — Puro, Pajula ja Pentikäinen — ja työryhmän niskaan puhalsi itse tasavallan presidentti Urho Kekkonen.

Poliittisten mielipiteitten yhteensovittaminen kompromissiksi ei aina tuota parasta mahdollista tulosta kansalaisten kannalta katsottuna. Näin näen tilanteen olevan myös kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen osalta. Voidaan täydellä syyllä kysyä, onko kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe se oi-

keudenmukainen tie, jolla järjestelmän epäkohdat korjataan.

Mikäli neljäs vaihe toteutetaan, putoavat vuorostaan yksin elävät kansaneläkeläiset pahaan kuoppaan. Yksin asuvan henkilön elinkustannukset ovat käytännössä suuremmat kuin aviopuolisoiden. Tässä asiassa olen päinvastaista mieltä kuin ed. Aittoniemi puheenvuorossaan. Katson, että kaksin asuvat pärjäävät yhdellä televisioluvalla, yhdellä saunavuorolla, samalla ruoan lämmittämislä jne. Mielestäni aviopuolisoiden eläketason nostaminen samaan markkamäärään kuin yksin elävällä eläkeläisellä ei ole käytännön näkökulmasta perusteltua.

Sen sijaan on perusteltua ja tärkeämpää korjata kansaneläkkeen lähtötason yleinen jälkeensäjääneisyys, joka suurimmalta osalta johtuu työeläkkeiden tasokorotuksista. Samalla haluan yhtyä niihin puheenvuoroihin, joissa on katsottu kansaneläkkeen indeksijärjestelmän kaipaavan muutosta.

Herra puhemies! Olen sitä mieltä, että kansaneläkkeiden ja työeläkkeiden vuosittaiset indeksi- ja tasokorotukset on saatava paremmin vastaamaan toisiaan.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä äskeisen puheen näkemys perunaveden keittämisestä oli hiukan vanhakantainen. Minä olen myöntänyt, että varmasti näin on eräissä tapauksissa. Mutta ihmisten elintoiminnot ovat tänä päivänä niin paljon yksilöllisiä, että eivät he voi olla aina saman purtilon ääressä. Toisin sanoen ihmisten yksilölliset vaatimukset menojen suhteen ovat lisääntyneet, ja näin ollen tilanne ei ole enää samanlainen kuin oli joskus aikaisemmin.

Kansaneläkkeen puolisojen lisäosan alemaa on vaadittu poistettavaksi, ja se on aivan oikein. Siihen suuntaan on pyrittävä ja lähdeittävä siitä, että ei saa toimia niinpäin, että toisilta lasketaan, vaan päinvastoin toisille on annettava lisää. Toisin sanoen nyt puolisot nostetaan samanarvoisiksi kuin yksinäinen kansaneläkkeen saaja. Näin pitäisi tapahtua. Sitten katsotaan, onko yksinäisellä eläkkeensaajalla lisäkustannuksia, ja silloin heille korotetaan, annetaan vaikka tietynlainen ”yksinäisen henkilön lisäosa”, sanotaan sitä nyt millä nimellä hyvänsä, mutta on väärin, että pidetään toiset alempana. Päin-

vastoin pitää pitää toiset ylempänä kuin toiset.

Tarkoitan sitä, että jos olisi nostettu 100 prosenttiin lisäosa puolisoilla, silloin voitaisiin harkita kyllä sitä, onko yksinäisillä erityiskuluja, joiden johdosta heidän lisäsaansa pitää korottaa esimerkiksi 10 prosentilla. Tämä on oikeata ajattelutapaa yhteiskunnassa eikä tämä, mitä nykyisin noudataan.

Ed. Jäätteenmäki: Herra puhemies! Ministeri Miettinen totesi puheenvuorossaan: "Hallitus on toimintansa aikana kartoittanut yksityiskohtaisesti sosiaaliturvajärjestelmien saumakohdat. Niiltä osin kuin aukkoja tai väliinpuutoamia on, ne on myös korjattu." Tämä on paljon sanottu. Näiden sanojen taakse kätkeytyy mielestäni myös hyvin vaarallinen ajattelutapa. Mieleeni muistui J. Juice Leskisen laulun sanat: "Näkisin jotakin, mutta kun silmiäni auki en saa."

Hallitus näkee vain menestyksen ja vaurauden, ei hyvinvoinnin synnyttämää pahoinvointia, eriarvoisuutta ja välinpitämättömyyttä. Vastauksesta kuului myös kieltö vallitua ja kertoa epäkohdista: suu suppuun, ne ihmiset, jotka elävät perusturvan varassa. Myönnän toki, että menestys ja vauraus on koko Suomessa kasvanut, mutta se on kasvanut suhteellisesti paljon enemmän rikkailulla, ja ne, jotka ovat olleet väliinpuutoajia, ovat yhä syvemmällä.

Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa puhuttiin hyvin kauniisti opiskelijoiden asioista. Minäkin olen sitä mieltä, että jokaisella nuorella tulee olla oikeus itsenäistyä täysi-ikäisyyden saavutettuaan. Tämä oikeus on turvattava niin vähävaraisen kuin hyvätuloisenkin perheen nuorelle. Omasta taloudestaan vastaaminen on ehdoton edellytys itsenäistymiselle. Lainsäädäntömme on hyvin ristiriitainen täysi-ikäisyyteen kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien suhteen. Koska 18-vuotias vastaa kaikista tekemisistään, valtiollaan luulisi kohtelevan häntä kuten aikuista ihmistä. Näin ei kuitenkaan ole.

Kotona asuvan täysi-ikäisen opiskelijan opintotuki on riippuvainen hänen vanhempensa varallisuudesta. Tästä aiheutuu monenlaista vääryyttä. Suuri osa nuorisosta joutuu asumaan vanhempiensa asunnossa aivan liian kauan, koska kohtuuhintaisia opiskelija-asuntoja on riittämättömästi.

Tasa-arvoista ei ole se, että yhteiskunnan tuki nousee, jos vanhemmilla on varaa hankkia lapselleen oma opiskelukämppä. Toisaalta varakkaankin perheen nuorella tulee olla oikeus seistä omilla jaloillaan. Moraalisesti ei ole hyväksyttävää, että täysi-ikäinen ihminen elää vanhempiensa kustannuksella, eikä nuori sitä itsekään halua. Tämän vuoksi hän on pakotettu työskentelemään ja pitkittämään valmistumistaan.

Perhe-elämä on tehty opiskelijalle erityisen vaikeaksi. Varsinkin korkeakouluopiskelijat opiskelevat niin monta vuotta, ettei perheen perustamista olisi syytä lykätä valmistumisen jälkeiseen aikaan. Opintotukijärjestelmä rankaisee avioliiton solminutta opiskelijaa, koska aviopuolison tulot vaikuttavat opintotuen määrään. Asunto- ja velkakurjuus pitävät huolen siitä, etteivät opiskelijaperheet kasva kovin suuriksi. Seuraavien vuosikymmenten aikana saamme nähdä, miten kohtalokkaasti tämä vaikuttaa väestörakenteeseen Suomessa.

Nyt on tehtävä kaikki mahdollinen, jotta nuorille annettaisiin mahdollisuus jo opiskeluaikana elää normaalia elämää. Kohtuuttoman velkaantumisen ehkäisemiseksi opintotuki on järjestettävä opintorahapainotteiseksi. Opintorahan osuus on eduskunnan periaatepäätöksen mukaisesti nostettava viipymättä puoleen tuen kokonaismäärästä. Täysi-ikäisen opiskelijan opintorahan perusosan tulee vastata kulloistakin kansaneläkkeen perusosan ja lisäosan täyttä määrää. Vanhempien tai aviopuolisoiden taloudellinen asema ei saa tähän vaikuttaa.

Herra puhemies! Avatessaan vuosi sitten sotainvalidien viikon keräystä tasavallan presidentti Mauno Koivisto totesi seuraavaa: "Aineelliset edellytyksemme sotainvalidien ja heitä hoitavien puolisoitten tukemiseen ovat paremmat kuin milloinkaan aikaisemmin." Näin on.

Kansaneläkkeellä elävät ovat lähes poikkeuksetta sodan kärsimykset kokeneita kansalaisia. Nyt olisi viimeiset ajat osoittaa konkreettisesti, että isänmaa arvostaa heidän panostaan. Talvisodan päättymisen merkkivuoden olisi tullut jäädä historian kirjoihin sosiaalisen vastuun vuotena. Näin ei ole, koska hallituksen energia on pääasiassa käytetty hyvätuloisten tuloveron alentamiseen.

Hallitus ei avoimesti kerro, että kansaneläkkeen perusosan, lisäosan ja vielä ylimää-

räisen rintamalisänkin saaja joutuu kituuttamaan parillatuhannella markalla kuukaudessa. Parinkymppin korotus saadaan näyttäväksi, kun vähäinen summa ilmoitetaan prosentuaalisena osuutena mitättömästä lähtösummasta. Samat prosenttiluvut merkitsevät eri ihmisille todella erisuuruista rahatukkaa. Siinä, missä kansaneläkeläisen 4 prosentin potti on 64 markkaa, on hyvätulaisen 4 prosentin veronkevennys useita tuhansia markkoja kuukaudessa. Veteraanin on maksettava asumisensa, ruokansa ja vaatteensa markoissa, pelkät prosentit eivät riitä. Tämän vuoksi hallituksen on avoimesti kerrottava, minkä arvoisia eri väestöryhmien saamat prosentit ovat.

Eilen eteläpohjalaiset kansanedustajat oli kutsuttu tilaisuuteen, jossa kerrottiin kotirintamanaisten kuntoutuskeräyksen tuloksista. Etelä-Pohjanmaalla 30 kunnan alueella kerättiin varoja kotirintamanaisten kuntoutukseen. Varoja kertyi niin paljon, että tuolla summalla pystyttiin tarjoamaan kuntoutusta ja virkistystä 571 kotirintamanaistalle, mutta niissä 30 kunnassa, joissa keräys järjestettiin, asuu yli 20 000 yli 65-vuotiasta naista. Siis tämän keräyksen avulla vain pieni osa kotirintamanaisista pääsi nauttimaan kuntoutusta ja virkistystä.

Mielestäni tällaisen kuntoutuksen järjestäminen on yhteiskunnan, valtion, asia. Uskon, että moni kotirintamalainen ja myös veteraani miettii, että suomalainen yhteiskunta voisi heidät paremmin huomioida. Ei meillä olisi itsenäisyyttä, elleivät veteraanit ja kotirintamaiset olisi sitä meille lunastaneet. Mikäli näiden ihmisten asioita ei ajoissa hoideta kuntoon, eivät he ehdi ehkä koskaan elämässään päästä lomalle. Minusta suomalaisella yhteiskunnalla on varaa hoitaa näiden ihmisten asiat kuntoon. Jostakin muusta on syytä tinkiä. Itsenäisyys ei ole meille milloinkaan liian kallis asia.

Juuri nyt olisi kansantaloudellisesti perusteltua nostaa markkamääräisesti pienimpiä perusetuuksia ja -oikeuksia ja samalla pidättä tulohaitarin yläpään vaatimuksista. Pienituloisten elinmahdollisuuksien lisääminen ei syvennä vaihtotaseen vajetta tai kiihdytä inflaatiota samassa määrin kuin lisärahan antaminen suurituloisille.

Herra puhemies! Perusturva kuuluu yhteiskunnan kaikille jäsenille, myös niille, jotka ovat laitoksissa. Tänä päivänä Suomessa on

kuitenkin eräs ryhmä, jonka perusturvan osuus on 300—500 markkaa kuukaudessa. Tämä ryhmä, jonka perusturva on näin pieni, ovat suomalaisissa vankiloissa olevat vangit. Työrahan pienuus vaikuttaa vangin työmotivaatioon ja sitä kautta myös työtoiminnan tuottavuuteen. Lisäksi vankien keskinäinen luvaton kaupankäynti lisääntyy. Se aiheuttaa lisäksi sen, että omaisilta ja läheisiltä vaaditaan rahaa, ja useimmiten heillä ei sitä ole.

Tämän vuoden valtion tulo- ja menoarvioesitykseen ei sisälly lainkaan työrahan korotusta. Oikeusministeriössä tehtyjen alustavien laskelmien mukaan määräraha, jota nyt on budjettiin esitetty, ei riitä edes arvioitua kuluttajahintojen nousua vastaavaan korotukseen. Mielestäni on väärin, että yhtä ryhmää pidetään näin pienellä perustulolla. Tästä osuudesta vankien on vielä pakko säästää kolmasosa. Sen jälkeen, kun vanki pääsee vapauteen, me odotamme, että hän on kunnan kansalainen, hankkii asunnon. Mutta millä hän voi hankkia asuntoa, jos hänellä ei ole mahdollisuutta elää ja säästää sillä tavalla, että sen jälkeen, kun hän vapautuu, hänelle taattaisiin ihmisarvoinen elämä?

Ed. Haavisto merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän välikysymys painottuu eläkeasioihin, mutta kysymys koskee kuitenkin perusturvaa kokonaisuudessaan. Perusturvan aukot ja puutteet tunnetaan. Vastoin ministeri Miettisen väitteitä parannusta ei näytä syntyvän. Vuosikymmenen jatkunut noususuhdanne ei ole tuonut korjausta kaikkein heikoimmassa asemassa oleville ihmisille. Uudistukset ovat painottuneet ansiosidonnaiseen turvaan. Hyvätulaiset, pitkään ja vakiintuneesti työsuhteessa olleetkin ovat saaneet toimeentuloturvaansa parannusta. Erilaisten päivärahojen ja korvausten vähimmäistaso on sen sijaan hyvin hitaasti noussut.

Pahinta koko perusturvassa on se, niin myös eläkejärjestelmässä, että sen puutteet rankaisevat kaikkein pienituloisimpia, pääosin kansaneläkkeen varassa eläviä. Eihän esimerkiksi puolison eläkkeestä johtuva eläkealenema vie rahaa muilta kuin pienituloisilta.

silta eikä kansaneläkkeen heikompi indeksi, joka on johtanut jälkeensäneisyyteen, koske suurempituloisia. Tuo vain yleistä hintakehitystä seuraava indeksi merkitsee tosiasiaa pienintä eläkettä saavien elintason jäädyttämistä, köyhyyteen tuomitsemista. Suurempia ansioläkkeitä saavilla ei näitä ongelmia tietenkään ole. Tosin täytyy todeta, että vain noin 23 prosenttia eläkeläisistä saa nauttia yli 4 000 markan kuukausieläkettä. Suurin osa joutuu tyytymään paljon vähempään. Noin 40 prosenttia eläkeläisistä saa alle 2 500 markkaa kuukaudessa.

Ajan oikeistolaiseen henkeen ja punamusta hallituspolitiikkaan sopii muutaman kympin tarjoaminen kaikkein köyhimmille eläkeläisille samaan aikaan, kun hyvätuloiset saavat jopa tuhansien markkojen verohelpotuksia kuukaudessa. Se, mikä näyttää hallituspuolueille sopivan, on kuitenkin räikeää epäoikeudenmukaisuutta ja vuosien mittaan jaettujen lupausten törkeää pettämistä. Se, mistä hallituspuolueet ovat voineet sopia, ei tarkoita, että asia olisikin jotenkin järjestyksessä tai oikein. Se tarkoittaa sitä, että he ovat saaneet aikaan sopimuksen, jolla voivat hallitsemista jatkaa.

Hallituksen vastauksessaan antamat selitykset eivät tosiasioita ja eläkeläisten häpeällistä kohtelua saa muuksi muuttumaan. Hallitus jakelee armopaloja, mutta kansaneläke on kuitenkin ansaittu oikeus siinä, missä työeläkekin. Tätä maata ovat kovalla työllään rakentaneet nekin ikäluokat, jotka eivät päässeet työeläkejärjestelmän piiriin tai saavat vain mitätöntä työeläkettä. Juuri näiden ihmisen perusturvaa haluttiin parantaa, kun vuonna 1976 asetettiin tavoitteet kansaneläkejärjestelmän kehittämiseksi.

Sosialidemokraattinen puolue oli mukana, kun järjestelmää alettiin toteuttaa. Prosessin kestäessä tosin sosialidemokraatit ovat koko ajan painottaneet työeläkejärjestelmää ja väheksyneet kansaneläkeläisten aseman parantamista. Nyt yhteistyö kokoomuksen kanssa on johtanut kaikkein pienituloisimpien hylkäämiseen kokonaan. Kansaneläkejärjestelmän parantaminen ei ole ohjelmassa. Kuitenkin kansaneläkejärjestelmä on edelleen satojentuhansien ainoa perusturva ja tulee olemaan vielä pitkään, vaikka työeläkejärjestelmä kehittyikin.

Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa, jota kuuntelin hämmästyksellä ja joka nyt selvisi

ed. Kärhän mukaan asiantuntemattomaksi, syytettiin välikysyjä populismista ja inflaatiota lisäävien vaatimusten esittämisestä. Välikysymyksen esittäjiä pidettiin moraalisesti arveluttavina ja koko asiaa pelkästään opposition kilpajuoksuna. Mielestäni kokoomuksen puhe oli moraalisesti arveluttava, sillä kaikkein pienituloisimpia ovat juuri opintotuen saajat, työttömät ja useimmat eläkeläiset. Samoin lapsiperheet kuuluvat näihin ryhmiin. Heidän elämänsä laadun parantaminen ei kaada talouspolitiikkaa eikä lisää inflaatiota. Kokoomuksen vaatimat ja läpiajamat verohelpotukset rikkaille ovat paljon suurempi uhka. Eivät ne ainakaan edusta kireää talouspolitiikkaa.

Nyt ovat monien mielestä jo laman ja kriisin merkit ilmassa. Jos ja kun lama tulee, ei ole vaikea arvata, keitä jälleen vaaditaan uhrautumaan. Vaatimus osoitetaan pienituloisille, eläkeläisille, opiskelijoille, lapsiperheille, siis juuri niille ryhmille, jotka jäivät lähes osattomiksi viime vuosikymmenen nousun hedelmistä. Juuri tämän takia nyt pitää perusturvaa parantaa. Kasvun taittuessa kokoomus, ja pelkään että myös demarit, tulevat selittämään, ettei ole varaa ns. tuottamattomiin investointeihin — lapsiin, sairaisiin tai vanhuksiin. Rikkailta kuten suuryrityksiltä onkin vaikea uhria vaatia. Nehän ovat sijoittaneet nousun hedelmät varmaan talteen usein jopa ulkomaille, ja kuten tiedämme, suurtakaan varallisuutta ei meillä sanottavasti veroteta.

Vastauksessaan hallitus esittää hyvin mahdittopontisesti perusturvaan tulleita parannuksia. Jos ei asiaa tunne, luulisi todellakin, että työttömyysturvakin on runsaasti parantunut ns. erilliskorotuksin. Viimeksi se erilliskorotus oli 2 markkaa päivässä. Siis nämä parannukset ovat murusia melkoisesti kasvaneesta kansankakusta. Korotettua perusturvaa on hallitus omin toimin murentanut. Korkojen korottaminen, asumisen ja muiden elinkustannusten nousu vievät pääosan niin lapsiperheiden kuin opiskelijoidenkin kakkupalasista. Eläkeläisille tämä hallitus ei ole mitään luvannutkaan.

Olen aina ymmärtänyt, että yhteisvastuun, solidaarisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteet kuuluvat myös sosialidemokraattiseen ideologiaan. Toivottavasti seuraavaan eduskuntaan tulee nykyistä enemmän näiden vasemmiston yhteisten ar-

vojen edustajia, vaikkakin nähtävästi niitä on etsittävä ensisijaisesti SDP:n ehdokaslistojen ulkopuolelta.

Sosialidemokraatit ovat yleensä syytelleet meitä vasemmistolaisia pilvilinnojen maalailusta ja konkretian puutteesta. (Ed. Knuuttila: Ei kai nyt sentään!) Sosialidemokraatit kantavat vastuuta, sanotaan. Entä mitä tästä sanotte, toverit sosialidemokraatit: "Perusturva on varmuutta turvallisista oloista, rauhasta sekä terveydelle vaarattomasta ja puhtaasta ympäristöstä. Perusturva on varmuutta taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä perusoikeuksista: työstä, asunnosta, koulutuksesta ja tarvittavista julkisista palveluista sekä toimeentulosta." (Ed. Jaakonsaari: Tuttua tekstiä!) Kyseessä on SDP:n perusturvaprojektityöryhmän muistio vuodelta 1988. Todella kaunista ja hyvää tekstiä. Sosialidemokraatit antavat tässä perusturvalle laajan sisällön. Hyvät ilmat, tosin vielä puuttuvat luettelosta. Maailmanrauha onkin viime aikoina edennyt myönteisemmin kuin suomalainen perusturva, johtuneeko sitten siitä, että SDP:llä on vähemmän tekemistä maailmanrauhan kuin suomalaisen asuntopolitiikan ja toimeentuloturvan kanssa.

Vasemmistoliiton edustajien puheissa on täällä käsitelty perusturvan ajankohtaisia kysymyksiä: pienimpien kansaneläkkeiden, työttömien peruspäivärahan, sairauspäivärahan vähimmäistason sekä opintorahan korottamista. Nämä ovat varsin konkreettisia asioita, jotka ovat ajankohtaisia juuri nyt. Erityisen ajankohtaiseksi perusturvan konkreettisen kehittämisen tekee toisaalta heikkenvä taloudellinen kehitys, johon äsken viittasin, ja toisaalta Euroopan yhdentymisprosessi. Jos joskus niin nimenomaan nyt kansantaloudella on oltava varaa huolehtia myös vähäosaisten tarpeista. Siitä, että hyväosaiset ovat osuutensa saaneet, on hallitus jo huolehtinut, ja se on täälläkin monissa puheenvuoroissa tullut esiin.

Euroopan yhdentymisprosessin yhteydessä haluaisin kiinnittää huomiota erityisesti eräaseen seikkaan sen lisäksi, mitä vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa todettiin tästä asiasta. Jos kehitys Suomessa noudattaa suurin piirtein samoja latuja kuin niissä maissa, joissa vierastyövoima ja pakolaisten määrä on huomattavasti suurempi kuin meillä, uhkaavat rasismi ja muukalaisviha kasvaa myös Suomessa työvoiman liikkuvuuden li-

sääntyessä. Jos näitä ilmiöitä vastaan halutaan toimia tehokkaasti, se edellyttää oikeudenmukaista ja tasa-arvoa lisäävää sosiaalipolitiikkaa. Kääntäen: Jättämällä perusturvan kehittämisen ja asuntopolitiikan ongelmat nyt Suomessa hoitamatta hallitus luo maaperää rasististen ja muukalaisvihamielisten asenteiden ja ilmiöiden kasvulle lähivuosina, merkit ovat jo ilmassa.

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Ministeri Miettinen lausui antaessaan vastauksen välikysymykseen, että tästä ei ole sovittu, siitä kansaneläkkeen neljännen vaiheen korjaamisesta, missään. Haluan muistuttaa virkistykseksi tuoda esille pari sellaista sopimusta, jotka ovat olleet olemassa ja joiden Miettinenkin on varmasti tiennyt olevan, mutta jostain syystä nyt muisti oli häneltä pettänyt.

Hallitusohjelmassa 30.4.1987 todetaan sosiaali- ja terveyspolitiikkaa koskevassa osassa seuraavasti: "Pienten työeläkkeiden ja kansaneläkkeiden yhteensovitussääntöjen toimivuus ja oikeudenmukaisuus selvitetään. Eläkkeiden tarkistusmenettelyssä olevat epäkohdat selvitetään ottaen huomioon järjestelmien erityispiirteet."

Edelleen me sovimme tästä asiasta vuosi sitten budjettiriihessä. Vielä varmemmaksi vakuudeksi, kun siellä tuli kummitelemaan se eläkekomitea 87:n mietintö rajauksineen, valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todettiin budjetin käsittelyn yhteydessä näin: "Valtiovarainvaliokunta edellyttää, että kehitettäessä kansaneläkejärjestelmää eläkkeellä olevien puolisoitten osalta vuoden 1991 tulo- ja menoarviossa eivät yhteensovituksia tehtäessä eläkekomitean 87:n rajaukset saa muodostaa estettä kokonaisvaltaiselle tarkastukselle. Järjestelmien kehittämisestä koituvan hyödyn on erityisesti suuntauduttava heikoimmassa taloudellisessa asemassa oleville eläkeläisille." Ja huomatkka: "Uudistukset toteutetaan 1.7.1991." Muutamilla sosialidemokraattisilla kansanedustajilla näytetään naama punoittavan, että tuliko sitä noinkin sovittua. Näin on sovittu, ja tätä sopimusta myöskin kokoomus ollut tekemässä. Nämä ovat ne sopimukset, joihin luotimme, kun budjettiesitystä oltiin päättämässä.

Laajalla puhekierroksella ympäri Suomea kansalaiset ovat esittäneet minulle huolensa: Kehenkä voi luottaa? Joudun tältä paikalta esittämään saman asian: Kehenkä voi luot-

taa, kun eivät suuret puolueetkaan moninkertaisista lupauksista huolimatta pidä saansa?

Ne korjaukset, mitkä tänä päivänä hätäpäissään on tehty välikysymyskeskustelun edellä, ovat tietysti hyviä asioita nekin, mutta valitettavasti vesitystä siihen nähden, mitä olimme jo periaatteessa sopineet korjauksiksi. (Ed. T. Roos: Ketkä me?) Tämä vesitys on erittäin valitettavaa, kun kysymys on kansalaisille hyvin merkittävästä asiasta. Vähän ennen eduskunnan istuntoa soitti muuan kansalainen ja sanoi, että — hän on sodassa ollut vanhaa miestänsä hoitanut ja nyt jää itse eläkkeelle ja korjausta ei tullut — häneltä menee 320 markkaa kuukaudessa. Ihmiset, joita korjaus olisi koskenut, ovat varmasti pienen eläkekorjauksen ansainneet.

Se, että kokoomuksen taholla tähän on suhtauduttu täysin välinpitämättömästi, ei ole tietenkään mitään uutta, mutta se että sosialidemokraatit eivät tätä silloin lähteneet tukemaan, kun olimme sitä esittämässä budjettiriihessä noin kuukausi sitten, se minua ihmetyttää ja surettaa. Se, mitä he sen jälkeen ovat tehneet, on pelkkää teatteria.

Mutta niin kuin jo budjettipuheenvuorossa totesin, niin paha tulee saamaan palkkansa. Kansalaiset tietävät, ketkä ovat näitä asioita todella ajaneet niin tiukalle, että on heitetty hallituksesta ulos. On aivan eri asia keskustan louskuttaa nyt vanhana oppositiopuolueena tämän asian puolesta. Edellisessä eduskunnassa, kun oli Kuuskoski-Vikatmaa sosiaali- ja terveysministerinä, SMP:n eduskuntaryhmä esitti, että nyt vihdoinkin korjataan kansaneläkkeen vääryys, kun tätä on vuodesta 1976 lähtien jahdattu. Ei minkäänlaista liikahdusta tullut keskustan taholta.

Minä en usko keskustaan. Vaikka se nyt on allekirjoittanutkin tämän välikysymyksen, en usko sen todelliseen korjaushaluun. (Ed. Wahlström: Miksei SMP allekirjoittanut?) — Se, että me emme kirjoittaneet nimeämme alle vasemmistoliiton välikysymykseen, johtuu monistakin syistä. Ensinnäkin välikysymys oli paljon epätasällisempi kuin meidän. Muun muassa kotona suoritettua työn eläketurvasta siinä ei muistettu puhua mitään. Mutta on siinä syvällisempikin syy. Se on se, että SMP ei ole sosialistinen puolue, vaan isänmaallinen, kansallinen puolue, ja meidän näkemyksemme on kokonaan toinen. Me emme pyri sosialistiseen yhteiskuntaan

sosiaalisten uudistusten kautta, vaan pyrimme rakentamaan vapaata pohjoismaista demokratiaa parantamalla kansalaisten toimeentuloa siinä. Meillä on kokonaan toisenlainen yhteiskunta silmissämme. Me olemme sitä mieltä, että markkinatalous pyörii parhaiten silloin, kun jokaisella on hynää eli suomeksi rahaa tarpeeksi taskussaan. Se on itsenäisyyttä ja vapautta, että kansaneläkeläisetkin voivat saada kunnon eläkkeen ja käyttävät sen niin kuin parhaaksi näkevät. Me emme hyväksy mitään holhousta niin kuin täällä on puhuttu, kuinka saa sitten sosiaalitoimistosta, jos ei muuten riitä. Tämä on alentavaa suomalaiselle ihmiselle. Jokaisella täytyy olla vapaus käyttää ansaitut eläkkeensä ja tulonsa niin kuin parhaaksi katsoo.

Ruotsalaisen kansanpuolueen osuus tässä asiassa minua ihmetyttää. Sanotaan, että historia toistaa itseään. Tulee nyt mieleeni se, kuinka ruotsalaiset talonpojat olivat aikoinaan nuijasodan aikana Jaakko Ilkan mukana miehissä kovasti sorrettujen puolella, mutta sitten viimeisenä yönä pettivät Jaakko Ilkan. Tämä näkyy jatkuvan ruotsalaisen kansanpuolueen toiminnassa vuodesta toiseen. Kyllä siellä puhutaan kauniisti, mutta silloin kun pitäisi antaa kannatusta todella oikeudenmukaisille vaatimuksille, niin kuin SMP:n korjausvaatimukset olivat budjettiriihessä, ei sanaakaan sanonut paikalla ollut ministeri Norrback muun muassa. (Ed. T. Roos: Niillä on Suomen vanhin puolueorganisaatio!)

SMP on jäänyt ainoaksi puolueeksi puolustamaan kansalaisia ilman, että olisi ketunhantä kainalossa, niin kuin sosialidemokraateilla, vasemmistoliitolla ja keskustalla. Me olemme lähteneet vilpittömästi ajamaan näitä korjauksia. Ellemme me olisi korjauksia ajaneet, niin edes murusia näiden fariseusten pöydältä olisi pudonnut kansalaisille. Tästä on hyvä jatkaa, ja me tulemme jatkamaan taistelua kansalaisten toimeentulon parantamiseksi. Kaiken kaikkiaan totean, että SMP on pyrkinyt rehellisesti ajamaan kansalaisten hyvinvoinnin parantamista. Se on monella tavalla tyrmätty, mutta sitä ei voi kukaan kuitenkaan väittää, etteikö se olisi ollut oikeutettua.

Kannatan ed. Aittoniemen tekemää ehdotusta perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi, toisin sanoen epäluotta-

muslausetta hallitukselle, joka ei ole kyennyt pitämään eikä halunnut pitää sanaansa.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Riihijärven puheenvuoro paljasti sen tosiseikan, että hän ei ole tutustunut muiden puolueiden periaateohjelmaan tai sosiaalipoliittiseen ohjelmaan, koska hän ei pystynyt erottamaan, mitä vasemmistoliitto on asettanut tavoitteekseen.

Muutama vuosi sitten lainasin eduskunnan puhujakorokkeella SMP:n puolueohjelmasta erästä kohtaa, joka oli lähes sama kuin meillä oli silloin SKDL:n puolueohjelmassa. SMP:n sosiaalipoliittisessa ohjelmassa on hyvin paljon sellaisia kohtia, jotka ovat lähes samat kuin meillä. Uskoisin, että salissa on hyvin paljon muillakin, mutta on eri asia, kun asioista pitää ryhtyä päättämään, ollaanko niiden ohjelmien takana. Me vilpittömästi olemme olleet ja tulemme olemaan vähäosaisten ihmisten puolella myös jatkossa. Koska olemme tähän saakka olleet, niin tulemme myös jatkossa olemaan. Teemme sen puolesta töitä tässä salissa ja toivomme, että SMP nyt on rinnallamme. Ei se moneen vuoteen ole ollutkaan, koska se on ollut sidottu hallitusohjelmaan ja hallituspuolueiden menoon. Toivon tässä yhteistyötä.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tehtäväni ei ole tietenkään puolustella tai selitellä ministeri Miettisen sanomisia, mutta puheenvuorossaan hän totesi, että ns. neljännessä vaiheesta ei suinkaan hallituksessa ole sovittu. Kun ed. Riihijärvi täällä siteerasi sitä, mistä on sovittu, niin ei siinäkään ns. neljäs vaihe esiintynyt. On sovittu siitä, että heikoimmassa taloudellisessa olevien eläkeläisten asemaa parannetaan. Toki sekä lisäosan korotus puolisoille että asumistukijärjestelmän parantaminen ovat juuri sopimuksen mukaisia eli parannetaan heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien asemaa.

Erityisen tärkeänä itse pidän juuri asumistukijärjestelmän kehittämistä, koska se on asia, joka tekee eläkeläisistä eriarvoisia. Juuri asumiskustannusten tasoittaminen on kaikkein tärkeintä silloin, kun puhutaan vähävaraisimmista eläkeläisistä.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin toteaisin, että

edustaja, puheenjohtaja Riihijärvi voi olla varsin tyytyväinen, että ei sentään petoksen jälkeen käynyt niin kuin edelliselle kapinajohtajalle. Jaakko Ilkka nimittäin hirtettiin. Uskon, että SMP ei olisi tähän temppuun lähtenyt, jos hirttotuomio olisi ollut uhkaamassa.

Haluan vielä muistuttaa, että vuodesta 1983 saakka on SMP ollut hallituksessa. Se, että eläkeuudistuksen neljättä vaihetta ei ole toteutettu, painaa aivan yhtä raskaasti vastuuna SMP:n kuin keskustapuolueenkin hartioita. Se olisi voitu tuona aikana panna toimeen, koska lait kaikista muista vaihteista oli jo aikaansaatu.

Lisäksi toteaisin, että ei eläkeuudistusta olisi syntynyt koskaan, jolleivät SKDL, SDP ja keskusta olisi tehneet hyvää yhteistyötä, jollei nimenomaan keskustalla ja SKDL:llä aikoinaan olisi ollut samanlainen käsitys siitä, että kansaneläkejärjestelmä on se, mistä pitää luoda perusturvajärjestelmä. Tämä on lähtökohta ollut.

Jo alun perin oli tavoitteena, että pienten eläkkeitten sitominen muihin pieniin työtuoihin eli eläkeläisten synnäminen lopetetaan. Silloin oli tavoitteena nimenomaan se, että eläkettä voi pienentää vain työeläke. Sen takia tästä järjestelmästä tehtiin eläkevähenteinen. Hyvin keskeinen tavoite oli, että lopputuloksena olisi yksilöllinen kansaneläke, kaikille samanlainen eläke riippumatta puolison eläkkeestä tai muista tuloista. Sitä olisi voitu tavoitella varsin hyvin jo edellisessä vaalikautena, jolloin SMP ei tosiaan hoksannut lähteä hallituksesta, vaikka hallitus ei mitään saanut aikaan eläkeläisten suhteen, niin kuin ei ole saanut nytkään.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauspuheenvuoroni koskee ed. Riihijärven vaatimatonta ja omia saavutuksiaan kovasti vähättelevää puhetta, mutta täytyy todeta, että kyllä edellinenkin puhuja jonkin verran muisti historiaa väärin ainakin sosialidemokraattien osalta.

Totean vain, että ed. Riihijärvi edelleen unohtaa tietyn vaiheen kansaneläkeasioiden käsittelyssä eli nimenomaan sen, johon juuri ed. Wahlströmkin viittasi. Hänen puheenvuoronsa niiltä osin kuin puhutaan eläkeuudistuksesta tuo kyllä mieleen Pispalan jo ilmeisesti edesmenneen palopäällikön, joka tuli joukkueineen myöhässä palopaikalle.

Tulipalo oli ohi, ja palopäälikkö vain totesi, että se on väärin sammutettu. Tässä tuntuu ed. Riihijärven ja muiden SMP:läisten ajatusta kulkevan hyvin samaan tapaan, mutta se on nyt jälkijättöistä kiukuttelua siitä, kun tuli lähdettyä pois hallituksesta ja toiset tekivät sen, mitä toiset vain uhosivat.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos sallitaan, niin totean, että ed. T. Roos, joka on varsin pätevien puheenvuorojen käyttäjä, epäonnistui nyt kyllä perusteellisesti. Tässä ei kyllä ollut oikein mitään tähän liittyvää.

Mutta minä halusin ed. Wahlströmille todeta, ettemme kiistä historian tapahtumia. Kyllä tämä kansaneläkejärjestelmä aikanaan on luotu ja sitä on kehitelty, se on tapahtunut silloin aikanaan, niin kuin ed. Wahlström mainitsi, mutta emme me ikuisesti voi historian havinaa kuunnella, vaan jossakin vaiheessa täytyy lähteä uudelleenkehittämään jo olemassa olevaa järjestelmää, ja nyt on se vaihe tällä kertaa.

Mitä tulee 7,5 vuoden hallitusvastuuseen, niin SMP on ollut hallitusvastuussa ja saanut merkittävästi kovin pieneksi puolueeksi aikaan. Me olemme sanoneet vielä aivan viime kuukausiin saakka, että hallituksessa saa aina jotain aikaan, oppositiossa vain suurta ääntä, ei mitään muuta. Me voimme olla tyytyväisiä, tosin minä en ollut vielä mukana aluksi, näiden vuosien tulokseen vuodesta 1983 eteenpäin.

Mutta tässä vaiheessa tämän hallituksen aikana me olemme todella katsonneet, että me emme ole kyllä onnistuneet sillä tavalla kuin olisi voinut odottaa tämän hallituksen yhteistyössä. Kun tämä tilanne on tullut, niin meillä on ollut selkärankaa lähteä. Sille on minun mielestäni annettava arvoa. On tietysti tavalla raskas ratkaisu lähteä hallitusvastuusta pois, mutta jotkut pystyvät lähtemään, jotkut ovat siellä tuomiopäivään saakka. Uskon, että välikyсыmyksen allekirjoittajistakin kaikki puolueista ovat sellaiset, joita ei saada. Tosin SKDL on kyllä myös aikaan lähtenyt, mutta vaikeata se varmaan teille muille olisi.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hitaasti pyörivät historian pyörät. Täällä on kerrottu, millä tavalla tämä asia on edistynyt, mutta en ole kuullut

vielä lähtökohtaa. Nimittäin vuodelta 1971 saakka löytyy yhteydenpito, jossa Kansaneläkelaitoksen edustajana Pajula, sosiaali- ja terveysministerinä Pekka Kuusi, Työlaitosliton edustaja, sopivat ns. historiallisen kompromissin, pohjasopimuksen, jolla lähdettiin Suomen eläkejärjestelmää kehittämään, sekä työeläkejärjestelmää että kansaneläkejärjestelmää. Sittemmin Martti Miettusen enemmistöhallituksen hallitusohjelmaan kirjattiin tämä täsmällisemmin. Siinä edustettuina olivat sosialidemokraatit, SKDL, keskustapuolue ja RKP. Muistelen, että vuodelta 1980 on jopa valtioneuvoston periaatepäätöskin, jossa tämä on myös kirjattu.

Siten ne edustajat, jotka ovat siitä lähtien olleet mukana, ovat kyllä eräällä tavalla sitoutuneet tähän uudistukseen. Ainoastaan aika on jäänyt neljännen vaiheen osalta auki. Katson kuitenkin henkilökohtaisesti, että tämä aikakin on kyllä kulunut jo umpeen. Siinä mielessä tässä tuntee itsensä jotenkin sanansa syöjäksi, ja sen takia olen ollut aina aktiivisesti tukemassa neljännen vaiheen edistymistä. Nyt tässä otetaan pieni askel ja, pidän sitä myönteisenä, mutta itse tavoite on vielä saavuttamatta. Tosin poliittiset olot ovat sen jälkeen radikaalisti muuttuneet parin vuosikymmenen aikana.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Wahlström aivan oikein totesi puheenvuorossaan, että tämän kansaneläkeuudistuksen toteuttamisesta nimenomaan SKDL ja keskusta olivat täysin yhtä mieltä ja se on ollut liikkeellepaneva voima aikanaan.

Edelleen ed. Wahlström totesi, että keskustalla olisi voinut tätä uudistusta viedä eteenpäin edellisessä hallituksessa, ja siinä tarkoituksessa pyysinkin tämän vastauspuheenvuoron muistuttaakseni mieliin sen, että vuoden 1986 syksyllä keskustan silloinen sosiaali- ja terveysministeri Eeva Kuuskoski-Vikatmaa toi tätä tarkoittavan esityksen hallituksen iltakouluun, mutta siinä vaiheessa silloisen pääministerin Kalevi Sorsan ja samalla ilmeisesti koko SDP:n ryhmän kannanotto oli se, että elämme jo liian lähellä vaalien alla olevaa aikaa ja tavallaan juna on jo mennyt. Viime hallituksen aikana tämä uudistus valmisteltiin täysin valmiiksi ja silloiset kustannukset olivat 400 markkaa koskien nimenomaan lisäosakeskustelua, jota täällä käy-

dään. Se olisi voitu silloin toteuttaa, kun olisi ollut poliittista tahtoa, jo neljä vuotta sitten.

Ministeri Hämäläinen: Herra puhemies! En aio pitää laajaa historiallista katsausta eläkejärjestelmien kehittämisestä. Ajattelin sanoa muutaman sanan ihan viime aikojen tapahtumista, joiden seurauksia tässä nyt käsitellään.

Muutamissa viimeisissä puheenvuoroissa käytettiin sellaista kieltä, jossa lähteitä ilmeisesti haettiin lakikirjasta. Puhuttiin petoksesta, vilpistä, vilpillisyydestä. Minä ajattelin hakea lähtökohdan ihan jostain muusta kirjasta, joka ihan yhtä arvokasta sanaa välittää ja yhtä paljon oikeudenmukaisuutta jakaa kuin lakikirjakin. Minä ajattelin muistuttaa sellaisesta lainauksesta, joka löytyy myös kirjallisuudesta. Siinä sanotaan: "Älä sano väärää todistusta lähimmäisestäsä." Kun pitäisin lähimmäisinä myös niitä kumppaneita, jotka budjettinä olivat keskustelemassa myös eläkeuudistuksen jatkosta, niin haluaisin muutamalla sanalla kuitenkin täsmentää kaikkien niiden puolesta, jotka olivat läheltä seuraamassa tapahtumia.

Jos todella pyritään ajamaan tiukat vaatimukset määrätietoisesti lopputulokseen, pitää tulla neuvottelemaan, niin että on vaatimukset, pitää olla esitykset, pitää olla laskelmat, pitää ryhtyä niistä käymään neuvotteluja. Mitään tällaista emme nähneet viimeisenä yönä, kun budjettiriihessä yhdessä istuimme. Näimme rehvakasta ja ylimielistä esiintymistä. Näimme täsmentymättömiä, epämääräisiä, tunneittain vaihtuvia erilaisia huomioita, mutta ei yhtään täsmällistä esitystä, jonka ympärillä olisi neuvotteluja käyty. Neuvotteluja kävi kylläkin silloinen ministeri liikenneministeriön pääluokasta. Mutta en minä ymmärtänyt, että budjettineuvotteluja käydään niissä kansankokouksissa, joita Smolnan muissa kerroksissa silloin pidettiin.

Oli oikeastaan varsin hämmäntävää seurata niitä viime vaiheita, ja olen jälkeenpäin miettinyt: Jos sellaista draamaa ei olisi pyritty järjestämään silloin viimeisenä yönä, joka sitten kuitenkin hyvin lyhyeen päättyi, olisiko budjettiriihen tulos voinut olla toisenlainen? Yhteinen huomio olisi voitu kiinnittää eläkeläisiin eikä tähän epämääräisillä, täsmentämättömillä esityksillä johdettuun

näytelmään, joka sitten huonon ohjauksen johdosta päättyi niin kuin päättyi.

Muistan, että tämän budjettiriihen jälkeen jokin lehti kolumnissaan kuvaili tilannetta. En muista suoraa lainausta, mutta ajatus oli sellainen, että kun ei vain olisi ollut niin, että SMP:n johto budjettiriihessä halusi lyödä oman ministerinsä päätä seinään, mutta sitten ilmenikin, että sillä kohdalla ei ollutkaan seinä, vaan oli ovi joka aukesi. Minä en halua käydä spekuloidaan tällä foorumilla siitä, olivatko kysymyksessä SMP:n sisäiset taistelut, omien sisäisten välien selvittely, vai oliko yleinen profiilin nosto, mutta sen haluan vakuuttaa, että täsmentämättömillä vaatimuksilla ja epämääräisillä toivomuksilla ei ole koskaan mitään neuvotteluja saatettu lopputulokseen. Ei näin käynyt tälläkään kertaa.

Ed. Riihijärvi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos on näin, niin kuin ministeri Hämäläinen väittää, että SMP:n esitykset olivat näin täsmentämättömiä, avuttomia ja epämääräisiä, niin minua ihmettyttää, miksei sitten näinkin merkittävältä puolueelta kuin sosialidemokraattiselta puolueelta ja heidän ministereiltään tullut täsmällisiä, hyviä esityksiä, paljon parempia esityksiä eläkeasioissa kuin SMP:n taholta tuli? Kyllä me olisimme ilmielin lähteneet niitä kannattamaan.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan todeta, että ministeri Hämäläinen on kyllä väärä henkilö puhumaan siitä, neuvoteltiinko vai ei. Esimerkiksi allekirjoittanut ministerin taholta valtuutettiin neuvottelemaan, koska tunsin asian suhteellisen hyvin, pöytään, jossa myös ministeri Hämäläinen oli paikalla. Mutta hän ei viipynyt kuin muutaman sekunnin, kun hän lähti siitä kävelemään syystä tai toisesta. Siihen jäivät ministeri Miettinen sekä asiantuntijat, joiden kanssa keskustelu oli kyllä asiallista, ja jokaisella meistä oli tarpeeksi selvästi tiedossa se, mistä asioista puhuttiin. Se oli täysin selvää.

Sen jälkeen neuvotteluja käytiin vielä meidän ryhmämme huoneessa pääministeri Holkerin kanssa, ministeri Vistbackan taholta omassa suunnassaan ja viimeisen kerran vielä tietynlaisessa pleenumissa tai miksikä sitä sanottaisiin, missä olivat hallituspuolueiden

puheenjohtajat ja meidän edustajamme. Jokaisessa tilanteessa asiat tulivat täysin selviksi meidän taholtamme. Se on selvä asia, ja uskallan väittää, että sosiaali- ja terveystieteiden ministerit eivät tieneet asian tosi laitaa. Heitä harhautettiin noissa neuvotteluissa tiettyjen virkamiesten taholta, ja vasta jälkikäteen he ovat heränneet näkemään sen, mikä oli siellä totuus.

Mutta tällaisten asioiden tuominen esille eduskunnan istunnossa, että noissa neuvotteluissa olisi ollut jotain epätasallista ja epäselvää, on kyllä uskomaton väite. Siellä oli selvät vaatimukset ja selvät vastaukset, ja viimeisessä tilanteessa oli se vaihe, että esitin viimeisen vaatimuksemme ja pyysimme tarjousta muilta hallituspuolueilta — näin voidaan sanoa kaupankäynnissä. Sitä ei tullut, jonka jälkeen oli sitten Holkerin kätteleminen.

Tämä on uskomaton väite, ministeri Hämäläinen, mutta te olette väärä henkilö sitä lausumaan, koska te lähditte pöydästä kävelemään silloin, kun asioista neuvoteltiin.

Ministeri Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle haluaisin sanoa, että ei minulla ollut mitään neuvotteluvaltuuksia ed. Aittoniemen kanssa neuvottellessaan asiasta, johon minulla ei ole hallituksessa esittelyoikeuttakaan. Mutta kuulin riittävän kauan ed. Aittoniemen keskustelua siellä ja näin, että esitykset vaihtelivat tunnista toiseen eri suuntiin ja yhtä epämääräisinä. Tästä tein sen johtopäätöksen, että tosiasiasa tulokseen ei pyrittykään, vaan haettiin ihan jotain muuta kuin julkisuudessa on väitetty. Ja tästä havainnosta ja näistä johtopäätöksistä, ed. Aittoniemi, pidän kiinni.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan vielä todeta, että siinä pöydässä, jossa keskusteltiin, jossa minä olin tietyllä tavalla ministerin valtuutamina, ainoa, jolla oli selkeät linjat, olin kyllä minä. Siellä piirtelivät sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijat erityyppisiä neliöitä ja palloja paperille, yrittivät harhauttaa ja onnistuivatkin kyllä muiden osalta mutta eivät minun, koska minulla oli koko ajan selkeä linja siitä, mitä me vaadimme ja mitä se maksaa. Meidän linjamme oli sikäli selkeä, että meillä ei tarvinnut tehdä enää siihen muutoksia, koska minkäänlaista vastaantule-

mista ei tapahtunut siinäkään vaiheessa, kun pääministeri Holkeri neuvotteli meidän kanssamme SMP:n ryhmähuoneessa. Siellä kävi myös ministeri Kanerva paikalla. Sen jälkeen neuvottelin vielä ministeri Miettisen kanssa kahden kesken, jolloin hän ilmoitti, että missään tapauksessa hän ei tule hyväksymään taannehtivuutta eli sitä, että 4 prosenttiakaan kohdistettaisiin jo eläkkeellä oleville puolisoille. Hän ilmoitti sen kylmästi. Nyt hän on siihen nähtävästi suostunut.

Meillä oli lukemattomia keskusteluja ja vielä arvovaltainen istunto sen jälkeen, jossa tapahtuivat kättelyt. Siellä olivat asiantuntijat paikalla. Ei ollut mitään epäselvää, emmekä me sitä valitakaan. Me vaadimme jotain, muu hallitus ei siihen suostunut, se oli nauskis ja sillä siisti. Ei tässä mitään itketä, ministeri Hämäläinen!

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Aion kuunnella rauhassa edustajien puheenvuoroja ja vastaan hieman myöhemmässä vaiheessa. Mutta jotta ei eduskunnan pöytäkirjoihin ihan mitä tahansa totuudenvastaista jäisi, niin ed. Aittoniemen väite siitä, että olisin jotain ehdotonta ilmoittanut takautuvuuden suhteen, kompastuu omaan mahdollomuuteensa siinä, että itse esitin sosiaaliministeriöstä yhdes- sä ministeri Hämäläisen kanssa nimenomaan valtiovarainministeriön suuntaan juuri tätä, mihin nyt on neuvottelujen jälkeen, kun uudelleen asioita on harkittu, tultu. Tässä suhteessa itselläni ei ollut vaikeuksia ed. Aittoniemen kanssa keskusteltaessa asiasta pitää sitä linjaa. Totesin vain, että yleiseen taloudelliseen suhdannetilanteeseen vedoten valtiovarainministeriön virkamiesten suunnasta oli tultu siihen tulokseen, mikä oli tuolloin pöydällä meillä avoimena. En ollut ihan vakuuttunut siitä, kuka tiesi, mistä milloinkin puhuttiin. Kyllä piirustukset taitavien ja varmasti asiantuntevien virkamiesten taholta oli otettu apuneuvoksi nimenomaan ed. Aittoniemeä varten, jotta hän tietäisi tarkalleen, mistä kulloinkin puhuttiin niissä asioissa.

Keskustelu kyllä poukkoili, mutta koulullisen asiallisesti keskustelimme. Itseäni, kun tuntikausia asiasta neuvoteltiin, jäi hieman harmittamaan, että selkeää vastaehdotusta SMP:n taholta ei esitetty. Niissä monissa neuvotteluissa tuon yön aikana SMP

piti tiukasti ed. Aittoniemen suulla kiinni siitä, että 100 prosentin taso on sellainen, mistä he eivät tingi. Sen jälkeen, mitä sitten tapahtui ryhmien välisissä neuvotteluissa, sen te olette itse täällä kertonut. Te olitte hyvin määrätietoisien johdonmukainen, sen myönän, mutta eräiltä osin kyllä haluton myöskään minkäänlaiseen vastaantuloon. Kaiken kaikkiaan se, että itse olisin jääräpäisesti pitänyt siitä kiinni, ettei takautuvuutta olisi voitu harkita, ei pidä paikkaansa, koska se oli varsinaisessa budjettiesityksessä ja toin esiin sen moneen kertaan, miten tämä prosessi on edennyt.

Minusta, herra puhemies, kuitenkin se, mikä on mennyt, on mennyt. SMP on saavuttanut sen tavoitteen, joka sillä oli näissä neuvotteluissa: ihan selkeästi ja johdonmukaisesti päästä hallituksesta vaalikentille tekemään hieman vapaampaa oppositiopolitiikkaa. Tietystikin prosessi budjettiriihen aikana ilmeisesti jonkin verran luisui ohi käsikirjoituksen, jonka te itse olitte laatineet.

Minusta on tärkeämpää tässä keskustelussa, herra puhemies, mennä eteenpäin ja katsoa, silloin kun asiallisesti tarkastellaan perusturvan kehittämistä Suomessa ja kansaneläkejärjestelmän kehittämistä, mitä ongelmia meillä on, miten me yhteisesti voisimme niistä päästä eteenpäin.

On monia muitakin paikkansapitämättömiä todistuksia pyritty kirjauttamaan eduskunnan pöytäkirjoihin tänä iltana. Se, että tällä hallituksella ei olisi sosiaalista mieltä, ei pidä paikkaansa. Me olemme numeroin osoittaneet, että jopa yhdessä SMP:n hallituksessa ollen perusturvaa on kehitelty eri muodoin lähtien tarveharkinnasta, lähtien siitä, että niitä autetaan, jotka eniten apua tarvitsevat. Olemme sijoittaneet tähän ihan vähässä ajassa miljardi markkaa, veteraaneihin ja niihin eläkeläisiin, jotka eniten tarvitsevat, asumistuen kautta ja sitä kautta, mikä parhaiten kohdentuu juuri heihin, jotka elävät toimeentulon rajamailla. Heidän auttamiseensa meidän pitäisi, herra puhemies, energiaa tuhлата myös tässä keskustelussa eikä siihen, kuka sanoi mitäkin jonain budjettiyönä.

Haluan todeta, kun nyt halusin tulla vastaamaan jo tässä vaiheessa, että meillä selkeästi vallitsee välikysyjän kanssa näkemysero siitä, miltä pohjalta kansaneläkejärjestelmää lähdetään korjaamaan, kun korjattavaa

on. Täällä pidetään välikysyjien taholta kiinni hyvin vanhakantaisesti siitä 15 vuotta sitten nähdystä visiosta, että kaikkien kansaneläke nostetaan 100 prosentin tasoon. Meidän järjestelmämme kuitenkin on vertailukelpoinen monien muitten maitten kanssa, ei pelkästään Pohjoismaissa, vaan monien muitten keskieurooppalaisten maiden kanssa, joissa kaikissa lähdetään siitä kulutustutkimuksesta ja sen tapaisesta tarveharkinnasta, että yksin elävä määrättyihin perustarpeisiinsa joutuu kuluttamaan enemmän, jolloin paitsi että kaksin on aina kauniimpi, niin myös tullaan toimeen vähemmällä. Tähän perustuu hallituksen linjaus, että nostetaan nyt eläkkeellä olevien puolisoitten taso 85:een, lähemmäksi 100 prosentin tasoa. Se lähenee kuitenkin merkittävästi ja kattaa oikeudenmukaisuus- sekä tasapuolisuusvaatimuksen.

Olen hämmästellyt välikysyjien kyynistä tai kylmää suhtautumista yksineläviä eläkeläisiä kohtaan, joita on melkein enemmistö, yli 400 000, kun heidän toimeentulostaan ja heidän asemansa parantamisesta ei tunneta merkittävää huolta. Sen sijaan tästä myytiksi vaalikentillä tehdystä neljännestä vaiheesta on tehty sellainen toive eläkeläisille, että se muka poistaisi heidän kaikki ongelmansa. Ja tähän on juuri sitä harhaanjohtamista, johon viittasin. Minusta eläkeläisiä on monenlaisessa asemassa: yksin eläviä, kaksin eläviä. Tässä suhteessa kyllä tarveharkinta on se, minkä pohjalta asioita pitää ryhtyä korjaamaan. Kuitenkin resurssit ovat se rajoittava tekijä.

Kun täällä on vähätelty tämän hallituksen ja hallitusryhmien tekemän esityksen vaikutuksia käytäntöön, niin otetaan konkreettinen esimerkki.

Ensinnäkin haluan korjata myös sen väitteen, joka on useissa puheenvuoroissa ollut, että meillä eläisi henkilöitä, jotka saavat vajaa 2 000 markkaa eläkettä kuukaudessa, siis sellaisia, jotka ovat yksin. Sehän ei pidä paikkaansa, vaan minimitaso on huomattavasti yli 2 000 markkaa. Kuitenkin myönnän avoimesti, että se on liian alhainen monessa tapauksessa, mutta juuri heidän asemansa parantamiseen hallitus tällä budjettiesityksellään ja niillä esityksillä, jotka ovat aiemmin tehdyt, pyrkiikin vaikuttamaan.

Nyt siihen esimerkkiin. Otetaan pääkaupunkiseudulta yksin elävä eläkeläinen, joka

joutuu maksamaan korkeasta vuokratasosta johtuen yli 1 500 markkaa vuokraa. Hän saa kansaneläkkeen pohjaosan 390 markkaa. Sen jälkeen hän saa ykköskalleuspaikan mukaan 1 824 markkaa lisäosaa. Tämän lisäksi hän saa tällä hetkellä noin 870 markkaa, suuruusluokka on ainakin oikein, asumistukea. Mutta uudistuksen jälkeen, kun hallitus nimenomaan tälle puolelle panostaa, hän tulee saamaan noin 600 markkaa lisää asumistukea. Eli kun hänen kokonaistoimeentulonsa tällä hetkellä on himpun verran yli 3 000 markkaa, 3 063 markkaa, niin se tulee olemaan tämän uudistuksen jälkeen lähes 3 700 markkaa. En sano, että siinäkään on ainaakaan liikaa. Varmasti korjaamisen varaa on, mutta nimenomaan hänen kohdallaan tapahtuu merkittävä tasokorotus ja sellainen, joka tulee todella tarpeeseen.

Ei sellainen ripottelu, jota välikysyjät esittivät, että kaikille 250 000:lle tasan jokin summa, kyllä paljon auta. Silloin puhutaan kympeistä. Tässä on selkeä toimintalinja ja näkemys välikysyjien kanssa. Jos ei tätä myönnetä, niin sille ei mahda mitään, mutta olen ainakin selvittänyt vastauksessani ja nyt yrittänyt selvittää lisää hallituksen toimintalinjaa, joka minusta on sosiaalisempi, inhimillisempi ja pyrkii nimenomaan vähäosaisten, vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien aseman parantamiseen.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Miettisellä on kyllä aivan erikoinen filosofiansa, kun hän tässä esitteli niitä kriteereitä, joiden perusteella annetaan eläkeläisille lisää etuuksia. En voi ymmärtää, että hän asettaa yksineläjät nyt ehdottomasti tärkeimmiksi, kun meillä on kuitenkin tänä päivänä Suomessa yli 159 000 sellaista eläkkeensaajaa, joiden kokonaiseläke on alle 2 000 markkaa kuukaudessa. Me tiedämme kaikki, että näistä pienen eläkkeen saajista hyvin suuri joukko on aviopuolisoita, esimerkiksi kotiäitejä, kotirintamalla työtä pitkään tehneitä jne. Heidän eläkkeensä on todella alle 2 000 markkaa, eikä se voi olla riittävä nykyistä elintasoa ajatellen.

Kun perusturva- ja kansaneläkeuudistusta aikanaan tehtiin, sovittiin nimenomaan siitä periaatteesta, että jokaisen eläke on henkilökohtainen eläke. Siihen periaatteeseen kuuluu, että kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe

toteutuu. Pienen eläkkeen saajalle se 347 markkaa kuukaudessa, jonka hän saisi, jos tämä suuri uudistus viettäisiin loppuun, on merkittävä summa. Oikeudenmukaisuus varmasti edellyttää, että neljäs vaihe todella saadaan viedyksi läpi eikä sitä sillä tavalla vesitetä, kuten hallitus nyt aikoo tehdä. Kyllä pienen eläkkeen saajat tarvitsevat sen. Yksineläjällä on omat menonsa, mutta kaksineläjilläkin on omat menonsa. Vaatteita täytyy ostaa molemmille.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olemme todella eri mieltä ministeri Miettisen kanssa monesta eläkepolitiikkaa ja perusturvan kehittämistä koskevasta linjakysymyksestä. Puheenvuorossani yritän palata muihin, mutta aloitan asumistuesta.

Kun 1 100 000 eläkeläisestä tällä hetkellä vain 149 000 saa asumistukea ja hallituksen esitys tuo tähän lisää reilun 60 000, tällä ei ratkaista kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ongelmia. Toki tällä tuodaan niihin pientä helpotusta, mutta asumistukea pitää parantaa paljon enemmän, jotta ratkaisu tulee. Me lähdemme siitä, että nimenomaan eläkeläispuolisoiden ja yksinäisten asumistukea pitää parantaa, koska juuri se aiheuttaa erot heidän keskuudessaan. Asumistuella pitää näitä eroja vähentää. Peruseläke voisi sen vuoksi olla saman suuruinen.

Ministeri Miettinen puhuu kulutustutkimuksista. Ainakin ne kulutustutkimukset, joita sosiaalivaliokunnalle on esitetty, osoittavat, hämmästyttävää kyllä, sen, että vaikka nuoremmassa ikäluokassa kaksin asuvien kulutus on pienempi kuin yksinäisten, niin vanhemmissa ikäluokassa kulutus onkin suurin piirtein samanlainen. Tietysti se johtuu monesta seikasta. Perusasiat on monissa tapauksissa jo ratkaistu.

Kun ministeri väittää, että me emme kanna huolta yksinäisistä eläkkeensaajista, niin me toden totta kannamme huolta, ja juuri siihen tulen mm. omassa puheenvuorossani palaamaan. Mehän olemme esittäneet tasokorotusta. Eniten kannamme huolta juuri nuorista eläkkeensaajista, jotka ovat pelkän kansaneläkkeen varassa ja joilla ei ole mitään mahdollisuutta koskaan parantaa toimeentuloaan nykyisen järjestelmän voimassa ollessa.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Miettinen viittasi puheenvuorossaan siihen, että hänellä oli budjettiriihen kuluessa hyvä pyrkimys toteuttaa niitä asioita, joista nyt on kysymys.

Minä en ole henkilökohtaisesti laisinkaan kiinnostunut siitä väittelystä, jota te nykyisten ja entisten hallituspuolueitten edustajat olette käyneet täällä keskenänne. Se antaa masentavan kuvan hallituksen työskentelystä. Mutta sille ei nyt voi mitään.

Mutta se, herra ministeri, minua ihmetyttää, mitkä taloudelliset olosuhteet tai suhdanteet ovat tulleet paremmiksi elokuun loppupäivistä tähän päivään tultaessa, niin että se, mikä ei elokuussa ollut mahdollista, on tänään mahdollista. Se on minusta jokseenkin käsittämätön asia.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuntuu jatkuvasti siltä, että ministeri Miettinen on epätietoinen siitä, että 39 prosenttia eläkeläisistä saa eläkettä alle 2 500 markkaa. Jatkuvasti tuntuu siltä, että ministeri Miettinen on epätietoinen siitä, että kun puhutaan puolisorangaistuksen poistamisesta, silloin puhutaan kaikkein pienituloisimmista kansaneläkkeen saajista, sillä lisäosaa saavat vain kaikkein pienituloisimmat.

Minä olisin odottanut, että sosiaali- ja terveysministeri olisi jo 90-luvulla ollut sitä mieltä, että eläkeläispuolisoilla on samanlainen ihmisarvo kuin kaikilla muillakin. Te puhutte jostain myyttisestä kulusrakenteen huomioon ottamisesta. Miksi ette vaadi mihinkään muuhun järjestelmään tällaista kulusrakenteen huomioon ottamista, tätä ns. yhdellä kattilalla keittämisen hyötyä, kuin vain kansaneläkejärjestelmän lisäosaa saavien aviopuolisoiden osalta, ei mihinkään muuhun? Kuinka voi näin epäsosiaalista olla ajattelu vielä 90-luvulla? Korostan vielä sitä, että tätä etuuden alentamisperiaatetta sovelletaan vain eläkeläisiin, vain kansaneläkkeen saajiin ja näistäkin vain kansaneläkkeen lisäosan saajiin, ei kehenkään muuhun. Siis mielestänne kulusrakennetta ei tarvitse ottaa huomioon kenenkään muiden osalta kuin näiden kansaneläkeläisaviopuolisoiden. Minäkölaiseen arvoajatteluun sellainen perustuu?

Ed. Apukka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en myöskään jaksa

ymmärtää hallituksen jatkuvaa jaarittelua siitä, että sopan keittäminen yhdessä kattilassa kahdelle ihmiselle olisi niin ja niin paljon edullisempaa. Minä ymmärtäisin se oikein hyvin siinä tapauksessa, että meillä yksinäisen eläkeläisen eläke olisi todella niin hyvä, että sillä tulisi varmasti hyvin toimeen. Jos meillä saisi tavallinen eläkeläinen viisitonnia, niin hyväksyisin kyllä sen, että pariskunnasta toisella olisi 4 000, mutta tämä filosofia, mistä hallitus ja ministeri Miettinen täällä ovat puhuneet, tarkoittaa sitä, että yksinäisellä eläkeläisellä hallituksen käsityksen mukaan on aivan kohtuuttoman hyvä eläke, jolla pystyy pröystäilemään, että kahdahan niitä ei missään tapauksessa voi samaan ruokakuntaan antaa. Tämä on minusta täysin käsittämätön näkemys.

Täällä on puhuttu yksinäisten eläkeläisten eläkkeen tarkistamisesta. Me varmasti varemmitoliitossa olemme sitä mieltä, että niissä on tarkistamista. Sen jälkeen kun niistä saadaan sellaisia, että niillä voi olettaa ihmisen tulevan toimeen, voitaisiin kuvitella tällaisia puolisoalennuksia, mutta tässä vaiheessa minusta on lähinnä irvistelyä eläkeläispariskunnille se, että toisen eläke on pitänyt leikata ja nyt leikataan tästä eteenpäin molempien eläkettä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen sitä mieltä, että tämä keskustelu budjettiriihestä on syytä lopettaa, siinä ei ole mitään järkeä. Haluan kuitenkin todeta, etten väitä, että ministeri Miettinen valehtelee, korkeintaan hän on hiukan nirso totuuden kanssa. Mutta koko budjettiriihi on valehtelijoitten paratiisi sekä postikysymyksen että tämän kysymyksen osalta.

Minä haluan huomauttaa, että meidän vaatimuksemme olivat selkeät. Me laskimme vaatimuksemme 100 prosentista 90 prosenttiin edellyttäen, että aleneman poistuminen koskee myöskin jo eläkkeellä olevia puolisoita ja että nykyisin voimassa oleva eläkkeelle ensimmäisenä jäävän puolison 100 prosentin osuus ei pienene. Kaiken lisäksi katsoimme, että temppeleinharjalle jäävien osuus on turha, mistä on aikaisemmin puhuttu, se ei ollut ongelma.

Pyysimme vastaantuloa, olisimme vielä varmasti olleet valmiit tinkimään jopa siitä 90 prosentista prosentin tai kaksi. Vastausta ei tullut. Koko budjettiriihi loppuvai-

heessa odotti päätöstä, miten tässä pääte-tään. Nyt ministeri Miettinen väittää, että siellä ei tiedetty, mitä vaadimme. Kukaan ei usko tätä.

Myöskin huomautan sen, että Te, ministe-ri Miettinen, kahden kesken kanssani keskus-tellessanne sanoitte minulle, että ainakaan Te ette tule antamaan periksi taannehtivuutta koskevassa asiassa. Tämä on totuus.

Toinen varapuhemies: Huomautan ed. Aittoniemelle, että valtioneuvoston jäse-nistä on käytettävä kunnioittavaa puheta-paa.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustelu liikkuu paljolti siinä, onko puolisoalenema oikeutettua vai ei, ovatko aviopuolisoiden menot jaettuna kahdella yhtä suuret vai pienempiä kuin yhden. On todennäköistä, että jokin osa menoista on juuri näin, niin kuin ministeri Miettinen sanoo, mutta luulen, että jos tätä asiaa perkaillaisiin oikein perin pohjin, niin voisi löytää myöskin vastakkaisia esimerkke-jä.

Mutta olennaista minusta tässä on se, minkä ed. Isohookana-Asunmaa toi esille, että oikeus eläkkeeseen on henkilökohtainen. Perustelen tätä erityisesti sillä, että kun muut eläkejärjestelmät eivät tunne mitään tämän kaltaista, niin minkä vuoksi sen pitää olla juuri tässä ihmisten perusturvan turvaavassa eläkejärjestelmässä. Minusta tuntuu, että meillä on edelleenkin sellainen ajatus, että perusturva-asia on enemmänkin alistava luonteeltaan eikä niinkään oikeuksia antava, ja keskustelu on sen vuoksi toislahtainen.

Kun ministeri Miettinen sanoi, että emme ole kiinnostuneita yksinäisten eläkeläisten asiasta, niin se ei tietenkään pidä paikkaan-sa. Olen yrittänyt indeksikeskustelua viritellä ja ihmetellä, minkä vuoksi on olemassa kahdenlaista indeksiä, joilla on erilaiset os-tovoimat ja jotka heijastuvat tulevaisuuteen. Kansaneläkkeen indeksi on johtanut jälkeen-jääneisyyteen jopa siinä määrin, että varojen puute on johtanut eläkeläisten yksipuoliseen ravinnon käyttöön. Tästä on hyviä tutki-muksia, joita on esitetty aivan viime aikoina. Tätä on muutenkin pidettävä ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä minustakin tuntuu kerta kaikkiaan surkuhupaiselta, kun minis-teri Miettinen sanoi, että niin sosiaaliminis-teri kuin valtiovarainministeri ovat lähteneet eläkeuudistusta suorittamaan elokuun bud-jettiriihessä siltä taholta kuin taloudellinen asema on antanut myötä. Nyt on mennyt kuukausi tästä. Onko taloudellinen tilanne todella parantunut? Tämä jää mietityttä-mään, minkälaista hallituksen taloudenhoito tänä päivänä Suomessa kerta kaikkiaan on.

Ministeri edelleen sanoo, että SMP sai saavutuksensa läpi. Minä en ainakaan voi ymmärtää sitä, että ministeri ymmärtää asian näin. Kun puolustimme satojatuhansia pie-neläkeläisiä, vaadimme heille edes jonkinlais-ta oikeudenmukaista korjausta, niin kaikkien hallitusryhmien suusta annettiin kylmää vet-tä niskaan ja sanottiin, että tuossa on halli-tuksen ovi. Eli emme ole lähteneet sieltä omin ehdoin, vaan olemme puolustaneet pieniä ihmisiä, mitä täällä nyt niin demarit, kokoomus kuin RKP aloitteilla ja yhteisillä ryhmäneuvotteluilla ovat saaneet tämän päi-vän aikana aikaan. Tämä jos mikä on kerta kaikkiaan katteetonta vaalipropagandaa, ja uskon, että tämä ei mene ihmisiin läpi.

Haluan edelleen ministerille antaa sellaisen vertauksen, että entisenä metsänhoitajana ja nykyisenä ministerinä varmaan hän tietää, että kuusen oksat ovat alhaalla leveimpiä. Tämä tarkoittaa sitä, mistä haluan muistut-taa, että näitä alhaalla olevia pieneläkeläisiä on maassamme hirmuisen paljon, että kun seuraavia päätöksiä teette, niin ottaisitte vä-hän enempi huomioon asiat, etteivät ne aina kuukauden aikana muutu, milloin on talou-dellinen tila hyvä ja milloin huono. Mitähän taas ensi viikko tuokaan mukanaan?

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuo-ro): Herra puhemies! Ministerin äskeinen esimerkki oli siinä mielessä hyvä, että se oli Helsingistä, koska täällä on kalliimmat asu-miskustannukset. Mutta kun otetaan esi-merkki, että asumistuen saajista 60 prosent-tia saa 1—299 markkaa, siis suurin osa alle 300 markkaa, ja yli 600 markkaa saa asu-mistuen saajista 10 prosenttia, niin nähtävästi tämä kertoo, että ministerin esimerkki oli eräs ääritapaus.

Mutta ministeri ei myöskään samanaikai-sesti kertonut, kuinka paljon samat eläkeläi-

set joutuvat maksamaan korkeampaa veroa tulevaisuudessa, jota hallitus on myöskin ehdottanut esityksissään eduskunnalle välillisen verotuksen kautta, kunnallisverotuksen kautta, erilaiset omavastuuosuudet nousevat, jotka koskevat pienituloisia ihmisiä, samoin erilaiset maksut niin valtion suunnalta kuin kunnalliset maksut tulevat nousemaan. Paljonko näitten vaikutus on koko pottiin? Saattaa olla, että tämäkin esimerkkitapaus, jonka arvoisa ministeri otti esille, hakee kunnallista toimentulotukea, että pystyy jokapäiväisen leipänsä hankkimaan, koska täällä on hyvin vähän onkipaikkoja, joista saa ahvenia joka päivä onkia.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivottavasti pysyn sopivuuden rajoissa, kun totean, että SMP on rusinapulapuolue, joka kyllä ottaa mielellään edun toimimisesta yhteistyössä suurten puolueiden kanssa, mutta kun tulee vastuun kantamisen aika, niin se luikkii pakoon.

Ed. Astala väitti, ettei perhettä kulutusyksikkönä oteta huomioon missään muussa perusturvan muodossa. Tämähän ei tietenkään pidä paikkaansa. Näin äkkiseltään voisin luetella asumistuen, työttömyyskorvauksen, opintotuen, toimeentulotuen, elatustuen, sairauspäivärahan ja perhe-eläkkeen, joissa kaikissa otetaan huomioon se, että perheessä on erilaiset elantomahdollisuudet kuin yksinäisellä ihmisellä. Näissä kaikissa on perheelisen sosiaaliturva toisenlainen kuin yksinäisen ihmisen.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Muutama kommentti.

Ei kai ole niin tärkeää, ed. Almgren ja ed. Mäkipää, minkä liikkeen kautta päämäärään on päästy, kunhan päämäärä on oikea. Vai oletteko te siitäkin eri mieltä? Minusta lopputulos ratkaisee. Tämän johdosta olkaamme siitä iloisia, että kotihoidon tukeen on saatu merkittävä korotus, jota sitäkin alkuperäisessä budjettiesityksessä ministeriön puolesta pyrin ajamaan. Myös eläkeläisten kohdalla jo eläkkeellä olevien osalta saadaan aikaan budjettiesityksen tarkennus.

Mitä tulee ed. Isohookana-Asunmaan väitteeseen, se on tyypillistä tupailtademagogiaa, jossa väitetään, että vesitetään jotakin sellaista, josta ei ole oltu sopimassa. Ei tämä

hallitus ole sopinut mistään kansaneläkeuudistuksen neljännestä vaiheesta, josta on tullut myytti ja josta eläkeläiset itse varsin vähän tietävät, mistä on kysymys. Tämä hallitus noudattaa omaa ohjelmaansa. Minä olen kertonut hallituksen vastauksessa, mitä hallitus on tehnyt, kymmenellä sivulla. Se on ilmeisesti edustajille jaettu. Toivon mukaan se myös luetaan ja ymmärretään, minkälaista perusturvan parantamista, sosiaalipolitiikkaa, eläkepolitiikkaa hallitus on noudattanut. Minusta se on oikeudenmukaista, eläkepoliittisesti ja sosiaalipoliittisesti myös oikein kohdentuvaa, parempaa ainakin, mitä välikysyjät esittävät pyrkiessään jakamaan kaikkea hyvää kaikille välittämättä taloudellisista resursseista. Jos niistä ei tarvitse välittää, niin kuin budjetin lähetekeskusteluissa havaitsimme, että vaaditaan 10 miljardia markkaa ja sivulauseessa samaan henkeen syytetään hallitusta löysästä budjetista, niin silloin tietysti politiikkaa tehdään räikeimmillään.

Tämä hallitus ei siis vesitä mitään, ei jätä lunastamatta mitään sellaisia lupauksia, joita se itse on esittänyt ohjelmassaan. Se toteuttaa hallitusohjelmaa juuri sellaisena kuin se on itse sen kirjoittanut pyrkimyksenä vähävaraisten, taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevien eläkeläisten ja veteraanien aseman parantaminen, jota varten mm., toistetaan nyt sekin, ilman että haluan sitä liikaa korostaa, tämä hallitus on vuoden sisällä kolminkertaistanut ylimääräisen rintamalisän. Eli sitä kautta autetaan niitä veteraaneja, jotka ovat itsenäisyyden meille saavuttaneet, maamme jälleenrakentaneet. Autetaan vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevia veteraaneja nimenomaan tällä tarveharkintapolitiikalla. Olemmeko siitä yksimielisiä, että tämä linja on ollut tässä tapauksessa oikea? Edes jostakin asiasta toivon mukaan. Samantapaista myös veteraanikuntoutuksen ja monen muun osalla noudatetaan.

En puutu ed. Astalan varsin tunteenomaiseen puheenvuoroon ihmisarvosta. Pyrin, niin kuin ed. Taina jo ehti muistuttaa, siihen, että tällaista kulutustarpeiden tarveharkintaa, miten me sen näemmekään, erilaisessa asemassa olevien ihmisten auttamista, suoritetaan eri tavoin eri järjestelmissä. Ei tämä ole ainutkertainen. Tämä ei ole ainutkertainen maailmassakaan, vaan juuri tällä tavalla asioita on ratkaistu ainakin Länsi-Euroopassa, ja se pitää paikkansa.

Myös tähän päätyi, ed. Astala, eläkekomitea 87, joka koostui asiantuntijoista, joka teki varsin perusteellista työtä ja kuuli parhaita asiantuntijoita. Eivät nämä ole minun mielipiteitäni. Kyllä minä voisin jopa ajatellakin, että ihmisiä autettaisiin juuri sen 100 prosentin mukaan, ei itselläni ole mitään ehdotonta kantaa. Mutta kun on pakko lähteä korjaamaan asioita siellä, missä tarve on kaikista suurin, niin tämä on se linja, jonka tämä hallitus on valinnut. Se tulee lähemmäksi sitä 100 prosentin tasoa tehdyillä hallitusryhmien ja hallituksen välisellä sopimuksella, ja se on oikeudenmukaista sosiaalipoliittisesti ja eläkepoliittisesti. Eikä se ole ainutkertaista, vaan se on nimenomaan sellaista, mitä Pohjoismaissa ja Euroopassa muutoinkin harjoitetaan. Sillä ei ole mitään tekemistä ihmisarvon kanssa.

(Ed. Astala: Miksette rankaise suurituloisia?) — Se on taas eri asia. Silloin mennään verotuksen puolelle, jossa siinäkin on esitetty paljon vääriä väitteitä. Mutta käytäköön se keskustelu jossakin toisessa yhteydessä, kun verolakeja lähetetään valiokuntaan tai muutoin on sopivampi aika. Verotuksen kohdalla nimenomaan, ed. Astala, Veronmaksajain Keskusliittoa tai mitä puolueettomia asiantuntijatahoja sitten on kuunnellutkaan, nimenomaan vähäosaiset tai eläkeläiset ovat hyötäneet siitä eniten. Se on minusta oikeaa verotuspolitiikkaa: verotettavan tulon alarajaa on nostettu jne.

Se, että me menisimme, niin kuin ed. P. Leppäsen, puheenvuoroista ainakin välillisesti voi ymmärtää, kunnallisverotuksen puolelle sanelemaan kunnille, miten pitää siellä toimia, on hämmästyttävää kokeneen kunnallismiehen puhetta, koska olen ymmärtänyt, että tässä salissa pyrimme kunnioittamaan kunnallista demokratiaa, itsemääräämisoikeutta ja kuntien oikeutta määrätä kunnallisvero tarpeittensa mukaisesti.

Hintojen nousu, indeksipolitiikka, TELin järjestelmät, mihin ed. Huuhtanen, osaltaan myös ed. P. Leppänen, puuttui, ovat eläkekomitea 90:ssä selvitettävänä. Minä uskon, että sieltä löytyy rakentava ehdotus, vaikkakin työeläkejärjestelmä ja toisaalta kansaneläkejärjestelmä lähtevät eri pohjalta ja tähtäävät myös vähän eritapaisiin päämääriin. Mutta niistä on vakavassa mielessä eläkekomiteassa keskusteltu, esitysten tässä suhteessa joko yhteensovittamisesta tai muuten kor-

jaamisesta. Totean kuitenkin, että tämän vuoden osalta kansaneläkkeet kasvavat vähemmän kuin TEL-eläkkeet. Tässä suhteessa vuodet eivät ole veljeksiä keskenään. Myönnän, että pitemmällä aikavälillä, kymmenen vuoden tasolla, tässä on työeläkkeitten hyväksi syntynyt jonkinlainen tasoero.

Mutta myös se filosofia, se päämäärä, mihin tähdätään työeläkkeissä, lähtee eri pohjalta kuin kansaneläkejärjestelmä. Näitä tutkitaan. Sieltä tulee asiantuntijoiden toivottavasti viileitä, harkittuja, punnittuja, näin haluan uskoa, esityksiä, ja tämän mukaan pääsemme tässäkin asiassa eteenpäin.

Samaten siinä asiassa olen ihan samaa mieltä, että meillä eläkkeitten taso, perusturvan taso on tällä hetkellä korjaamisen tarpeessa oleva asia. Eläkekomitea 90:n eräänä keskeisenä tehtävänä onkin tutkia, selvittää ja tehdä ehdotuksia tässä suhteessa, miten asioissa mennään eteenpäin.

En ole missään puheenvuorossani antanut ymmärtää sanallakaan, että eläkeläiset pröystäilisivät, niin kuin täällä on väitetty minusta varsin asiattomaan tapaan. Se loukkaa eläkeläisiä nimenomaan, koska me kaikki tiedämme, että ne, jotka elävät kansaneläkkeen tai pienen työeläkkeen varassa, elävät varmasti toimeentulon rajamailla erityisesti, jos asuvat seudulla, missä vuokrataso erityisesti on korkea. (Vasemmistoliiton ryhmästä: Ketkä sitä elintasojuhlaa juhlivat?) — En ole myöskään käyttänyt eikä hallituksen taholta ole käytetty sentapaisia sanontoja, vaan hallitus vastauksessaan pyrki kuvaamaan niitä toimenpiteitä, toimenpideluetteloa, joka ei ollut ihan lyhyt, joilla perusturvaa, sosiaaliturvaa eläkeläisten kohdalla, veteraanien kohdalla, myös opiskelijoitten kohdalla, lapsiperheitten kohdalla on pyritty korottamaan — ei edes pyritty, vaan on korotettu — ja johon pyritään budjettiesityksessä. Tässä suhteessa eläkeläisten aseman parantaminen eri tavoin, verotuksellisin keinoin, järjestelmää kehittämällä, on ainakin hallituksen yhteinen tavoite ja sen mukainen, kuin se ohjelmassaan on kolme ja puoli vuotta sitten ilmaissut.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Nyt käsittelyssä oleva välikysymys on yhtä tärkeä kuin viimekeväinen kristillisen liiton eduskuntaryhmän alulle panema välikysymys, joka käsitteli silloin hirvittävän korko-

tason aiheuttamia vaikeuksia sekä asunto- ja muita kansalaisten jokapäiväisen elämän kysymyksiä ja ongelmia. Välikyksymys on harvoin turha. Sitä ei ollut siis kristillisen liiton ryhmän keväinen välikyksymys. Tiedämme, että monien ihmisten, perheiden, yritysten ja kuntien ahdinko on kohtuuton tänä päivänä. Jos hallitus olisi ryhtynyt silloin keväällä toimenpiteisiin, olisi paljon ollut tehtävissä. Nyt valitettavasti alkaa olla myöhäistä. Korokotaso tekee tuhoaan joka päivä.

Tämäkään välikyksymys ei siis ole turha. Päinvastoin se on jo osaltaan tuottanut tulosta, joskin monien häpeällisten seikkailujen ja toilailujen kautta, joita lähinnä kansallemme on esittänyt sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä. Eläkeläiset, opiskelijat, postipalvelujen tarvitsijat ja ensiasunnon hankkijat ovat olleet pelinpolitiikan kohteena. Murusia on tullut. Perusongelmat eivät ole poistuneet.

Suomalaiset eläkeläiset ovat kahdessa tai jopa kolmessa kastissa. A-luokkaan kuuluvat ne hyvän ansioeläketurvan piirissä olevat, joilla on hyvä indeksiturva ja joille hallitus on kantanut verouudistuksensa kautta sakkikaupalla uutta rahaa. B-kastiin kuuluvat pelkän kansaneläkkeen ja ns. vanhan työeläkkeen varassa elävät, joiden aseman parantamisen hallitus on jäädyttänyt. Heitä ei ole verouudistus auttanut penninkään edestä. Päinvastoin hallitus on kaatanut heidän niskaansa liikevaihtoveron korotukset ja maksujen korotuksia. Tasokorotusta ei ole pienimpiin eläkkeisiin kuulunut puhumattakaan indeksin oikeudenmukaistamisesta.

Nyt on todettava, että mainitsemani kolmas kasti eläkkeensaajien keskuudessa ovat tässä maassa yrittäjä- ja maatalousyrittäjäeläkkeiden piirissä olevat. Heidänkään asemansa ei ole kehuttava, eikä sitäkään ole kohennettu tämän hallituksen aikana sanottavasti. Valitettavasti emme kuitenkaan ole pääsemässä yhteen eläkejärjestelmään tässä maassa. Sellaiset linnoitukset on luotu a- ja b-eläkeläisten väliin. Tämä on murheellista.

Ennen Holkerin hallituksen valtaantuloa kansaneläkeuudistuksia sentään vielä toteutettiin, mutta tällä vaalikaudella asia on unohtunut. Saanen ajatella omaa äitiäni. On todella häpeällistä, että hän monta lasta kasvatettuaan veronmaksajiksi yhteiskuntaan ei saanut koskaan palkkaa kotona tekemästään työstä, ja kun hän nyt on

eläkkeellä, hän saa hyvin pienen eläkkeen, koska hän ei voimassa olevien lakien mukaan ole koskaan tehnyt mitään arvokasta kunnan työtä. Hän ei siis ole ansainnut eläkettä. Hän on toki tyytyväinen ja kiitollinen elämästään, mutta minua hävettää täällä juuri nyt. Mieleeni tulee neljäs käsky Raamatusta ja siihen sisältyvä lupaus. Eduskunnan ja hallituksen on syytä muistaa tämä käsky: "Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että menestyisit ja kauan eläisit maan päällä."

Kunnioittammeko me isämme ja äitejämme, kun palkitsemme heidän vuosikymmenten taistelunsa ja työnsä tämän maan ja kansamme vapauden ja hyvinvoinnin puolesta, josta me saamme nauttia, ja annamme heille kuitenkin vain peräti 2 000 markan eläkkeen kuukaudessa? Sanon, että emme kunnioita. Tarvitsemme parannusta, ja väitän, että tässä on kyllä kysymys jo ihmisarvostakin.

Kotona tehtävä työ on kiireesti saatettava sille kuuluvaan arvokkaaseen asemaan, ja samalla tulee kansaneläkkeisiin tehdä tuntuva tasokorotus, jolla voidaan osoittaa kiitollisuutta esimerkiksi niille pientilojen emännille, perheenäideille, miksei isillekin, ja monille vammaisille, jotka eivät ole ansioeläkettä järjestelmien puutteiden vuoksi aikaisemmin saaneet. Heille on aika se järjestää tulevaisuutta ajatellen ja heille nyt korvata työ yhteiskunnan ja meidän hyväksemme riittävällä tasokorotuksella peruseläketurvaan.

Toisenlaisiakin esimerkkejä löytyy. On tapauksia, joissa esimerkiksi joku valtion korkea virkamies on jouduttu erottamaan virastaan ns. henkilökohtaisen ongelman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella sen jälkeen, kun hänet on todettu kykenemättömäksi hoitamaan tehtäviään. Tällaiselle henkilölle annetaan yleensä korkea virkaeläke, joka nousee nopeasti hyvän indeksiturvan myötä. Vieläpä on hallitus antanut suuret veronkevennykset juuri tällaisille henkilöille, kaikkein suurimmat. Samanaikaisesti siis kotona lapsia vuosia hoitanut perheenäiti unohdetaan arvottomana ilman asianmukaista eläketurvaa. Ristiriita on räikeä ja aivan kohtuuton, vaatii pikaisia korjauksia.

Avioliitossa elävät, pienen eläketurvan varassa olevat henkilöt ovat kohtuuttoman rangaistuksen kohteena. Kansaneläkkeen lisäosan puolisoalenema on poistettava kokonaan pikaisesti. Sen saajat ovat pienituloi-

simpia eläkeläisiä. Jos joku epäilee, että he ovat suuren eläkkeen varassa, hän on todella väärässä. Tämä korjaus ei vie rahoja väärin kohteisiin vaan sinne, missä on todella tarve. Toisaalta avioliitosta ei pidä rangaista sen enempää nuoriapareja korkovähennyksissä kuin myöskään eläkeläispariskuntia. Kysymys on siis myös osittain eettinen. Suurimmillaan puolisoalenema on satoja markkoja kuukaudessa. Se on varsin suuri summa siinä tulotasossa, jossa nämä ihmiset elävät.

Miksi puolisoalenema täytyy pitää pienimmissä kansaneläkkeissä, kun sellaista mielettömyyttä ei ole ansioeläkkeissä? Onhan ansioeläkkeellä elävilläkin pariskunnilla yhteinen perunakattila ja sähkölamppu. Myös eläkeläissisarukset eivät kärsi puolisoalene-
masta, vaikka heilläkin on yhteinen sauna ja kynnysmatto. Siis uudelleen kysyn: Miksi puolisoalenema täytyy pitää pienimmissä kansaneläkkeissä, kun sellaista mielettömyyttä ei ole ansioeläkkeissä? Puheet kulutusra-
kenteesta ovat hävettäviä tässä huoneessa. Jos eläke on 2 000 markkaa kuukaudessa, siinä ei tarvitse enää miettiä, mihin sen kuluttaa sillä hintatasolla, joka meidän maassamme tänä päivänä on ja jota edelleen on korotettu viime vuosina erilaisin toimenpitein, liikevaihtoveroin ja maksuperustein, huolehtimatta samalla kaikkein vaikeimmas-
sa asemassa olevien ihmisten taloudellisen aseman korjaamisesta.

Verouudistus on ollut ja on ensi vuoden osalta erityisen epäoikeudenmukainen. Tuloerot kasvavat voimakkaasti. Eläkeläisten erot kasvavat todella valtavasti. Hallitus on valmis antamaan suurta eläkettä saaville paljon lisää mutta siirtää yhä kauemmas pienten eläkkeiden varassa elävien aseman todellisen parantamisen. Opintotukea tulee parantaa edelleen, ja työttömyyden jälkeen kääntyessä kasvuun tulee työttömienkin asemaan kiinnittää vakavaa huomiota. Näistä välikysymyksessä on myös kysymys.

Erityisesti on kiinnitettävä huomiota tulosisonnaisiin etuuksiin, joista hallitus ja työmarkkinajärjestöt pitävät erittäin hyvää huolta. Niiden kohdalla tarvitaan rajoituksia ja varojen ohjaamista sinne, missä on todellinen tarve ja hätä. Tällaisia ovat juuri pienimmän eläkkeen varassa elävät lähimmäisemme.

Arvoisa puhemies! Pelkän kansaneläkkeen tai pienen työeläkkeen varassa elävien eläk-

keisiin on tehtävä heti tuntuva tasokorotus. Indeksikorjaus on myös tehtävä viipymättä. Asumistukiepäkohdat toivottavasti nyt poistuvat, kun ministeri on kovasti luvannut, ja avioliitossa elävien rankaiseminen on myös lopetettava.

Jos ei ole kykyä tai edes halua lähentää eri eläkejärjestelmiä, on meidän katkaistava se kierre, joka vie eläkeläiset yhä syvemmälle kahteen eri joukkoon. Kun taloudellisesti vaikeammat ajat tulevat, ovat maksumiehinä jälleen perusturvan varassa elävät. Nyt on viimeinen aika korjata räikeät epäkohdat, jotka ovat valjenneet varmasti nyt sosiaalidemokraateille, toivottavasti myös kokoomukselle — ainakin toivon tätä. Kun lama iskee tai kun Euroopan yhdentyessä asumisperiaatteen varaan nojautuva perusturva alkaa rappeutua, on myöhäistä korjata vaikeim-
massa asemassa elävien lähimmäistemme asemaa. Korjausten aika on juuri nyt.

Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Moilasen ehdotusta.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Koska minua viehättää tamperelainen kotiseutuhistoria, joudun korjaamaan ryhmätoverini ed. Timo Roosin tunti sitten vastauspuheenvuorossaan välittämän tiedon. Kysymys ei ollut Pispalan palokunnan päälliköstä, joka moitti tulta väärin sammutetuk-
si. Sanoja oli Tampereen vakinaisen palokunnan päällikkö, joka mainitun arvostelun esitti, kun Tampereen vapaaehtoinen palokunta oli erään tulipalon sammuttanut ennen kuin vakinainen palokunta ehti paikalle. Se, että vapaaehtoinen palokunta ehti tulen sammuttaa ennen vakinaisen saapumista, johtui taas siitä, että vapaaehtoisella palokunnalla oli juuri käynnissä sammutusharjoitus lähellä tulipalopaikkaa.

Arvoisa puhemies! Poliittisten ilmiöiden salaperäisiin syövereihin sukeltautumatta to-
tean, miten innostuneesti eduskuntamme oppositiopuolueet ovat tukeneet sosiaalidemokraatteja ja lopulta kaikkia hallituspuolueita, siten myös hallitusta, neljän tärkeän tavoitteen edistymiseksi. Kannustavat puheet sävyttivät varsinkin tulo- ja menoarvioesityk-
sestä käytyä lähetekeskustelua viime viikolla. Niitä puheita ei ole mitään syytä unohtaa.

Hallituspuolueiden saavutettua tänään tyydyttävän neuvottelutuloksen myös oppositio hyrisee tyytyväisyyttä. Välikysymys on

jo nyt tarpeeton ainakin pääosiltaan, eikö niin? Arvoisa oppositio eli niin täysin rinnoin hallituspuolueiden eduskuntaryhmien neuvotteluissa mukana hyvien pyrkimysten taustatukena, että ed. Andersson katsoi neuvottelutuloksen jopa välikysymyksen ansioksi. Eikö näin ollen olisi johdonmukaista vetää epäluottamuslause-esitys pois?

Sopimus tarkistusehdotuksista vuoden 1991 valtion tulo- ja menoarvioesitykseen on kaikkien tiedossa. Ensiasunnon leimaveron poistaminen, kansaneläkkeen lisäosaan tuleva korotus sekä jo eläkkeellä oleville että uusille kansaneläkeläispuolisoille, postitoimipaikkaverkon vähennyssuunnitelmiin liittyvien ongelmien selvittäminen ja kotihoidon tuen perusosan korottaminen ovat merkittäviä ratkaisuja myös eduskuntatyön kansalaisläheisyyden kannalta. Eduskunta edustaa Suomen kansaa. Mikään myönteinenkään ratkaisu ei ole tässä talossa koskaan ollut täydellinen, sen me tiedämme, eikä ole tänäkään. Uudistukset etenevät asteittain mutta varmasti ja vastuullisesti.

Kansalaisten perusturvan parantaminen on ollut jatkuvaa, vaikkakin vielä riittämätöntä, kuten ed. Jouko Skinnari sosiaalidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa totesi. Tästä on hyvä jatkaa. Tietä riittää kuljetta- vaksi eteenpäin.

Kaikki tiedämme, mikä tavoite koki varsinaisen kolhun hallituspuolueiden eduskuntaryhmien neuvotteluissa ja lopputuloksessa: koko eduskunnankin lukuisia kertoja tärkeäksi kehittämiskohteeksi vaatima opintotuki. Aikuisopintotuen nopeasta luomisesta ja ripeästä kehittämisestä työmarkkinajärjestöjen taustatuella hallitus ansaitsee tunnustuksen varmasti myös oppositiopuolueilta, mutta perusopiskelijoiden opintotuki on kriisissä. Perusopiskelijoiden koko opintotukijärjestelmä on kriisissä. Hämmästyttävillä toimillaan pankit ovat tätä kriisiä laajentaneet ja syventäneet.

Enteet tämänhetkisestä tilanteesta ovat olleet näkyvissä jo vuosia. Opintotuki ja sitä jakava järjestelmä ei ole kehittynyt edes välttäväksi sen luomisvuosien erinomaisuudesta. Välikysymyksen allekirjoittaneista eivät voi entisen keskustapuolueen, nykyisen keskustan, ja entisen SKDL:n, nykyisen vasemmistoliiton, eduskuntaryhmät vetäytyä vastuusta. Niiden ollessa hallituksessa opintotuki ei kehittynyt senkään vertaa kuin

SDP:n ja kokoomuksen ollessa päähallituspuolueita. Lisäksi vasta tämän hallituksen aikana on syntynyt näkökykyä suunnitella opintotukijärjestelmän kokonaisuudistusta.

En puheenvuorossani kertaa perusopiskelijoiden opintotuen ja koko opintotukijärjestelmän heikkouksia ja heikkouden seurauksia. Ne meistä jokainen tietää. Siksi eduskunta on niin lukemattomat kerrat ottanut kertaa opintotuen ja opintotukijärjestelmän kehittämiseen, jopa luonut linjaa uudistukselle, useissa mietinnöissään sekä 1980-luvulla että tänä vuonna.

Nyt on mielestäni keskityttävä katsomaan, voidaanko tulo- ja menoarvion käsittelyssä vielä tehdä jotakin myönteistä opiskelijoiden aseman kohentamiseksi ensi vuonna. Pääasiassa tässä tilanteessa kuitenkin on keskittyminen opintotukijärjestelmän kokonaisuudistuksen nopeaan toteuttamiseen. Tämän hallituksen aikana kyettiin perustaman tarpeellinen ja välttämätön asuntorahasto. Tämän hallituksen on kyettävä vielä tuomaan eduskuntaan hyvä esitys perusopiskelijoiden opintotukijärjestelmästä, jonka perustana voi olla eduskunnan jo ajatuksena hyväksymä valtion opintotukirahasto.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Lahti-Nuuttila on hyvin tarkka siitä, mitä tulee eduskunnan pöytäkirjoihin, niin jotta ei jäisi väärää käsitystä siitä, että oppositio olisi tyytyväinen hallituspuolueiden tämänpäiväiseen neuvottelutulokseen, haluan todeta, että vain ensiasunnon leimaveron poistaminen tyydyttää täysin oppositiota tai ainakin kustaa. Kotihoidon tuen korotus on hyvä, mutta on täysin riittämätön, jotta kotihoidon tuki olisi todellinen vaihtoehto lasten hoitomuotoa valittaessa.

Mitä tulee hallituksen tämänpäiväiseen postikannanottoon, siitä on todettava, että se ei lupaa mitään konkreettista. Siihen ei silloin voi mitenkään olla tyytyväinen. Hallituksen päätös eläkeuudistuksen toteuttamisesta merkitsee hyvin monelle eläkkeensaajalle itse asiassa heikennystä. Tähän ei tietenkään voi yhtyä, että hallitus tekee nykyiseen verrattuna huononnuksia.

Oli ilahduttavaa, että ed. Lahti-Nuuttila, toisin kuin ed. Ala-Harja aikaisemmassa puheenvuorossaan, on rehellinen todetessaan, että perusopintotuki on kriisissä. Näin-

hän on, ja ilahtuneena panen merkille tämän puheen loppuvuorossa esitetyn vihjeen, että opintotukikin tulee vielä ennen budjetin loppulista hyväksymistä uuteen valoon. Oppositioista ja keskustasta tulee varmasti täysi tuki sille Lahti-Nuuttilan raha-asia-aloitteelle, jossa luvataan opintotuen korotusta.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On vähän tarpeetonta vastata tähän puheenvuoroon. Se todisti poliittisten ilmiöiden salaperäisten syövereiden olemassaolon. Viime viikolla oppositio täällä riemurinnoin koki hallituspuolueiden eduskuntaryhmien neuvottelut ja neuvottelulähtökohdan todella kannustettavaksi. Nyt on viikko kulunut siitä, ja yhtäkkiä oppositio ei annakaan tälle lopputulokselle mitään arvoa. Tämä ei ole rehellistä politiikkaa.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaalle vastauksena hänen kommenttiinsa, jonka mukaan kokoomus ei tunnusta opintotuen kriisiä: En käyttänyt tätä termiä. Mutta kyllä aivan selvästi puheenvuorossa tuli esiin, että vaikka tämän hallituksen aikana opintotukea on parannettu lähinnä nostamalla opintoraha kaksinkertaiseksi, silti ei ole päästy aivan sillekään tasolle, millä se oli 1970-luvulla. Reaalitaso on 1970- ja 1980-luvun aikana alentunut niin runsaasti.

Minä sanoin vielä ja voin uudelleenkin sanoa, mikä on kokoomuksen eduskuntaryhmän kanta: Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä epävarma tilanne opintolainojen pankkilainoituksella tapahtuvan rahoituksen suhteen on kyettävä vielä tämän vaalikauden aikana poistamaan ja tämän hallituksen on nopeassa aikataulussa laadittava suunnitelma opintotukilainsäädännön kokonaisuudistukseksi.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harjalle haluan todeta, että jos nimenomaan 1970-luvun tilanteeseen verrataan, niin Holkerin hallituksen aikana opintotuki, opintoraha juuri, on jäänyt tavattomasti jälkeen reaalisesti. Siis ed. Ala-Harjan tiedot eivät pidä todellakaan paikkaansa.

Minulla on tässä Valtion opintotukikeskuksen johtajan Naumasen arvio esimerkiksi

tämän vuoden opintotuesta korkeakoulun osalta. Se merkitsee miinus 9 markkaa kuu-kaudessa reaalisesti. Miten ed. Ala-Harja voi väittää, että opintotuki on kehittynyt myönteisesti ja summat ovat moninkertaistuneet, kun reaalinen opintotuen kehitys on miinusmerkkinen? Ainoastaan ensimmäisen vuoden opiskelijalla on plus 3 markkaa parannusta, mutta kaikilla muilla ja keskiasteen oppilaitoksen opiskelijoilla myös opintotuki on Holkerin hallituksen aikana reaalisesti laskenut miinuksen puolelle.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varmaan tällaisia lukuja voidaan esittää, mutta kysymys on siitä lähtötasosta. Se on päässyt alenemaan niin alhaiseksi 1980-luvun alussa, että vaikka nyt on markkamääräisesti nostettu opintoraha kaksinkertaiseksi, ei ole vielä päästy kuitenkaan reaalisesti 70-luvun tasoon. Saimme samat tiedot Naumaselta sosiaalivaliokunnassa viime viikolla, joten todellakin kehitys on negatiivinen. Mutta reaalinen taso on päässyt niin alhaalle, että ei ole voitu vielä nostaa sitä reaalisesti siihen tasoon, mikä se on ollut 1970-luvulla.

Tämä on se valitettava tosiasia, jonka vuoksi juuri opiskelijat kärsivät. Heillä ei ole riittävästi tukea opintorahan, lainan ja asumistuen kokonaismäärästäkään, vaikka se on korkeampi yhteenlaskettuna kuin esimerkiksi kansaneläkkeen antama tuki, perusturva tai toimeentuloturva. Meillä on selvät faktat. Laskettuna yhteen opintoraha, opintolaina ja asumistuki saatiin muistaakseni 2 350 markkaa, joka on markkamääräisesti korkeampi kuin toimeentuloturva taikka kansaneläkkeen turva. Mutta opiskelijoilla on myöskin erikoiskustannuksia ja he tarvitsevat enemmän rahaa, he eivät pärjää tällä.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska tuntuu ed. Ala-Harjalla oleva selvät sävelet niin kuin kokoomuksella yleensäkin opintoasioista, eläkeasioista, turha meidän täällä on kovin suuria keskusteluja käydä. Nämä ovat budjettilakeja. Ne tuodaan muutaman viikon kuluttua sosiaalivaliokuntaan. Muistutan sitten kokoomuksen, keskustan ja SDP:n ja muitten edustajia, että ollaan näitten hyvien ajatusten takana, ettei puhuta kovin suuresti, vaan

tehdään niitä hyviä päätöksiä, muistetaan silloin vielä tämä.

Ed. Ryytänen: Arvoisa puhemies! Viimeksi kuluneiden vuosien aikana Suomi on päässyt osalliseksi ehkä sodan jälkeisen ajan pitkäaikaisimmasta ja vahvimasta suhdanneaallost. Kulutusmahdollisuuksia on vöryn omaisesti kasvattanut rahamarkkinoiden vapauttaminen. Valtio on myös pitänyt puolensa ja paisuttanut julkista taloutta vähintäänkin samaa vauhtia yksityisen kanssa. Miten tämä ennen kokematon vaurauden kasvun etsikköaika on käytetty kansalaisten tasa-arvon, hyvinvointivaltion perustan, vahvistamiseksi? Nyt laskun maksun ajan koittaessa voimme olla melko kiistattomasti sitä mieltä, että kulunut kultainen hetki on vain lisännyt kansalaisten epätasa-arvoa, puhuttiinpa sitten tulopolitiikasta, varallisuuden jaosta tai eläke- ja sosiaalipolitiikasta.

Hallituksen vastuulle emme voi vierittää tuloerojen kasvua muilta osin kuin suurituloisia suosivan valtionverotuksen välityksellä. Sen sijaan eläke-erojen ja sosiaalipoliittisen epätasa-arvon kasvusta on vastuussa hallitus. Se ansaitsee tältä osin jo alussa saamansa, hyvin kyseenalaisen lempinimen hyväosaisten hallitus.

Räikeimmillään tuloerojen kasvu näkyy pienimpien päivärahojen ja pelkän kansaneläkkeen varassa elävien kansalaisten taloudellisen aseman suhteellisessa ja absoluutisessa kurjistumisessa. Yli vuosikymmen ajan rakenteilla ollut perusturvauudistus on yhä pahasti keskeneräinen. Enää vuosiin ei ole voitu vetäytyä tämän uudistuksen vitkutuksessa asiaperusteisiin, riittävän tiedon tai riittävien voimavarojen puutteeseen. Kyse on ollut asenteellisista esteistä eli selväkielellä sanoen poliittisen tahdon puutteesta.

Kansaneläkeuudistuksen kivijalka rakennettiin keskustalaisten sosiaaliministereiden tahdon varassa. Nykyinen hallitus on pitkälti tyytynyt hypistelemään tätä asiaa käsissään, asettamaan komiteoita ja työryhmiä. Nyt on viimeistään aika tarttua asiaan ja poistaa tämä suomalaisen sosiaaliturvan häpeäpilku.

Ensimmäinen tehtävä on kansaneläkeindeksin korjaaminen niin, että suhteellinen jälkeijääneisyys palkoista ja työeläkkeistä katkeaa. Kyse on epäkohdasta, joka olemassa olollaan loukkaa oikeutetusti kansanelä-

keläisten oikeudentajua. Kyse on ikään kuin veneen vuodon paikkaamisesta. Ellei sitä tehdä, perusturvauudistus valuu lyhyessä ajassa hiekkaan, ja jälleen ollaan uuden korjauksen edessä. Heikosta indeksisuojusta johtuen kansaneläkkeen ostovoima on heikentynyt työeläkeindeksiin nähden edellisestä tasokorotuksesta jo noin 8,5 prosenttia. Tämä tasokorotus edellyttäisi täysimääräisen kansaneläkkeen korottamista noin 190 markalla kuukaudessa.

Toinen yhtä oikeutetusti kansaneläkeläisten oikeustajua loukkaava puute on puolisoalenevan sovellutus avioliitossa eläville eläkeläisille. Hallituspuolueiden esittämä korjaus alenemaan on luonteeltaan varsin kosmeettinen vaalitäky, joka itse asiassa saattaa olla neljännen vaiheen toteutumisen tiellä. Todellinen neljännen vaiheen toteuttaminen koskee suurta joukkoa eläkeläisiä, joista sitä paitsi ylivoimainen osa on rintamaveteraaneja tai heidän puolisoitaan. Ajatelkaamme kukin omalta kohdaltamme, miten epäoikeudenmukaisena kokisimme, jos vaikkapa edustajanpalkkamme määräytyisi sen perusteella, olemmeko naimisissa tai asumme yhdessä tai olemmeko yksinäisiä. Niin kuin täällä on keskustelussa todettu, ei muissakaan eläkkeissä toteuta puolisoalenevaa, eli nämä puheet kulutusrakenteen huomioon ottamisesta voisi todella jo lopettaa.

On tietysti hyvä asia, että hallitusryhmät haluavat edes tässä vaiheessa ulottaa pienen 4 prosentin korjauksensa puolisoalenemaan nyt myös eläkkeellä oleville puolisoille. Mutta tämän hallituksen uudistuksen todellinen merkitys paljastuu, kun huomataan, että puolisoaleneva toteutetaan heti, kun jompikumpi puolisoista jää eläkkeelle. Tällöin hänen lisäosansa on nykyisen 100 prosentin sijasta 85 prosenttia täyden lisäosan määrästä. Vuositasolla hänen lisäosansa vähenee 3 260 markkaa. Mikäli aviopuoliso jää eläkkeelle esimerkiksi viiden vuoden kuluttua, on yhteinen menetys siinä ajassa yli 15 000 markkaa nykytilanteeseen verrattuna.

Tämän päivän eläkeläiset, meille tämän hyvinvointiyhteiskuntamme lunastanut ja varsin raskaalla työllä rakentanut sukupolvi, ansaitsevat paremman kohtelun. Yhteinen velvollisuutemme on viimeistään nyt parantaa heidän perusturvaansa ja kuntoutusmahdollisuuksiaan. Sen olemme hyvinvoinnista nauttivana sukupolvena heille velkaa. Väli-

kysymys ei siis todellakaan ole tarpeeton, ei eläkeläisten eikä muidenkaan perusturvan varassa olevien kohdalla, vaikka äsken ed. Lahti-Nuuttila tällaisen hurskaan toiveen esittikin.

Arvoisa puhemies! Perusturvan kehittämiseen liittyy oleellisesti erilaisten yhteisöllisten hoitovaihtoehtojen kehittäminen ja omaisvastuun tukeminen. Laitostamisen tie on kuljettu loppuun. Yksin paheneva työvoimapula asettaa sille esteensä ja rajansa. Sosiaalilihallitus julkisti loppukesällä vuonna 1987 asetetun työryhmän raportin Kotipalvelun mahdollisuudet ja rajat. Raportti vahvisti sen, minkä monet tietävät kokemuksesta lähipiiristään. Vanhusten ja vammaisten kotipalvelun järjestelmä on riittämätön ja hajainen. Vuosituhannen vaihteeseen mennessä tarvittaisiin työryhmän laskelmien mukaan 25 000 kodinhoitajaa, että hoitotarve voitaisiin edes jotenkin tyydyttää. On siis välttämätöntä, että omaiset ja läheiset saadaan nykyistä enemmän hoitotyöhön mukaan.

Hyvinvointiyhteiskuntamme toimii terveiden työikäisten ehdoilla. Kuitenkin meidän jokaisen elämänsäkaareen kuuluu hoivan ja hoidon tarvetta, kasvua, kipua ja vanhenevista. Samalla elämän kokonaisuuteen kuuluu vastuu hoitoa tarvitsevista omaisista ja lähimmäisistä. Kokonaisuhyvinvointimme tärkeimpiä tekijöitä on se, miten onnistumme yhdistämään elämässämme erilaiset tarpeet tasapainoiseksi kokonaisuudeksi. Meillä jokaisella pitäisi olla mahdollisuus antaa ja saada hoivaa, kun sitä tarvitaan. Tänä päivänä omaisistaan hoitovastuun ottavasta otetaan kaikki irti. Kotona tehtävä hoitotyö ei saa vieläkaan yhteiskunnan taholta oikean työn arvostusta. Kotihoidon tuki on riittämätön olipa kyseessä lasten, vanhusten tai vammaisten kotihoito. Lisäksi tuen taso vaihtelee ja tuen saajat ovat eri kunnissa hyvinkin erilaisessa asemassa.

Sosiaalilihallitus on esittänyt sosiaali- ja terveysministeriölle monia konkreettisia ehdotuksia hajanaisen tukijärjestelmän uudistamiseksi. Useimmat ehdotuksista ovat toistuneet keskustalaisten kansanedustajien aloitteissa, eduskuntakyselyissä ja budjettivaatimuksissa koko kuluneen eduskuntakauden ajan. Toivottavasti nyt sosiaalilihallituksen taholta tullevina esitykset saavat myönteisemmän vastaanoton.

Myös sosiaali- ja terveysministeri Mauri

Miettinen on useaan otteeseen puheissaan vaatinut keskustan edustajien tavoin varsininkin lasten kotihoidon tuen tason korottamisesta ja kotona hoitotyötä tekevän sosiaaliturvan hoitamista. Budjettiriihessä oli ministeri Miettisen näytön paikka. Tulo- ja menoarvion vaatimat 6 prosentin korotus kotihoidon tuen perusosaan oli varmasti pettymys myös ministerille itselleen. Nyt sovittu korotus on jo merkittävästi parempi. Uskon, että se on pitkälti ministeri Miettisen määrätietoisuuden työn tulosta, josta hänelle on annettava tunnustus.

Mutta verrattuna laitoshoidon moninkertaisiin kustannuksiin meillä olisi tuki varaa selkeästi suurempaan korotukseen niin, että kaikki lastaan kotonaan hoitavat saisivat ilman lisäosan tarveharkintaa vähintään 3 000 markan suuruisen tuen. Näin kotihoidon tuesta tulisi todellinen vaihtoehto muuallakin kuin vauraimmissa kunnissa, jotka voivat ja viisaasti myös haluavat maksaa kunnallista kotihoidon tukea, esimerkkinä Helsinki, joka on hoitanut vaikean päivähoitotilanteensa esimerkillisellä tavalla.

Olen kuitenkin iloinen siitä, että keskustan pitkään ja sitkeästi ajama kotihoidon tuki, lapsiperheiden haluama vaihtoehto, etenee oikeaan suuntaan. Kotona hoitotyötä tekevän sosiaaliturva sen sijaan jää vieläkin odottamaan kehittämisvuoroaan. Toivottavasti muutoksen alkua merkitsee se, että kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa rehellisesti myönnettiin tämän alueen suuret puutteet ja vaadittiin sosiaaliturvan pikaista parantamista.

Arvoisa puhemies! Omaisvastuun tukemiseksi Kansaneläkelaitoksen maksama lapsen sairaanhoito- ja kuntoutusavustus on laajennettava koskemaan koko väestöä niin, että kotiin omaistaan hoitamaan jäävä saa sairausvakuutuslain mukaiset edut. Kunnan kanssa tehtävällä työ sopimuksella on turvattava hoitajalle työsuhte- ja eläketurva. Lailla on taattava oikeus hoitotyöhön työsuhteen katkeamatta ainakin kolmen vuoden ajaksi. Muutenkin työelämän joustavuutta on lisättävä ja osa-aikatyön mahdollisuuksia parannettava. Omaisvastuun ja työelämän yhteensovittamiseen kuuluvat tilapäiset vapaapäivät ja esimerkiksi saattohoito. Työelämälle aiheutuva häiriö korvautuu varmasti parempana jaksamisena ja tasapainona.

Useimmat vanhuksat haluavat asua omas-

sa kodissaan ja tutussa elinympäristössään mahdollisimman pitkään. Asuntojen korjaus ja monipuolisten tukipalvelujen kehittäminen tekee tämän mahdolliseksi. Lisäksi tarvitaan uusia yhteisöllisiä hoitoratkaisuja. Lähiyhteisön perheet voivat muodostaa hoitorenkaan vanhustensa ja lastensa tueksi. Maaseutukylällä hoitotyö voi olla sopiva liitännäiselinkeino. Kyläkoulukin voisi olla monitoimitalo, josta saadaan joustavasti tarvittavat hoito-, virkistys- ja ateriapalvelut. Lasten ja eläkeikäisten vuorovaikutus rikastuttaa kumminkin elämää.

Kaiken kaikkiaan inhimillinen arki on mahdollinen. Se on rakennettava ihmisen tarpeita kunnioittaen, muuten me emme jaksaa. On päästävä irti jakautuneisuudesta ja ihmisen pirstomisesta. On aika tukea ihmisten omaehtoisia valintoja hoidon ja hoivan tarpeen tyydyttämisessä. Ehdoton edellytys näiden vaihtoehtojen kehittämiseksi on kuitenkin kattava ja tasoltaan riittävä perusturva elämänkaaren eri vaiheissa niin hoivan antajalle kuin saajallekin.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustan edustajat ovat syyttäneet hallitusta tuloerojen kasvusta ja moittineet sitä hyväosaisten hallitukseksi. Ilmeisesti kysymys on veroprogression alentamisesta. Keskustan edustajat, niin kuin ed. Ryyänenkin, unohtavat sen, että tiukka progressio ja kireä verotus, jonka he aikoinaan aikaansaivat, on aiheuttanut myös sosiaalipoliittisia epäkohtia. Meillä on paljon perheitä, joissa tulotaso jää alhaisemmaksi omilla tuloilla kuin niillä, jotka saavat sosiaaliturvaetuuksia. Kun veroprogressiota pystytään alentamaan ja verotusta keventämään, ihmisille jää tietysti enemmän tuloistaan käteen ja he pystyvät huolehtimaan perheestään ja itsestään nykyistä paremmin. Nämä uudistukset ovat myös sosiaalipoliittisia uudistuksia.

Mitä tulee siihen, että hyvätuloistenkin verotus alenee, niin se on toki asia, jota me kokoomuksessa olemme innokkaasti ajaneet, koska verotus on ollut aivan kohtuutonta.

Ed. Ryyänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tainalle haluaisin vastata, että en todellakaan ymmärrä, millä tavalla hänen vastauksensa poistaisi määritelmän ”hyväosaisten hallitus”. Onhan ihan

selkeä tosiasia, että suurituloisimpien verotusta helpotetaan suhteessa kaikkein eniten ja samaan aikaan meillä nähtävästi ei ole varaa toteuttaa perusturva-uudistusta, parantaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa. Juuri siitä on kyse esimerkiksi kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisessa, joka täällä on ollut esillä. Nämä kaksi asiaa ovat toisilleen varsin raikeita vastakohtia, eikä sitä millään pysty pois pyyhkimään.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Kuten täällä on muistutettu, viime vaalien alla suosituin vaaliteema oli perusturvan kehittäminen. Sosialidemokraattien ja kokoomuksen poliittiset linjanvedot ovat osoittaneet, ettei niillä ole päällimmäisenä tavoitteena kaikkein heikoimmassa asemassa olevien toimeentulon parantaminen, puhuvat he täällä mitä tahansa. Koko kesän tärkeimpänä budjettitavoitteena esitettiin kaikkein suurituloisimpien marginaaliveron alentamista, jota ed. Tainakin totesi heidän innokkaasti ajaneen. Näin he ovat tehneet. Sillä ei yhtään vaikuteta siihen, että pienituloisilla, niin kuin ed. Soininvaara totesi, marginaaliveroprosentti on 100. Tämä ei ole huolestuttanut kokoomusta tippaakaan.

Tämä on kolmas välikysymys, jolla oppositio yhdessä pyrkii viemään perusturvan kehittämistä koskevia tavoitteita eteenpäin. Yhdistyneenä kansalaisten tyytymättömyyteen opposition yhteistyö on saanut hallituspuolueet hermostumaan. Tätä osoittaa se hallituspuolueiden surkukupaisa näytelmä, jota olemme viime viikot saaneet seurata. Tuskin oli muste ehtinyt kuivua budjettiesityksestä, kun hallitusryhmät ovat lähteneet tekemään siihen korjauksia.

Vasemmistoliitto tukee niiden eteenpäinmenoa. Samalla kuitenkin on todettava, että ne eivät ole riittäviä perusturvan korjaamiseksi. Sosialidemokraateilla, kokoomuksesta puhumattakaan, on aina ollut kielteinen suhtautuminen kansaneläkejärjestelmän kehittämiseen, (Ed. T. Roos: Ei pidä paikkaansa!) koska he kuvittelevat, että tuki sitä kautta menee pääasiassa suurten maatalojen emännille. —Ed. T. Roos, olen istunut sosiaalivaliokunnassa toistakymmentä vuotta ja 15 vuotta juuri näinä päivinä tulee täyteen tässä talossa, joten tiedän mistä puhun. (Ed. T. Roos: Jos me olisimme vastustaneet niitä,

eivät ne olisi edenneet!) Tämä asenne on sosiaalivaliokunnassa ollut havaittavissa. — Myös ministeri Miettinen sanoi, että hallitusohjelmaa on toteutettu. Kun sosialidemokraattien ja kokoomuksen hallitus perustettiin, niin silloin jo tiesi, että nyt saa perusturvan kehittamisestä toiveet heittää. Hallitusohjelmaa on pitkälle toteutettu. Siellä esimerkiksi ei ole ollut näitä tavoitteita asetettuna.

Täällä on lueteltu markkamääriä, minkä suuruisia eläkkeet nyt ovat, mutta kun en ole havainnut, että olisi puhuttu siitä, mitä ne näiden korotusten jälkeen olisivat, niin luetelupa vielä nämä numerot. Yksinäinen kansaneläkkeensaaja ensimmäisessä kuntaryhmässä saisi tammikuussa indeksikorotuksen jälkeen 2 343 markkaa kuukaudessa, toisessa kuntaryhmässä 2 242 markkaa, korotusta runsas satanen. On muistettava, että tässä on kysymys ainoastaan indeksikorotuksesta, joka tulee jälkeensä jätettynä sekin. Eläkeläispuolisilla tammikuun indeksikorotusten ja syyskuussa toteutettavien 4 prosentin lisäosan korotusten jälkeen on ensimmäisessä kuntaryhmässä 2 054 markkaa ja toisessa 1 968 markkaa kuukaudessa eli ei päästä vielä edes 2 000 markkaan.

Suurimmalla osalla pelkästään kansaneläkkeiden varassa elävistä noin 200 000 eläkeläisestä ei ole muuta tuloa. Heidän joukossaan on esimerkiksi noin 13 000 alle 30-vuotiasta kansaneläkeläistä, joiden on rakennettava koko tulevaisuutensa tällaisen toimeentulon varaan, eivätkä hieman tätä vanhemmat ole yhtään sen paremmassa asemassa.

Täällä puhutaan miljoonasta eläkeläisestä tai sadoistatuhansista eläkeläisistä, niin kuin itsekin olen tehnyt. Mutta haluaisin puhua myös yksittäisistä eläkeläisistä, mitä tämä merkitsee, jotta todella tiedämme, mistä tässä olisi kysymys.

Esimerkiksi kehitysvammainen Liisa, 38 vuotta. Hänen nimensä ei ole Liisa, mutta sanotaan tässä yhteydessä Liisa, joka on päässyt asumaan pienkotiin pois yhtä pientä eläkettä saavien vanhempiensa luota. Joka toinen viikko hänen on täytynyt käydä sosiaalitoimistossa, koska rahat eivät riitä, vaikka hän sentään saa asumistukeakin, ei yli 1 000:ta markkaa, niin kuin ministeri Miettinen täällä kehui, koska heitä on alle 10 prosenttia niistä vaivaisista 150 000:sta asu-

mistuen saajasta, vaan parisataa markkaa. Välillä tulee sairaalajaksoja ja sairaalamaksumia, ja tupakkaakaan hän ei ole pystynyt jättämään, vaikka siitä jatkuvasti hänelle huomautellaan. Liisa itkeä tihuuttaa nöyryytystään, mutta onneksi hänellä on myös pieniä eläkkeitä saavia ystäviä, jotka tukevat häntä.

Pekka, 34 vuotta, sairastui opiskeluaikana, paine oli liian kova. Työssä hän oli ehtinyt olla vain kesäharjoittelussa. Työeläke on noin 100 markkaa kuukaudessa. Hän onneksi saa käyttää korkeakoulun mikroja ja voi saada pieniä sivutuloloja, mutta ne eivät koskaan tule parantamaan hänen eläketurvaansa. Jos ne tulevat liian suuriksi, niin vievät koko eläkkeen. Välillä tulee sairaalareissu, joka maksaa 80 markkaa päivässä eli lähes 2 000 kolmelta viikolta. Se merkitsee taas matkaa sosiaalitoimistoon, jossa hänelle sanotaan, että kyllä sinun olisi pitänyt säästää eläkkeestä.

Matti sairastaa vaikeaa verenvuototautia. Välillä on parempia aikoja, mutta välillä Matti on kokonaan vuoteenomana kotona sukulaisten ja tuttavien avun varassa. Hänkin saa sentään yksinäisen kansaneläkettä, koska vaimo käy työssä. Kun perheessä on lapsia ja Matin sairauden aiheuttamat kulut ovat yli 2 000 markkaa kuukaudessa, rahat eivät Tuulan 5 000 markan hoitoalan palkasta huolimatta riitä, vaikka kansaneläkkeen lisäksi hoitotukea tulee 485 markkaa kuukaudessa. Toimeentuloon yritetään hakea helpotusta vuoroin sosiaalitoimistosta, Kelasta ja verotoimistosta, mutta hakemukset tulevat useimmin hylättynä takaisin.

Leenalla ja Timolla on neljä alaikäistä lasta. Kun Timolle alle nelikymppisenä oli saatu vuosien valituskierteen jälkeen eläke, alkoi sama rullajanssi Leenan kohdalla. Tapaturman aiheuttamat vaivat eivät parantuneetkaan, mutta tapaturmaeläke katkaistiin, kuten niin monelle muullekin hänen ikäiselleen on käynyt. Hänelle saatiin kansaneläke, mutta Timon lisäksi pieneni, ja Leena saa vain nyt 1 267 markkaa ja lapsikorotukset, ja taitaa olla peräti parisataa markkaa asumistukea. Työeläke on hylätty, mutta eläkelaitoksella ihmetellään, mitä tästä nyt valittamaan, kun se eläkekin olisi vain muutama sata markkaa. Leenalle ja hänen perheelleen jokainen satanen, vaikkei niistä montaa kymppiä juuri alhaisissa eläkkeissä olevan

korkean marginaaliveroprosentin vuoksi hänelle jäisikään käteen, on tärkeä tai olisi tärkeä, jos sen saisi.

Esimerkkitapauksista ovat korjausesityksen jälkeen vain Leena ja Timo saamassa vajaan 80 markan tasokorotuksen. Muut saavat vain indeksikorotuksen, vaikka kaikissa näissä tapauksissa on huutava tarve toimeentulon parantamiseen. Heistä ei kuukaan tule saamaan myöskään minkäänlaista verohelpotusta, koska pelkästä kansaneläkkeestä ei sentään tarvitse maksaa veroa.

Lapsiperheet saavat lapsilisän korotuksen syksyllä. Me olemme vaatineet jo vuosikymmenet perhepoliittisen tuen osoittamista ensi sijassa lapsilisien kautta. Olemme tyytyväisiä siihen, että hallituspuolueet ovat viime vuosien aikana tulleet samalle kannalle, vaikka riittävälle tasolle ei vielä ole päästy. Edellä kuvatut esimerkkitapauksetkin osoittavat, että lapsilisät ovat verovähennyksiä oikeudenmukaisempi tapa ohjata tukea sinne, missä sitä eniten tarvitaan. Jos liikevaihtovero hallituksen esittämällä tavalla korotetaan, se vie lapsiperheiltä kyllä lapsilisien korotuksetkin.

Ministeri Miettinen väitti, että välikysymyksen tekijät ovat tietämättömiä hallituksen kotihoidon tuen korotusesityksestä. Välikysymyksessä todetaan, että hallitus esittää 1,5 prosentin korotusta vuositasolla, mikä täsmälleen pitää paikkansa, kun esitys oli 6 prosenttia 1.10.1991 lukien. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien korjauspakettiin sisältyy lasten kotihoidon tuen korottaminen 1 850 markkaan. Me kannatamme sitä, mutta esitämme, että se toteutetaan sairausvakuutuksen vähimmäispäivärahaa korottamalla. Hallitus ei aio nimittäin näin tehdä, vaikka tähän asti nämä ovat olleet sidotut minimisairauspäivärahaan.

Jos näin, mitä me esitämme, tehtäisiin, niin myös minimipäivärahan ja minimiäitiysrahan saajat saisivat välttämättömän korotuksen, 55 markan päivärahaan eli 1 280 markan käteenjäävään kuukausituloon. Useinhan kotihoidon tuen saajat ovat niitä, jotka välillä saavat minimiäitiyspäivärahaa.

Verouudistuksen voimaantullessa hallituksen erityisen kehumisen kohde oli se, että eläkeläisillä verotus kevenee. Suurituloisimmilla eläkeläisillä huomattavia verohelpotuksia tulikin. Heitä on kuitenkin vähän. Eläketulovähennyksen rakenteen muutos johti vii-

me vuonna noin 3 000 markan kuukausieläkkeen saajilla verotuksen kiristymiseen, ja heitä on paljon. Tätä epäkohtaa hallitus ei ole korjannut.

Eläkeläispuolisilla vain alle 2 275 markan kuukausieläkkeistä ei tänä vuonna tarvitse maksaa veroa lainkaan. Muilla kuin eläkeläisillä verokynnys on vielä alempi, runsas 700 markkaa kuukaudessa. Tulopoliittiseen ratkaisuun liittyen on ensi vuodelle ehdotettu pienituloisille palkansaajille uutta vähennystä, joka keventää alle 80 000 markan vuosiansioiden saajien verotusta. Vähennysoikeus koskee vain palkkatuloja. Se ei siis koske niitä työelämässä mukana olevia, joilla ei koko vuonna ole muuta verotettavaa tuloa kuin äitiys- ja vanhempainrahaa, kotihoidon tukea, sairauspäivärahaa tai työttömyyspäivärahaa. Niilläkin, jotka saavat osan vuodesta näitä päivärahoja, vähennysoikeus on pienempi.

Suurin osa näistä ihmisistä on varmasti ammattiyhdistysliikkeen jäseniä, mutta heistä ay-liike ei ole kantanut huolta, vaikka juuri heillä elämäntilanne on varmasti vaikein tulojen pienentymisen vuoksi. Ed. Skinnari totesi täällä, niin kuin me sosiaalivaliokunnassa olemme hyvin usein todenneet, että ikävä kyllä ay-liike ei kanna huolta niistä, jotka ovat sosiaaliturvan varassa syystä tai toisesta lyhyemmän tai pidemmän ajan. Tässä on taas esimerkki siitä.

Palkkatulon sijasta vähennys pitäisi muuttaa tulo- ja varallisuusverolain voimaantulosäännöksessä ansiotuloksi. Silloin se tulisi koskettamaan päivärahan ja kotihoidon tuen saajien lisäksi myös eläkeläisiä. Eläkeläisten verotuksen keventäminen voitaisiin tehdä myös eläketulovähennyistä parantamalla, ja on tehtävä vertailevat laskelmat oikeudenmukaisemman ratkaisun tekemiseksi.

Oleellista on, että myös kunnallisverotusta helpotetaan, jotta pienituloisimmat voidaan vapauttaa kokonaan tuloverosta. Kun ministeri Miettinen täällä ihmetteli, että vaaditaan kunnallisverotukseen helpotuksia, niin kyllä tähän asti lailla on kunnallisverostakin pitkälle säädetty. Vain veroäyri on kunnan omassa päätäntävallassa.

Hallituksen kehnon esityksen epäoikeudenmukaisin kohta oli se, että eläkeläispuolisoiden lisäosan mitättömän 4 prosentin korotuksen ulkopuolelle rajattiin jo eläkkeellä olevat puoliset. Jo lapsena tai nuorena

saadun vamman vuoksi eläkkeellä olevien lisäksi pienimmät eläkkeet ovat vanhimmilla ikäluokilla, joilla ei ole ollut mahdollisuutta saada työeläkettä, vaikka olisivat lapsesta saakka olleet työssä. Hallituksen taholta varoiteltiin, ettei heille pidä korotusta antaa, koska monien asumistuki pienenesi. Ed. Törnqvist puhui tästä budjetin lähetekestelussa. On tietysti vieläkin huolellisesti tarkistettava asia, mutta lisäosan tason korottamisen ei pitäisi pienentää asumistukia niitä myöhemmin tarkistettaessa, koska täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavaa tuloa on ehdotettu korotettavaksi 1 750 markalla vuodessa eli suurin piirtein samalla määrällä, jolla asumistukivuositulo nousisi lisäosan tason korottamisen johdosta.

Lisäosaa saavista eläkeläispuolisista, joita on neljännesmiljoona, vain joka kymmenes eli noin 25 000 saa nyt asumistukea. Mainittu tulorajan korotus merkitsee asumistuen nousua 9 000 eläkeläispuolisolle. Valtaosa eläkeläisistä ei kuitenkaan saa asumistukea. Jo vastauspuheenvuorossani mainitsin, että vajaa 150 000 eläkeläistä saa asumistukea. Nyt runsaalle 100 000:lle esitys toisi korjauksen, keskimäärin 65 markkaa kuukaudessa, ei satoja markkoja, niin kuin ministeri täällä esitti. Uusia asumistuen saajia olisi noin 32 000. Nämä ovat parannuksia, mutta eivät ratkaisevasti kohentaisi eläkeläisten asemaa, koska niissä ei ole otettu huomioon edes odotettavissa olevia vuokrasäännöstelyn purkamisen aiheuttamia vuokrien nousuja. Juuri asumiskustannuksista muodostuvat suurimmat erot yksinäisten ja eläkkeensaajapuolisoiden välillä. Kuten jo totesin, siksi on perusteltua, että peruseläke on sama, ja asumistukijärjestelmää kehitetään ja tasoitetaan näitä eroja yksinäisten ja eläkkeensaajapuolisoiden välillä.

Arvoisa puhemies! En tiedä, miten nämä asiat täällä pitäisi esittää niin, että hätä ja nöyryyys koskettaisivat todella päätöksentekijöitä. Suurin osa kansanedustajista tuntee kyllä nämä ongelmat. Sen tämä keskustelukin on osoittanut. Epäilen kuitenkin, että valtiovarainministeriön virkamiehet eivät kohtaa elävää elämää. Virkamiehet määräävät budjetin sisällöstä enemmän kuin kansanedustajat.

Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien herääminen on myönteistä, mutta paljon suurempaa remonttia täällä tarvitaan kaikkein

vaikeimmassa asemassa olevien kansalaisten toimeentulon helpottamiseksi. Sosiaalivaliokunnalla ja valtiovarainvaliokunnalla on tässä paljon tehtävää, ja opposition tuki hallituspuolueille tässä on silloin, kun parannuksista päätetään.

Eduskunnan perusturvatyöryhmän esitykset muodostavat kelvollisen pohjan kiireellisin toimituksista vaativille korjauksille, joissa olennainen paino on asetettava myös järjestelmän yksinkertaistamiselle. Muuten, rouva puhemies, ihmiset murentuvat byrokratian rattaisiin.

Ed. Mäkelä: Arvoisa puhemies! Yhteiskuntamme jäsenten sosiaalinen turvallisuus ja inhimilliset elinolosuhteet edellyttävät, että jokaisella kansalaisella on työtä, kohtuullinen toimeentulo, koti, kunnollinen eläke, tarpeelliset koulutusmahdollisuudet ja oikeudenmukainen sosiaali- ja terveysturva. Tämän päivän Suomella on hyvät taloudelliset mahdollisuudet huolehtia näiden tavoitteiden toteutumisesta valtaosan Suomen kansalaisista kohdalla. Mutta kaikista yhteiskunnan hyvistä tavoitteista ja pyrkimyksistä huolimatta aina on ihmisiä, joiden kohdalla nämä tavoitteet eivät koskaan toteudu. Nämä ihmiset ovat yhteiskuntamme huonompiosaisia, väliinputoajia, joista vain kansaneläkkeen tai pienen työeläkkeen varassa elävät eläkeläiset muodostavat yhden ryhmän.

SMP on koko olemassaolonsa ajan vaatinut yhteiskunnan toimenpiteitä juuri heikommassa taloudellisessa asemassa olevien kansalaisten, kuten pieneläkeläisten, monilapsisten perheiden, yksinhuoltajien, vammaisten ja sotiemme veteraanien, elinolosuhteiden parantamista. Oikeudenmukaisuuden ja riittävien korjausten on tavoitettava myös ne ryhmät, joiden kohdalla taloudellinen puute ja turvattomuus ovat suurimmat. Kat-tavan ja riittävän suuren yhtenäisen perusturvajärjestelmän luominen maahamme on yksi SMP:n keskeisistä sosiaalipoliittisista tavoitteista. Järjestelmää luotaessa olisi lähdettävä vähintään 3 000 markan verovapaasta perusturvatasosta, kuten SMP on jo vuosia esittänyt.

Valitettavasti nykyinen hallitus on unohtanut hallitusohjelmansa sosiaali- ja terveyspolitiikkaa koskevat myönteiset lausumansa monilta osin. Erityisesti näin on tapahtunut niiden 250 000 kansalaisen kohdalla, jotka

joutuvat elämään kustannuksiltaan maailman kalleimmassa maassa vain pelkän kansaneläkkeen varassa.

Hallituksen kylmä suhtautuminen pieneläkeläisiin paljastui kärjistyneellä tavalla koko Suomen kansalle budjettiriihessä, jossa SMP:n vaatimus kansaneläkeläispuolisoiden lisäosavääryyden poistamisesta torjuttiin ja samalla SMP heitettiin ulos hallituksesta. Rahastahan tässä SMP:n vaatimassa uudistuksessa ei voinut olla kysymys, kun budjettiriihessä valtion menoja kasvatettiin vielä runsaalla 3 miljardilla markalla ja koko ensi vuoden budjetti on rakennettu 8,6 miljardin markan ylijäämän varaan.

Erityisen räikeää pelaamista pieneläkeläisten kustannuksella on harjoittanut sosialidemokraattinen puolue. (Ed. Gustafsson: Ei se mitään pelaamista ole!) — Budjettineuvotteiluissa sosialidemokraatit tukivat pääministerin ja valtiovarainministerin tiukkaa SMP:n vastaista linjaa naurunremahdusten säestämänä, mutta eduskunnassa on nyt sitten vaalitaktisista syistä oltu heti vaatimassa eläkekorjausta, kuten SMP budjettiriihessä esitti. (Eduskunnasta: Valta on eduskuntaryhmällä!)

Kokoomus on tämän näytelmän surullisen hahmon ritari. Kokoomusta ei kiinnostanut tippaakaan köyhien pieneläkeläisten aseman jälkeen, kun verouudistuksen veronkevennysten ja marginaaliverotuksen alentamisen suurin hyöty oli saatu sosialidemokraattien ja RKP:n tuella kohdistettua suurituloisiin. Kokoomuslainen sosiaali- ja terveystministerikin pysytteli oman alansa eräistä keskeisimmistä uudistuksista taisteltaessa enimmäkseen sivussa ja tumput suorina. Pieneläkeläisäänestäjien ei tulevaisuudessa eduskuntavaaleissa todellakaan kannata vilkuilla kokoomuksen eikä sosialidemokraattien suuntaan. Pettäessään poliittisesti SMP:lle antamansa lupaukset lisäosavääryyden poistamisesta kokoomus ja sosialidemokraatit ovat vastuussa pienituloisten eläkeläisten taloudellisen aseman heikentymisestä.

Arvoisa puhemies! Koska SMP:n ryhmäpuheenvuorossa on jo puututtu moniin muihin eläkejärjestelmien epäkohtiin, otan vain esille kotona työtä tekevien eläketurvan puuttumisen. Tämä epäkohta olisi pikaisesti saatava korjatuksi, jos pyrimme kehittämään ja laajentamaan sosiaali- ja terveyspalvelujen avohuoltosektoria. Jo lasten kotihoitontuki-

järjestelmän kehittäminen on tuonut yhteiskunnalle suuria summia laitospaikkojen kustannussäästöä. Mutta kotona ei hoideta yksin lapsia, vaan siellä hoidetaan perheen tai sukulaisten toimesta usein myös vanhuksia ja vammaisia, kuten täällä on tänään moneen kertaan jo todettu. Eikö yhteiskunnan velvollisuus olisi tulla näitä vapaaehtoisia pyyteettömiä lähiauttajia vastaan edes siten, että valtio tai kunnat maksaisivat heille eläke- ja sosiaaliturvaa? Jo pienikin sosiaalinen tuki yhteiskunnan taholta voisi esimerkiksi motiivoida hyväkuntoisia jo varsinaisen työelämän ulkopuolella olevia henkilöitä muutamaksi tunniksi auttamaan vaikeuksissa olevia perheitä. Erityisen kiireellisesti olisi hoidettava kuntoon kotona vuosikymmeniä sotainvalidipuolisoa hoitaneiden ikääntyneiden naisten eläketurva.

Sotainvalideista puhuttaessa hallitus voisi halutessaan korjata myös sotainvalidien kohdalla olevan vääryyden kansaneläkeläisten asumistuen kohdalla. On todella suuri vääryys isänmaan vapauden puolesta paljon uhraamaan joutuneita sotainvalideja kohtaan, että heidän vammastaan saamansa haittakorvaus eli elinkorko lasketaan sotainvalidien henkilökohtaiseksi tuloksi kansaneläkeläisten asumistukea määriteltäessä. Tämä vie jatkossakin yli 41 000 sotainvalidilta mahdollisuuden saada kansaneläkeläisten asumistukea. Miksi sotainvalidien elinkorko ei tässä tapauksessa ole etuoikeutettua tuloa, kun se sitä vastoin yleisessä asumistukijärjestelmässä siksi luetaan?

On valitettavaa, ettei nykyinen hallitus ota vakavasti terveydenhoitoalan työvoimapulaa. Ellei asian hyväksi tehdä kiireellisesti jotakin, tämä aikapommi räjähtää yhteiskunnan käsiin. Jo nyt ollaan tilanteessa, jossa jaetaan potilaita niihin, joita hoidetaan, ja niihin, jotka jätetään hoidotta. Raha tulee näyttelemään yhä suurempaa osaa myös terveyspalveluita saataessa. Miten siis käy esimerkiksi pienituloisten eläkeläisten? SMP on jatkuvasti vaatinut terveydenhuollon sekä sosiaali- ja eläke-toimen virkojen lisäämistä. Virkakiintiöt on suhteutettava palveluiden tarpeeseen ja nykyiset virat on hyödynnettävä parhaalla mahdollisella tavalla. Hoito- ja sosiaalialan koulutusta on voimakkaasti lisättävä, jotta ikääntyneille eläkeläisille voidaan antaa entistä enemmän hoitoa omassa kodissaan.

Jokaiselle suomalaiselle ja ennen kaikkea pitkän päivätyön tehneelle eläkeläiselle on suotava mahdollisuus inhimilliseen ja ihmisläheiseen hoitoon sekä riittävän toimeentulon takaavaan eläketurvaan. Siksi hallituksen olisi nyt pitänyt ryhtyä toteuttamaan kokonaisuudessaan kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta, kun siihen valtiontaloudellisesti olisi ollut vielä hyvät mahdollisuudet.

Kun SMP istui yli kolme vuotta pääministeri Holkerin johtamassa hallitusveneessä, SMP ei tietystikään ole vastuusta vapaa niistä puutteista ja tekemättä jättämisistä, joista hallitusta on kuluneena kautena syytetty. SMP:n puolustukseksi on kuitenkin sanottava, että vain yhdellä ministerillä hallituksessa ollen yksikään puolue ei voi, jos muut hallituskumppanit vastustavat, saada tavoitteitaan läpi. SMP on kuitenkin neuvotteluteitse voinut nykyisessäkin hallituksessa toteuttaa monia uudistustavoitteitaan vähäosaisen kansan hyväksi, vaikka monet askeleet ovat riittävän poliittisen voiman puuttuessa jääneet lyhyiksi ja puolitiehen. Suunta monien kohdalla on kuitenkin ollut aivan oikea, kuten SMP:n vuosittain esittämä vaatimus valtion veroista vapaan tulorajan nostamisesta.

Hallituksen budjettiriihessä SMP:n vaatimaan kansaneläkeuudistukseen ottama kielteinen kanta oli monien muiden SMP:n esitysten torjumisen lisäksi kuitenkin niin jyrkkä hallituslinjan muutos tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden kurssilta kohti yksipuolista suurituloisten ja hyväosaisten suositusta, että SMP ei voinut enää antaa periksi. Seurauksena SMP:n kansaa ja erityisesti sen vähäosaisia puolustavasta budjettiliinjaksesta oli SMP:n ulosheitto hallituksesta, minkä Suomen kansa ja erityisesti eläkeläiset tulevat kyllä vaaleissa muistamaan. Uskon, että he tulevat antamaan myös tukensa puolustajalleen SMP:lle.

Kun nyt seuraa hallituspuolueiden uusinta kilpalaulantaa ja poliittista teatteria ensi vuoden budjetin osalta eduskunnassa, ei voi olla muuta kuin iloinen siitä, että SMP ei enää istu tässä kohti uusia karikkoja kulkevassa ja vuotavassa hallituslaivassa.

Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien tänään sopimat muutosesitykset valtion vuoden 1991 tulo- ja menoarvioon ovat esimerkiksi istuvan hallituksen ja siihen kuuluvien puolueiden hädästä osoittaa olevansa muka-

eläkeläis-, lapsiperhe- ja haja-asutusalueystävällisiä. SDP:n käynnistämä eläketragedia — komedia-näytelmä jatkuu nyt uudella näytöksellä. Hallituspuolueet antavat toisaalta muka suuren lahjan jo eläkkeellä oleville lupaamalla heille peräti 4 prosentin korotuksen kansaneläkkeen lisäosaan. Toisin sanoen noin 70 markkaa kuukaudessa on SDP:n kokoisen puolueen hinta eläkeläisten sielusta. Halvalla menee kuin perintöosuus aikoinaan Raamatussa. Samalla hallituspuolueet kuitenkin siirtävät jo luvassa olleet minikorotukset 2 kuukaudella tuonemmaksi. Ikään kuin porkkana kepin nokassa aasin edellä! Mutta eläkeläiset eivät ole aaseja, kuten SDP ja kokoomus luulevat. (Ed. Gustafsson: Eivät luule!)

Mitä tulee SDP:n ja kokoomuksen sekä RKP:n sopimiin muihin esityksiin hallituksen budjettiesityksen korjaamiseksi, voidaan vain todeta, että niissä on tultu vähän, mutta ei kuitenkaan riittävästi SMP:n jo budjettiriihessä esittämien vaatimusten suuntaan. Myönteisin ratkaisuksista on varmasti kotihoidon tuen korotus.

Mitä kaikesta tähänastisesta hallituspuolueiden eduskuntaryhmien budjettimuutostekoilusta voidaan ajatella? Väistämättä kumpuaa esiin ajatus siitä, ettei koko teatteriesitystä olisi Suomen kansan ihasteltavaksi olleenkaan saatu, ellei SMP olisi tullut heitettyksi hallituksesta tultuaan torjutuksi eläkekorjausvaatimuksiinsa.

SDP ja muut hallituspuolueet luulevat nyt päässeensä kuiville tilanteessa, mutta toisin tulee käymään. Kansalaisten hämääminen ei ole niin helppoa kuin kuvitellaan. (Ed. Taina: Näin on!) SDP:n, kokoomuksen ja RKP:n näytelmän nimeksi sopisi vaikka ”Kadonneen eläkeläiskannatuksen metsästy”, jossa eläkeläisten osaksi suunniteltiin hallituspuolueiden taholta vain pääsylipun maksajan rooli ja lipputulojen kerääjäksi suunniteltiin SDP. Vaalit tulevat kuitenkin yllättämään tämän näytelmän käsikirjoittajat perusteellisesti.

SMP:n mielestä istuvan hallituksen eväät on nyt kerta kaikkiaan syöty loppuun ja sopuilu hallituspuolueiden kesken on pelkkää silmänlumetta. Se tullaan vielä syksyn aikana näkemään ja kokemaan. Tästä välituskymyksestä hallitus vielä selviää enemmistönsä turvin kuiville, mutta helpolla hallitus ei vaaleihin asti tule ainakaan opposition

toimesta pääsemään. SMP tulee omalta osaltaan pitämään huolen siitä, että vielä lunastamattomista hallitusohjelman kohdista muistutetaan hallitusta riittävän usein. Holkerin hallituksen lopputaival ei tule olemaan paraatimarssia opposition rivien halki.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Suomen kansan edustajana haluan todeta, että ennen vanhaan, vanhaan hyvään aikaan, SMP puhui vanhoista puolueista ja niiden enemmän tai vähemmän turmeltuneesta vallankäytöstä. Ymmärsin aikoinaan niin, että yksi kritiikin kärki suuntautui tuolloin siihen, että eduskunta ei käytä sille kuuluvaa valtaa.

Minua syvästi loukkaa Suomen kansan edustajana se, että kun eduskuntaryhmäni esitti varsin perusteltua kritiikkiä hallituksen budjettiesitystä kohtaan ja mielestämme vielä tärkeissä asioissa, se halutaan täällä ihan vakavalla naamalla leimata jonkin tyypiseksi teatteriksi tai ilveilyksi, siitä siinä vähimmäskään määrin ei ole kysymys, vaan todella vakavista, kansalaisten jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista niin koskien eläkeuudistusta, postipalveluja kuin ensiasunnon leimaveroa, niin kuin me kaikki täällä hyvin tiedämme.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun ed. Tina Mäkelän puheenvuorossa vain yhteen kohtaan, ja se on asumistuen laskeminen. Voi olla, en voi tätä nyt tarkistaa, että elinkorko lasketaan näihin tuloihin. Mutta tämän asian korjaamiseksi hallitus on ehdottanutkin ensi vuoden tulo- ja menoarviossa otettavaksi myös yli 30-prosenttiset sotainvalidit kotipalvelujen piiriin. Laajennetaan kunnallisia kotipalveluita ei vain ateriapalveluita mutta myös asumispalveluita, ja tämä varmasti korjaa monen sotainvalidin menetykset sen suhteen, mitä ed. Mäkelä mainitsi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Gustafssonille toteaisin sen, että nämä asiathan olivat esillä budjettiriihessä, niin kuin on kymmeniä kertoja todettu. Minulla on sellainen käsitys, että sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän ja heidän ministeriryhmänsä välillä on suhteellisen kiinteät ja asialliset yhteydet. Näiden asioiden piti olla selvillä jo sillä tavalla, että

normaalijärjestyksessä, niin kuin viime vuosina budjetti on lyöty kasaan, budjettiriihessä olisitte tulleet meidän esitystemme taakse. Tosin me emme olisi näin huonoja esityksiä hyväksyneet, jotka nyt täällä teidän ajamanne menevät varmastikin läpi.

Ilveilyksi tätä ei voi toki sanoa. Mutta on todettava, jos ollaan rehellisiä, että kyllä tässä tietynlainen pakokauhu on syntynyt sosiaalidemokraattisten kansanedustajien keskuudessa näin lähellä vaaleja. On nähty ainoaksi mahdollisuudeksi, vaikka tämä farssin piirteitä on saanutkin, tuoda tämä asia esille tällä tavalla eduskunnassa.

Me olemme tyytyväisiä SMP:ssä siitä, että tämä farssi tuottaa edes jotakin sellaista, joka muuten olisi jäänyt kansaneläkeläisiltä, nimenomaan eläkkeellä olevilta puolisoilta, saamatta. Siinä mielessä teidän farssinne on aivan positiivinen eikä sitä voi ilveilyksi sanoa. Toisaalta, kun te havaitsitte, että on menty liian pitkälle ja häntä alkaa jäädä oven väliin lähellä vaaleja, niin te kiskaisitte sen, vaikka vähän kipeätäkkin teki, pois sieltä ja lähditte ajamaan muodon vuoksi köyhän ihmisen asiaa.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Äskeisestä puheenvuorosta ja aikaisemmistakin, jotka SMP:n ryhmän taholta tämän asian yhteydessä on käytetty, täytyy todeta se, että nimenomaan eduskuntaryhmämme on noin vuoden verran, kun eläkekomitea 87:n esitykset tulivat hallituksen valmisteluun, esittänyt, ettei niitä voida hyväksyä. Samalla tavoin Rintamamiesveteraanien liitto, Sotaveteraaniliitto, Eläkkeensaajien Keskusliitto ovat todenneet, ettei tällaista uudistusta voida toteuttaa. Eduskuntaryhmämme helmikuun kannanotossa, elokuun budjettikokouksen kannanotossa todettiin, että kansaneläkeuudistus pitää tehdä niin, että se koskee myös jo eläkkeellä olevia. (Ed. Aittoniemi: Olisitte tulleet meidän mukaamme sitten!) — Kysymys on nyt siitä, että meidän hallituksessa olevat jäsenemme ovat tehneet toisen tyypisen ratkaisun siinä porukassa missä he ovat.

Mutta parlamentarismiin kuuluu se, että hallituksen pitää nauttia eduskunnan luottamusta. Tämän takia me teimme omat esityksemme. Tilanne on yritetty korjata tässä vaiheessa sen suuntaiseksi kuin SMP:kin hallituksessa edellytti ja veti siitä sitten omat

johtopäätöksensä, kun ei siinä vaiheessa saanut näitä aikaiseksi. Me emme tehneet tällaisia johtopäätöksiä, vaan me päätimme tämän asian korjata eduskuntaryhmän päätöksen mukaisesti eduskunnassa, kuten demokratiaan kuuluukin.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ihan hyvä, mitä edustajat Skinnari ja Gustafsson täällä puhuvat. Se on sama, mitä he puhuvat eduskunnassa, Suomen kansa ymmärtää nämä asiat eri tavalla. Muistutan vain, että SDP on hallituksessa ollut pitkälti, pitkälti, vuosikymmeniä, ja he tietävät, kuinka ryhmässä toimitaan, kuinka ryhmä antaa ministereille ohjeet, kuinka hallituksessa, budjettiriihessä toimitaan. Tämä on aika puppua, mutta niin kuin sanoin, täällä voi puhua mitä tahansa.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aikoinaan, kun eläkekomitea 87 aloitti työnsä — se täällä on tänä iltana jo todettukin — tarkoitushan oli kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen romuttaminen. Ed. Skinnari totesi, että mm. Eläkkeensaajien Keskusliitto on vastustanut kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta. Totta kai tällainen komitea laitetaan pysyyn, joka muutaman vuoden tekee työtä, ja sillä romutetaan aikaisempi esitys, joka oli paljon parempi kuin eläkekomitea 87:n esitys. Sitähän me olemme täällä peräänkuuluttaneet vuosia ja tulemme jatkossakin kuuluttamaan. Se on myöskin pienituloisten eläkeläisten vaatimus, nimenomaan kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe, eikä se, mitä eläkekomitea 87 hännänhuippuna esitti.

Ed. T. Roos: Rouva puhemies! SMP:n puoluesihteerin ed. Mäkelä lausui ilonsa julki sen johdosta, että he ymmärsivät lähteä hallituksesta. Jotta tämä puheenvuoroni ainakin alussa olisi positiivinen, niin totean vain, että sosialidemokraatit yleisesti ja merkittävä osa Suomen kansaa mielellään jakavat tämän ilon kyllä heidän kanssaan.

Rouva puhemies! Minäkin puutun tässä eläkeasiaan muustakin syystä kuin siksi, että tulevaisuudessa eläkeläisten tanhupiirin katriilli on paljon lähempänä kuin nuoruuden latotanssin tangonrytmit.

SDP ja sosialidemokraatit eivät ole kaikin ajoin ja kaikin osin lämmenneet eläkeuudis-

tuksen ns. neljännelle vaiheelle. Olemme nimittäin tarveharkintaisen sosiaalipolitiikan kannattajia. Vähät varat on suunnattava todella tarvitseville, kun pohja kaikille on turvattu. Olemme toistuvasti ilmaisseet käsityksenämme sen, että ns. kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe ei ole toteuttamiskelpoinen sen alun perin esitetystä muodosta.

Mitä tulee ensinnäkin eläkkeensaajapuolisoiden lisäosan korottamiseen yksinäiselle eläkkeensaajalle maksettavan lisäosan tasolle, niin sitä eivät tue enempää kuluttajatutkimukset kuin kansainväliset käytännötkään. Kaksin asuminen on kaikista huolimatta henkilöä kohti halvempaa kuin yksin asuminen. Tämä pätee erityisesti kestokulutushyödykkeisiin. Sopuisassa eläkkeensaajataloudessa kuunnellaan samaa radiota, katsellaan samaa televisiota, luetaan samaa lehteä, käydään yhteisellä jääkaapilla ja lämpökin on yhteinen sekä olo- että makuuhuoneessa.

On kieltämättä vaikeata arvioida, mikä on eläkkeensaajapuolisoiden oikeudenmukainen osuus yksinäiselle eläkkeensaajalle maksettavasta lisäosasta. Eri maissa se asia on ratkaistu hieman eri tavalla, tiettävästi ei kuitenkaan missään maassa niin, että puolisoille maksetaan yksinäisen lisäosa, kuten oppositio silmät ummessa vaatii. Esimerkiksi Ruotsissa määritellään vuosittain laskennallinen perusmaksu, josta yksin asuva eläkkeensaaja saa 96 prosenttia — luku on helppo erästä muusta yhteydestä kyllä muistaa — ja eläkkeensaajapuolisot 78,5 prosenttia.

Mitä seuraisi siitä, että puolisoiden lisäosa olisi saman suuruinen kuin yksinäisen eläkkeensaajan lisäosa? Ensinnäkin noin miljardin markan vuotuinen lisäkustannus kovina Suomen markkoina. Toiseksi, millä tavalla hyvitetään yksin asuminen kalleus yksinäiselle eläkkeensaajalle? Vastaus on, että korottamalla yksin asuvien eläkkeensaajien lisäosaa. Taas ollaan samassa tilanteessa kuin nyt: puolisoiden lisäosa tulisi korottaa yksin asuvien eläkkeensaajien lisäosan tasolle jne. Eli sama kansantarinan harakka tervatulla sillalla tai katolla tulisi vastaan: nokka kiinni, pyrstö kiinni, nokka kiinni, jolloin viimeistään valtiovarainministeri sanoisi, mikä paikka olisi pistettävä nyt jo kiinni.

Meneillään olevaan kansaneläkeuudistukseen kuului myös toinen osa eli se, että pysyvässä laitoshoidossa olevalle eläkkeensaajalle lisäosa maksettaisiin vähentämättö-

mänä. Tämä ratkaisu olisi omalaatuisensa sillä tavalla, että kunnat korottaisivat vastaavasti hoitomaksuja ja lisätuki ohjautuisikin laitoshoidossa olevan eläkkeensaajan asemasta kunnille. No, tosin on sanottava, että kyllä kuntien lompakossa tilaa on, ei se sillä tavalla väärin menisi, mutta on itsensä pettämistä kuvitella, että se menisi papan tupakka- tai mamman kahvirahoihin, sinne saakka se ei kerkiä.

Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien päätös ulottaa eläkkeensaajapuolisoiden kansaneläkkeen lisäosan korotus nykyisestä 81 prosentista 85 prosenttiin koskemaan myös jo eläkkeellä olevia puolisoita on sosiaalisesti ja kansalaisten oikeudentajun kannalta oikeudenmukainen. Se poistaa kauan hiertäneen asian eli puolisoitten eläketulon aleneman toisenkin puolisoista alkaessa saada kansaneläkettä. Ratkaisu oli sosialidemokraateille helppo, vaikkakin osapuolia tyydyttävän menettelytavan hakeminen aiheutti keskustelua ja neuvonpitoa sekä meidän ryhmähuoneessamme että kovasti täälläkin. Helppoa se oli siinä mielessä, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä asetti nyt aikaansaadun lopputuloksen tavoitteekseen jo toukokuun 5 päivänä julkistamassaan budjettikannanotossa. Asia olisi tietenkin ollut paras hoitaa budjettiriihessä, mutta näistä kysymyksistä vastaavalle ministerille tämä ei ilmeisesti ollut tärkeysjärjestyksessä se ensimmäinen.

Rouva puhemies! Miksi sitten tämä välikysymys? Kommunisteille asia on aatteellisesti yksinkertainen. Julistihan jo Lenin aikoinaan, että parlamentti on vain foorumi, puhujakoroke, sieltä puhuttu sana saa julkisuutta. Ja niin se on. Kun käytin sanaa kommunismi, tein sen tietoisesti. Takin voi kääntää, mutta ihminen sen sisällä ja ennen kaikkea harjoitetun politiikan sisältö ja menettelytavat eivät ole miksiään muuttuneet, vaikka ihanteet ja tavoiteltu talousjärjestelmä ovatkin kärsineet maailman laajuisen konkurssin. Kommunistien eläkeläisjärjestö tietoisena etujoukkona on junailemassa eläke- ja sosiaalipoliittista mielenosoitusta eduskuntatalon edustalle. Tähän sillä ja perässä auraavalla keskustan eläkeläisjärjestöllä on perustuslaillinen oikeus. Tässä asiassa samanhenkiset seuraavat toisiaan, ja aivan hengen kristillinen joukko on sitten mukana. Suomen kaltaisessa demokratiassa voi

jopa osoittaa mieltään valtiota vastaan valtionavun suomin taloudellisin mahdollisuuksin.

Tähän joukkokokoonmuseen, joka koskee pääosin samoja asioita kuin käsiteltävänä oleva välikysymys, on maaniteltu mukaan myös sosialidemokraatteja. Sosialidemokraattisesti ajattelevat eläkkeensaajat ovat nuoruusvuosinaan, miehet ase kädessä, naiset kotirintamalla, taistelleet isänmaan vapauden puolesta ja voittaneet. Sotien jälkeen samat ihmiset taistelivat työpaikoilla kommunisteja vastaan suomalaisen yhteiskuntajärjestelmän puolesta ja voittivat. Tänä nämä veteraanit hoitavat asioitaan rauhallisesti, perustellen ja parlamentaarisia menettelytapoja käyttäen ja tulosta tuottaen. He ansaitsevat kiitoksen ja tunnustuksen.

Mitä tulee keskustan tai entisen maalaisliiton mukanaoloon välikysymyksen allekirjoittajana, heille se ei ole aatteen kysymys. Siihen saatan saada vastauksen vielä tämän puheen päätyttyä. Se on vallan kysymys, menetetyt vallan takaisin saamisen himo. Sen eteen on valjastettu kaikki. Keskustan taholtahan on jo runsaan kahden vuoden ajan on julistettu, että vuoden 1991 vaalit tulevat olemaan eläkevaalit. Tulee vain mieleen ne vuodet, jolloin sosialidemokraatit joutuivat hallituksessa taistelemaan silloisen valtiovarainministerin Pekkalan eläkeleikkauksivaatimuksia vastaan. Tulee mieleen myös ne ajat, jolloin keskustalainen sosiaaliministeri Martikainen ajoi läpi hallituskriisillä uhaten sairausvakuutusmaksun määräämisen eläkkeensaajille. Eikä sillä hyvä, samaan syssyyn ministeri Martikainen vaati, että työeläkkeestä tulee ryhtyä perimään kansaneläkevakuutusmaksua. Nämä vain muutamia esimerkkejä asioista, jotka olisi hyvä silloin tällöin muistaa.

Nyt, kun vallasta sokeutunut SMP lopultakin löysi hallituksesta ulko-ovenkin, on perusteltua syytä uskoa, että järkevää eläkepolitiikkaa voidaan tehdä tästä eteenpäin. SMP:n anti hallituskumppaneille oli lähinnä hyvät vitsin aiheet. Ikävä vain, että tämänkin totuuden ymmärtämisen SMP aikoi mitata eläkkeensaajien selkänahasta. SMP:n puheenjohtaja sanoi jotenkin niin, että puolueen lähtö hallituksesta oli isänmaan edun mukaista. Johdonmukaisesti ajatellen siis SMP:n tulo hallitukseen oli isänmaan edun

vastaista, mutta kukapa näistä nyt selvän ottaa.

Väläkysymys on ollut aiheeton, mutta silti tarpeellinen. Antaahan se oppositiolle mahdollisuuden näyttää, miten vähän, eli ei mitään, se on saanut aikaan. Torstaisen äänestyksen mentyä eduskunta voi taas palata normaaliin työryhtiinsä ja jäädä samalla odottelemaan seuraavaa väläkysymystä. Maaliskuussa on vaalit ja oppositiolla näyttää tuloksia suunnilleen saman verran kuin Lemminkäisen aarretta kaivaneella Bockilla: paljon otsikoita ja ammottava aukko, vaan ei aarteesta muuta tietoa kuin perimätieto.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällähän on tänä iltana jo esitetty aivan toisenlainen selvitys, kuinka SMP löysi hallituksesta oven ulos. Kerrottiin, että sen päättä hakattiin seinään ja siinä oli aukko, nimittäin seinässä, ja tällä tavalla se löysi tien hallituksesta ulos.

Ed. T. Roos lainasi ed. Riihijärven puheenvuoroa vähän väärässä paikassa ja väärään aikaan. Edustaja, puheenjohtaja Riihijärvi on kyllä maininnut jossakin televisio-ohjelmassa, kun päätettiin ed. Vistbackalle luvan myöntämisestä erokirjeen allekirjoittamiseen, että on isänmaan edun mukaista, että asiaa ei jatketa vaan mahdollisimman nopeasti saadaan se pois päiväjärjestyksestä. Nyt ed. T. Roos käytti tätä vähän erilaisessa vaiheessa.

Sen verran vielä, rouva puhemies, haluan todeta, että ei kansaneläkkeellä kukaan saa koskaan liian paljon vaan liian vähän. On todettava, että eläkeläispuolisot saavat tällä hetkellä liian vähän, 19 prosenttia liian vähän, lisäosaa. Sen jälkeen tietysti on todettava, että ehkä yksinäiset saavat liian vähän. Mutta näinhän se on aina myös palkkakehityksessä: Jollekin nostetaan, sen jälkeen nostetaan toiselle, koska samanaikaisesti ei voida nostaa kaikille. Tämän tyyppinen kehitys on aivan hyväksi. En minä väitä, ettei olisi hyväksi jossakin vaiheessa ollutkin, jos 100 prosentin korotus olisi hyväksytty. Silloin olisi ollut tilanne, että sen jälkeen olisi katsottu yksinäisille aiheelliseksi nostaa jokin erityislisä, joka ei ole kyllä 19 prosenttia, se on vanhanaikainen käsitys.

Ed. Apukka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuntui ihan mielenkiintoisel-

ta kuunnella ed. T. Roosin uutta linjapuhetta, joka on ilmeisesti vaalien lähestyessä muuttunut kovasti toisenlaiseksi kuin toverilta on totuttu kuulemaan. Olen aikaisemmin ainakin tottunut ed. T. Roosia pitämään jonkinlaisena työväen miehenä, mutta nyt näyttää siltä, että viime päivien demarien ees taas -askeleet tässä asiassa ovat sumentaneet miehen mielen melkoisesti. Täytyy sanoa, että ihan sääliksi käy, kun toverilla ottaa noin koviin, kun vasemmistoliiton väläkysymys pisti demaritkin kerrankin ajattelemaan ihmisiä edes pikkuisen eri tavalla kuin Holkerin hallituksessa on tullut tehtyä.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Apukalle vastaan, että mitä tulee siihen, kuka on työväen mies ja kuka ei, niin ei puheeni ollut ilmaus mistään mielenmuutoksesta. Tietysti, jos me ryhdymme tällä tavalla näitä asioita arvioimaan, niin minä en suoraan sanoen enää pysty sanomaan esimerkiksi, mikä mies on ed. Seppänen. Jos sopii sanoa, niin olkoon äskenen puheenvuoroni aika pitkälti vastaus hänen puheisiinsa eikä suinkaan ed. Apukan arviointeihin.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! On hyvä, että keskustapuolue tunnustaa omat virheensä allekirjoittamalla väläkysymyksen, jossa arvostellaan 80-luvun sosiaalipolitiikkaa. Sanotaan, että poliittinen muisti on lyhyt. Kepulaisilla se lienee kaikkein lyhin. Heillä on tapana haukkua nykyistä hallitusta siitä, ettei se ole ehtinyt korjata mm. keskustan tekemiä sosiaalipoliittisia virheitä. Juuri keskustanhan olisi hallitusvastuussa ollessaan pitänyt puolustaa työelämän ulkopuolella olevien sosiaaliturvan kehittämistä. Sosialidemokraattien sosiaalipoliittiset tavoitteetahan liittyvät lähes yksinomaan työelämässä mukana olevien sosiaaliturvan parantamiseen.

Kokoomus katsoi sivusta yli 20 vuotta, miten maata hallittiin. Nyt on vajaat neljä vuotta ollut aikaa toimia omia tavoitteiden puolesta. Mielestäni saldo on käytettyyn aikaan nähden hyvin positiivinen. Tänäa tehtyjen ratkaisujen jälkeen sopii arvosanaksi ”erinomainen”.

Kokoomus on saanut aikaan lapsiperheitä ja myös kuntia hyödyttävän ratkaisun. Lasten kotihoidon tuen perusosa nousee 1 850

markkaan. Tampereella viime viikkoina käyty keskustelu on vahvistanut sitä käsitystä, että sosialidemokraatit eivät halua tukea lasten kotihoitoa. Pienten lasten vanhemmista suuri osa haluaa valita lapsilleen kotihoidon päiväkodin sijaan, jos siihen vain on taloudellisia mahdollisuuksia. Tämä kansalaisten tahto ei kuitenkaan ole hallituskumppaneitamme kiinnostanut. Ainakin tässä asiassa heidän ideansa siitä, että he tietävät kansalaisia paremmin, mikä on kansalle sopivinta, tulee voimakkaasti esiin.

Kaiken kaikkiaan olen kuitenkin iloinen siitä, että kokoomuksen tavoite ja oma aloitteeni on hyväksytty, ennen kuin budjettikirjaa on kunnolla avattukaan. Tällä korotuksella on myös kunnallistaloudellinen merkitys, koska kunnat ovat joutuneet kehittämään omia lisäään päivähoitovelvoitteen täyttämiseksi, viimeksi Tampere kuntasuunnitelmakokouksessaan viime keskiviikkona.

Vanhempainrahakauden pidentäminen 12 arkipäivällä ja 6 päivän isyysloman lisäys ovat myös tervetulleita lapsiperheiden tukimuotoja kotihoidon tuen ja lapsilisien korotuksen ohella.

Hallituspuolueet ovat sopineet myös eläkepuolison lisäosan korotuksen 85 prosenttiin yksinäisen eläkkeensaajan täydestä lisäosasta. On erinomaista, että tästä asiasta päästiin päätökseen näin nopeasti. Olihan hallituksen alkuperäinen esitys epäoikeudenmukainen eläkkeensaajien kannalta.

Menettelytapa on tietysti kyseenalainen. Siitä kai lähinnä ovat kuitenkin vain poliitikot kiinnostuneita. Hallitussovun horjuttaminen asioilla, joita toinen hallituskumppani eli kokoomus on vuosikausia ajanut, on tietysti huvittavaa. Mutta menettelytavoista viis, lopputulos on varsinkin kokoomuslaisten mielestä erinomainen jo siksin, että kaksi tärkeää kokoomuksen sosiaalipoliittista aloitetta tullaan näin hyväksymään.

Mielenkiintoiseksi nyt tehdyn ratkaisun tekee se, että ehkä ensimmäistä kertaa sosialidemokraatit olivat mukana vaatimassa työelämän ulkopuolella olevien sosiaaliturvan parantamista. Koskeehan nyt tehty myönteinen ratkaisu mm. niitä tärkeää työtä tehneitä sodanjälkeisiä naissukupolvia, jotka ovat tehneet työnsä yhteiskunnan hyväksi kotona. Toivottavasti sosialidemokraattien tukea saadaan jatkossakin kotona hoitotyötä tekevien sosiaaliturvan parantamiseen täh-

tävissä kysymyksissä. Lasten kotihoidon tukihan on ollut esimerkki siitä, miten vähän sosialidemokraatit lämpiävät kotona työskentelevien sosiaaliturvan parantamiselle tai yleensäkin laitospainotteisen sosiaalipalvelujärjestelmän monipuolistamiselle.

Sosiaalipoliittisissa uudistuksissa on pyritävä oikeudenmukaisuuden lisäämiseen ja tasavertaiseen kohteluun. Myös eläkkeensaajia tulee kohdella samalla tavalla. Siksi pitää puolisoiden kansaneläkkeen lisäosan suhteessa yksinäisiin olla kaikilla samansuuruinen eli päätetty 85 prosenttia yksinäisen lisäosasta. Koska tästä asiasta on päästy sopimukseen, voin vain todeta, että on tehty oikeudenmukainen sosiaalipoliittinen ratkaisu.

Kansaneläke on osa perusturvaa, joka ei ole sidottu työssäoloon. Siitä syystä pidän tärkeänä myös sitä, että yksinäisen pelkällä kansaneläkkeellä olevan asemaa parannetaan. Käytetyissä puheenvuoroissa ei liiemmästi ole kannettu huolta yksinäisen eläkkeensaajan toimeentulosta.

Asumistukijärjestelmän ja sairausvakuutusjärjestelmän kehittäminen ovat yksinäisen eläkkeensaajan kannalta ehkä tärkeimmät kansaneläkkeen lisäämisen ohella, koska asumiskulut ja sairauskulut muodostavat yleensä suurimmat menoerät.

Tärkeätä olisi, että perusturva olisi samansuuruinen kaikilla työelämän ulkopuolella olevilla. Kohtuutonta ei kuitenkaan olisi sekään, että yksinäisen pelkän kansaneläkkeen varassa eläjän perusturva olisi muita parempi. Näin siksi, että eläkkeellä olo on yleensä pysyvä olotila. Työttömällä, opiskelijalla, lasta kotona hoitavalla tai muulla vastaavalla henkilöllä on kyse tilanteesta, joka on ohimenevä ja jonka jälkeen on itse mahdollisuus kohentaa tulotasoa.

Yksinäisen kansaneläkkeen saajan suhteellista asemaa ei siis saa heikentää, vaan sitä on edelleen parannettava. Paljon on tietysti tehtykin jo silloin, kun kansaneläkejärjestelmä sinänsä on aikaansaatu. Se on mm. muuttanut toimeentulotuen saajat eläkeläisistä nuoriksi työttömiksi.

Kansaneläkejärjestelmä on myös perusturvajärjestelmä, jonka on arveltu aiheuttavan ongelmia mahdollisessa Ees-sopimuksessa, koska vastaavaa sosiaaliturvajärjestelmää ei ole muualla Euroopassa. Kaiken moittimisen keskellä on tämä tosiasia mielestäni muistettava.

Sosiaaliturvaamme on kehitetty työssäkäyvien ehdoilla. Työelämässä mukana olevien sosiaaliturvaa parannetaan jälleen aikuisopintorahalla, joka on moninkertainen nuorten opiskelijoiden opintorahaan verrattuna.

Pari päivää sitten puhuttiin uutisissa esimerkiksi 20 000 markan työttömyysavustuksesta ja saajan mahdollisuudesta kieltäytyä tarjotusta työstä, jos palkka on pienempi. Periaate sosiaaliturvaa kehitettäessä on ollut, ettei tulotaso saa laskea sosiaalisista riskeistä huolimatta. Työssäkäyvien sosiaaliturva alkaa siis olla kunnossa. Siitä syystä onkin aika kehittää juuri työelämän ulkopuolella olevien sosiaaliturvaa.

Täällä on innokkaasti moitittu hallitusta siitä, ettei perusturvaa ole korjattu lainkaan. Lukuisia korjauksia on kuitenkin tehty tämän hallituskauden aikana, ja myös ensi vuoden budjetissa on lukuisia parannusesityksiä. Seuraavassa muutamia esimerkkejä.

Yksi tärkeimmistä askelista kohti aukotonta perusturvaa on hallituksen esitys kuntoutusrahajärjestelmän aikaansaamisesta. Kuntoutus on tämän päivän työelämässä tärkeää työtähdin kovetessa vuosi vuodelta. Se, ettei kuntoutusajan toimeentuloturva ole järjestetty aikaisemmin, on estänyt jopa välttämättömänkin kuntoutuksen saamisen. Koska lain säätäminen asiasta on vielä kesken, toivon, että laki tulee kattamaan myös sosiaalisen kuntoutuksen. Tämä on tärkeää mm. lastensuojelutapauksissa.

Ylimääräisen rintamalisän korottaminen parantaa heikoimmassa asemassa olevien veteraanien sosiaaliturvaa, ei vielä riittävästi, mutta ainakin alku on hyvä. Sotaveteraanien järjestökin ovat painottaneet juuri heikoimmassa asemassa olevien sotaveteraanien perusturvan parantamista. Tässä joukossa on yli 30 000 naista, joille ei ole kertynyt työeläkettä.

Maatalousyrittäjien perusturvaa parannetaan maksamalla sairauspäivärahaa sairausvakuutuksen omavastuujalta sairastumista seuraavasta päivästä alkaen, jos työkyvyttömyys kestää alkamispäivän lisäksi ainakin kolme päivää. Tämä uudistus on pikaisesti ulotettava myös muihin yrittäjiin.

Perusturvan paranemiseen liittyy myös uudistus, jota itse olen ajanut mm. aloitteella. Omistusasunnoissa asuvat opiskelijat tulevat asumistuen piiriin. Tämä on tärkeä opiskelijoiden asemaan vaikuttava uudistus, koska

vaikean asuntotilanteen vuoksi yhä useampi opiskelija joutuu ostamaan asunnon opiskelupaikkakunnalta.

Vaikka opintoraha nousee budjettiesityksen mukaan suhteellisesti paljon, on todettava, ettei opiskelijoiden perusturva ole riittävä. Koska meillä hyväksytään se, että yhteisesti huolehditaan perusturvasta viime kädessä toimeentulotuen avulla, pitäisi korjaus opiskelijoiden toimeentuloturvaan saada nopeasti. Kokonaisuudistus, jota on tarkoitettu selvittää, on saatava nopeasti aikaan. Opiskelijat ihmetellen kysyvät, miksi uudistusta ei saada aikaan, vaikka kaikki sitä kannattavat. Kysymys on aika hyvä.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin olen erittäin iloinen siitä, että ed. Taina on saamassa aloitteensa läpi. Se hänelle suotakoon. Mutta surullinen olin siitä, kun hän sanoi, että on se hyvä, että sosialidemokraatit ovat edes kerran mukana uudistuksessa, joka parantaa työelämän ulkopuolella olevien asemaa. Tämän tyyppisiä puheenvuoroja on tämän illan aikana aika paljon käytetty erityisesti SMP:n ja keskustan taholta, ja sen takia, kun nyt kokoomuksen taholtakin näin todetaan, ajatelin siitä huomauttaa.

Ensinnäkin meillähän sosiaaliturva ja sen rahoitus perustuvat palkkojen alennukseen, niin että työnantaja maksaa palkansaajankin puolesta ja omasta puolestaan niin kansaneläkevakuutusmaksun ja sairausvakuutusmaksun kuin myös työeläkevakuutusmaksun. Meidän kansaneläkejärjestelmämme maksaa noin 15 miljardia ja suurin piirtein saman verran sairausvakuutusjärjestelmä. Kuitenkin nekin, jotka eivät maksa omaa eläkeosuuttaan, saavat täyden kansaneläkkeen mainitsematta yhtään ryhmää, joka täällä on kovasti äänessä. Kuitenkin palkansaaja, joka on ollut 40 vuotta töissä, niin kuin yleensä eläkejärjestelmän oltua 40 vuotta voimassa alkaa vuoden 1991 jälkeen olla, ja on maksanut kansaneläkejärjestelmän, saa pelkän pohjaosan. Sama koskee meidän sosiaaliturvaamme, johon liittyvät julkiset palvelut.

Valtionveroista palkansaaja maksaa 90 prosenttia, kunnallisveroista 90 prosenttia. Silti kuitenkin tämä palkansaaja saattaa olla toimeentulotukijonossa, jossa eräät ryhmät, jotka eivät maksa veroja eivätkä myöskään

osallistu oman eläketurvansa rahoittamiseen, eivät koskaan ole. Tässä mielessä on aina kysymys myös siitä, kuka maksaa. Me emme Suomessa tule toimeen itsenäisenä valtiona niin, että me olemme kotona ja hoidamme toinen toisiamme.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Taina otti esille sen, että sosialidemokraatit eivät olisi kotihoidon tuesta kiinnostuneita. Kyllä niin meillä täällä kotona kuin vähän muuallakin esimerkiksi ainakin nyt Oscar Lafontaine on hyvin kiinnostunut. Hän on aatepoliittisista lähtökohdista lähtenyt palkkatyön käsitteen laajentamiseen. Ed. Skinnari myös puheenvuorosaan vahvasti tätä korosti.

Meillä sosialidemokraateilla vain on sellainen juttu, että me samalla, kun me vaihtoehtoja vaadimme, vaadimme todellisia vaihtoehtoja eli sitä, että on kunnollinen toimeentulo sinä aikana, työsuhde on turvattu eli pääsee takaisin työmarkkinoille, ei ole työttömyyden uhkaa tai sitten uudelleenkoulutuksen kautta pääsee taas työmarkkinoille. Toisin sanoen se on myös tasa-arvokysymys silloin, kun on todellisia vaihtoehtoja, että myös köyhällä, pienituloisella ihmisellä on mahdollisuus tehdä valintoja tasapuolisesti.

Tätä kautta myös päästäisiin siihen, että yhä useammat isot jäisivät kotiin, kun saadaan toimeentulo kunnolliseksi, koska valittavasti tällainen epätasa-arvo on vielä olemassa, että miehet saavat vähän parempaa palkkaa. Se on hyvä, että isyysloma pitenee, ketä se sitten koskeekin, kenellä vielä sokeri suussa sulaa.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvassahan on kysymys juuri siitä, että jaetaan yhteistä kakkua ja päätetään, millä perusteilla ja kenelle sitä jaetaan ja kuinka paljon siitä maksetaan. Minä en oikein ymmärrä ed. Skinnarin perusteluja siitä, että palkansaajathan kaiken perusturvan maksavat ja siitä syystä sitä ei niin välttämättä tarvitsisi korottaakaan, jos oikein ymmärsin. Yhteisen kakun jakamistahan tässä on kyse, ja siihen yhteiseen kakkuun kaikki tekevät työtä. Ei se sitä tarkoita, että vain niiden, jotka palkkaa saavat, pitäisi saada myös sosiaaliturvaa.

Ed. Tenhiälä: Rouva puhemies! Nyt tehty välikysymys näyttää osuneen oikeaan

aikaan ja paikkaan. Olen iloinen siitä, että kerrankin sosialidemokraattien mieltä ovat alkaneeet kaivella vähempiosaisten ihmisten ongelmat. Tuskin tätä olisi tapahtunut ilman opposition jatkuvaa ja voimakasta vaatimusta perusturvan kehittämisestä ja tason nostosta.

Hallituksen rakenteet ovat näyttäneet nautisevan. Jos pääministeri olisi noudattanut samaa kaavaa kuin yhden miehen SMP:n ryhmän osalta, hän olisi ilmeisesti passittanut sosialidemokraatit ulos hallituksesta. (Ed. Knuuttila: Ei SMP:lläkään ollut malttia!) — Se on taas minusta ollut Holkerin päänvaiva, pääministerin.

Nykyinen Holkerin hallitus on pääsääntöisesti näpräillyt hyväosaisten asioiden hoitamisessa. Tämän kaikkein parhaiten osoittaa suuresti mainostettu verouudistus: kellä on, se saa lisää. Talouspolitiikan epäonnistuneisuus on nostanut hintoja ja yhä enemmän vaikeuttanut eläkeläisten, opiskelijoiden, lapsiperheiden, sairaiden ja työttömien elämää. Jotta katseet saataisiin käännetyiksi inhimillisen elämän alueelta muualle, on hallituksen taholta yritetty nostaa keskusteluun asioita, joilla päät on toivottu saatavan käännetyiksi muualle.

On merkittävää, että eduskunta ja siellä oleva oppositio on voinut nostattaa keskustelun yhdestä tärkeimmistä peruskysymyksistä, perusturvasta. Perusturvan tulee pystyä antamaan inhimillinen ja kohtuullinen toimeentulo. Oikein hoidettu perusturva antaa kuvan myös sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Perusturvan pitää seurata yhteiskunnan yleistä tulokehitystä. Nyt ei ole näin tapahtunut. Kansaneläke yleisenä perusturvan tason kuvaajana on jäänyt vuosi vuodelta jälkeen ansiotason kehityksestä. Muu perusturva on vielä sitäkin puutteellisempaa.

Hallituksen esittämät järjestelyt kansaneläkkeen suhteen kertovat mahdollisimman alastomasti pyrkimyksen poistaa lopullisesti kansaneläkkeen neljäs vaihe toteutettavien tavoitteiden listalta. Kansaneläkeuudistuksen kolmannen vaiheen jälkeen jäi eläkejärjestelmään vielä epäkohtia, joiden alun perin ajateltiin tulevan suhteellisen nopeasti korjatuiksi eläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisen myötä.

Näistä eräs on puolisoeläkeläisten eläkkeiden alenema toisen puolison päästessä myös eläkkeelle. Jos eläkeuudistus olisi viety lop-

puun kohtuullisessa ajassa, ei kysymys olisi noussut koskaan kovin tärkeäksi. Kun nykyinen hallitus on päättänyt romuttaa eläkeuudistuksen neljännen vaiheen, on kysymys eläkkeen alenemasta noussut suuren luokan kysymykseksi. Tapahtuvat eläkkeiden alenemat pitävät koko ajan eläkeläisten tietoisuudessa sen tosiasian, että uudistuksen neljättä vaihetta ei ole toteutettu.

Hallituksen periaatteellinen vastaus tähän kysymykseen on täysin päinvastainen kuin kansaneläkeuudistuksen. Sen sijaan että puolisoiden eläkkeet saatettaisiin yksinäisten eläkkeiden tasolle, pidetään eläkeläispuolisoiden eläkkeet vastaisuudessa aina alennettuina riippumatta siitä, onko toinen puoliso mahdollisesti jo eläkkeellä vai ei.

Hallitus on esityksessään hyväksynyt eläkekomitea 1987:n esittämän mallin sellaiseenaan, mikä mahdollisimman peittelemättömästi paljastaa toimenpiteiden varsinaisen tarkoituksen. Riippumatta viimeisimmistä pikku korjauksista varmaa kuitenkin on, että hallituksen periaatteellinen linja kansaneläkeläisiin nähden on ja pysyy sellaisena kuin tämä alkuperäinen esitys kaikessa koruttomuudessaan kertoo.

Keskusta on lähtenyt ja tulee edelleen lähtemään siitä, että kansaneläkkeen lisäosassa oleva ero puolisoeläkeläisten ja yksinäisten eläkeläisten välillä on perusteeton ja tulee poistaa. On väitetty, että yhdessä asuminen tuottaa säästöjä ja tämän vuoksi muissakin maissa on edelleen ero naimisissa olevien ja yksinäisten eläkeläisten välillä. Yhdessä asumisesta johtuvat säästöt kohdistuvat kuitenkin lähinnä asumiseen, ja ne voidaan ottaa ja otetaankin huomioon asumistukea mitoitettaessa.

Lisäksi meillä, päinvastoin kuin esimerkiksi Ruotsissa, ero kohdistuu vain kaikkein pienituloisimpiin henkilöihin. Sitä mukaa kun työeläketurva meillä kehittyy, on yhä enemmän eläkeläisiä, joiden osalta kansaneläkkeen lisäosa on merkityksetön tai vähämerkityksellinen etuus. Näin ollen eläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamiskustannukset ovat pitkällä tähtäyksellä alenevat ja uudistuksen merkitys on suuri vain nykyisin jo eläkkeellä olevien kannalta. Tätä todistaa sekin, että eläkeuudistuksen neljännessä vaiheesta hyötyvistä 255 000 henkilöstä 200 000 kuuluu rintamaveteraaniperheisiin joko veteraaneina tai heidän puolisoinaan.

Vain 55 000 on muita eläkeläisiä. Keskustan mielestä uudistuksesta tulevan hyödyn painottuminen rintamaveteraaniperheisiin on eräs painava peruste kiirehtiä neljännen vaiheen toteuttamista. Tuleviin suuriin eläkekustannuksiin vetoaminen uudistuksen toteuttamisen esteenä on harhaanjohtavaa.

Eläkeuudistuksen neljäs vaihe on luonnollisesti vain osa perusturvauudistukseen liittyvistä ongelmista eläkeläisten kannalta. Kaikkein keskeisin on kysymys kansaneläkkeen tason kehittymisestä tulevaisuudessa. Keskusta lähtee siitä, että tämä kysymys on parhaiten nykytilanteessa hoidettavissa sitomalla kansaneläkkeet TEL-indeksiin. Nykyhallitus on nämä esitykset torjunut vetoamalla mm. mahdollisuuteen tehdä erillisiä lakimuutoksia ajan tasalla pitämiseksi. Valitettavasti tähän mahdollisuuteen vetoavat innokkaimmin kuitenkin ne, joilla on kaikkein vähiten halua tällaisiin muutoksiin. Kansaneläkkeiden tasoa ei ole vuoden 1984 jälkeen tarkistettu reaalisesti. Tämä osoittaa kansaneläkkeiden indeksisidonnaisuutta koskevan kysymyksen tärkeyden. Nykyinen järjestelmä on peittelemättä hyvätuloisimpia suosiva.

Rouva puhemies! Velkainen, opintonsa päättänyt nuori ei varmasti ole onni tälle yhteiskunnalle. Opiskeluajat, silloin kun niitä pitäisi lyhentää, näyttävät vain pidentyvän. Tämä tietää opiskelukustannusten kasvua. Opiskelijoiden perusturvan kehittäminen ei yksinään ratkaise ongelmia. Myös opintojen sisältöön ja pituuteen on rivakasti paneuduttava.

Opintonsa päättäneet nuoret ovat todella tuskallisessa asemassa. Useimmiten heillä on ylipääsemätön velkataakka harteillaan. Samalla heiltä edellytetään perheen perustamista, ellei se ole tapahtunut jo opiskeluaikana. Lapsia tarvitaan, muutoin ei ole tulevia maksajia. Nuori perhe tarvitsee asunnon. Omistusasunto on lähes ainoa mahdollisuus, muita kun juuri ei ole tarjolla. Lisää velkaa. Kuinka selvitä, on jo lottokysymys.

Perusturvan pitää sisältää myös inhimillinen ihmisarvoinen asuminen. Nyt miettimisen sijasta on aika toimia. Tavalliselle ihmiselle velan ottaminen korkeine korkoineen asunnon hankintaan on ylipääsemätön este. Maassamme arvioidaan olevan tuhansia asuntoja myymättöminä ja tyhjiillään ja samanaikaisesti on tuhansia suomalaisia asuntojonoissa ns. hyvinvointi-Suomessa.

Haluan lopuksi todeta, että viime vuonna tämän vuoden budjetin palautekeskustelussa keskusta esitti asumisen osalta muun muassa seuraavia asioita toteutettaviksi:

Asuntokaupan leimaveron poistaminen ensiasunnon hankkijoilta, mitä nyt hallituspuolueiden sisäisellä sopimuksella on lähdetty toteuttamaan. Näin ollen myös keskustan listalla voidaan todeta, että se menee myönteisesti.

Asuntolainojen korkojen verovähennysoikeuden omavastuun poistaminen.

Vuokra-asuntolainojen korkotuen lisääminen tarvetta vastaavasti.

Asumisoikeusasumisen ja muun vaihtoehtoisen asumisen tukemisen voimakas kehittäminen.

Pahiten velkaantuneiden asuntovelallisten velanhoidokustannusten helpottaminen erityisillä vakauttamislainoilla. Jos koska niin tällä hetkellä korkeiden korkojen vallitessa tämä olisi erittäin merkityksellistä.

Ihmetystä sopii osoittaa sen suhteen, että kun hallitusryhmät ovat lähteneet tekemään sopimustaan, niin ne ovat unohtaneet, missä opiskelijat ovat.

Ed. R. Aho: Arvoisa puhemies! Pienellä eläkkeellä ovat eläkeläiset ovat syystäkin olleet vihaisia maamme hallitukselle. Onhan kyse eläkeläisten leivästä. Aikovat tulla joukolla toveri T. Roosista huolimatta loka-kuun 16 päivänä kertomaan eduskunnalle, että lupauksia petetty, kärsivällisyys loppuu, ja kauan he ovat odottaneetkin.

Aikoinaan kansaneläkkeen uudistaminen jaettiin toteutettavaksi useammassa vaiheessa, kun katsottiin, että sen toteuttaminen kerralla olisi ollut vaikea urakka. Niistä päivistä on maamme kuitenkin vaurastunut. Me olemme kuroneet elintasossa ja kansakunnan vauraudessa umpeen sitä eroa, mikä on ollut Suomen ja Ruotsin välillä. Enää ei tarvitse suomalaisen kulkea Tukholman kaduilla köyhänä maalaisserkkuna. Yhdessä suhteessa ero Suomen ja Ruotsin välillä on kuitenkin erittäin suuri. Ruotsi nimittäin on aikapäiviä hoitanut niin yhteiskunnan palvelut kuin toimeentuloturvanakin paremmalle tasolle, kuin meillä on ollut ja on.

Suomi on siis vauras maa, mutta siitä huolimatta kansaneläkeuudistuksen viimeisen vaiheeseen kuuluvaa puolisoalenemaa ei haluta poistaa. Poistamista ei tarkoita sen

enempää hallituksen alkuperäinen ehdotus kuin sosialidemokraattienkaan kompromissi. Kummassakin on vain etsitty halvinta mahdollista tapaa olla tekevinään jotain, ilman että täyttää annettuja lupauksia.

On aika outoa, että sosialidemokraattinen puolue, jolla sentään on vasemmistolainen tausta ja historia, on hallituksessa voinut olla niin piittaamaton pienituloisista ihmisistä. Kun he sitten eduskunnassa ryhtyvät operoimaan vaalien pelosta, niin tyytyvät siinäkin vain vähäiseen hallituksen esityksen parannukseen.

Socialidemokraatit muuten ovat pitkään vastustaneet sosialidemokraatti-sanankirjoittamista kahdella a:lla, kun sanan etuosa ei kuulemma ole peräisin sanasta sosiaalinen. Minusta moinen on tähän asti tuntunut turhalta saivartelulta. Minä myönnän nyt olleeni väärässä. (Ed. Rinteen välihuuto) — SDP:ssä on sittenkin oltu oikeassa. Älä nyt, toveri Heikki, hermostu! — Sosiaalisuutta ei näytä todellakaan sosialidemokraateista löytyvän.

Arvoisat edustajatoverit! Minusta vasemmistolaisuuteen kuuluu se, että pyritään oikeudenmukaisuuteen, tasoitetaan yhteiskunnassa vallitsevia varallisuudesta ja tuloista johtuvia eroja. Vasemmistoliitto pyrkii siihen, että olemme ensitavoitteeksi asettaneet perusturvan eri muotojen tason korottamisen ja yhtenäistämisen. Tämän jälkeen perusturva voidaan kehittää yhtenäisemmäksi sen aukkoja poistaen ja saantiedellytyksiä tarkistaen niin, että päädytään vähitellen kansalaistuloon.

Meillä on tässä välikysymyksessä kyseessä samalla kertaa sekä välitön että kaukaisempi tavoite. Ensimmäinen vaihe on kuitenkin perusturvan saattaminen samalle tasolle, mikä on ylipäänsä edellytys sille, että pidemmän tähtäimen tavoitteisiin voidaan päästä.

Tiedämme toki, että kansalaistuloon pääseminen osoittautuu vaikeaksi ja mutkalliseksi ja sen tiellä on monia esteitä. Jos vasemmisto kuitenkin ei asettaisi itselleen tavoitteita, jotka ulottuvat tätä päivää pitemmälle, ei sillä olisi tehtävää tässä yhteiskunnassa. Jos ei aseta tällaisia tehtäviä itselleen, jää pelkäksi valtionhoitajapuolueeksi, yhteiskunnan huoltomieheksi, joka pitää nykyisen pyörimässä mutta ei rakenna uutta, ei avaa uusia näkemyksiä. Yhteiskunnan huoltomie-

histä ei ole puutetta. Vasemmiston ei siis pidä siihen ryhtyä.

Jokainen uudistus on aluksi monista tunnut mahdottomalta. Monet ovat kärkeästi syyttäneet tuulentuvista niitä, jotka ovat aikoinaan asettaneet tavoitteeksi sen, mikä nykyään on totta ja itsestään selvää meille jokaiselle. Että tässä keskustelussa olemme painottaneet vasemmistolaisuuden yhtä puolta — oikeudenmukaisuutta — ei tarkoita sitä, että ne muut puolet — pyrkimys aktiiviseen toimintaan rauhan, luonnon tai ihmisoikeuksien puolesta — olisivat meiltä unohuneet. Keskustelun aihe vain rajautuu tällä kertaa näin.

Arvoisa puhemies! Voidaan tietysti väittää, että hyvinvointipalvelujen parantaminen ja toimeentuloturvan kehittäminen ovat käyneet liian kalliiksi. Jokaisen uudistuksen kynnyksellä ovat kukkaroistaan kiinni pitävät nousseet tätä todistamaan. Me emme tietenkään väitä, että yhteiskunnalliset uudistukset ovat ilmaisia, mutta me väitämme, että ne ovat silti mahdollisia. On mahdollista parantaa työttömyysturvaa. On mahdollista parantaa opintotukea. On mahdollista nostaa pienimpiä sairaus-, äitiys- ja isyyspäivärahoja ja vanhempainrahaa. Niin on myös välttämätöntä tehdä. Viime kädessä on valittava vasemmistolaisen oikeudenmukaisuutta ja yhteistä vastuuta korostava linjan ja oikeistolaisen pidän itse rahani -linjan välillä. Näin se on, toverit, sosialidemokraatit. Hallituksen linja on itsekkyyden linja, jolle pitää seuraavissa vaaleissa näyttää taivaanmerkit.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Aho oli varmaan hyvin vilpitön ja tosissaan puheenvuorossaan. Minusta kuitenkin hänen kritiikkinsä ja sananvalintansa, jotka hän kohdensi sosialidemokraatteihin, olivat kohtuuttomia. (Ed. P. Lahtinen: Kuuntelitko T. Roosin puhetta?) — Minä kuuntelin T. Roosin puhetta, mutta minä pyysin vastauspuheenvuoroni ed. R. Ahon puheenvuoroon, jos saan jatkaa.

Todella muistuttaisin ed. R. Ahoa siitä, että Suomessa on Suomen historian oikeistolaisin parlamentti. Sosialidemokraatit yrittävät niin hyvin kuin osaavat 25 prosenttia kannatuksella puolustaa tässäkin poliittisessa ilmapiirissä yhteiskunnan vähäosaisten asiaa. Olen täysin varma siitä, että niillä näkemyk-

sillä ja painotuksilla, joita ed. R. Aho toi esille — jos vasemmiston kokonaisvoima olisi suurempi ja meillä olisi edistyksellistä keskustaa ehkä enemmän ja vihreää tukeamme — varmaan tämä yhteiskunta- ja oikeudenmukaisuuspolitiikka olisi toisen näköistä ja toisen väristä. Mutta emme me tässä halua tästä yhteiskunnallisesta todellisuudesta, me sosialidemokraatit, kantaa yhtään sen suurempaa vastuuta kuin 25 prosentin kannatuksella on kohtuullista.

Ed. Vastamäki: Arvoisa puhemies! Kaikki merkit näyttävät, että vaalit lähestyvät. Tietynlaista kritiikkittömyyttä ja sosiaaliturvamme analyttisen tarkastelun puutetta on esiintynyt useissakin puheenvuoroissa. Näyttää siltä, että käsitteissäkkin on korjaamisen varaa. Pahiten korvaani särähti ed. Jäätteenmäen käsitys perusturvasta hänen puhuessaan vankien perusturvasta ja mainitessaan siitä muistaakseni luvun 500 markkaa väittäen sen olevan vangen ainoa perusturva. Huomauttaisin, että vangen perusturvaan kuuluu asunto, ruoka, vaatetus, puhtaus, terveydenhuolto ja myös sairaanhoito, sen voin vakuuttaa usein vankeja hoitaneena. Lisäksi vangeilla on mahdollisuus opiskeluun, kirjastopalveluihin ja moneen muuhun sosiaalisen toiminnan muotoon korvaukselta. Tämä kaikki rahaksi muutettuna on aivan toista kuin tuo 500 markkaa, joka on päivärahaa ja jonka lisäksi vangeilla on mahdollisuus vähäiseen ansiotyöhönkin.

Ihmettelen tosiaan, ettei ed. Jäätteenmäki ollut huolissaan lainkaan esimerkiksi perheenäidin perusturvasta tämän joutuessa sairaalahoitoon. Hän saa minimipäivärahan vasta sairastettuaan seitsemän arkipäivää. Tämä päiväraha menee kokonaisuudessaan sairaalamaksujen hoitamiseen, siitä ei jää mitään taskurahoja, eikä se edes riitä maksuihin. Huomaamme, että meillä on monia aukkoja perusturvassa.

Arvoisa puhemies! Roomaa ei rakennettu päivässä, niin ei myöskään sosiaaliturvaa. Sen ovat edellisetkin hallitukset merkille panneet, mutta tuntuvat sen nyt taas unohtaneen. Se on myös kiitollinen välilyksymysten aihe, koska aina löytyy jokin ryhmä, jonka olot ovat toista heikommin.

Tutkiskelin pari vuotta sitten ilmestynyttä Kansaneläkelaitoksen julkaisemaa tutkimusta sosiaaliturvamme kehityksestä. Kelan mu-

kaan esimerkiksi pariskunnalla keskimääräiset asumiskulut, joihin kuuluvat esimerkiksi TV + muut kodinkoneet, ovat 146 prosenttia yksinasujan keskimääräisistä asumiskuluista, joten selviä perusteita on aikaan ollut aviopuolisoiden eläkkeiden lisäosan tarkistamiseen. Tulevaisuudessa asioita voidaan tarkastella toisin, mutta epäilen, löytyykö uutta tutkimustietoa kumoamaan edellistä. Asia ei paljoa korjaannu, jos asumistuki muutettaisiin täksi tarkistettavaksi tueksi, koska asumistukea saavat kaikki täyttä lisäosaakin saavat eläkeläiset, joilla asumiskuluja on.

Arvoisa puhemies! On muistettava, että perhemyönteinen ilmapiiri on lähtenyt liikkeelle vasta viimeisten parin kolmen vuoden aikana. Tuntuu lapsilisäkorotukset, kotihoidon tuen lisäys ja valinnaisuus lähtivät liikkeelle vasta tämän hallituksen aikana. Jälkeenjääneisyyden kiinnisaaminen vie aikansa, sen me tiedämme kaikki. Vanhempainrahakauden pidennys liikkuu jälleen 12 päivää eteenpäin ja myös isän asema on todellisesti tunnustettu hänen saadessaan 6 päivän pituisen isyysloman sen vaikuttamatta enää vanhempainrahakautteen. Äitiyspäiväraha voi alkaa jo 50 päivää ennen laskettua synnytystä. Nämä ovat muutamia perhepoliittisia parannuksia ensi vuoden budjetista. Niitä voidaan pitää mitättöminä, jos niin halutaan. Mutta nuorten perheiden elämään ne vaikuttavat juuri silloin, kun apua tarvitaan.

Ed. Riihijärven mukaan jokainen eläkeläinen tulee toimeen, kun vain saa riittävästi hynää taskuunsa, sanatakkaa toistoa käyttäkseni. Mikä sitten on tuon hynän määrä? Sosiaali- ja terveysministeriön juuri julkaisema tutkija Raili Gothonin tutkimus samoin kuin viimeisessä Suomen kunnat-lehdessä julkaistu tutkimus puhuvat kuitenkin toista kieltä. Pelkkä raha käteen saatuna ei auta heikoimmassa asemassa olevia eläkeläisiä kuten yli 75-vuotiaita ja sairaita sekä vammaisia tai yksin syrjäseuduilla asuvia tai jopa keskellä Helsinkiä vuokra-asunnossa asuvia yksinäisiä eläkeläisiä. Tutkija Gothonin tutkimus tehtiin Helsingissä Kallion kaupunginosassa ja Kiteellä, siis alueilla, jotka ovat toistensa vastakohtia. Kuntien keskusjärjestöjen projektissa olivat mukana mm. Leppävirta, Tuusula, Turku, Kuusamo, Alavus, joitakin mainitakseni.

Molemmissa tutkimuksissa kartoitettiin

juuri vanhusten ja eläkeläisten tarpeita heidän omasta näkökulmastaan haastatteleamalla heitä. Tulosten perusteella perusturva ei suinkaan ollut raha, vaan mitä huonompikuntoinen tai yksinäisempi henkilö oli, sitä enemmän merkitsivät palvelut, jotka mahdollistivat eläkeläisen asumisen omilla asuin-sijoillaan usein syrjäisilläkin alueilla ja heikoissa olosuhteissa. Tällöin tulee ottaa huomioon se, mitä merkittäviä uudistuksia on viime vuosina näihin palveluihin saatu. Asumistuen laajentaminen myös omakotitaloon on ollut merkityksellinen, ja sen lisääminen tulee merkitsemään edelleenkin useille selvää apua. Tämän lisäksi kuitenkin esimerkiksi vammaispalvelulain suomat mahdollisuudet liikkumiseen ja sosiaalisten kontaktien ylläpitoon ovat merkinneet monille todella merkittävää parannusta elämisen laatuun.

Kunnat ovat kompastelleet kuljetuspalvelujen järjestämisessä. Monissa kunnissa palvelujen kunnollisella organisoinnilla saataisiin vielä parempi hyöty käytettyihin markkamääriin verraten kuin tänä päivänä. Kotiavun merkitys on ollut kiistaton kaikissa tutkimuksissa sekä siivousapuna että muuna hoitona. Näitä palveluja ei eläkeläinen pysty ostamaan muutaman sadan markan eläkkeen lisäyksellä. Yhteiskunnan pitää tulla tähän mukaan ja sijoittaa ne markat niin, että vanhuseläkeläinen tai työkyvyttömyyseläkeläinen saisi niistä parhaan mahdollisen hyödyn. Niin myös esimerkiksi kokoomuksen ajama kotona hoitotyötä tekevän sosiaaliturvan järjestäminen antaisi monelle vammaiselle ja sairaalle laadukkaamman elämän kotiolosuhteissa, vieläpä halvemmalla kuin laitoksissa.

Yhtenä perusturvaan selvästi edullisesti vaikuttavana ratkaisuna voin mainita Kelan taannoin suorittaman lääkekorvausjärjestelmän muutoksen, mikä silloin sai monet takajaloilleen. Muutoksen seurauksena voitiin ottaa korvattaviin sairausryhmiin mukaan lisää uusia suuria sairausryhmiä kuten kansantautimme sepelvaltimotauti, sydämen rytmihäiriöt sekä muutamat sidekudossairaudet. Ne, jotka joutuvat näiden sairauksien lääkkeitä säännöllisesti käyttämään, tietävät, miten suuri perusturvaan vaikuttava uudistus sekin on. Yksistään rytmihäiriölääkkeiden osuus veisi muutaman sadan markan eläkkeenlisäyksen kokonaan.

Vastaavanlaisia perusturvaa parantavia la-

keja meillä on tehty useita. Ne antavat todellista tasa-arvoa myös sairaille ja vammaisille eläkeläisille, ja niiden rahallinen arvo saajalleen on paljon merkityksellisempi kuin taskuun annettu hynä, jolla kyseinen eläkeläinen ei yksinkertaisesti pystyisi hankkimaan samaa etuisuutta.

Jo aikaisemmin mainitsemani vammaispalvelulaki sekä vammaistuki antavat monia mahdollisuuksia apuneuvojen hankkimiseen, asunnon parantamiseen ja vastaavaan. Juuri näillä on autettu ed. Wahlströmin peräänkuuluttamaa sairaiden ja vanhusten aseman parantamista.

Lisäksi voisi mainita lasten sairaalamaksujen poistamisen seitsemän sairaalapäivän jälkeen vuosi sitten. Siitä ei liiemmästi kiitosta hallitukselle kuulunut, mutta se auttaa sairaiden lasten perheitä todella merkittävästi.

Ed. Taina puuttui puheenvuorossaan kuntoutukseen, jota myös on lisätty viime vuosina juuri vaikeimmin toimeentulleille ja veteraaneille sekä sotainvalidien puolisoille. Eivät nämä ole merkityksellisiä perusturvan parannuksia.

Kokoomuksen sosiaali- ja terveysministeri on myös jo kahdessa budjettiriihessä esittänyt, että maksuttoman hammashoidon ikäluokiksi on otettava veteraani-ikäluokat, joille tulee kohtuuttomia kuluja hammashuolostaan, mutta tämä ei ole vielä saanut tuulta purjeisiinsa valtiovarainministerin taholta. Kuitenkin sen kaltainen uudistus muuttaisi jälleen oleellisesti perusturvan jakautumista niihin ikäluokkiin, jotka ovat olleet maamme vaurautta luomassa.

Arvoisa puhemies! Nyt tehty välikysymys on ehkä tämän vaalikauden viimeinen perusturvaa ja eläkkeitä koskeva välikysymys. Mutta en usko, että se jää aikakausien viimeisimmäksi. Mitä todennäköisimmin seuraavakin hallitus vaalien jälkeen tulee saamaan eteensä saman kysymyksen, ja mitä todennäköisimmin silloinkin on saatu agitotua jokin joukko liikkeelle eduskunnan portaille. Siitä huolimatta sosiaaliturvaa on kehitettävä kokonaisvaltaisesti niiden hyväksi, jotka kulloinkin ovat sosiaaliturvassaan jääneet muista perään.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Kun on lukenut Holkerin hallituksen hallitusohjelmaa, voi todeta, että se ei ole kovin lupaava pienten eläkkeiden saajille,

sillä hallitusohjelmassa ei suoraan mainita kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisesta mitään, kuten ministeri Miettinenkin aikaisemmin totesi.

Oraakkelimainen hallitusohjelma tässä kohtaa antoi kuitenkin eläkeläisille toiveita siitä, että perusturvaa tässä maassa kehitetään. Kun opposition aikanaan tekemä välikysymys perusturvauudistuksesta ei myöskään tuonut valaisua, miten pienituloisten asemaa aiotaan kohentaa, on siksi perusteltua uusia välikysymys, niin kuin nyt on tehty.

Valtioneuvoston kyselytunnilla toukokuun alussa oli kansaneläkkeiden ja pienten työeläkkeiden parantaminen jälleen esillä. Silloinkin hallituksen lupaukset olivat olemattomat. Näistä kaikista keskusteluista tämän päivän keskustelu mukaanlukien voikin tehdä tässä vaiheessa jo sen johtopäätöksen, että sekä sosialidemokraattinen puolue, kokoomus että myös ruotsalainen kansanpuolue ovat eläkepolitiikassa muuttaneet selvästi linjaansa.

Kun suuri eläkeuudistus 1980-luvun alussa alkoi toteutua, silloin käsittääkseni varsin suurella yksimielisyydellä päätettiin, että edetään vaiheittain. Kolmannen vaiheen toteuttamisen yhteydessä tiedettiin, että puolisoiden lisäosan pieneneminen aiheuttaa melkoisen eriarvoisuuden kansaneläkeläisten kesken. Silloin katsottiin yleisesti, myös kokoomus ja sosialidemokraattinen puolue olivat sitä mieltä, että neljäs vaihe, jolla lisäosa korotetaan kaikille kansaneläkeläisille saman suuruiseksi, tulee toteuttaa mahdollisimman nopeasti. Haluan tähdentää sitä, että mm. kokoomus, jonka ministeri Miettinen tänään on todennut, että neljättä vaihetta ei ole tarkoitukseen toteuttaa, ei aikanaan uudistusta kyllä vastustanut.

Nyttemmin Holkerin hallitus on asettanut eläkekomitean miettimään asiaa. Komitean asettaminen on parhaimpia tapoja haudata uudistus. Näin on tapahtunut. Eläkekomitea esitti, että lisäosa nostettaisiin nykyisestä 81:stä 85 prosenttiin, mikä rahassa tarkoittaa 69 tai 73 markkaa puolisolle kuukaudessa. Tämä on nyt siis Holkerin hallituksen lopullinen esitys eläkepolitiikassa.

Luonnollisestikaan kyseinen esitys ei tyydytä keskustaa, joka haluaa puolisoille lisäosan sataprosenttisena eli 347 markan kuukausikorotuksen. Kuten täällä on todettu,

uudistus tulisi maksamaan miljardin markan verran ja koskisi yli 250 000:ta kansaneläkeläistä. Jo ministeri Miittisen vastauksesta viime keväänä hallituksen kyselytunnilla ilmeni, että hallitus ei tule uudistusta toteuttamaan, vaan itse asiassa aikoo, kun eläkekomitean mukaisesti ehdotuksen vie läpi, huonontaa kansaneläkeläisten asemaa.

Tässä yhteydessä voi todeta, että SMP:n kanta on alkujaan ollut sama kuin se, minkä hallitus nyt aikoo toteuttaa. Kun tämän vuoden budjettia viime joulukuussa eduskunnassa käsiteltiin, silloin nimenomaan SMP halusi budjettiin kirjata maininnan siitä, että eläkekomitean esitykset tulee toteuttaa.

Kansaneläkkeen pitäisi muodostaa tänään merkittävä perusturva niille eläkeläisille, joille ei ole ehtinyt kerääntyä vielä kunnollista työeläkettä. Heitä on paljon. Enimmäkseen he ovat kotiäitejä, kotirintamanaisia, itsenäisiä pienyrittäjiä, emäntiä, rintamaveteraaneja jne. Vielä on vajaa 600 000 eläkkeensaajaa, joilla työ- ja kansaneläke on yhteensä alle 3 000 markkaa. Eläkkeiden yhteensovittamisessa on valitettavaa, että hyvin pieni työeläke, 213 markan kuukausieläke, alkaa heikentää kansaneläkettä, jota ei kaiken lisäksi makseta molemmille aviopuolisille täysimääräisenä. Hallitus ei tähänkään ole esittänyt minkäänlaisia parannuksia. Kun vielä kansaneläke on sidottu elinkustannusindeksiin eikä TEL-indeksiin, jonka mukaan työeläkkeet nousevat, jää perusturva näin kehittymättä, ja itse asiassa pientä eläkettä saavien asema heikkenee koko ajan. Sen tähden kansaneläke tulisi nopeasti sitoa työeläkkeisiin. Tänään kuitenkin kuulumme ministeri Miittiseltä kannan, että näin ei aiota tehdä, vaan hallitus pitää parempana nykyistä indeksijärjestelmää.

Keskusta on useissa yhteyksissä todennut, että perusturva eläkeläispolitiikassa merkitsee sitä, että kansaneläkkeen pohja- ja lisäosa saataisiin nousemaan ainakin 3 000 markkaan. Nykyrahassa tämä olisi perusturva, joka jokaiselle kansalaiselle pitäisi taata. Kansaneläkkeeseen on tehty viimeksi tasokorotus edellisen hallituksen aikana vuonna 1984, joten jälkeenjääneisyyttä on ehtinyt tapahtua, ja yksin väärästä indeksistä johdettu se on liki 10 prosenttia.

Voidaan perustellusti kysyä: Onko Suomessa varaa jakaa hyvinvoinnistaan nykyistä suurempaa summaa pienen eläkkeen saajille?

Yhtä perustellusti voidaan vastata: Kyllä on. Holkerin hallitus ei ole kasvattanut tähän asti kansaneläkkeiden kokonaismenoja. Ne ovat tänä vuonna liki yhtä suuret kuin vuonna 1987. Kuitenkin Holkerin hallitus perii tänä vuonna noin 44 miljardia markkaa enemmän veroja kuin vuonna 1987 perittiin. Yhteensä verotuloja kertyy valtion kassaan yli 126 miljardia markkaa. Vaikka pienen eläkkeen saajat eivät maksakaan välittömiä veroja, he maksavat kohtuuttoman paljon välillisiä veroja, mm. jatkuvasti korotetaan liikevaihtoveroa, haittaveroja jne.

Keskustan vaatimukset: kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttaminen, indeksimuutos ja tasokorotus, maksaisivat yhteensäkin vain noin pari miljardia markkaa eli murto-osan kasvaneesta verokertymästä. Meillä on siis hyvin varaa toteuttaa suuri sosiaalipoliittinen uudistus, mutta eduskunnalla ei näytä siihen olevan tahtoa. Eduskunta tyytynee nyt opposition hurjan painostuksen alla vain pieniin kosmeettisiin parannuksiin.

Myöskään eläkkeensaajien asumistuki ei parane. Siinäkin hallitus ei siis etene tyydyttävällä tavalla. Eläkeläisten asumistuki on jäänyt Kelan tilastojen mukaan pahasti jälkeen kustannusten noususta. Tuen saajien määrä on sen tähden vähentynyt selvästi. Kelan laskelmien mukaan eläkkeensaajien keskimääräinen asumistuki on pysynyt reaaliarvoltaan samana vuodesta 1982 lähtien. Tuki oli viime vuonna 286 markkaa kuukaudessa ja vuonna 1982 viime vuoden rahaksi muutettuna se oli 287 markkaa. Vuonna 1982 oli tuen saajia 182 000 ja viime vuonna enää vajaa 150 000. Nyt hallitus esittää asumistukinormia korotettavaksi heinäkuun alusta lähtien 106 markalla eli 161 markkaan kuukaudessa, kun sen pitäisi kustannustason nousu huomioon ottaen olla 275 markkaa, mikä on yleisin asumistuen kustannusnormi.

Mitä tulee sotaveteraanien ja sotainvalidien aseman parantamiseen, ollaan sielläkin vielä kovin kaukana tavoitteesta. Haluan erityisesti korostaa, toisin kuin ed. Vastamäki äsken teki, mm. sotainvalidien puolisoiden kuntoutusrahan korottamistarvetta. Se on aivan liian pieni. Vain murto-osa miljoonalla markalla pääsee kuntoutukseen, aivan samoin alimitoitettu on rintamaveteraanien kuntousraha. Vielä kaiken lisäksi viime ja edellisenä vuonna osa budjettirahoista on

jäänyt käyttämättä sen takia, että säännökset on lähetetty kuntiin liian myöhään ja puutteellisesti.

Myöskään ylimääräinen rintamalisä ei ole noussut sillä tavalla kuin sen olisi tullut nousta. Keskustan vaatimus on, että ylimääräinen rintamalisä nostettaisiin 30 prosenttiin kansaneläkkeen lisäosasta eli 500 markkaan kuukaudessa. Ylimääräisen rintamalisän korottaminen on tärkeää juuri sen takia, että pienten eläkkeiden saajien joukossa on hyvin paljon rintamaveteraaneja.

Herra puhemies! Keskusta on koko Holkerin hallituksen ajan korostanut sitä, kuinka välttämätöntä olisi kehittää perusturvajärjestelmää niin, että kaikki ihmiset elämäntilanteesta riippumatta kokisivat saavansa inhimillisen perusturvan. Perusturva-ajatussemme nojautuu yleiseen ihmisarvoon. Jokaisen perustarpeet on tyydytettävä kohtuullisesti. Rahassa mitattuna olemme vaatineet perusturvaa noin 3 000 markan suuriseksi.

Pienten eläkeläisten saama eläke tarvitsee tasokorotuksen, opiskelijat tarvitsevat kunnollisen opintotuen, samoin työttömät ja sairauspäivärahalla olevat. Siinä ed. Vastamäki oli aivan oikeassa, että hän totesi sairauspäivärahajärjestelmässä tällä hetkellä olevan vielä todella pahoja puutteita. Myös niille ihmisille, jotka ovat valinneet työkseen kotona tapahtuvan hoitotyön, tulee saada työstä paita rahallinen korvaus myös kunnollinen sosiaaliturva.

On annettava kiitos hallitukselle siitä, että se nyt vaalien lähestyessä on ottanut huomioon keskustan monivuotiset vaatimukset lasten kotihoidon tuen korottamisesta sille tasolle, että se olisi kilpailukykyinen ja houkutteleva lastenhoitomuoto. Edellinen hallitus sai lain pysyväksi. Nykyisen hallituksen tehtävänä olisi ollut vuosittain tehdä siihen tarvittavat korotukset. Nyt ne tehdään ensi vuoden lokakuun alusta alkaen, eli Holkerin hallituksen aikana muutaman kuukauden ajan tulee tyydyttävää kotihoidon tukea. Hallituksen esitys on näin ollen, kuten on tapana sanoa, oikean suuntainen, mutta ei läheskään riittävä. On myös tihkunut tietoja siitä, että hallituksen suunnitelma lasta kotonaan hoitavan eläketurvan kehittämiseksi ei etene sillä tavalla, että hoitovuodet kartuttaisivat hoitajalleen kunnollisen peruseläkkeen.

Arvoisa puhemies! Haluan yhteenvetona

todeta sen, että perusturvaudistus ja erityisesti eläkeuudistus ottaen huomioon verotuksen ja kustannustason sekä korkean korkotason nousun ei ole edennyt eikä etene näilläkään uudistuksilla läheskään sillä tavalla kuin kansalaiset Suomessa odottavat ja läheskään sillä tavalla kuin hyvinvointi-Suomella olisi, jos tahtoa riittäisi, varaa parantaa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy pikkaisen taas tuutta palauttaa oikealle kohdalleen. Ed. Isohookana-Asunmaa väitti, että me olisimme aikaisemmin olleet tyytyväisiä eläkekomitea 87:n esittämiin muutoksiin eläkeuudistuksen suhteen. Tämä ei pidä paikkaansa.

Tämän vuoden budjettia käsiteltäessä budjettiriihessä budjettikirjaan on kyllä tullut merkintä siitä, että eläkeuudistusta lähdetään eläkekomitea 87:n pohjalta toteuttamaan vuoden 1991 aikana. Tämä oli virheellinen maininta. Havaitsin sen varsin hyvin budjettiriihen jälkeen, jossa en ollut neuvottelijana millään tavalla. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien välisissä neuvotteluissa viime syksynä sovimme siitä, että tämä lausuma korjataan valtiovarainvaliokunnan mietinnössä, ja siihen on tullut uusi lausuma, joka korvaa tämän varsinaisessa kirjassa olleen. Valiokunta edellyttää, että ”kehittäessä kansaneläkejärjestelmää eläkkeellä olevien puolisoiden osalta vuoden 1991 tulo- ja menoarviossa eivät yhteensovituksia tehtäessä eläkekomitea 87:n rajaukset saa muodostaa estettä kokonaisvaltaiselle tarkastelulle. Järjestelmien kehittämisestä koituvan hyödyn on kohdistuttava erityisesti heikoimmassa taloudellisessa asemassa oleville eläkeläisille. Uudistukset toteutetaan 1.7.1991 alkaen.”

On Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmän ryhmäpuheenjohtajien välisissä neuvotteluissa allekirjottaneen esittämä pyyntö, että näin tehdään. Hallituspuolueet ovat siihen suostuneet, ja syksyllä valtiovarainvaliokunnan mietintöön on kirjattu tämä, missä eläkekomitea 87:n lausuma on poistettu.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ed. Andersson kyseli puheenvuorossaan täällä tänään, onko eläytyminen kriisissä. Kun kuunteli hallituksen vastausta tänään, on pakko

vastata: kyllä, eläytyminen on kriisissä. Ministeri Miettinen viittasi minun täällä käyttämäni puheenvuoron yhteydessä tunneperäisyyteeni. Totean hänelle, että olen iloinen siitä, että kykenen ainakin vielä tuntemaan vähäosaisiin kohdistetut vääryydet ja epäoikeudenmukaisuudet.

Vasemmistoliiton väläkysymys tarjoaa mahdollisuuden puhua ja näin toimia niille kansanedustajille, jotka myötäelävät maamme pienituloisimpien eläkkeensaajien, opiskelijoiden ja perusetuuksien varassa elävien toimeentulo-ongelmat ja elämänkohtalot. Asianosaisten ääntä emme valitettavasti voi tässä salissa kuulla. Haluan kuitenkin liittää tähän keskusteluun erään eläkeläisen puhutteleman viestin päättäjille: ”Päivätyömme olemme suorittaneet hyvin ja hyvinvointivaltion pystyttäneet. Lapsemme olemme kouluttaneet akateemisesti sivistyneiksi, mutta itse olemme kuin alaston puu, josta lehdet ovat varisseet.”

Nykyinen hallitus on useasti korostanut, että annetut lupaukset pidetään, eikä lupauksia ole toden totta rikottu eikä edes sovellettu, kun on ollut kysymys esimerkiksi suurituloisimpien marginaaliveron alentamisesta 51 prosentista 39 prosenttiin. On mielenkiintoista tarkastella, miten maamme pienituloisimpien kohdalla lupauksista ja eduskunnan lausumista on pidetty kiinni. Eipä ole juuri kiinni pidetty.

Eläkepolitiikan historiallisessa kompromississa hahmoteltiin jo 1976, että puolisoille tulisi maksaa lisäosaa yksilöllisesti samoin perustein kuin yksinäiselle eläkeläiselle. Vuonna 1990 puolisoalennus eli puolisorangaistus on edelleen voimassa, eikä hallitus esittänyt ensi vuoden budjettiinkaan sen poistamista kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen perusteista käsin. Hallituksen esitystä voi syystä luonnehtia väistöliikkeeksi tämän päivän lisäyksetkin huomioon ottaen. 85 prosenttia ei ole 100 prosenttia, kuten on todettu. Tästä ei pääse yli eikä ympäri.

Eläkeläisjärjestöjen mielestä, siis useiden eläkeläisjärjestöjen mielestä, odotusaika vuodesta 1976 on riittävä. Elettyämme 80-luvulla monia taloudellisesti hyviä vuosia olisi ollut jo aika myös kansaneläkkeiden tasokorotuksiin. Viimeksi niitä on korotettu 1984. 39 prosenttia eläkeläisistä saa tänä päivänä eläkettä alle 2 500 markkaa kuukaudessa. Sillä pitäisi elää. Pitäisi olla myös ehdottomasti

sitä mieltä, että tällaiset puolisorangaistukset ovat todella oikeudenmukaisia ja oikeutettuja toimenpiteitä — näin hallituksen mielestä.

Kansaneläkeindeksin laskuperusteet tulisi muuttaa samanlaisiksi kuin TEL-indeksin ja palauttaa eläkkeisiin puolivuotisindeksitarkistukset. Vuonna 1983 joulun alusaikaan eduskunnan enemmistö poisti toisen tarkistuksen. Siinä on SMP:lläkin vähän syntiä, mutta se tapahtui ennen Aittoniemen aikaa. Jotta eläkeläiset saisivat edes osittaisen korvauksen hintojen noususta jo korotusvuonna, tulisi toinen indeksikorotus palauttaa. Mielestäni ei ole mitään sosiaalipoliittista selittäjää sille, että sekä pienimmän eläketulon saajia että ikääntyneimpiä eläkeläisiä rangaistaan puolisoalennamalla, heikommalla indeksisuojalla ja yleensä tasokorotusten puutteella. Kohtelu ilmentääkin minun mielestäni selvästi valtaapitävien arvokäsitystä.

Miksi kyseisen laatuista etuuden alentamisperiaatetta sovelletaan juuri eläkeläisiin, miksi heistäkin vain kansaneläkkeen saajiin, näistäkin vain lisäosan saajiin? Eikö päinvastoin esimerkiksi asuntopoliittisesti olisi järkevää kannustaa eläkeläisten yhdessä asumista ja toinen toisensa tukemista? Nyt tästä saketetaan pienentämällä eläketuloa. Miksi kyseisen laatuista etuuden alentamisperiaatetta ei ole hyväksytty muuhun sosiaaliturvajärjestelmään, ei uuteen eikä vanhaan, ei perus- eikä ansioturvaan? Esimerkiksi työttömyysturvasa vastaava sääntely merkitsisi, että jos työttömyysturvalain mukainen peruspäivärahan saajan puolisoakin joutuu työttömäksi ja alkaa saada perusturvaa, kummankin päivärahasta leikattaisiin 19 prosenttia, tämän päivän jälkeen 15 prosenttia pois ja verotusta kiristettäisiin.

Vasemmistoliitto edellyttää suunnan muutosta suhtautumisessa kansaneläkejärjestelmään, sen epäkohtien poistamista. On kysymys valinnoista, poliittisesta tahdosta, ihmis-oikeudesta ja tasa-arvosta.

Opiskelijat viettävät tällä viikolla Pääret palaa -tempauksia valtakunnallisesti mielenosoituksin ja lakoin. Tänäankin sellainen oli Rovaniemen torilla. Eipä ole ihme, vaikka heidän pärensä palavatkin. Odotusaika on ollut ylipitkä. Nyt vaaditaan opintotukijärjestelmän kokonaisuudistusta. Hallituspuoleet ovat useasti luvanneet opiskelijoille myötämieltä. Minäkin olen ollut lukuisia kertoja mukana sellaisessa tilanteessa. Riit-

täviä tuloksia ei vain ole näköpiirissä ensi vuoden budjettiesityksessäkään.

Eduskunta on yksimielisesti edellyttänyt jo 1987 budjetissa radikaalia muutosta opintotukeen. Lausuma taitaa olla meille kaikille jo peräti tuttu. Viimeksi on 9 päivä helmikuuta 1990 hallituksen tietoon saatettu eduskunnan lausuma, jossa edellytetään hallituksen riipeästi huolehtivan siitä, että opintotuesta kehitetään perustoimeentulon turvaava etu. Oppositio puolueet ovat myös tehneet oman lakialoitteensa opintotuen kehittämisestä.

Oli mielenkiintoista seurata täällä salissa keskustelua opintotuesta ja erityisesti opintorahasta. Jostain syystä hallitus ei maininnut sanaakaan sen opintorahan suuruudesta, mikä tänä päivänä opiskelijoiden kohtalona on. Mutta ei siinä mitään, jokainen opiskelija tietää sen itse. Jokainen opiskelija, joka tulee osoittamaan mieltään ja protestoimaan tämän viikon aikana turuille ja toreille, tietää, kuinka paljon heidän opintorahansa on. Ei sitä voi pimittää millään, ei millään prosenteilla, ei millään yleisillä hokemilla. Tänä päivänä korkeakouluopiskelijat saavat 560 markkaa opintorahaa. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta tämä on 430 markkaa ja lukiolaisten osalta 300.

Hallituspuolueiden edustajat eivät juurikaan kertoneet täältä puhujapöytästä, mitä nämä summat ovat. Nyt hallitus esittää ensi vuoden budjettiin opintorahan perusosien enimmäismääriä korotettavaksi 1.7.1991 alkaen korkeakouluopiskelijoiden osalta 80 markalla, ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta 60 markalla ja lukiolaisten osalta 40 markalla. Pieni yhteenlaskuoperaatio osoittaa, että sen naisopiskelijan viesti, joka tänään Rovaniemen torilla lähetti terveisiä päättäjille siitä, että lapsillekin pitää antaa ruokaa, oli hyvin puhutteleva. Puheet prosenteista ja prosenttien nostosta opintorahan suhteen ovat pelkkiä puheita, kun summat ovat tämän suuruisia, joita äsken luettelini. Vielä kerran korostan sitä, että jokainen opiskelija tietää tämän asian. Tästä ei voi luikerrella eroon.

Suomen ylioppilaskuntien liitto on esittänyt korkeakouluopiskelijoiden rahaa 840 markkaan, ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien 610 markkaan ja muualla kuin vanhempien luona asuvien lukiolaisten 610 markkaan. Näiden SYLin korotusesitysten kustannusvaikutukset olisivat 1.7.91 alkaen

172,5 miljoonaa markkaa. Eipä ole kovin paljoa. Mutta näitäkään ehdotuksia ei ole otettu huomioon.

Tästä tulisi edetä pikaisesti täyden kansaneläkkeen suuruiseen opintorahaan, ja tätä vaatimusta näyttävät opiskelijat nyt mielenosoitustilaisuuksissaan vaativan tänään ja tästä tällä viikolla eteenpäin. Koko opintotukijärjestelmä tulisi remontoida uusiin puihin. Opintolainat on siirrettävä pankeilta valtiolle, koska pankkien saalistus ei näytä loppuvan. Opiskelijoiden ahdinkoahan ovat lisäämässä pankit, jotka mm. korkopolitiikallaan johtavat opiskelijat samoin kuin asunnonostajat todellisiin kriisitilanteisiin. Pankkien rahastukseen ei ole syytä alistua.

Suomessa käytetään tutkinnon suorittamiseen korkeakouluissa aikaa ehkä eniten maailmassa, näin toteaa korkeakouluneuvosto. Samaisen korkeakouluneuvoston mielestä opintoaikoja on mahdollista lyhentää valtioneuvoston edellyttämään 4–5 vuoteen, jos täysitoiminen opiskelu toteutuisi. Se edellyttää ehdottomasti riittävää toimeentuloturva.

Ed. Mattila: Herra puhemies! Koska hallituksen vastaus eläkepoliittiseen välikysymykseen ei ole tyydyttänyt minua eikä ole saanut minun oikeustajuntaani vakuuttuneeksi hallituksen linjasta, ajattelin aluksi puuttua eläkeuudistuskysymykseen.

Alleviivaan aluksi sitä, että 1980-luvun ensimmäisellä puoliskolla toteutetut kansaneläkeuudistuksen kolme vaihetta merkitsivät pienituloisten eläketurvaan oleellista parantumista. Eduskuntakin edellytti tuolloin periaatepäätöksissään ja jälkeenpäinkin on peräänkuuluttanut, että tärkeä uudistusprosessi on lähivuosina vietävä päätökseen ja toteutettava vielä puuttuva neljäs uudistuksen vaihe. Valitettavasti emme ole päässeet neljännen vaiheen täydelliseen toteutukseen vielä tänä päivänäkään. Neljännen vaiheen uudistuksellahan poistettaisiin se epäkohta, että kansaneläkeikään ehtineitä puolisoita ei rangaistaisi enää vähentämällä kansaneläkkeen lisäosasta olosuhteista riippuen kummankin osalta yli 300 markkaa kuukaudessa. Lisäksi tästä operaatiosta seuraa, että myös eläketulovähennyksen leikkaus heikentää oleellisesti pienituloisten eläketurva. Niin kuin täällä on moneen kertaan todettu, tällaisia pienitu-

loisia eläkeläispuolisoita on hieman yli 250 000.

On luonnollista, että eläkeläispuolisot kokevat tämän laatuisen rangaistuksen täysin nykyaikaan sopimattomana, sillä eihän muitakaan sosiaaliturvaetuksia makseta puolison olemassaolon perusteella pienempinä. Neljännen vaiheen täysimääräisen toteuttamisen inhimillinen, mutta myös yhteiskunnallinen merkitys olisi käsitykseni mukaan siinä, että tällä uudistuksella lisättäisiin merkittävästi ikääntyneiden ihmisten mahdollisuuksia vaikeissakin olosuhteissa tukea toinen toistaan, ja se loisi paremmat mahdollisuudet asua mahdollisimman pitkään omassa kodissa.

Huomattavaa on myös, että heikosta indeksisuojusta johtuen kansaneläkkeen varassa elävät eivät ole automaattisesti saaneet osakseen yhteiskunnan yleistä hyvinvoinnin kasvua. Kansaneläkettä onkin jouduttu korottamaan erillisellä lainmuutoksella, ja viimeinen tasokorotus tehtiin vuonna 1984. Siitä laskettuna jälkeenjääneisyys työeläkkeiden ja muiden sosiaalivakuutusetuksien tarkistamisessa käytettävän TEL-indeksin kehitykseen verrattuna on kuluvan vuoden alkuun mennessä jo 8,5 prosenttia. Rahassa mitattuna jälkeenjääneisyys on lähes 1,5 miljardia markkaa.

Näihin eläkejärjestelmiin ja niiden yhteensovittamiseen liittyy varsin paljon byrokratiaa ja monia, monia käsittämättömiä ongelmia. Tuon tässä erään esimerkin, joka osoittaa tämän hetken tilanteen monissa tapauksissa olevan täysin mahdollon ja käsittämättön.

Otan esimerkin eräästä maanviljelijäpariskunnasta. Tämä pariskunta on jäänyt sukupolvenvaihdoseläkkeelle viisi vuotta sitten. Vaimon tultua kuluvana vuonna kansaneläkeikään hänen kokonaiseläkkeensä määrä pieneni 421 markkaa kuukaudessa. Aviopuolison eli miehen eläke pieneni vastaavasti 385 markkaa kuukaudessa. Tämän eläkeläispariskunnan pienet eläketulot ovat näin pienentyneet vuositasolla laskettuna 9 672 markkaa. Minusta tämä on melkoinen toimeentulon kavennus, enkä ihmettele yhtään, jos tällaisessa tilanteessa kyseiset ihmiset, joita löytyy toki paljon, ovat hämmentyneitä ja kummastelevat, miten näin voi tapahtua.

Mielestäni tässä esimerkkitapauksessa, joka, kuten olen todennut, on yksi monista,

on paljonkin opiksi otettavaa, ja korjausta edellyttäviä toimenpiteitä toki odotamme. Monet pienellä eläkkeellä olevat kuuluvat veteraani-ikäluokkaan eli ikäluokkaan, joka on lunastanut maamme itsenäisyyden ja luonut perustan nykyiselle hyvinvoinnille. Jo pelkästään kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen täydellinen toteuttaminen toisi odotettua ja oikeudenmukaista parantumista heidän tilanteeseensa.

Hyvinvointivaltiomme taloudellinen tilanne sallisi myös tämän korjauksen täysimääräisenä, vaikka se alkuvaiheessa maksaisikin noin miljardi markkaa, kuten täällä on moneneen kertaan esiin tuotu. Huomattava on kuitenkin, että se alentuisi virallisten laskelmien mukaan tuntuvasti jo vuoteen 2010 mennessä. Lisäksi se toisi sosiaalimenojen säästymisen muodossa tämän yhteiskunnalle takaisin jopa useamman kertaisenakin.

Pidän todella kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen täydellisen läpiviemisen vastustamista hämmästyttävänä asiana, missä lyödään sitä väestön osaa, joka muutenkin joutuu elämään toimeentulon minimin rajalla. Totuus on kuitenkin se, että eläkeläisemme eivät tule antamaan tässä asiassa periksi, ennen kuin neljäs vaihe on täydellisesti toteutettu. Toivoisin, että voitaisiin tässäkin salissa tuoda esille aikataulu, missä vaiheessa tähän mennään, vai onko se, mitä hallitusryhmät on tänä päivänä sopineet, viimeinen sana tässä asiassa.

Toisena asiana ihan lyhyesti puuttuisin asunovelallisten ongelmiin eli asiaan, johon myös hallitusryhmät ovat tänä päivänä sopua koettaneet etsiä.

Asuminen ja asumiskustannukset, ovat yksi osa perusturvaamme ja ainakin siihen oleellisesti liittyvä asia. Pidän oikeana sitä, että on vihdoinkin löytynyt sopimus ensiasunnon kaupan yhteydessä maksettavan leimaveron poistamisesta. Mutta sitä en jaksaa ymmärtää, minkä vuoksi tällaisessa tilanteessa, jossa korot ovat päässeet luisumaan käsistämme, korkoloukkuun joutuneita asunovelallisia ei ole voitu millään tavalla huomioida. Näitten velkaorjuudessa olevien osalle jotakin olisi tullut käsitykseni mukaan tehdä. Ei ole heidän syytään, että meidän talouspoliittinen tilanteemme on se, mikä on. Ei ole heidän syytään, että pankit hoitavat asioita niin kuin hoitavat. Toki pankeissakin on omat syynsä korkojen kasvattamiseen.

Mutta yhteiskunnan velvollisuus, tässä tapauksessa valtion velvollisuus, on tulla tällaisessa kriisitilanteessa veronmaksajiaan vastaan. En ole näkemässä muuta järkevää vastaantulon mahdollisuutta kuin sen, että mahdollisimman pian hallitus valmistelee sellaisen vakauttamislainan, jossa asuntovelallisten mahdottomiksi käyneitä korkoja taan-nehtivasti jonkinlaisella korkotukijärjestelmällä leikataan ja toisaalta vekselivetoisia lainoja pyritään muuttamaan pitempiaikaisiksi. Tähänkin löytyy valtiontaloudelliset mahdollisuudet. Tämä ratkaisu ei suinkaan olisi pysyvä, vaan se olisi palokuntatyypinen. Herra puhemies! Nyt jos koskaan tällaista vakauttamistoimenpidettä odottavat monet velkaorjuuteen joutuneet asuntovelalliset.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Ed. Mattilan puheenvuoron johdosta olisin toivonut, että hän olisi ollut täällä salissa kuulemassa aiempaa keskustelua, jossa kumottiin hyvin moneen kertaan se väärä väittämä, joka on välikysmyöksen esittäjien suusta esitetty, että kansaneläkejärjestelmässä yksinäisten asema verrattuna puolisoihin olisi jotenkin ainutkertainen meidän sosiaaliturvajärjestelmässä. Näin ei ole asianlaita, vaan tarveharkinnat, kulutustutkimukset, ovat pohjana monessa muussa osassa lainsäädäntöä, jossa perheen koko, elämäntilanne vaikuttavat tukien määrään ja laatuun. Tältä osin toivon, että tämän kaltaista väitettä ei enää keskustelun jatkossa esiintyisi.

Kun täällä on kaivattu lisää esimerkkejä ja on toisaalta vähätelty hallituksen toimenpiteitä, luonnollisestikin, opposition taholta, kaivattu lisää esimerkkejä, kun kerroin helsinkiläisestä yksinäisestä eläkeläisestä, paljonko hänen kohdallaan hallituksen toimenpide merkitsee silloin, kun hallitus toteuttaa nimenomaan tarveharkintaa ja lähtee korjaamaan asioita sieltä päältä, missä tarve on suurin, niin otettakoon esimerkki toisesta päältä, vaikkapa Lapista, Pohjois-Suomesta, vaikkapa Keminmaalta, sopinee hyvin.

Siellä on eläkeläispuolisot, jotka asuvat omassa omakotitalossaan ja joiden tulot ovat siksi vähäisiä, että he elävät pelkästään kansaneläkkeen varassa. Tällöin asumistuen kautta he tulevat saamaan, kun näitä normeja korotetaan, ottaen huomioon talon ikä

ja muut, asumistuen nousuna yhteensä lähes 120 markkaa kuukaudessa lisää hallituksen sen esityksen pohjalta, joka nimenomaan korjaa asumistuen tasoa, jota myöskin ed. Isohookana-Asunmaa suuresti vähätteli. Kun siihen lisäämme eläkkeensaajapuolisoitten saaman lisäyksen, prosenttikorotuksen 81:stä 85:een, saamme yhteissumman, joka lähentelee 300:aa markkaa.

Kysyn: Onko tämä todella väheksyttävä summa, jolla nimenomaan vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien asemaa korjataan? Minusta askel on kohtalaisen pitkä, ja tähän suuntaan tulee jatkossakin toimia tulevien hallitusten. Minusta tapa, jolla hallitus asioita korjaa ja niihin puutuu, on todella oikea silloin, kun siellä päässä, missä hätä on suurin, apua annetaan.

Ehkä tässä yhteydessä sallitaan, herra puhemies, vanhaa tapaa noudattaen muutamin sanoin kommentoida myöskin ryhmäpuheenvuoroja.

Aloitin ed. Anderssonin puheenvuorosta, jossa hän väitti alkupuolella, että veroratkaisussa olisi kasvatettu tuloeroja. Tämä väittämä ei pidä paikkaansa. Samaan väärään väittämään syyllistyi myös ed. Astala äsken. Veroratkaisussa on nimenomaan myös pienituloisten verotusta kevennetty ja mm. valtionverotuksen alinta tuloarajaa merkittävästi korotettu, sitä tullaan korottamaan 40 000 markkaan. Eli niiden määrä, jotka joutuvat maksamaan valtionveroa, on huomattavasti pienempi kuin tämän hallituksen aloittaessa toimintansa. Myös eläketulovähennyksen nosto 85 prosenttiin palvelee eläkeläisiä. Se on jäänyt vähälle huomiolle tässä keskustelussa. Samoin pienituloisten erityisvähennys, joka liittyy ensi vuoden veroesitykseen, kohdentuu erityisesti pienituloisiin. Tältä osin siis opposition taholta esitetty väite ei pidä paikkaansa.

Ed. Andersson puhui myös siitä, että hallitus olisi unohtanut eläkeläiset, että he olisivat jääneet elintason nousun ulkopuolelle. Totean, että hallitus on käyttänyt lähes miljardi markkaa kansaneläkeläisten, vete-raanien ja lapsiperheiden toimeentulon parantamiseen. Myös muun sosiaaliturvan kuten työttömyysturvan kohdalla on selkeitä parannuksia, joten näiltäkään osin, jotka toin esiin hallituksen vastauksessa, väite ei pidä paikkaansa.

Hän esitti kolmantena väitteensä köyhien

köyhtymisen ja väitti, että olisi tehty tämän kaltaisia epäoikeudenmukaisia toimenpiteitä hallituksen toimesta. Hallitus ei ole tehnyt yhtään toimenpidettä, jolla pienituloisimpien asemaa olisi heikennetty, päinvastoin, kuten juuri edellä totesin.

Indeksiturvajärjestelmästä keskustelimme, ja esitin hallituksen kannan, sen, että järjestelmää tutkitaan. Sen sijaan väite siitä, että nykyinen indeksitarkistusjärjestelmä vähentäisi eläkkeitten reaaliarvoa, ei pidä paikkaansa, vaan nimenomaan järjestelmään sisäänrakennettu rakennelma turvaa sen, että eläkkeiden reaaliarvo säilyy. Tämän lisäksi hallitus on tehnyt, toistan vielä, kansaneläkejärjestelmään ja veteraaniläkkeeseen reaali-erotuksia aiemmin mainitulla määrällä, joka on siis lähes miljardiluokkaa kaiken kaikkiaan.

Jotta sentapaiset väitteet joittenkin asioiden vesittämisestä tai perusteettomista muutoksista aiemmin sovittuihin asioihin, joista tämä hallitus ei ole sopinut, poistuisivat, pyytäisin arvoisia vasemmistoliiton edustajia keskustelemaan vaikkapa SKDL:n entisen ryhmäpuheenjohtajan Veikko Saarron kanssa. Hän oli nimittäin edustajanne eläkekomitea 87:ssä. Totean, että mietintö oli yksimielinen. Hän on siis yhtynyt niihin siinä tilanteessa tehtyihin tarkistuksiin, joita komiteassa siis yksimielisesti tehtiin. (Ed. Rinne: Hänhän saikin viran!) — Olkoon palkkio mikä hyvänsä, joka tapauksessa hän oli silloisen SKDL:n mandaatilla tuossa komiteassa.

Lisäksi ed. Andersson puuttui puheenvuorossaan siihen, että tarpeetonta tarveharkintaa liittyisi työttömyysturvan peruspäiväraha-asiaan. Työttömyysturvan peruspäivärahan tulovähenteisyys ei ole mielestäni tarpeeton. Jos etuutta maksettaisiin niillekin, joilla on huomattavasti muita tuloja, niin tällöin voimme todeta, että rahat kuluisivat vähemmän perusteltuun etuuteen, ja tässä suhteessa tasokorotuksiin olisi vastaavasti vähemmän käytettävissä varoja.

Edelleen ed. Andersson käytti hyvin valikoivia esimerkkejä. Hän vähätteli sitä kansainvälistä käytäntöä, joka on eläkkeensaajien kohdalla yksinäisten ja aviopuolisoitten välillä. Se esimerkki ja se todiste ei kelvanut. Sen sijaan opiskelijoiden kohdalla tehty kansainväliset vertailut hyvin kelpasivat, kansaneläkkeiden kohdalla tätä ei hyväksyt-

ty. Tosin myönnän avoimesti, että opiskelijoitten kohdalla on korjaamisen varaa hyvin paljon. Hallituksen sisällä on selvitysmies selvittämässä, miten tästä eteenpäin. Pelkästään tähän myöskään selvitykset eivät jää, vaan ne ovat johtamassa konkreettisiin jatkotoimenpiteisiin.

Kun opiskelijoiden osalta todettiin ed. Anderssonin puheenvuorossa, että huomattava määrä opiskelijoita joutuu turvautumaan toimeentulotukeen, niin se on osoitus ongelmista. En käy sitä kiistämään. Mutta toisaalta toimeentulotukeen turvautuminen ei välttämättä ole osoitus järjestelmän epäoikeutumisesta. Tämä mielestäni osoittaa, että meillä on toimiva järjestelmä ja se auttaa silloin, kun tosi tarvetta on. Toimeentulotuen kohdentuminen on mielestäni huomattavasti parempi kuin pyrkiä nostamaan kaikille maksettavia etuisuuksia, jolloin etuudet kohdentuvat laajalti niihin, joilla ei välttämättä tarvetta olisi. (Ed. Stenius-Kaukonen: Noin sanoo vain se, joka ei tunne järjestelmää!) — Luulisin, kun vanhin poikani opiskelee, niin jonkin verran olen joutunut tähänkin perehtymään, en järjestelmien edunsaajana, koska siinä on omat rajoituksensa, mutta kuitenkin niihin tutustuen. (Ed. Rinne: Eikä ole hakenut huoltoapua?) — Ei ole hakenut huoltoapua. Mutta joka tapauksessa järjestelmään olen tutustunut ja omakohtaisesti jonkin verran tunnen ja myönnän, että korjaamiseen varaa on.

Vasemmistoliiton varsinaisessa ryhmäpuheenvuorossa, jonka ed. P. Leppänen piti, oli muutamia väitteitä, joita on syytä myös kommentoida.

Ensimmäisessä hän toteaa, että tuloerot ovat kasvaneet myös sosiaaliturvan sisällä. Väite tuloerojen kasvamisesta sosiaaliturvan sisällä ei paikkaansa. (Vasemmistoliiton ryhmästä: Se pitää täysin paikkansa!) — Se ei pidä paikkaansa erityisesti, kun otetaan huomioon myös verotuksen vaikutus. — Tutkimuksen mukaan toimeentuloerot Suomessa ovat jatkuvasti kaventuneet ja ovat ilmeisesti Ruotsin jälkeen pienimmät maailmassa. Verotuksen ja tulonsiirtojen vaikutus on ollut 1980-luvulla toimeentuloeroja kaventava. Tulonsiirtojen toimeentuloeroja kaventava vaikutus on kompensoinut palkka- ja yrittäjätulojen puolella tapahtuneen tuloerojen näennäisen suurenemisen. Tältä osin, kun nämä tekijät pidämme mielessä, väite siitä,

että 1980-luvulla sosiaaliturvan avulla olisi tuloeroja kasvatettu, on väärä eikä pidä paikkaansa.

Ed. P. Leppäsellä oli eräitä muitakin väittämiä, joita on syytä oikaista. Ehkä pari niistä otan esille.

Myönnän työttömyysturvan osalta, johon hän puuttui, että se ei meillä ole varmasti-kaan kaikilta osin paras mahdollinen ja kattava. Tässä suhteessa olemme samaa mieltä. Kansainvälisessä vertailuissa peruspäivärahan tasossa emme ole kärkipäässä. Myönnän tämänkin. Toisaalta päivärahan keston suhteen Suomi on ilmeisesti ainoa maa tai ainakin lähes ainoa maa, jossa peruspäivärahaa maksetaan kuinka pitkään tahansa. Myös tulovähenteisyys on suhteellisen lievää. Päivärahan saamisedellytykset ovat myös varsin väljät. Meillä ei edeltävää ansiotyötä edellytetä lainkaan, kuten useimmissa muissa maissa tehdään. Toisin sanoen päivärahaa maksetaan muualla yleensä vain työstä pois joutuneille ja päivärahan piiristä joutuu helposti pois mm. työstä kieltäytymisen perusteella.

Meillä työttömyysturvan rahat ovat menneet siis siihen, että työttömyysrahaa maksetaan varsin laajalle joukolle, pitkän aikaa, kohtuullisen väljin perustein, ja tällöin luonnollisestikaan tason nostaminen ei ole kein helpointa. Kuitenkin, niin kuin ensimmäisessä vastauksessani totesin, tämän hallituksen aikana työttömyyspäivärahan reaalikorotus on ollut 15 prosentin luokkaa.

Ed. P. Leppänen vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa kosketteli toimeentulokityöryhmän ehdotuksia ja myös taisi viitata eduskunnan piirissä työskennelleen työryhmän ehdotuksiin. Totean tältä osin, että hallituksen toimenpiteet ovat olleet juuri näiden työryhmien ehdotuksien suuntaisia, vaikkakaan kaikkia ei ole pystytty vielä toteuttamaan. Joka tapauksessa tavoitteet ja näkemykset tässä suhteessa ovat yhteneväisiä. Tulevillekin hallituksille tässä suhteessa jää tehtäväkenttää.

Keskustan puheenvuoro antaa aihetta muutamaan toteamukseen. Keskustan puheenvuorossa ed. Juhantalo puuttui a- ja b-kansalaiskeskusteluun. En itse eikä tämä hallitus halua lähteä mukaan keskustapuo- lueen harjoittamaan kansalaisten nimittelyyn, leimaamiseen tai jakamiseen. Totean, että käsite b-kansalainen on tuontitavaraa,

joka näyttää tässä yhteydessä keskustalle kelpaavan, vaikka se ei muuten kansainvälistymisestä olekaan innostunut!

Ed. Juhantalo käsitteli byrokratiaa, ihan tärkeää asiaa, jota hallitus onkin merkittäväällä tavalla purkamassa. Sen sijaan hallintokulujen suuruus, jota hän puheenvuorosaan päivitteli sosiaaliturvajärjestelmässä, on väite, jolle ei löydy asiallisia perusteita. Meillä sosiaalivakuutuksessa esimerkiksi hallintomenojen osuus on 2—3 prosenttia kaikista menoista. Tätä on pidettävä varsin kohtuullisena.

Kolmantena kohtana ed. Juhantalon puheenvuorosta tuon esiin hänen huolensa siitä, että kustannukset ovat kasvamassa sosiaaliturvajärjestelmässämme. Aihe on varmasti tärkeä ja huoli aiheellinen. Samalla kuitenkin totean, että välikysymyksen mallilla kustannuksia juuri lisättäisiin ja siten, että ne sosiaalipoliittisesti kohdentuisivat huonosti tai eivät ainakaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän tapainen politiikan teko, jota tässä asiassa keskusta harjoittaa, ei tosin ole mitenkään epätyypillistä heille. Se on varsin tyypillistä keskustalle: kahdella tuolilla istuminen.

Ed. Juhantalo puuttui tärkeään kysymykseen eläköitymiskysymykseen, väestöpolitiikkaan ja siinä huolestuttaviin kehitysnäkömiin, jotka kylläkään eivät ole tämän hallituksen aikana syntyneitä. Nämä huolet jaamme kaikki yhteisesti. Totean kuitenkin, että tähän tärkeään asiaan — siis eläköitymiskehitykseen — eläkekomitea 90 on puut- tumassa ja tuomassa siihen ratkaisuehdotuk- siaan. Myös hoitoalalla Heikki S. von Hertzenin johtama toimikunta pohtii henkilöstö- politiikkaa, joka on hyvin tärkeä näissä asioissa. Myös kuntoutuslainsäädännön avulla, jonka uudistus on tulossa eduskun- nan käsittelyyn lähiaikoina, pyritään tähän tärkeään asiaan löytämään myönteisiä vas- tauksia.

Toisaalta ed. Juhantalo peräänkuulutti lainsäädäntötoimenpiteitä. Mutta ei työpai- kan ilmapiiriä voida lailla parantaa. Lakien avulla voidaan vain luoda tarvittavat puit- teet. Tässä suhteessa hallitus on saanut pal- jon aikaan ja sillä on vaikutusmahdollisuuksia. Mutta ei se halua mennä jokaiselle työpaikalle, vaan nämä ovat ihmisten välisiä asioita, sopimuksia siellä, missä työtä teh- dään, ja asiat on siellä saatava hoitumaan.

Siis keskustan puheenvuorossa toisaalta arvosteltiin valtion liian suurta osuutta kansalaisten ja yritysten elämästä, toisaalta vaadittiin hallituksen puuttumista näihin kysymyksiin lainsäädännöllä. Varsin ristiriitaisia näkemyksiä.

Viimeisenä keskustan osalta tuon esiin hänen väittämänsä siitä, että hallitus olisi pienentämässä osaa eläkkeistä. Tämä väittämä on täysin perusteeton. Tällaista menetyksiä ei ole olemassa. Eläkettä, jota ei ole vielä saanut, ei voi myöskään menettää. Tähän tavallaan sisältyy se sisäänrakennettu ajatus, että lakeja ei saisi koskaan muuttaa. Aivan samalla perusteella voisi väittää, että nykyiset eläkeläiset ovat menettäneet jonkin sellaisen etuusmuodon, joka on maksettu esimerkiksi 1960-luvulla.

Lopuksi, herra puhemies, kotihoidon tuen osalta ed. Juhantalon esittämiin näkökohtiin ja väittämiin liittyen kokoomusta koskien totean, että se ei pidä paikkaansa. Kokoomus ei ole koskaan vastustanut kotihoidon tuen kehittämistä, päinvastoin voimakkaasti vaatinut sitä. Sitä, jos jossakin yksittäisessä puheenvuorossa on toisen suuntaista voitu esittää, ei voi soveltaa kokoomuksen linjaan. Olen muistavinani, että eräs keskustalainen ministeri Eino Uusitalo nimenomaan esitti aikanaan mm. toista itsenäisyyspäivää maallemme. Tuskin tämä ehdotus välttämättä oli keskustan yleisen linjan mukainen.

Olen hämmästynyt siitä, että keskustan ryhmäpuheenvuorossa ei sanallakaan, ei sanallakaan todella, riittänyt asiaa veteraaneille eikä heidän asialleen. Onko tämä osoitus keskustan vähättelevästä suhtautumisesta näihin hallituksen mielestä tärkeisiin asioihin?

Otan lyhyesti lopuksi ed. Soininvaaran puheenvuoron, jossa hän puuttui työeläkejärjestelmään tai pikemminkin siihen, että työeläkkeet ovat ylimitoitettut. Tältä osin, kun tiedämme, että työeläkejärjestelmä on eräällä tavoin myöhennettyä palkkaa, puheenvuoro kummastuttaa, mutta sen sijaan hänen viittauksensa järjestelmän kehittymistarpeeseen on oikea. Sen johdosta sosiaali- ja terveysministeriö onkin asettanut toimikunnan, jonka tehtävänä on selvittää työeläkejärjestelmän pitkän aikavälin rahastointi- ja rahoitusperiaatteet. Valmistelutyössä toimikunnan tulee ottaa huomioon järjestelmän asteittainen voimaantulo, väestön ikääntymi-

nen sekä yritysten työvoimakustannusten kehitys, joten tältäkin osin hallitus on tähän tärkeään asiaan löytämässä lääkkeitä, jotta pystymme kasvaviin haasteisiin vastaamaan erityisesti 2000-luvulla.

Totean lyhykäisesti lopuksi, että hallituksella on monista opposition väitteistä huolimatta varsin herkkä ja oikeudenmukainen sosiaalinen omatunto. Hallitusohjelmassa sosiaaliturvan kehittämisenä on keskeinen osuus, ja hallitus on tähän suuntaan käytännössä monin eri tavoin myös toiminut painopisteen ollessa selkeästi nimenomaan vaikeimmassa taloudellisessa asemassa olevien eläkeläisten, veteraanien sekä toisaalta lapsiperheiden aseman parantamisessa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallituksella on herkkä omatunto. Täällä salissa oppositio on herkkä omatunto, joka tarkasti seuraa hallituksen toimia.

Ministeri sanoi, ettei ole verotuksella epäsolidaarisuutta lisätty, tuloeroja lisätty. Viime vuonna noin 3 000 markan kuukausieläkkeen saajien kohdalla verotus kiristyi. Tämä johtui siitä, että eläketulovähennyksen rakennetta muutettiin. Tätä ei ole missään vaiheessa korjattu. Juuri tässä tuloluokassa eläkeläisten määrä on suuri.

Ministeri sanoi, että on tarpeen tarveharkinta työttömyysturvassa. Tämä on erikoinen kanta, kun sosiaalivaliokunta on useita kertoja kiinnittänyt huomiota juuri tähän ja vaatinut, että tarveharkinta poistetaan, koska se on kohtuuton.

Ministeri sanoi myös, että toimeentulotuen kehittäminen on parempi kuin sosiaaliturvatuksien korottaminen. Sosiaalivaliokunta näitä asioita todella perusteellisesti vuosikautia tutkittuaan on yksimielisesti tullut siihen tulokseen, että juuri vähimmäisetuuksia täytyy korottaa, jotta ei jouduta hakemaan toimeentulotukea, koska se on ennen kaikkea ihmisten kannalta nöyryyttävää, mutta se on myös työntekijöiden kannalta, jotka eivät pysty tekemään ennalta ehkäisevää sosiaalityötä, turhauttavaa.

Ihmettelen sitä, että ministerin kannat poikkeavat näin paljon eduskunnan yhteisesti ottamista kannoista. Me nimenomaan toivomme, että meillä nämä asiat, joista olemme yhtä mieltä, voisivat mennä eteenpäin, koska se olisi kai sentään helpointa.

Me todella olemme pohtineet, mitkä ovat kiireellisimmät korjaustarpeet. Ne on perusturvatyöryhmän mietinnössä esitetty, ja hyvin vähän siitä on vasta viety toteen.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aluksi puutun ministerin puheenvuoronsa alkuosassa esittämään tarveharkintaan liittyvään näkemykseen. Minusta eläkeläisten erottelu siinä, että aviopuolisoläkeläiset ja avopuolisoläkeläiset jaetaan kahteen kastiin, ei ole oikeudenmukaista. Tältä osin meillä on aivan erottamaton ristiriita hallituksen näkemyksen kanssa. Minusta ihmiset tällaisissa tapauksissa täytyisi pystyä asettamaan samaan asemaan. Minä en näe mitään tarvetta ruveta asiaa harkitsemaan.

Tästä johtuvat hyvin helposti sellaiset näkemykset, joita kentällä kuulee ja joihin myös ryhmäpuheenvuorossa ed. Juhantalo puuttui, että ihmiset jaetaan kahteen kastiin, puhutaan a- ja b-luokan kansalaisista. En puutu ministerin vastaukseen b-luokan kansalaisista ja ontuvaan vertaukseen sen enempää. Totean vain, että näkemykset, joita on ryhmäpuheenvuorossa tuotu esille, ovat kentän terveisiä tähän taloon ja tämän kautta myös hallitukselle.

Mitä tulee eläkkeitten pienentämiseen, en tiedä, miten jatkossa tulee käymään, mutta esittämäni esimerkki, joka on todellisesta elämästä, kertoo aivan korutonta kieltä siitä, että eläkkeet ovat tältä esimerkkipariskunnalta pienentyneet. Siinä eivät numerotiedot muutu miksiäkään selittelyillä.

Mitä tulee veteraanien asiaan, korostan sitä, että ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Anteeksi, herra ministeri, mutta tunnen jotenkin olevani b-luokan kansalainen tässä salissa ja tässä keskustelussa, ainakin ajankäytön suhteen. Siksi ihan lyhyesti kahteen asiaan.

Mainitsitte, että Kansaneläkelaitoksen johtaja Saarto oli eläkekomitea 87:ssä. Näinhän on ollut, mutta minun ymmärtääkseni hän on ollut siellä nimenomaan virkamiehenä. Toisaalta tiedämme kaikki täysin selvästi, että tuon komitean toimeksianto oli sellai-

nen, että sen tarkoituksena oli etsiä tietä sille, että eläkeuudistuksen neljättä vaihetta ei tarvitse toteuttaa, joten sille oli annettu selvä tulos jo etukäteen. On aivan ymmärrettävää, että siinä tilanteessa pienetkin uudistukset hyväksytään, jotta päästäisiin edes jollain tavalla eteenpäin siitä, missä on oltu. Näin olen ymmärtänyt Saarton ajattelun tuolloin tapahtuneen. Totean, että hän ei ole minun ymmärtääkseni ollut siellä nimenomaan SKDL:n edustajana.

Toiseksi haluaisin puuttua aika painokkaasti siihen, että ministeri ensimmäisessä täällä tänään käyttämässään puheenvuorossa väitti, että meidän välikysymyksessämme olisi ollut vääriä väitteitä. Tämä ei pidä paikkaansa.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri äsken totesi, että tuloerot eivät ole kasvaneet sosiaaliturvan sisällä, niin kuin vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa olen väittänyt. Edelleenkin pysyn siinä väittämässä, koska ne todella ovat kasvaneet. Siitä kertovat ihmiset ja tilastot. Se on aivan luonnollista. Siitä ei mihinkään päästä.

Toinen asia: Ministeri totesi, että tuloerot eivät ole tämän hallituskauden aikana kasvaneet. Minä otan erään konkreettisen esimerkin keskisuomalaisesta Laukaan kunnasta. Siellä on perhe, jolla on nettotulot 117 000, hieman ylitse. Heillä nettotulojen nousu on hallituksen esityksen mukaan ensi vuonna hieman yli 7 000 markkaa. On toinen perhe, joka on hieman paremmin palkattu; heillä on yhteinen nettotulo 304 000 markkaa. Heillä nousevat nettotulot yli 20 000:lla. Eli lähes kolminkertainen lottovoitto tulee suurituloiselle perheelle hallituksen esittämässä muodossa. Eikö tämä kasvata tuleroja?

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Ed. Leppänen, meillä on erilaisia tilastoja sitten, mutta voidaan-ko yhdessä selvittää tämän jälkeen vaikkapa kuppilassa — minä tarjoan kahvit. Kyllä todella niiden tilastojen ja selvitysten mukaan, jotka itselläni ovat olleet käytettävissä, tuloerot ovat kaventuneet, kun tulonsiirrot otetaan huomioon ja myös muualla tapahtuneet veroratkaisut kuin pelkästään palkkatulojen kohdalla tapahtuvat. (Ed. Stenius-Kau-

konen: Onko liikevaihtovero otettu huomioon?) — Eläkeläisten kohdalla kaikki kustannustekijät, mm. liikevaihtoveron korotus, indeksijärjestelmässä tulevat kompensoiduiksi, tosin viiveen kautta, mutta sen välitarkistuksen poistamisen ovat tehneet muut kuin tämä hallitus.

Mitä tulee muutoin ed. Stenius-Kaukosen toteamukseen, niin ilmaisin itseni huonosti, mikä välttämättä ei ole ainutkertaista, silloin, jos hän sai kuvaa, että jollain lailla pitäisin ideaalina toimeentukijärjestelmään turvautumista. En suinkaan. Totesin vain, että kun meillä on se järjestelmä, niin se on parempi, kuin että ei olisi mitään. Kun on tarve sitten niiden 7 000 opiskelijan kohdalla saada apua jostakin, on edes tämä järjestelmä. Mutta sen suuntainen linjaus, jota eduskunnan taholla asiaa pohtineissa asiantuntijatoimikunnissa ja jota varmasti sosiaalivaliokunnan pitkäaikaiset jäsenet edustavat, on esitetty ja linjattu, on kestävä malli varmastikin asioitten pysyväksi ratkaisemiseksi. Tästä olen yhtä mieltä.

Ed. Mattilalle totean — hän kun ei ollut salissa, kun kävimme läpi kysymystä yksinäisen ja eläkeläispariskunnan välillä olevasta erosta ja kulutustarpeesta ja sen kautta syntyvästä tarveharkinnasta — nyt vielä, että tämä suinkaan ei ole mikään suomalainen keksintö, ei suomalainen kummajainen, vaan kaikissa Pohjoismaissa ja laajemmalti Euroopassa, missä on Suomeen verrattava järjestelmä, tämä on tällä tavoin toteutettu. Sen lähtökohdat ovat yksimielisesti hyväksytyt. Tältä pohjalta hallitus on lähtenyt parantamaan eläketurvaa sekä yksinäisten kohdalla asumistukijärjestelmää parantamalla, joka kohdentuu oikein, että myös eläkkeellä olevien pariskuntien kohdalla, kun heidän eläkettään tasokorotetaan. Myös niiden kohdalla, jotka elävät pelkästään kansaneläkkeen varassa, asumistuen kautta saadaan sentapaisia parannuksia kuin esimerkkitapauksessa mainitsin.

Sitä, että ed. Mattilan esille ottamassa asiassa eläkkeet olisivat pienentyneet, en voi yksityiskohtia tarkalleen tuntematta kiistää — ettei mahdollisesti näin olisi. Tutkikaamme tämä asia yhdessä Kansaneläkelaitoksen ja ministeriön virkamiesten toimesta! On paljolti, hyvät kollegat, arvoisat edustajat, myös tietämättömyyttä, sitä, että sana ei ole mennyt perille niistä mahdollisuuksista, joita

ihmisillä on käytettävissään kansaneläkejärjestelmään liittyvien muiden tukimuotojen kohdalla. Tässä suhteessa voi olla myös vajavaista tietoa, tiedon puutetta; ei ole osattu kaikkea sitä käyttää, mihin nykylainsäädäntö antaisi mahdollisuuden.

Ed. Helteelle totean, että ei ole tietysti minun asiani tulkita, missä roolissa entinen edustajatoverimme Saarto on ollut, varmastikin asiantuntijana, mutta kyllä hän on SKDL:n entisenä ryhmäpuheenjohtajana kuitenkin siellä osaltaan istunut ja yhtynyt niihin linjauksiin, joita eläkekomitea 87 esitti.

Se, että ensimmäisessä puheenvuorossa totesin, että välikysymyksessä olisi ollut vääriä väittämiä, voi olla vahva ilmaisu. Totesin, että siellä on ollut epätarkkuuksia, (Ed. Stenius-Kaukonen: Vääriä väitteitä!) joten tältä osin siitä väitteestä en luovu. Oma ilmaisuni on ollut myös tässä suhteessa hie-man epätarkkaa.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Mitä ministerin viimeksi sanomaan tulee, niin ministeri kyllä selvästi totesi, että siellä on virheitä, ja mainitsi jopa esimerkin. Sitä ei voine muuttaa miksikään ”epätarkaksi ilmaukseksi”.

Kun talo palaa, jalka katkeaa tai auto romuttuu kolarissa, yleensä kummasti auttaa se, että sattuu vakuutukset olemaan kunnossa. Eihän niistä vakuutuksista oikeastaan muuten hyötyä olekaan kuin silloin, kun hätä todella on kädessä. Näinhän asian tietysti pitää ollakin, ja vakuutukset ovat tietysti olemassa semmoista tilannetta varten, jolloin muusta ei apua löydy. Totta kai näin on!

Samoin asian tietysti pitäisi periaatteessa olla myös sosiaalivakuutuksen kanssa. Senhän pitäisi loogisesti ajatellen olla juuri niitä ihmisiä varten, joilla hätä on kaikkein suurin. Täysin mäsäksi ajetusta autostakin saa suuremman korvauksen kuin pienestä peltinaarmusta. Hölmöä kyllä, tämän kaltainen looginen oikeudenmukaisuusajattelu puuttuu meidän sosiaalivakuutusjärjestelmästämmä. Parempiosaisten onnettomuudet hoidetaan kuntoon paremmin kuin vähäosaisten, elikkä kuvaannollisesti peltinaarmusta saa paremman korvauksen kuin nokkakolarista.

On oikeastaan aika nurinkurista, että tällainen maa kutsuu itseään mielellään sosiaa-

livaltioksi tai oikeusvaltioksi, milloin miksi-kin. Joka yhteydessä niin kuin esimerkiksi viimeviikkoisen budjetin lähetekeskustelun yhteydessä ylistetään mielellään sitä, miten meillä kaikki menee keskimäärin hyvin, sen sijaan että kerrotaisiin, miten huonosti menee niillä ihmisillä, joilla asiat ovat kaikkein heikoimmin. Minun oikeuskäsitykseni mukaan kaikki tarmo tulisikin keskittää juuri niihin ihmisiin, joiden tilanne on kaikkein huonoin. Sellaisia ihmisiä vartenhan sosiaalivakuutusjärjestelmän pitäisi olla, jotka todella ovat avun tarpeessa.

Eikö tilanne ole täysin luonnoton, kun sellaiset ihmiset, jotka ovat joutuneet työikänsä tekemään kaikkein raskaimpia töitä kaikkein kehuimmilla palkoilla, saavat eläkkeelle jäädessäänkin kaikkein kehuimpia eläkkeitä, vaikka asian pitäisi kaiken järjen mukaan olla toisinpäin, niin että työikänsä hyvin ansainneet ihmiset pärjäisivät pienemmälläkin eläkkeellä, kun on varmasti jäänyt sukanvarteenkin työelämän aikana. Mutta eihän näin ole! Näyttää siltä, että tälle Holkerin ylimystöhallitukselle on sekin lii-kaa, että kansaneläkkeet noudattaisivat samaa kehitystä kuin työeläkkeet. Tätäkään ei sallita. Ne pitää yksinkertaisesti hallituksen käsityksen mukaan pitää sillä tasolla, mille ne aikanaan on jätetty.

Herra puhemies! Tämä viimeinen viikko on ollut merkillistä eestaas koheltamista. Milloin on vaadittu eläkeläisten asioiden korjaamista, postien säilyttämistä, opintotuen korotusta, ensiasunnon leimaveron poistamista sun muuta, milloin taas on kokennosta poistuttu liukkaasti ruotuun. Sääliksi ihan käy, että tämä kohellus on sumen- tanut sellaistenkin asiallisina pitämieni tove-rien kuten Timo Roosin mieltä niin, että ei oikein tiedetä, minkälaisia asevelipuheita käydään täällä puhumassa.

Myös SMP on sekoillut tämän asian kansa- aivan tarpeeksi. Ed. Aittoniemi on siitä varsin hyvin perillä ja koettanut sekoiluun tänä iltana useamman kerran paikata. Mutta kaikkein eniten minua tässä asiassa harmit-taa oikeastaan se, että vasemmistososialide- mokraatitkin ovat vasemmistoliiton tekemän välikysymyksen johdosta siinä määrin her- mostuneet, etteivät oikein tiedä, mitä puhu- vat. Ed. Skinnari iltapäivällä vertasi tätä sähellystä jalkapallopeleihin, mutta tarkoitti ilmeisesti ainakin oman ryhmänsä viimeai-

kaisen käyttäytymisen perusteella sähläystä, joka sopisi tähän paljon paremmin.

Ainoa miellyttävä puoli tässä sählingissä onkin ollut se, etteivät hallituspuolueiden edustajien päätkään aivan umpiluuta näytä olevan, kun vasemmistoliiton välikysymys hermostutti ne perin pohjin. Mistään muus- tahan tässä kaikessa ei tietenkään voi olla kysymys, kun tällaisesta ylenpalttisesta her- mostumisesta. Sinänsähän tällainen on en- nennäkemätöntä sähläystä.

Tämä hermostuminen toi vain valitettavan pienen tuloksen, ja esimerkiksi postiteurastus- asian osalta hallitus näyttää nyt valinneen lopullisesti yksioikoisen kylmän linjan. Hal- lituspuolueiden tiedotteessahan todetaan, että postien lakkauttamisen yhteydessä pyri- tään palvelutarjonta säilyttämään, eli tun- nustetaan, että postit tullaan lakkauttamaan, elikkä se sopimus ei suinkaan kaikilta osin mikään hyvä paperi ollutkaan.

Kuunnellessani päivällä ministeri Miettisen puheenvuoroa en ollut uskoa oikein korviani, kun hän puhuessaan heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien veteraanien ja eläkeläisten toimeentuloturvasta mainosti hallituksen esitystä pysyväksi ja kestäväksi ratkaisuksi. Ministerin innostus puheensa tällä kohtaa olisi aivan hyvin voinut tuottaa vielä yhden mainossanan "mahtava", niin hämmennykseni olisi ollut täydellinen. Mi- nusta on häpeällistä, että tämän salin palk- katasolla kukaan meistä kehtaa mainostaa tätä lääkeratkaisua "pysyväksi ja kestäväksi ratkaisuksi". Eikö, ole edustajatoverit?

En myöskään oikein ymmärtänyt ministe- rin puheenvuoron logiikkaa siltä osin, kuin hän moneen otteeseen mainosti välikysyjien esittämien eläke- ja perusturvaratkaisujen tu- levan suunnattoman kalliiksi, mutta hallituk- sen esityksen halvaksi ja oikeudenmukaisek- si. Miten on mahdollista kuluitta eli rahatta antaa ihmisille oikeudenmukaisia etuuksia? En minä sitä ymmärrä. Muistan ainoastaan kerran lukeneeni jostain vanhasta kirjasta, miten muuan mies olisi parilla leivällä ja puolellakymmenellä silakalla ruokkinut ison- kin porukan ihmisiä. Tietystihän tässä voi olla jostain samanlaisesta kysymys. Onhan nyttemminkin eräs mies tarjonnut ongelman kuin ongelman ratkaisuksi silakoita.

Oli miten oli, eläke- ja perusturvauudistuk- sen toteuttamiseen ilman rahaa en ainakaan minä usko eikä varmasti usko ministeri

Miettinenkään, mutta hänelle riittääkin oikein hyvin, kunhan äänestäjät vain siihen uskovat.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliiton eläke- ja perusturvauudistuksen tavoitteet on esitetty selkeästi itse välikysymyksessä ja täällä käytetyissä monissa hyvissä puheenvuoroissa, joten en niitä ryhdy enää tähän aikaan yöstä kertaamaan. Totean vain lopuksi, että Holkerin kabinetti on pyrkinyt keräämään pisteitä panostamalla tutkimus- ja selvitystyöhön. Se on kuitenkin innostunut mielestäni yli äyräitten asettamalla tässäkin asiassa taas kerran selvitystyöhön uuden eläkekomitean. Luulen, että eläkeläiset alkavat pikkuhiljaa tajuta, mikä tällaisten selvitysten ja selvitysvimman perimmäinen tarkoitus on. Tiedä vaikka tekisivät sen perusteella omat ratkaisunsa vaaleissakin ja hallituksen olisi syytä olla vastakin huolissaan.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluu keskeisesti yhteisvastuun periaate. Tässä tarkoituksessa on kehitetty eri toimeentulojärjestelmiä niin, että jokaisella olisi riittävä perusturva elämänsä eri vaiheissa. Perusturvan taso kuvaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tilaa yhteiskunnassa. Kyse on ihmisarvon kunnioittamisesta, lähimmäisten arvostamisesta ja huomioon ottamisesta yhteiskunnallisissa ratkaisuissa.

Miksi sitten tarvitsemme perusturvaa? Tarve syntyy ihmisten elinoloissa, terveyden tilassa tai toimintakyvyssä syntyvistä muutoksista. Kyse on elämän arkipäivästä, elämän, joka usein on yllätyksellisempi ja monimuotoisempi kuin saatamme edes kuvitella. Arkipäivän elämään liittyvät yksittäisen ihmisen tai perheen asiat voivat liittyä lapsen tai vanhuksen hoitoon, sairastumiseen, työpaikan menetykseen, opiskeluun, eläkkeelle siirtymiseen. Edelleenkin monet joutuvat näissä tilanteissa turvautumaan yksinomaan perusturvaan. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että perusturva on aukoton ja tasoltaan riittävä turvaamaan elämisen edellytykset.

Elämme hyvinvointimaassa, vauraassa maassa. Hyvinvoinnin anti ei kuitenkaan jakaannu tasaisesti. Useat sadattuhannet ihmiset joutuvat elämään edelleen suoranaisesti köyhyydessä. Heidän tulonlähteensä voi vuosikymmenien ajan olla pieni eläke, usein pelkkä kansaneläke. Vuosien ajan perustur-

vana olla työttömyysturva, opintotuki tai kotihoidon tuki. On välttämätöntä, että perusturva seuraa yhteiskunnan yleistä tulokehitystä. Valitettavasti näin ei ole tapahtunut. Kansaneläke on jäänyt jälkeen. Muu perusturva on tasoltaan ja kattavuudeltaan vieläkin puutteellisempi.

Eläkejärjestelmiä uudistettiin 1970-luvulla, kun syntyi ns. historiallinen kompromissi. Silloin sovittiin kansaneläkkeen ja työeläkkeen yhteensovittamisesta ja kansaneläkkeen lisäosan tarveharkinnan asteittaisesta poistamisesta. Uudistusohjelmaan sisältyi myös puolisoiden lisäosien korottaminen samalle tasolle kuin on yksinäisen eläkkeensaajan lisäosa.

Kansaneläkejärjestelmän uudistaminen myös puolisoiden eläkkeiden osalta on välttämätöntä. Tämä eläkeuudistuksen neljäs vaihe koskettaa ennen muuta juuri sitä sukupolvea, joka on luonut hyvinvointimme perustan. Nämä naiset ja miehet ovat ahertaneet pelloilla ja metsissä, huolehtineet lastensa elämisen ja koulunkäynnin edellytyksistä usein taloudellisesti hyvinkin puutteellisissa oloissa ja siinä ohessa monesti hoitaneet myös vanhukset ja sairaat. Ansioturvaa heille ei useinkaan ole karttunut, mutta heidän työnsä on ollut mitä arvokkainta. He ovat uutteruudellaan rakentaneet edellytykset Suomen nousulle hyvinvointimaiden eturviin. Heidän ansiostaan me voimme elää itsenäisessä isänmaassa, olla rakentamassa Suomea tuleville sukupolville.

Arvoisa puhemies! Perusturvajärjestelmä edellyttää, että myös pieniä eläkkeitä saavilla on oikeus omaan yksilölliseen eläkkeeseen. Miksi juuri pienituloisilta leikataan toimeentuloon välttämätöntä perusturvaa puolison eläkkeelläolon takia? Eikö vihdoin ole aika luopua ns. yhteisen padan käsitteestä? Toutettakoon samaa periaatetta kuin uudessa aikuisten opintotuessa. Siinä puolison tulot eivät vaikuta lainkaan opintotuen tasoon, vaan jokaisella on tukeen yksilöllinen oikeus. Sama yksilöllinen oikeus omaan perusturvaan tulee olla myös pienimmän eläketurvan piirissä olevilla.

Perusturvan myönteinen kehitys edellyttää sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Kansaneläkeindeksin korjaaminen on välttämätön lähtökohta. Samalla on huolehdittava kansaneläkkeiden jälkeenjäneisyyden korjaamisesta tasokorotuksella. Se on välttämätöntä

kotona työtä tehneiden äitien kannalta, ja se on välttämätöntä myös pitkän päivätyön tehneiden emäntien ja viljelijöiden sekä pien-yrittäjien kannalta.

Herra puhemies! Hallitus on puuhastellut julkisen hallinnon uudistamiseksi, mutta tulokset ovat toistaiseksi olleet laihanlaisia. Perusturvakysymyksissä kansalaisille tärkeä yhden palvelupisteen periaate ei tänä päivänä toteudu. Sosiaalitoimistoissa asioivista toimeentulotukea tarvitsevista henkilöistä kolmannes hakee täydentävää turvaa työttömyys-, sairaus- ja eläke-etuuksien riittämättömyyden johdosta. Viime vuosina toimeentulotukea hakevien opiskelijoiden osuus on ollut voimakkaassa kasvussa.

Perusturvatasojen tarkistaminen onkin mitä kiireellisintä. Mikäli tasotarkistusta ei tehdä kautta linjan, toimeentulotuen tarvit-sijoiden joukko tulee voimakkaasti kasva-maan. Uhkaamassa on mm. työttömyyden raju kasvu ja opiskelijoiden taloudellisen aseman katastrofaalinen heikkeneminen. Opintotuen lainapainotteisuudesta johtuva velkaantuminen ja pankkien kiristyneet kor-ko vaatimukset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa yksittäinen opiskelija ei enää voi olla varma opintojensa rahoitusmahdollisuuksista opintolainankaan turvin ja jossa koko opin-tolainajärjestelmän perusta on murenemassa.

Opintotukijärjestelmä onkin uudistettava pikaisesti ja opintorahan osuus on nostettava vähintään 50 prosenttiin opintotuen määrästä. Opiskelijoille on luotava riittävät talou-delliset edellytykset täysipainoiseen opiske-luun ja valmistautumiseen yhteiskunnan eri tehtäviin. Samalla on huolehdittava mm. asuntokysymyksistä niin, että nuorilla on edellytykset perheen perustamiseen ja lasten hankkimiseen.

Arvoisa puhemies! Keskusta on pitänyt tärkeinä vaihtoehtoja lasten hoidon järjestä-misessä. Meitä lähellä on ollut kotihoidon mahdollistaminen. Keskustan ponnistelut ovatkin tuoneet tulosta, jos kohta kotihoi-don tuki ei vieläkään ole nousemassa perus-turvauudistuksessa tavoitteeksi asettamallemme tasolle. Paitsi että vanhemmille turva-taan todellinen mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan lastaan, on kotihoidon tukea ke-hitettävä myös vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden hoidon osalta.

Herra puhemies! Käynnissä oleva keskus-

telu eläkeuudistuksen neljännen vaiheen to-teutuksesta ja perusturvan kehittämisestä on osoittanut, että asia on erittäin tärkeä, mutta se on myös poliittisesti osoittautunut araksi. Hallituksen politiikka on näyttäytynyt niin, että itsekkyyys on saanut yliotteen yhteisvas-tuusta. Eihän köyhyyden olemassaoloakaan ole aina haluttu edes tunnustaa. Tämän vuoksi onkin myönteistä, että vaalien lähes-tyessä on tapahtunut edes pientä liiakhdusta myönteiseen suuntaan.

Toinen varapuhemies: Asian käsit-tely keskeytetään.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

Poistoja päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjes-tyksestä poistetaan 1) — 4) asia.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston eh-dotuksen mukaisesti ensi perjantain täysis-tuntoon

5) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12 (A n:o 9)

6) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26 (HE n:o 94)

7) Pankkivaliokunnan mietintö n:o 4 (HE n:o 93)

8) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 27 (HE n:o 91)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviik-kona kello 12.

Täysistunto lopetetaan kello 23.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola